

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ МДУ

ДЕБЮТ

Збірник тез доповідей студентів
ФАКУЛЬТЕТУ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Маріуполь
2021

ББК 94 я 43

УДК 08 (063)

Дебют : збірник тез доповідей студентів факультету філології та масових комунікацій за результатами участі в Декаді студентської науки – 2021 / за заг. ред. к. політ. н., проф. М. В. Трофименка, д. е. н., проф. О.В. Булатової. Маріуполь: Маріупольський державний університет, 2021. 254 с.

Редакційна колегія: д. філол. н., проф. Безчотнікова С.В.; к. н. з соц. ком. Вялкова І.О., к. філол. н., доц. Мельничук І.В.; д. пед. н., проф. Іванова Т. В.; д. пед. н., доц. Брежнєва О.Г.; к. психол. н., доц. Варава Л.А.; д. пед. н., проф. Осіпцов А.В.; асистент Тютюма Т. С.

Матеріали збірника висвітлюють результати науково-дослідної роботи студентів МДУ, які присвячені питанням мовознавства, літературознавства, лінгводидактики, соціальних комунікацій, педагогічної науки та сучасної психології.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет

Вченою радою факультету філології та масових комунікацій Маріупольського державного університету.

Протокол № 7 від 20 січня 2021 р.

Радою молодих учених Маріупольського державного університету.

Протокол № 4 від 26 січня 2021 р.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний
університет, 2021

**СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ**

УДК 821.161.2-32.09Коц

Борисенко К. Є.

**НОВЕЛА М.КОЦЮБИНСЬКОГО «ЦВІТ ЯБЛУНІ» В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИКИ
МИСТЕЦТВА ДЕКАДАНСУ**

Декаданс як конкретно-історичний факт постав у другій половині XIX ст., зокрема у Франції. Декадентство або декаданс як напрям у літературі, для якого характерно: занедбаність, похмурість, асоціальність, краса, зростання ролі митця й мистецтво як пізнання дійсності. Також декаданс – це загальна назва кризових, занепадницьких явищ у культурі кінця XIX – початку XX століть [1, с. 25]. Дослідники продовжують вивчати творчість Михайла Коцюбинського. Часто звертають увагу на модернізм, декаданс і його естетику.

В Україні декадентство вживалось як синонім модернізму. У поезії розчинилось у символізмі. Перші спроби "модернізувати" українську літературу роблять М. Вороний, М. Коцюбинський та М. Чернявський, а також представники "Молодої музи" (П. Карманський, В. Пачовський, С. Твердохліб, О. Луцький та ін.), "Української хати" (М. Євшан, М. Сріблянський, А. Товкачевський, Г. Чупринка, О. Олесь, М. Жуктаїн).

Михайло Коцюбинський – відомий український письменник. В історію української літератури увійшов як майстер психологічної прози. Імпресіоністична новела «Цвіт яблуні» (1902 р.). Сам автор визначав жанр як етюд. Ця новела є зразком глибинного проникання письменника в психічне життя людини.

Новела є зразком твору декадансу. У ній переважають такі риси: краса й похмурість. Розповідь ведеться від першої особи. Це дозволяє побачити світ героя, його хвилювання та зміни настрою. В одній людини ведеться боротьба між двома особистостями: батько й митець. Герой поринає у думки про прекрасне, але згадує про реальне: «Я стрепенувсь. Боже. Що зо мною? Чи я забув, що у мене вмирає дитина?» [2].

Поряд з красою автор зображує страх, приреченість і смерть. Новела багата на художні засоби. Це епітети: *великі крила, заспана жінка*; порівняння: *хата – каюта корабля, ноги – заведений механізм*; метафори: *дивиться ніч, запахи душать*; символи: *свист – смерть, свічка – світло, непостійне життя, яблуневий цвіт – надія*. Через художні засоби автор передає настрій героя й показує, що життя непередбачуване, а смерть нещадна.

Похмурість виражається в кольорах, емоціях й атмосфері. Протиставлення життя й смерті, світла та темряви, туги та радості. Письменник майстерно відтворив роздвоєність людської душі. Переважають такі похмурі кольори: сірий і чорний. Вони доволі часто зустрічаються у новелі:

чорні вікна, істота з великими чорними крилами, сірі меблі, сіре вікно. У будинку важка атмосфера. Він сповнений страхом, болем і тривогою. Герой розуміє, що немає рятунку від смерті. Проливаються сльози батьків через хворобу й смерть дитини.

Зображення людини Коцюбинським має два складники: імпреоністичний і психологічний, які суцільно поєднані [3, с. 41]. Образ майже кожного його героя – це не тільки зовнішній портрет, але водночас образ ірраціональних, душевних чи психічних переживань цього героя [3, с. 43]. Автор не говорить як виглядає його герой, скільки йому років і хто він. Зображені лише емоції героя, його думки й слова.

У новели тришарова смислова будова. Три теми. Перша – смерть дитини. Друга – філософська проблема життя й смерті. Третя – проблема митця, проблема психології творчості, проблема вибору. Третя тема поєднує попередні дві теми. Із трьома смисловими темами пов'язана трирівнева будова свідомості нашого героя. По-перше, батько, який втрачає дитину. По-друге, герой розуміє, що від смерті немає рятунку. По-третє, митець, який розуміє навколишню дійсність.

Таким чином, краса й похмурість переважають у новелі; головний конфлікт: батько-митець. Для естетики декадансу характерні: проблема природи (краса весни), питання змісту життя (дівчинка ще не бачила життя), проблема смерті (смерть невинної дитини), проблема любові (любов батька до своєї дитини; любов до мистецтва). Отже, автор майстерно зобразив естетику мистецтва декадансу: краса й похмурість переплітаються між собою: батько втрачає доньку, але не може припинити думати про красу. У декадансі Краса, і мистецтво як її втілення стоїть поза межами моралі.

Література:

1. Українська Літературна Енциклопедія. Ізборник: веб-сайт. URL: <http://izbornyk.org.ua/ulencycl/ule40.htm> (дата звернення: 08.12.2020)
2. Цвіт яблуні Михайла Коцюбинського *УкрЛіб. Бібліотека української літератури*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2548> (дата звернення: 08.12.2020)
3. Черненко О. Михайло Коцюбинський – імпресіоніст : образ людини в творчості письменника. Нью-Йорк: Сучасність, 1977. 146 с.

УДК 821.161.2'06.09

Букір В. В.

ДИСКУРСИВНА ПРАКТИКА НЕОКЛАСИКІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Оновлена українська школа на шляху постійного розвитку, пошуку ефективних методик викладання і виховання підростаючого покоління прагне сформувати в особі учня естетично

грамотну, гармонійно розвинену особистість, громадянина. Українська культура, вітчизняна література, зокрема, є тим фундаментом, на якому можна, за умови професійної майстерності фахівця, успішно виконувати це складне завдання.

Останнім часом можна спостерігати позитивні зміни у системі викладання філологічних дисциплін у закладах середньої освіти. Новаційні методи викладання – це вагомий крок на шляху до глибокого опанування учнями навчального контенту. Однак не слід забувати, що базовим залишається той навчальний матеріал (художні твори), на основі якого і формується філологічна культура сучасного учня. Отже, надзвичайно важливо, щоб школярі формували своє уявлення про світ художнього мистецтва на базі тільки тих художніх творів, що складають гордість вітчизняної культури.

Неокласична спадщина видатних представників українського письменства є тим культурним сегментом, значення якого важко переоцінити з огляду на його вплив на новітню українську літературу. Слушною у цьому контексті є думка В. Петрова: «Регіоналізмові народників і модерністів «неокласики» протиставляють вимогу літератури «високого стилю», літератури, яка воліє не бути провінційним відгомонам російської або європейської, а опосісти рівноправне місце в колі світових літератур» [1, с. 33]. Отже, актуальність дослідження визначається потребою здійснення системного аналізу творчої спадщини поетів-неокласиків (М. Зерова, М. Рильського, П. Филиповича, М.Драй-Хмари, Юрія Клена) у контексті шкільного дискурсу.

Мета роботи – виявити оптимальні для шкільного вивчення шляхи естетичного аналізу творів українських поетів-неокласиків на уроках української літератури та позакласних тематичних заходах. На реалізацію поставленої мети орієнтоване розв’язання таких завдань:

- 1) визначити домінантні стильові особливості неокласиків;
- 2) запропонувати та практично адаптувати до шкільного дискурсу методику вивчення творчого почерку поетів-неокласиків на основі художніх текстів, запропонованих програмою;
- 3) розробити фрагменти уроків (позакласних заходів) за творчістю неокласиків з метою унаочнення ефективності запропонованої методики.

У Програмі для загальноосвітніх навчальних закладів з української літератури за 10-11 класи (рівень стандарту) звертається увага на те, що «предмет «Українська література» в 11-річній загальноосвітній школі вивчає кращі зразки художньої літератури як мистецтва слова, допомагає формувати, збагачувати внутрішній світ молодого людини, позитивно впливати на її свідомість, морально-етичні цінності, розвивати інтелектуальні, творчі здібності, естетичні смаки, самостійність мислення й громадянський вибір. Усе це сприятиме самореалізації особистості в майбутньому». Творча спадщина неокласиків є тим вдячним високохудожнім джерелом, що за умови грамотного аналізу з боку фахівця може дати сучасному учневі ґрунтовне

уявлення про світ прекрасного, сформувати філологічну культуру, зокрема, розуміння особливостей літературного процесу початку 20-х років XX століття, що характеризується складністю і неоднозначністю. Література початку XX ст. є новим феноменом у вітчизняній художньо-словесній творчості, зумовленим неймовірною складністю історичного процесу, гостротою соціально-політичних конфліктів, через які довелося пройти Україні.

На уроках української літератури у старшій школі необхідно звернути посилену увагу учнів на те, що естетично-філософська концепція неокласицизму формувалася на засадах світової культури: поетиці античності, Біблії, класицизму, європейської поезії кінця XIX – поч. XX ст. Це обумовлює насиченість поезії неокласиків класичними образами, мотивами і сюжетами.

У процесі безпосередньої роботи на уроках української літератури в 11 класах у закладах середньої освіти посилена увага звертається на характеристики індивідуальних стилів, поетики неокласиків, визначенню місця творчої діяльності того чи іншого автора в літературному процесі, щоб учні могли орієнтуватись у складній взаємодії мистецьких напрямків і течій відповідного періоду в літературі й мистецтві, давати естетичну оцінку художнім творам поетів «грона п'ятірного», бачити суттєвість і водночас складність та неоднозначність взаємопов'язаності суспільних, історичних та мистецьких процесів початку XX століття. Тому розмова про неокласицизм у закладах середньої освіти має вестися як про вагому естетичну альтернативу до антидуховного й антимистецького соціалістичного реалізму.

Література

1. Київські неокласики. Упоряд. В. Агеєва. – К.: Факт, 2003. – 352 с.
2. Двадцять років: літературні дискусії, полеміки. Літературно-критичні статті. Упоряд. В. Г. Дончик. – К.: Дніпро, 1991. – 366 с.

УДК 821.161.2-1.09Українка

Велігоненко О. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОТИВІВ ТА ОБРАЗІВ БАЛКАНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ У ПОЕМИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ВІЛА-ПОСЕСТРА»

«Віла-посестра» — найвище досягнення з-поміж поем Лесі Українки. Поема не датована та опублікована в грудневій книжці «Літературно-наукового вісника» за 1911 рік. Проте водяні знаки на папері автографа засвідчують: 1901 рік, влітку.

Поема «Віла-посестра» – один з найкращих алегоричних творів Лесі Українки, в самому стилі якого органічно використано сербський і болгарський «волелюбний» фольклор, близький за своїм духом до героїчних українських дум і до ідейно-естетичних смаків самої української поетеси.

Поема, звичайно ж, привернула увагу дослідників, серед яких М.Драй-Хмару, згадаємо тут його працю «Поема Лесі Українки «Віла-посестра» на тлі сербського та українського епосу»

(1929), і значно пізніше – статтю «Леся Українка і сербський фольклор» (1958 р.) Б. Галащука. М. Драй-Хмара розглядає поему на тлі українського і сербського фольклору у всіх її редакціях. В праці ж Б. Галащука поема порівнюється загалом тільки із сербською народною піснею. Автор твердить, що вся поетика твору «Віла-посестра» витримана в дусі сербської епічної пісні. Свою думку він аргументує, зокрема, тим, що письменниця вживає вирази, які постійно побутують у сербських епічних піснях: «зглянься на бога і на святого Йвана»; «бійся бога, милий побратиме»; «скарай, боже, злого яничара» [1].

«Віла-посестра» розглядається також і у дуже цікавій розповіді сучасній українській дослідниці І.Ю.Журавської «Творчість Лесі Українки в всистемі розвитку світової літератури» [2,с 479].

В центрі уваги даного твору – образ південнослов'янської чарівниці, сміливої й незалежної міфологічної істоти – віли, яка ширяє в небо й гори (Балкани) на своєму «волелюбному» крилатому коні. Віла – друг південнослов'янських борців-юнаків в їхній боротьбі проти поневолювачів-турків. У поемі «Віла-посестра», створеній повністю за власною, «масштабною» уявою Лесі Українки, конкретно використано характерні реалії південнослов'янського фольклору і його трагіко-психологічну глибину.

Отже, ми можемо навести декілька тез, що є у поемі. Перше «мотив братання юнака з дівчиною». Зустрічається він і в піснях, і в «думах сербських, перекладених М.Старицьким - названа сестра допомагає побратимові у боротьбі і визволяє його, коли він потрапляє в біду. Друге «Віла- посестра» незаперечно пов'язані з фольклором. Поема вільна при цьому від надмірного етнографізму, від архаїки. Функція фольклорного елементу в творі- творча, навіть, у порівнянні із суто романтичними інтерпретаціями його у світовій літературі. . І третє – використання в самій образності, поетиці і мовному втіленні саме сербських фольклорних джерел (постійні епітети й звертання, заспіви й кінцівки): «Гей, на бога, що за дивне диво!»; «Скарай, боже, злого яничара!». Гора тут завжди зелена; обличчя у віли – біле; кінь – крилатий. Багато порівнянь у фольклорному дусі взято Лесею Українкою водночас і з сербського, і з українського фольклору. Оплакуючи юнака, «заридала, затужила віла, закувала, як зозуля сива».

Міфічна істота – персонаж багатьох народних дум і пісень перетворюється на живу жінку, що керується у своїх вчинках, перш за все, моральними критеріями. На наших очах відбувається процес створення нових міфів – міфотворчості, що притаманне і сучасній літературі у її ставленні до народних джерел. Юнака Леся Українка порівнює з орлом, із соколом, що теж є характерним саме для слов'янської народнопісенної творчості. Віла, хоча це й істота міфологічна, безсмертна, проте, наділена вона палкою людською душею, а доля її – драматична: вона не змогла підтримати у бою з турками, не змогла своєчасно звільнити з в'язниці свого юнака-побратима, ставши зрадницею в його очах, та й горе її – не зрозуміле для людей: вона скрізь мчить-літає на своєму

крилатому коні, щоб визначити, у яку саме в'язницю кинуто її побратима або де його поховано, якщо він мертвий, а люди кажуть: «буря»; «погребовий зміст заводить Віла», – люди кажуть: «грім весняний чутно»; «сльози ронить Віла в лютім горі» – люди кажуть: «се весняний дощик»; «ходять в горах світляні веселки, по долинах оживають ріки, в полонинах трави ярі сходять, і велика понадхмарна туга нам на землю радістю спадає» [3, с. 399]

Поема «Віла-посестра» носить «епічний характер» – це взагалі не є притаманним літературній діяльності Лесі Українки. Мабуть, у даному разі вона все-таки хотіла зберегти обов'язковий колорит народної думи. Але не викликає сумніву й інше, що самою своєю сутністю, філософським змістом, навіть тим, як саме розгортається сюжет, цей твір – по відношенню до сербської народної пісні – є цілком оригінальним.

Дослідники цього твору української поетеси звертали, головним чином, увагу на «зовнішнє обрамлення» поеми. Воно, справді, дуже виразне й конкретне, як і в багатьох інших творах Лесі Українки, де дія відбувається в «іноземних шатах». У «Вілі-посестрі» теж маємо всі ознаки «південнослов'янського» фольклорного походження: «стиснув руку і назвав «посестро», а вона його – «мій побратиме»; «чи то галич налетіла чорна, чи то гору турки обступили»; «в тебе кінь крилатий, чарівницький, як майне, то не збіжать і турки на своїх арабських виноходцях»; «та навколо турки обступили, заячали, наче хижі круки, зайняли посестру й побратима, хочуть їм назад в'язати руки, та в ясир забрати молоденьких, але ті, немов орли завзяті, не даються ворогам в неволю, хоч і знають, що не вбороняться, не хотять зганьбити ясну зброю»; «добува блискучу шаблю Віла, обтинає білу намітку, наче сарна, кидається вгору до свого юнака-побратима»; «перебралась Віла за туркеню, в просту одіж, мов яка селянка, ходить скрізь по вулицях, майданах, де стоять невірники на продаж».

Використовує Леся Українка і багато «постійних виразів» та «постійних епітетів», типових для південнослов'янського фольклору, де все побудоване у першу чергу на контрастних протиставленнях: «Віло біла, любая посестро, чи ти бачиш, як чорніє долом»; «тільки турки гору облягають, хмарою поймають»; «у султана білії палати, а під ними чорнії темниці», «потьмарився віщий розум з туги, не пізнати, що то Віла біла», а також на постійних епітетах та порівняннях: «лиш коневі крила буйні в'яже»; «перервав і поводи шовкові».

Дуже показовим для всього твору української поетеси, що є справді взято нею з південнослов'янського фольклору є безперервна динаміка, безперервний рух вгору: до неба й гірського верховіття, а також персоніфікований образ коня, зокрема, постійні розмови з ним. Коник вороний теж фігурує в українському фольклорі поруч із постаттю козаченька, але не в такий все-таки «вирішальній» і активно-психологічній ролі.

У південнослов'янському тексті Лесі Українки декілька типово українських фольклорних зворотів і образів-порівнянь, що тут цілком доречні. Вони переконують нас в тому, що ми маємо

справу, перш за все, з українським художнім твором, лише тематично-образно під творчість південних слов'ян стилізованим. Скажімо, «заридала, затужила Віла, закувала, як зозуля сива “, «люди кажуть: се весняний дощик»; «в полонинах трави ярі сходять»; «став копати суходол копитом».

Отже, поетеса асоціативно лине думкою до південнослов'янського фольклору, до образів сербських віл, яких вона тут нібито відверто не називає. Відгуки сербської фольклорної образності – бурхливої й трагічної – чути і в інших віршах цього ліричного циклу: «І серце, хоч і звикле до блукання, до чужини, до вічного змагання, чогось бувало плаче в тій порі, немов дитина в темряві забута, немов людина, у тюрму закута, аж поки очі не знайдуть зорі» [3, с. 218]; Особливо це відчувається у віршах, де йдеться про нищівну життєву поразку: «Ой, я пострелена, порубана словами, душа моя на рани знемагає, неначе стрілами і гострими мечами, мене його рука здалека досягає»

Література:

1. Галащук Б.І. Леся Українка і сербський фольклор. Міжслов'янські літературні взаємини. Видавництво АН УРСР, 1958.
2. Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: В 5 томах: т.1. Наукова думка, 1987.
3. Українка Леся. Твори: В п'яти томах, 1951.

УДК821.161.2-32.09Стефаник

Галицька К. Є.

ОБРАЗ-ДЕТАЛЬ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НОВЕЛІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Світ художнього твору дуже багатогранний та змістовний. Задля увиразнення своїх думок митці використовують різноманітні художні засоби, серед яких важливе місце посідають художні деталі, в тому числі й образи-деталі. Деталь як категорія естетичного аналізу давно привертала увагу дослідників. Теоретичні аспекти цієї проблеми розвивали у своїх дослідженнях С. Петрова, Г. Поспелова, В. Фашенко, К. Фролова, М. Щеглова та багато інших дослідників.

Образ-деталь яскраво представлена у психологічній новелі Василя Стефаника. Особливості новелістики Стефаника досліджували О. Білявська, І. Ковалик, С. Крижанівський, В. Лесина, І. Проценко, Т. Біленко, М. Зубрицька.

Художня деталь визначається як особливо значущий елемент художнього твору, виразна подорож, яка несе суттєві смислове й ідейно-емоційне навантаження. Можна стверджувати, що вона є активним інформаційним центром-носієм авторської інтенції, який, з одного боку, виконує

функцію структурної організації твору, а з іншого – залишає простір для множинної інтерпретації тексту читачем [1, с. 25].

Деталь здатна за допомогою невеликого текстового обсягу передати максимальну кількість інформації, за допомогою деталі одним або декількома словами можна отримати найяскравіше уявлення про персонаж (його зовнішність або психологію), інтер'єр, обстановку. На відміну від подробиці, яка діє завжди з іншими подробицями, складаючи повну і правдоподібну картину світу, деталь завжди самостійна.

Найчастіше взаємозв'язок між художніми деталями буває трьох типів: між неповторюваними деталями, наприклад, у межах портрета, пейзажу; між повторюваними, «синонімічними» деталями, розсіяними по всьому тексту твору, і, нарешті, система взаємозв'язків між деталями першого або другого виду чи тих і тих разом. У першому випадку мовиться про так звані одиничні деталі, а в другому – про наскрізну (лейтмотивну, ключову, стрижневу, структуротворчу) деталь і в третьому – про систему деталей [2, с.17].

Деталь-образ має яскраві зображальні властивості і не втрачає до деякої міри знакових. З приводу деталі такого типу К. Паустовський сказав, що вона «знаходиться в одному ряду з вдалим образом». Так, він писав: «В останні роки подробиці почали зникати з нашої белетристики, особливо в творах молодих письменників. Без подробиць твір не живе. Будь-яке оповідання перетворюється на суху палицю від копченого сига, про яку згадував Чехов. Самого сига немає, а стирчить одна тріска. Суть подробиці полягає в тому, щоб дрібниця, яка випадає з уваги, виблиснула б крупно, стала помітною всім. З другого боку, є письменники, хворі на стомлюючу й нудну спостережливість. Вони заповнюють свої твори купами подробиць – без добору, без розуміння того, що подробиця має право жити й неодмінно потрібна тільки в тому разі, коли вона характерна...» [3, с. 460].

Василь Стефаник належить саме до тих письменників, які образ-деталь використовували в своїй творчості дуже влучно та майстерно. Творчість Василя Семенович умовно можна поділити на декілька тематичних груп, серед яких важливе місце займають новели про породжувані соціальними причинами сімейні трагедії. До них належать «Сама самісінька», «Скін», «Катруся», «Новина», «Кленові листки» та ін.

У «Кленових листках» (1900) письменник надзвичайно сильно передає настрій заробітчанина Івана, якому жінка в самі жнива народила ще одну дитину, а сама важко захворіла. Новела нагадує маленьку психологічну драму на чотири дії, де все розставлено на свої місця. Він чітко уявляє собі майбутнє своїх дітей. Вони підуть у найми до багатих, будуть страждати, щось украдуть і потраплять до «арешту». «Очі його запалились, і в них появилася страшна любов до дітей...» [4, с. 140].

Очі – перша деталь-образ, яку можна зазначити у новелі. Цей образ супроводжує читача від самого початку, до останніх рядків. Василь Стефаник зображує очі батька, в яких можна побачити велику любов до своїх дітей та тугу щодо їх скрутного сьогодення та майбутнього. Очі помираючої матері світяться болем та жалем: «Мама подивилася великими блискучими очима на сина. Безодня смутку, увесь жаль і безсильний страх зійшлися разом в очах і разом сплосили дві білі сльози.» [4, с. 143]. Її очі кричать від безсилля, вона боїться втратити своїх малюків, але добре розуміє, що це неминуче станеться.

На противагу сповненим болем очам батьків зображено очі маленького Семенка. «Очі сміялися, підскачів і покотився далі.» [4, с. 142] - писав Василь Стефаник про очі хлопчика, які не розуміли ще свого скрутного становища та горіли надіями на щасливе майбутнє.

Ще однією образом-деталлю, що наскрізь пронизує новелу є образ *чорного ворона*, який ніби пророкує смерть у цій родині. З вороном порівнюються діти та думки батька: «Щоб не казали, люди, що каркаю над головами своїх дітей, як ворон над стервом, не кажіть, люди, не кажіть! Я не каркаю, я правду говорю, мій жаль каркає, серце каркає!»; «Семенку, здійми з грядок сорочки, щоб я полатала, бо ходите чорні, як ворони.» [4, с. 140, 142].

Крім того, слід згадати образ *кленових листків*, які стали назвою твору. Листки згадуються в останній пісні матері дітям, яка сприймається, ніби віщування. Вони порівнюються з долями дітей, які, так само, як кленові листочки, що розвіюються по полю і вже ніколи не зазеленіють, можуть піти по світу і не зазнати кращої долі.

Своєрідним продовженням “Кленових листків” є новела “Новина” (1899). У її основі – дійсний факт, що стався восени 1898 р. у селі Трійця. Бідняк – удовець Михайло, жахливо бідуючи з дітьми, вирішує їх утопити: меншу втопив, а старша – Катруся – випросилася.

У цій новелі, так само, як у попередній, важливе місце посідає образ *очей*. Цього разу робиться акцент на очах бідолашних дітей, які залишилися без матері, а батько був не в змозі забезпечити їм гідне життя: «Лише четверо чорних очей, що були живі і що мали вагу. Здавалося, що ті очі важили би так, як олово, а решта тіла, якби не очі, то полетіла би з вітром, як пір'я.» [4, с. 51]. Очі батька теж зображено дуже яскраво: «Почорнів, і очі запали всередину так, що майже не дивилися на світ, лиш на той камінь, що давив груди.» [4, с.54]

Камінь – це також важлива образ-деталь, яку вдало вписав у твір Василь Семенович. Камінь лежав на серці батька з того моменту, як померла дружина. «Чогось йому так стало, як коли би йому хто тяжкий камінь поклав на груди.» [4, с. 51]. Камінь символізує увесь тягар, який лежав на плечах Гриця. І тільки після того, як батько зважився кинути маленьку доньку у воду він відчув полегшення. Камінь з душі згинув тільки разом з дитиною.

Новели В. Стефаника – народний біль, плач над власною долею. Як слушно відзначає Дмитро Павличко, твори письменника – “це монологи з прикметами голосінь. Все відбувається

так, ніби той, хто вмер, або той, хто чує в собі печать смерті, своєї дитини чи матері, оскаржує одночасно соціальну кривду, людську слабкість і минуність. Слова, порівняння, синтаксис – усе тут мусить бути правдиве, а мірою правди виступає життя і сама образна мова народу” [5, с. 43].

Тож, художня деталь – як одна із форм зображення світу – є невід’ємною частиною словесно-художнього образу. Саме тому, Василь Стефаник у своїх творах активно використовував цей літературний прийом. Завдяки образам-деталям автор привертає увагу читачів до тих дрібниць, які могли залишитися непомітними у творі, але які створюють ту психологічну картину образів, яку хотів передати митець.

Література

1. Коптілов В. Деталь і ціле в художньому перекладі. Київ: Першотвір і переклад, 1972
2. Горинь В. І. Художня деталь як мікрообраз літературного твору. Львів: Українське літературознавство, 1969
3. Паустовский К. Собрание сочинений: в 8 т. М.: 1967. Т. 3. С.
4. Стефаник В. Повне зібрання творів : у 3-х т. Т. І Новели. К., 1949. 369 с.
5. Павличко Д. Слово про Василя Стефаника. Співець знедоленого селянства. К. : Дніпро, 1974. С. 42 – 47.

УДК 811.161.2'367.3

Гальченко В. М.

ТИПОЛОГІЯ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Загальна властивість дієслівних односкладних речень – їх безпідметовість. Односкладність синтаксичних одиниць можна констатувати тільки на формально-граматичному рівні, оскільки у семантико-синтаксичному вимірі вони в переважній більшості є двоскладними. Дія, позначена головним членом, виявляється як незалежна (формально), самостійна. Але це незалежна дія може бути внутрішньо співвіднесена з ідеєю суб’єкта, при цьому останній може мати формальний вияв у знахідному, родовому, давальному, орудному та інших відмінках. Співвідношення двоскладних, односкладних та нечленованих речень слід розглядати на означеність/неозначеність предмета судження. Означеність/неозначеність – це логіко-граматичні категорії, які пов’язані з відображенням предмета судження.

Найчіткіше предмет судження окреслений у типових двоскладних реченнях; максимальною неозначеністю предмет судження характеризується у вигуківих реченнях, що утворюють ядро нечленованих речень. Односкладні речення посідають проміжну ланку між двоскладними та еквівалентами речень. З одного боку, вони виражають предикативність та модальність, визначальні синтаксичні категорії речення, нерозчленовано, в одному компоненті, з другого боку, вони включають, або можуть включати, другорядні члени речення, виступаючи

членованими одиницями. Типові односкладні речення характеризуються одним головним членом з чітко окресленою синтаксичною функцією та характеризуються неозначеністю предмета думки, зумовленою логіко-психологічною основою вираженого судження. Типовим двоскладним реченням притаманна чіткість підметово-присудкових відношень та означеність предмета думки, що зумовлює предметний вияв підмета.

Односкладні речення – це такі речення з одним головним членом, які формально не вимагають другого головного члена і не можуть доповнюватись ним без зміни характеру вираженої думки [2, с. 197]. Дієслівними односкладними реченнями слід вважати речення, у яких йдеться про дію, діяч або виконавець якої не вербалізований (словесно не виражений). Про це казав ще свого часу Н.П.Некрасов: “Дія у власному смислі немислима без особи діючої: є дія – є, таким чином, і те, що діє, тобто особа. Ми ж хочемо сказати цим, про без позначення особи, хоча б найзагальнішої, найбільш неозначеного позначення, дієслово не може бути дієсловом” [3, с.107]. Зв’язок між дією та особою (виконавцем дії) у різних дієслівних форм відчувається по різному. Найтіснішим є зв’язок дії з особою у дієвідмінюваних форм, найменш міцним – у безособових дієслів та інфінітива.

Між двоскладними та односкладними безособовими реченнями розташовуються на осі означеність/неозначеність односкладні дієслівні речення, що утворюють типові перехідні конструкції, які характеризуються поступовим посиленням неозначеності й ослабленням означеності. В означено-особових односкладних реченнях дійова особа мислиться означено, але вона так тільки мислиться. Наявність у думці дійової особи і дозволяє виділити означено- (особа означена), неозначено- (особа неозначена, хоча особова форма дієслова підкреслює її вияв), узагальнено особові (особа тільки узагальнюється) односкладні речення в особливу групу односкладних речень – особові за характером репрезентації виконавця дії. Враховуючи наявність діяча (формально вираженого, сконденсовано відображеного у дієслівній формі особи), окремі автори розглядають особові односкладні речення як редуковані двоскладні речення з редукцією підметової субстанції. Незважаючи на певну спорідненість неозначено-особових та узагальнено-особових односкладних речень з двоскладними, вони не можуть розглядатися як варіант односкладних речень, оскільки в них лише наявне місце, або позиція, витворювача дії, але діяч не може бути вербалізованим без зміни семантико-граматичного характеру речення. Типові синтаксичні моделі неозначено-особових та узагальнено-особових речень утворюють в українській мові ядро односкладних дієслівних речень, комунікативним призначенням яких виступає реалізація дії неозначеної та узагальненої особи, що входить у структуру виражених суджень у вигляді уявлень. Неозначеність та узагальненість особи пов’язані з порушенням прямого відношення дії до дійової особи.

А.П. Загнітко вважає, що наявність в українській мові синтаксичних конструкцій з нечітко означеною дійовою особою мотивується не розкладом двоскладності речення, не “пропуском підмета” (О.О.Потебня), не “спадом граматичної аперцепції підмета” (Д.М.Овсянико-Куликовський), не еліпсом (М.К.Гунський, Г.О.Шевцова та ін.), а здійсненням у вираженні різною мірою діяча. Протиставлення двоскладності та односкладності речень успадковане українською мовою, на думку багатьох лінгвістів, ще з праіндоєвропейської мови. У цьому випадку, як зазначає А.П. Загнітко, будь які спроби визначити генетичну первинність двоскладних або односкладних речень є гіпотетичними [2, с.198]. Порівнюючи погляди інших мовознавців, можна зазначити, що деякі мовознавці дивляться на це питання суперечливо, наприклад, О.О.Потебня вважає, що первинність належить двоскладним реченням, а його учень О.В.Попов має протилежну думку – генетично первинним він вважає односкладні речення.

Іменні односкладні речення об'єднують безособово-іменні, номінативні (зрідка сюди відносять і вокативні) речення. За своєю формою та значенням вони істотно різноманітніші, ніж дієслівні. Імпліцитна послідовна двоскладність властива для іменних речень типу: *Краса; Роззява!*, оскільки вони кваліфікують той чи інший об'єкт, позначаючи його відповідну ознаку. Виступаючи предикатними, такі лексеми вимагають первинного окреслення своєї семантики і співвіднесеності з конкретним явищем і тільки після цього здатні заповнювати позицію підмета.

Особливе місце займають інфінітивні речення, в яких головний член – незалежний інфінітив – поєднує властивості дієслова й іменника: *Співати всім і негайно!* Своєрідність їх мотивується і тим, що здебільшого вони констатують вияв події, а не відтворюють її динаміку: *Як же жити на чужині на самоті?*

Література:

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис К. : Либідь, 1993ю 368с.
2. Загнітко А.П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис: Монографія Донецьк : ДонНУ, 2001. 662 с.
3. Некрасов Н. П. О значении форм русского глагола. Спб., 1865. 313 с.

УДК 821.161.2.-1.09Коц.

Головко В. О.

ЖАНР ПОЕЗІЇ В ПРОЗІ У ТВОРЧОСТІ М.КОЦЮБИНСЬКОГО («СЕРЦЕ», «САМОТНІЙ»)

XXI століття – період актуалізації поглибленого дослідження літературної течії Декадансу, філософської думки, що призвело до утвердження нового типу художнього мислення та становлення поезії в прозі як самобутнього мистецького явища. Нова літературна форма була наповнена психологічними ідеями, похмурістю, естетизацією за допомогою мистецтва, як інструменту пізнання дійсності. Тому все це здавна привертало увагу дослідників.

Поезія в прозі відноситься до жанру Декадансу. Вірш прозою (поезія у прозі) – це короткий ліричний твір настроєвого характеру, наближений за формою тексту до прози і водночас за мелодикою, підвищеною емоційністю, ліричним сюжетом та фрагментами спорадичного римування – до поезії.

В європейській поезії вірші прозою виникають під впливом релігійної лірики та завдяки французькій літературній традиції перекладати прозою іншомовні поезії. До поезії в прозі вперше звернувся Ш. Бодлер («Малі поезії у прозі», 1869), якому і належить заснування цього терміну. Першою книгою, яка містила твори на кшталт поезій у прозі, є твір А.Бертрана «Гаспар з п'ятьми» (1842).

На початку ХХ століття українські письменники М.Коцюбинський, В. Стефаник, М.Черемшина, Г.Хоткевич, І.Липа, О. Плющ, Дніпрова Чайка, О.Кобилянська, захоплюються цією формою: в українській прозі виникають численні «акварелі», «етюди», «шкіци», збагачуючи літературу новими формами. І. Нечуй-Левицький ставився скептично: «в таких коротеньких «поезій в прозі» немає аніякісної головної ідеї, головної мислі і думки, почувань, а низка образів, слів, картинок» [1, с.13]. Пізніше до цього жанру звертаються І. Вільде, С. Гостиняк, Є. Гуцало. Жанр поширювався далі, проти негативного ставлення до нього.

Поняття «поетична проза» – багатовимірне. Серед основних її параметрів – поетична образність, метафоричність, музикальність, філософічність, глибокий ліризм, емоційність, наявність цілісних ритміко-синтаксичних періодів. [1, с.13].

Жанрові ознаки поезії в прозі наближені до ознак саме вірша: невеликий обсяг; особливий тип структури художнього образу, що будується на ліричному переживанні; безсюжетна композиція; підвищена емоційність художньо-стильових засобів; тенденція до ритмічної та фонетичної впорядкованості. На відміну від вірша, поезія в прозі спирається на чергування довгих та коротких відрізків, ритмізованого тексту, тяжіє до фонетичної впорядкованості та регулятивності мови, до «етюдності» чи філософської медитації. [1, с.14].

Михайло Коцюбинський теж звернувся до жанру поезії в прозі. Найхарактерніший цикл поезії в прозі – «З глибини», до якого входять такі мініатюри: «Хмари», «Утома», «Самотній», «Сон». Для циклу автобіографічних рефлексій характерне: підкреслення емоційного стану, пейзажність, використання ряду метафор (срібна нитка розуму, золота нитка – серце), епітетів, порівняння (чиста, біла душа – велика і важка душа, контраст похмурних кольорів) порівнянь, об'єктивні переживання митця («душа,серце, поета»), ліричні монологи з повторами від першої особи: «Я впізнаю її», образи-символи психологічного змісту: хмар, втоми, самотності, сну, серця; символіка кольору: «мандрують блакитним шляхом», «клубочиться чорними хвилями», «сірі крила над землею», «золото серця», філософічність роздумів: пошук сенсу – втома – внутрішній голос самотності – знову пошук. «Кожна із прозових мініатюр має свій сюжет, який

повернутий вглиб складного психологічного процесу, що проходить на рівні високого емоційного напруження» відчай, як два образи: людини і митця [2, с.208].

Таким чином, розвинувшись у Франції, Декаданс створює умови для розвитку поезії в прозі, для якого характерні такі особливості як: ліричний твір настроєвого характеру, підвищена емоційність, ліричність, фрагментарність спорадичного римування. Поезію в прозі активно використовують українські письменники. Розвинувши жанр поезії в прозі, Михайло Коцюбинський вніс свої особливості, які простежуються у його циклі «З глибини»: підкреслення емоційного стану, пейзажність, використання ряду метафор, об'єктивні переживання митця, образи-символи філософічність роздумів.

Отже, дослідження суто декадентського жанру поезій в прозі дає підстави для подальшого вивчення у світлі літературознавства.

Література

1. Семенюк Г.Ф., Гуляк А.Б., Бондарева О.Є., Версифікація теорія і практика віршування: навчальний посібник. Київський університет: видавничо-поліграфічний центр, 2003. 285 с.
2. Колесник П. М. Коцюбинський - художник слова. Київ: Наукова думка, 1964. 536 с.
URL:https://books.google.com.ua/books/about/Коцюбинський_художни.html?id=4EBGAAAAMAAJ&redir_esc=y (дата звернення: 09.12.2020)

УДК 81'276.2:316.472.4

Гукай К. О.

СЛЕНГ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Останнім часом ми часто бачимо такі слова, як молодіжний сленг, неологізми і інтернет-сленг на сайтах соціальних мереж, які не прописані в словниках. Ці слова важливо знати та розуміти. Ця стаття спрямована на аналіз того, які особливості можна спостерігати у молодіжному сленгу. Будь-яка мова світу є лексично збагаченою різноманітним сленгом. На появу сленгових виразів впливають різні соціальні, професійні групові утворення. Сленг та – це дуже жива, динамічна лексична складова мови. Лінгвістичні особливості мовного розмаїття можна знайти на лексичному, фонологічному, морфологічному або синтаксичному рівні мови. А саме перший словник українського молодіжного сленгу був створений у 1997 році. [1]

Якщо ще у кінці 90-х років сленг з'являвся переважно серед різноманітних професій (на заводах, у книголюбів, музикантів і т.д.), то з появою Інтернету та соціальних мереж сучасна молодь захотіла робити мову простою. Молодіжна культура – це один з наслідків процесу соціалізації в цілому і культурної соціалізації зокрема. [2] Основним прагненням молодіжної

субкультури практично завжди є самоідентифікація, саморозвиток та закріплення найбільш важливих для них світоглядних концепцій яскравою виразною формою в суспільстві. Використання сленгу в мові підлітків надає їй красу і емоційність, вважають молоді люди.

Підлітки використовують англomовний сленг, який іноді зрозумілий тільки молоді для вираження своїх думок. Українські підлітки почали слідкувати за іноземними блогерами, переймаючи слова з мови, або ж утворюючи на основі вже існуючих слів – нові. Діти починають активно підхоплювати «тренди». Сьогодні в українській мові можна зустріти безліч прикладів запозичених слів, так званих українізованих слів.

Скорочені слова утворюються за допомогою залишення лише одного або двох складів вихідного слова, наприклад lab - lab-oratory, ad - реклама. Модний Інтернет-сленг ставить таке «словотворення» на інший етап. В обох мовах такий вид скорочення можливий і широко використовується. Див., що походить від "дивись" і означає "дивитись, комп - комп'ютер та багато інших. Всі ці слова - можна поділити на деякі підгрупи. Перша підгрупа – це слова, що мають графічні та семантичні збіги з англійськими, але графічно вони написані українськими літерами, тобто вони є безпосередньо запозиченими з англійської мови: "чекнути" – подивись, "френд" – друг, "юзати" – користуватися. Друга така підгрупа це англійські слова, які набули іншого значення в сленговій мові саме української молоді: "саунд" – музика, що гучно грає (в англ. "звук"). Підгрупа номер три – це також слова англійської мови, які отримали в сленгові афікси, що притаманні слов'янським мовам: "гьорли" – дівчата, "бестовий" – найкращий. Така адаптація відбувається наступними способами: додаванням українських суфіксів, скороченнями, грою слів, схиляннями і т.д. Такий вид спілкування є прийнятним та корисним завдяки принципу мовленнєвих зусиль, що полегшує процес взаємодії в чатах, таких як Viber, Telegram, Instagram та ін.

Даний метод не робить нові слова більш зрозумілими, але допомагає зробити їх звучання більш знайомим для нашої мови. За допомогою граматики української мови вони легко інтегруються в систему української мови. [3]

Отже, можна зробити таке припущення, що від того наскільки інтернет-сленг швидко поширюється, незабаром він, цілком можливо, стане незалежною мовою зі своїми правилами та обов'язками.

Література

1. С. Пиркало. Перший словник українського молодіжного сленгу. – Київ., 1998.-84 с.
2. Boase-Beier J. Stylistic Approaches to Translation // Manchester: St. Jerome Publishing, 2006.-р.93.
3. Krongauz M.A. Russian language on the brink of nervous breakdown// Znak, Yazykislavianskih culture.The languages of Slavic cultures, 2007.-р.41.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МЕДІАЛІНГВІСТИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ

Дослідження текстів масової інформації має давню традицію. Різні аспекти медіатекстів вивчалися методами дискурс аналізу, когнітивної лінгвістики, контент-аналізу, а також в рамках таких відносно нових напрямів, як «critical linguistics» і лінгвокультурологія. У різний час та галузях науки питанням медіалінгвістики було зацікавлено багато різних вчених, серед них О. Пометун, С. Терно, О. Федоров, М. Г. Чернишов, В. Іванов, Л. Найдьонова, Г. Онкович, Г. Почепцов та інші. Основи поняття «медіатекст», його характеристики досліджували зокрема й А. Белл, Г.Я. Солганик, Т.М. Дридзе, М.Ю. Казак, Н.А. Кузьміна, М. Монтомері, Р. Фаулер.

Уже з 2000 року українські лінгвісти почали використовувати термін «медіалінгвістика», тоді як в англomовній філології цей термін з'явився раніше. Уперше його застосував Джон Корнер у статті «Documentary television: The scope for media linguistics», яка була опублікована 1995 році в британському виданні «Applied Linguistics across Disciplines». Саме з того часу і вважається вживанням термін «медіалінгвістика».

Медіалінгвістика об'єднала широкий спектр досліджень, що відносяться до такої динамічно розвиваючої області, як мова засобів масової інформації. Джон Корнер відзначає, що «аналізуються різні жанри медіамовлення, наприклад, новинний дискурс, документалістика і реклама, зростає розуміння того, що мова ЗМІ не залишається незмінною в кожному окремо взятому засобі масової інформації, але взаємодіє з іншими семіотичними системами, зокрема й візуальною» [1, с. 33].

У «Словнику термінів та понять» (укладач Л. І. Шевченко) зазначено, що медіалінгвістикою є нова наукова дисципліна, яка займається вивченням функціонування мови в медіа, тобто займається саме дослідженням певної сфери мововживання [2, с. 98].

У сучасному світі діти стали дуже залежними від гаджетів, вони перенасичують свою свідомість інформацією. Часто учні не вміють правильно сприймати, фільтрувати корисну інформацію від «сміття». До того ж інформаційно-комунікаційні технології дуже стрімко розвиваються, а користувачі мало обізнані в сфері медіа і тому легко потрапляють у пастки злочинців, які щороку вчиняють десятки тисяч кібернападів, але попри це більшість постраждалих не звертається до поліції після обману [3, с. 4]. Незважаючи на вікові обмеження, які також існують в світовій мережі, дітям вдається уникати виконання зазначених інтернет-сторінками правил, тобто перегляд пошукового контенту з конкретно вказаного віку. У зв'язку з цим з'являється потреба у формуванні знань про сутність інтернет-загроз та вміння їх запобігати.

З медіалінгвістики відроджується нове поняття – «медіалінгвістична грамотність». Як зазначає Семеног О.М. у своєму навчальному посібнику «Медіакультура вчителя-словесника», цей термін передбачає опанування роботи з медіатекстом: вміння сприймати та перевіряти текст, вміння чітко розрізняти судження, факти, помічати вербальні, невербальні засоби, що вказують на те, чи є в медіатексті пропаганда й маніпуляція тощо [4, с. 112].

Школярам варто навчитися бути уважним до тексту, виявляти в ньому загрози, маніпуляцію та продумувати правильні шляхи їх уникнення; вміти користуватися програмами, що спроможні відслідкувати несанкціоноване втручання в роботу; вміти визначити наскільки корисні модулі, що пропонуються, коли учень завантажує файли на комп'ютер з маловідомих або невідомих йому сторінок. Тож, у процесі навчання та виховання школярів головним завданням вчителя є саме забезпечити учнів інформаційною безпекою, навчити їх самостійно набувати знання та формувати критичне мислення.

Дослідниця Олена Пометун вважає критичне мислення окремим типом мислення. «Йому характерні: активність, самостійність, цілеспрямованість, дисциплінованість, а також розвиває здатність людини в процесі навчання, тобто вміти сформулювати свою позицію та відстоювати її, обґрунтовуючи власні погляди, вміти аналізувати та оцінювати, перевіряти інформацію мінімум з трьох джерел, пропонувати особистий спосіб вирішення проблеми та робити свідомий вибір та дії» [5, с. 91-92]. «Вміти критично мислити – це застосовувати розумову політику задля вираження обґрунтованих думок, висновків та прийнятих рішень, а саме: помічати та знаходити проблему, ставити собі запитання, аби проаналізувати, оцінити та порівняти ту чи іншу інформацію з сайтів, висувати варіанти вирішення проблеми, або ж способи її уникнути та обґрунтовано робити свій вибір» [6, с. 186].

Отже, виходячи з вищенаведеної інформації, можна зауважити, що через стрімкий розвиток інформаційних потоків та неконтрольований, необмежений доступ дітей до Інтернету, виникає дуже велика проблема в суспільстві, яка пов'язана з формуванням медіалінгвістичної грамотності учнів середньої школи. На вчителів покладено завдання навчити школярів правильно використовувати інформацію, що пропонують їм в мережі Інтернету, розуміти її зміст та критично ставитися до неї. Тож, запорукою формування медіалінгвістичної грамотності учнів є саме інтеграція медіаосвіти з педагогічною дидактикою, а навчальний процес має базуватися на засадах поглибленого навчання.

Література:

1. Добросклонская Т. Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ. [Електронний ресурс] / Т. Г. Добросклонская. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ffl.msu.ru/research/publications/dobrosklonskaya/dobrosklonskaya-medialingvistika.pdf>.

2. Шевченко Л. І., Дергач Д. В., Сизонов Д. Ю. Медіалінгвістика : словник термінів і понять. К. : ВПЦ «Київський університет», 2014. 380 с. URL: http://medialing.spbu.ru/upload/files/file_1452013437_9323.pdf
3. Нікулеско Д. Кібербезпека: вразливі моменти. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbezpeka-vrazlivi-momenti.html>
4. Семеног О. М. Медіакультура вчителя-словесника: навчальний посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/8712/1/25.02.20%20Семеног%20О.%20Ячменик%20моногр%20%281%29.pdf>
5. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 89-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2018_2_14.
6. Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку). URL: <https://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/>

УДК 821.161.2.-3.09

Кучма А. О.

ЖАНР ПОЕЗІЇ В ПРОЗІ У ТВОРЧОСТІ М. ЯЦКІВА

Поезія в прозі – змішаний жанр, його поява – закономірний історичний процес у розвитку літературних жанрів. Поезії в прозі часто мають зв'язок із суміжними мистецтвами, на що вказують їхні заголовки та підзаголовки: акварель, етюд, ескіз, шкіц, нарис, фантазія, ноктюрн, імпровізація, пісня тощо.

В українській літературі до жанру поезії в прозі найдовше і найбільше звертався Михайло Яцків. М. Ільницький у передмові («Поетична концепція з музичним та малярським тлом...») до найповнішого видання його творів «Муза на чорному коні» писав: «У творах М. Яцківа бачимо прагнення поєднати натуралізм і символізм, ліризм і сарказм... Художні пошуки письменника, його манера незвична для сприйняття читачем.». [1, с. 5]

Поезіям у прозі Яцківа притаманні обидві форми сюжету – фабульна й безфабульна. Безфабульні, в яких події як такі не мають карколомних розв'язок, головне – передача почуття й переживань героя, а сюжет розгортається через зіставлення подробиць, фрагментарними деталями. До безфабульних належать такі твори: «Готуріди», «З циклу вічних поезій», «Щире слово», «Білий коник», «Мрія вірла», «Новітня основа», «Думка». До фабульних: «Білі вівці», «Весняний захват», «Поганство юрби», «Бузьок», «Пегас», «Смерека», «Портрет», «Доля молоденької музи», «Лісовий дзвін», «Хлоп'я», «Архівір» та ін.

Поезії в прозі М. Яцківа різні за структурою і не пов'язані між собою, що також є однією з ознак жанру. Деякий зв'язок можна простежити в естетичній позиції самого письменника.

Митець творить власні символи у відповідності до тогочасних естетико-філософських уявлень. Поряд із символами, зорієнтованими на барокову літературу, з'являються образи, які часто використовувалися романтиками: смерека - незламна воля, місяць - темні сторони людського «я».

У творах М. Яцківа наявна низка мотивів Г. Сковороди, зокрема, символ «чорного путі», до якого також зверталися романтики. Г. Сковорода «підйом у гори» співвідносить із звільненням від суєти, вивищенням духу. Такою ж потребою зумовлений символ у М. Яцківа («Поема долин», «Щире слово», «Мрія вірла»). Герої поезій у прозі живуть особливим життям, вони прагнуть вирватися із задушливого світу, бо лише у височині – справжня радість і мир у серці. Внутрішній світ героїв визначається серцем, тобто емоційний елемент переважає над раціональним. Пошуки гармонії в природі також властива творам молодомузівця («Доля молоденької музи», «Весняний захват»). Часто зміст підсилюється використанням символіки кольору, що в поєднанні створює ефект спалаху, висвітлює істинний шлях до щастя. [2]

У романтиків активізувалися інтуїтивні пошуки людських відчуттів, такого шляху не оминув і М. Яцків. Основний предмет його художнього дослідження – процес самовизначення людини на шляху боротьби Добра і Зла. Автор використовує образи-символи, які складаються з розрізнених думок, вражень героїв, рідко вчинків.

Письменник використовує, здається, всю можливу палітру назв. Одні мають суто номінативний характер («Пегас», «Смерека», «Портрет»), інші будуються на символах («Дитяча грудь у скрипці», «Боротьба з головою», «Дівчина на чорному коні», «Мрія вірла»). Є поезії в прозі, де кольористика набуває символічності, і тоді імпресіоністично-символістське набуває ще й узагальнено-філософського значення («Білий коник», «Дівчина на чорному коні», «Мальований стрілець»). Є назви - розгорнуті метафори («З циклу вічних поезій», «Поема долин», «Звела з дороги», «Олень проклінає», «Гомін будуччини»).

Поезії «Мальований стрілець», «Доля молоденької музи», «Дівчина на чорному коні», «Дитяча грудь у скрипці», «Лісовий дзвін», «Дитина» подібні до мозаїки, з якої складаються мотиви страждання, самоти, приреченості героїв, усвідомлення величі зла, навіть культ смерті. Автор доводить, що межі встановити не можна. Враження нескінченності передається також переважною відсутністю імен, невизначеністю часу й простору існування героїв. Позачасовість робить їх однаковими, їхні вчинки передбачувані. Тому на перший план виходять не вчинки, а слова, звуки, діалоги, монологи. Уривчастість, повторюваність фраз чи окремих слів, ритмізованість уривків зближує із лірикою. [2]

На мою думку, поезія в прозі "Дівчина на чорнім коні" є однією з найяскравіших його творів у цьому жанрі. М. Яцків демонструє нам душу митця під час смерті його закоханої. Перед читачем постає світ митця крізь призму його думок, почуттів, внутрішніх монологів, уявних розмов. Спогади про кохану підкреслюють трагізм буття: новела сповнена мотивами смутку,

відчаю, самотності, смерті. Автор спонукає читача збагнути взаємозв'язок між коханням, внутрішнім переживанням та твору мистецтва в душі персонажа. Про злиття з коханою також свідчить відгомін її слів у серці закоханого.

Назва твору – «Дівчина на чорнім коні» не випадкова. Чорний кінь є образом домовини, яка несе в інший вимір. Ця художня деталь виражає ідею автора, підкресливши, що смерть коханої навіки закарбувалася в уяві митця й спонукає його творити, бо «настала пора, що криється поза людською увагою».

У цьому творі ми також можемо побачити символістський світогляд Яцкова. Смерть прибрана, вбрана в шати - білі лілії, іриси, ангельські шепотіння. Померла коханка забирає собі серце, щоб вивести свого закоханого поза бідне земне життя, і стає його музою.

Головний герой цього твору нагадує нам відомого Доріана Грея з роману Оскара Уайльда, який на той час був улюбленим образом декадентів.

Отже, Михайло Яцків був одним з найбільш оригінальних і послідовних виразників умінь синтезувати в українській літературі злам XIX – XX ст. прозу і поезію. Жанр поезії в прозі сприяв розширенню проблемно-тематичних можливостей вітчизняного письменства, а отже, і жанрово-стильового розвитку західноукраїнської новелістики. Водночас свідчив про те, що в українській літературі відбуваються процеси, які характерні для розвинених європейських літератур аналізованого періоду.

Література

1. Муза на чорному коні [Текст] : оповідання і новели, повісті, спогади і статті / Михайло Яцків ; [упоряд., передм., прим. М. М. Ільницького]. К. : Дніпро, 1989. 846 с.;
2. Поезія в прозі М. Яцківа: розкриття можливостей синкретичного жанру: веб-сайт. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20160713-poeziya-v-prozi-m-yackiva-rozkrittya-mozhливостей-sinkretichnogo-zhanru> (дата звернення: 10. 12. 2020).

УДК 821.161.2-343.09

Линник К.О.

КРОС-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ЖІНОЧОГО АРХЕТИПУ В УКРАЇНСЬКІЙ КАЗЦІ

На сьогодні в українській фольклористиці існують певні традиції дослідження поетики, семантики, історичного розвитку народних казок, проте триває процес осмислення соціокультурної взаємодії образів-концептів фольклорних текстів, що забезпечують доступ до глибинного ментального коду народу. Таким своєрідним етнокультурним гендерним стереотипом виявляється національний архетип жриці-знахарки, що має різноманітні форми та варіації художнього втілення позасвідомих сторін людської душі. Простежити трансформацію

традиційного образу-символу за допомогою методології крос-культурного аналізу є актуальним для розуміння національного варіанту жіночого архетипу і дозволяє пояснити, з одного боку, подібність «наскрізних» сюжетів у фольклорі народів світу, з іншого боку – зазначити амбівалентний характер і особливу семантику образу в українській традиції. Об'єктом аналізу виступає образ Баби Яги з погляду крос-культурних гендерних стереотипів, що репрезентують систему уявлень і філософські настанови національної картини світу.

Методологічну основу міждисциплінарного крос-культурного аналізу становлять поширені в психології і фольклористиці підходи щодо розгляду національних прикмет матріархальної традиції, виявлення психологічного впливу позасвідомих процесів на формування гендерних стереотипів національної культури, а саме типологічних варіацій жіночого образу в українських казках. Так, дослідженню процесу «імперсонального втілення енергії сім'ї, нації, інформаційної системи душевних станів» [1, с. 45] присвячені дослідження Карла Густава Юнга [2]: ідея проекції архетипу або прообразу первинних структур, що містяться у колективному несвідомому, доводить роль міфологічного персонажу в процесі самовизначення особистості. За спостереженням О. Колесник, архетипові моделі відносин в українській казці можна розглядати в наступних напрямках: а) як духовно-онтологічну, трансцендентну реальність, визначальну по відношенню до матеріального світу; б) як психологічну, іманентну реальність – синтез: в) розуміння архетипу як відображення в людській душі об'єктивно існуючих структур буття, поєднання реального та ідеального, космічного та психічного» [3, с. 8]. Отже, маємо можливість розглядати мотив ініціації (дорослішання) героя, а також дихотомію свідомого і несвідомого в образах Баби Яги або інших представників магічного простору як кореляцію фольклорних інваріантів і архетипу.

Основоположник психоаналізу З. Фройд [4] стверджував, що своєю основою казки і міфи, як універсальні людські феномени, не відрізняються від сновидінь і використовують подібну мову символів. Наразі це пояснює різноманітні символічні деталі образу Баби Яги, що інколи мають амбівалентний характер, інколи не поєднуються: Баба Яга може бути дарувальницею, від якої герой або героїня отримує допомогу у вигляді чарівних предметів («Фініст – ясний сокіл», рос) або викрадачкою, яка забирає дітей з метою їх засмажити («Гуси-лебеді», рос.). В чарівних казках збереглися також сліди обрядів і звичаїв, обумовлених ініціацією – це пояснює, чому з мотивом викрадення згадуються саме діти. У ряді казок Яга допомагає герою або героїні із врученням чудесних предметів – проявляє себе як помічниця («Царівна-жаба», укр.; «Фініст – ясний сокіл», рос.; «Мудра дівчина» укр.; «Василіса Прекрасна і Баба Яга», рос.). В аналітичній психології К. Г. Юнга серед найважливіших архетипів названа Мати: фігура, що наділена величезними знаннями і може виступати або як помічниця й порадиця людей, або як демонічна руйнівна сила. За визначенням Б. Рибаківа, цей архаїчний персонаж є персоніфікацією глибокої,

могутньої природної сили, що значно переважає свідоме Я людини [5, с. 56]. У фольклористиці зустрічаємо припущення, що саме через християнську ідеологію в чарівних казках темна сторона Жінки-матері представлена набагато ширше за світлу. Це – свого роду компенсація за вилучення християнством з образу Бога темної сторони фемінності. Зауважимо, що поняття «темна» в цьому сенсі трактується за межами протиставлення добра і зла: мається на увазі ірраціональне, підсвідоме, що інколи може надати життю героя сенс і самовизначеність. Так, отримання героєм від Баби Яги поради («Царівна-жаба») відкриває шлях до потаємного і стверджує важливим варіант вибору екзистенціальних цінностей буття, на відміну від буденного щастя братів, що відмовилися від пошуку самостійного шляху до нового знання. У казці «Як Іванко служив у Баби-Яги» герой впевнено каже: «Я вже дорослий, мені вже 18 років. Поїду по дрова сам». З цього «угледіла його Баба Яга» і довелось Іванкові три дні доводити своє право самостійно долати труднощі. Отже, жіночий образ Баби Яги в українських казках переосмислюється у зв'язку з обрядом ініціації, що є «відображенням нормативної вікової психологічної кризи ідентичності» [5, с. 58] і виявляється змістовним матеріалом для етнокультурних фольклорних паралелей. Адже в умовах матріархату право дорослого життя не давалося виходячи з віку, а присвоювалося в залежності від особистих досягнень.

Порівнюючи контамінації української і російської казок «Царівна-жаба», спостерігаємо, що архетип є контекстом, який пояснює неподільність добро-творчої і зло-творчої функції Баби Яги, а також семантику казкових метафор: «хатинка на курячих ніжках», «костяна нога». В цьому сенсі важливим є душевний стан героя під час зустрічі із потойбічним світом, у зв'язку із досвідом, який отримує особистість, поринаючи у підсвідоме. Збіг оповідних мотивів в української і російської казках також підкреслює, що переживання, відкриті герою жінкою-жрицею в процесі випробування, транслують цінності небуденного, творчого життя. У психології ці процеси трактуються як явище інтеріоризації - впізнавання емоцій і прийняття їх у власний внутрішній світ.

Багатогранний образ жінки-жриці стосується також Царівни-жаби, яка то стає змією, то лебедем, то зозулею або красунею – не тільки звернена людина, але й наділена чудодійною властивістю і на очах глядачів створює чудеса. Тобто, у казці за героїнею залишаються важливі сакральні функції – знання родинних і календарних обрядів, їхнє виконання. Актуалізація таких особливостей, як зміїне антропоморфне походження, використання сакральних формул, втілення мотиву прядіння і підпорядковування магічних сил природи надає можливість крос-культурного порівняння жіночих образів Яги і Царівни-Жаби. Яга допомагає герою врученням чудесних предметів і порадою, Царівна, як чудесна дружина, розкриває красу та досконалість світу. На перший погляд порівняння «старої відьми» і прекрасної Царівни не є звичайним, проте на ментальному рівні ці персонажі виконують важливі етнокультурні функції: зберігають традиції,

здійснюють архетипову материнську захисну роль, створюючи ситуацію переходу героя до нового рівня психологічної зрілості, надають особистості трансцендентний життєвий досвід.

Підсумовуючи, зазначимо, що національні особливості інтерпретації казкового образу жінки обумовлені архетипом Матері, що є особливо актуальним для української етнокультурної картини світу. Важливим аспектом постає актуалізація таких рис міфологічного персонажу, як функція захисника, порадики, дарувальника. Ініціація героя в процесі перебування у просторі жіночого світу розкривається з точки зору самовизначення, набуття психологічної готовності до внутрішніх змін і отримання емоційного досвіду.

Література

1. Буряк В. Д. Фольклорне мислення як система інформаційного відображення: еволюція теоретичного осмислення. *Вісник Львівського ун-ту : Серія філологія*. 2006. Вип. 37. С. 45-58.
2. Юнг К. Человек и его символы. М.: Серебряные нити, 1998. 368 с.
3. Колесник О. С. Міфопоетичне відтворення архетипу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.08 «Естетика». Київ, 2002. 16 с.
4. Фрейд З. Психология бессознательного: сборник произведений. М.: Просвещение, 1989. 448 с.
5. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян. М.: Русское слово, 1997. 780 с.

УДК 821.161.2-1.09

Ляшук К.А.

ОБРАЗ ЛЕБЕДЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПОЕЗІЇ СИМВОЛІЗМУ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ.

У розвитку літератури символізм відіграв важливу роль. Представники цього напрямку використовували символи як засоби вираження власних почуттів та душевних станів. Символізм впливав на формування різноманітних течій, таких як, експресіонізм, сюрреалізм та модерністські течії ХХ століття. Символісти зуміли образно передати настрій та почуття доби.

Символ лебедя, зі значенням «людина-птах», закріпився у свідомості митців перехідної епохи відповідно до особливостей розвитку їх світогляду. Зокрема, лебідь неодноразово зустрічається в індивідуальних художніх системах О. Олеся, С. Малларме та інших поетів доби.

Нашим завданням є з'ясування функціонування символу лебедя та визначити шляхи його інтерпретації через порівняння поетичних творів представників українського та французького символізму. Адже, кожний митець по-своєму відображає власний поетичний світ, звертаючись до символу лебедя.

Розглянемо твір «Лебідь» французького символіста С. Малларме. Твір став віддзеркаленням його естетичного кредо – «відображати не саму річ, а враження, яке вона

справляє» [1, с. 130]. Поетичний світ ліричного героя, представленого в образі лебедя, відображає психологічно-настрій розгалуження, що ґрунтуються на його декадентському світовідчутті, визначеного песимістичним, трагічним пафосом, роздвоєністю особистості та дисгармонією. Сонет побудований на внутрішньому зв'язку мотиву смерті і прагнення митця до самореалізації у світі, сповненого самотністю і сумом. Виразно простежується контраст між космічним простором – ірреального буття, пронизаного щастям, радістю, волею – та крижаним озером, що уособлювало страх відчуження героя та втратою ним власного «Я» через покору «порожнечій» дійсності. Лебідь у усвідомлював всю приреченість на страждання та загибель на самоті. Поет показує всю безсилість у боротьбі із зимовою стихією, це задає песимістичний тон зими. У сонеті С. Малларме мав місце прийом акцентування білого кольору, який навіює порожнечу, відчуття самотності та збайдужіння. Можемо стверджувати, що автор прагнув до «закритої» поезії, він створив символ лебедя приреченого на самотність, який сам себе засуджує та прирікає на смерть. [2, с. 138].

Своєрідне бачення символіки ми можемо спостерігати у віршах «Лебідь», «То не лебідь на озері пісню співав», «Прилети мій лебідь білий» О. Олесь. У поетичному творі «Лебідь» ліричний герой страждає від недосконалості земного світу, він хворіє неспроможністю внутрішньо погодитися з бездушністю суспільства (своєю зграєю). Контраст досягається смисловим зіставленням епізодів буття: героїзму і байдужості, життя і смерті як неминучості долі, градацією образів, а також майстерним застосуванням кольорової гами. [3, с.272].

У творі «То не лебідь на озері пісню співав» О. Олесь ми бачимо передсмертну пісню лебедя як образ внутрішнього голосу поета про щастя та волю на теренах української землі. Митець співає про розпач, стому від боротьби, душевні рани. Червоний колір символізує ворожнечу, війну. А у творі «Прилети, мій лебідь білий» образ лебедя відіграє роль надії, поетову віру у омріяній волі та щастя.

Можна провести певні паралелі між поезією «Лебідь» О.Олесь та однойменним віршем С. Малларме. Поетика образомислення, символічне бачення крізь серпанок предметно чуттєвих образів проступає в уявному світі символістському вимірі життя і смерті. Хоч і обидва автори використовували символ лебедя, С. Малларме використовував пасивну життєву позицію ліричних героїв, а О. Олесь – залишався на боці ідеалів краси і правди, показував життєву силу героя.

З огляду поезій цих авторів образ лебедя зображується у багатьох значеннях. У творчості С.Малларме ми бачимо лебедя як символ смерті, через приреченість, самотність та втрату власного «Я». А у поезіях О.Олесь лебідь показується як символ нескореного духу, готовність до самопожертви в ім'я інших, прагнення до волі, символ нереалізованої мрії, надії та трагедії поетової душі, зцілення від страждань за допомогою пісні.

Література

1. Великовский С. И. В скрещении лучей: Групповой портрет с Полем Елюаром. С. И. Великовский. М. : Советский писатель, 1987. 399 с.
2. Маллярме Стефан. Поезії. Стефан Маллярме ; [пер., передм і прим. О. Зуєвський].
3. Олесь О. Твори : в 2 т. Олександр Олесь ; [упоряд., авт. передм. та приміт. Р. П. Радишевський]. - К. : Дніпро, 1990. - Т. 1 : Поетичні твори. Лірика. Поза збірками. З неопублікованого. Сатира. 1990. 958 с.
4. Наливайко Д. С. Искусство : направления, течения, стили. Д. С. Наливайко. - К. : Мистецтво. 1985. 365 с.

УДК 821.161.2-1.09Стус

Лященко К. І.

ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ СВЯТОГО ПИСЬМА У ТВОРЧОСТІ В. СТУСА

Звернення представників світового красного письменства до біблійних мотивів стало в літературі стійкою традицією. Це обумовлено бажанням письменників осмислювати вічні загальнолюдські цінності.

Для вітчизняної культурної традиції Святе Письмо в концептуальному плані є психологічним, філософським, морально-етичним та естетичним фундаментом. Слушною є думка І. Бетко, яка, безпосередньо займаючись проблемою трансформації Біблії в українській поезії, зазначила, що ґрунтовне знання Святого Письма суттєво допомагало вітчизняним митцям “на тлі вічного, загальнолюдського краще побачити й зрозуміти конкретно-історичне, національне в усьому його драматизмі” [2, с. 68].

Безперечно, кожен письменник має свою особливу модель осмислення біблійного канону у власному художньому трактуванні у межах оригінального поетичного твору. Однак варто зауважити, що не можна недооцінювати вплив суспільно-політичного, морально-етичного та естетичного контексту доби на формування світоглядних орієнтирів автора, загалом, та його ставлення до Книги Книг, зокрема. Враховуючи вищезазначене, вітчизняна літературна традиція може констатувати наявність різноманітних форм і методів трансформації біблійного тексту.

В. Стус є одним з яскравих репрезентантів красного письменства, який своїми поетичними творами продекларував глибоке філософське осмислення Святого Письма крізь виміри власного духовного, інтелектуального та метафізичного життя. Серед дослідників, що займалися проблемою висвітлення творчості поета на біблійні теми, можна назвати І. Бетко, Т. Гундорову, О. Давидову, М. Жулинського, С. Мишанича та ін.

Спираючись на досвід авторитетних науковців, та на основі власних спостережень можна зауважити, що ліричного героя В. Стуса, особливо останніх років життя поета, характеризує

палке бажання боротися з неправдою, неволею, рабством. Він - мученик за віру, духовність, Вітчизну. При цьому герой робить свідомий вибір – іти тернистим шляхом важких випробувань, незважаючи ні на які перешкоди, до кінця (алюзія до мук Христа). У поезії «Церква святої Ірини» автор демонструє читачеві передчутті Голгофи, його ліричний герой вітає початок власних трагічних випробувань. Наскрізним у творчості митця є мотив протиборства добра і зла, що втілюється в образах Бога і сатани. Патріоти, борці, герої у творах В. Стуса постають святими мучениками, які змушені потерпати від рук безчесних боягузів. Поет змушений у розпачі констатувати свою неспроможність змінити апокаліптичний світ. Біблійну міфологему страшного суду автор використовує з метою підкреслення драматизму зображення. Життя для ліричного героя – шлях суцільних випробувань, відповідальність за свій вибір він бере на себе. Осмислення смерті у поезії митця відбувається у межах християнської традиції, це процес закінчення земного і початок вічного життя. На фоні «ненависті, прокльону, каяття» ліричний герой вірить у власну перемогу над силами зла, смертю, чим уподібнюється Ісусу Христу. Можна зауважити, що ліричний герой В. Стуса осмислено прагне покинути земне життя заради духовно високої мети.

Отже, поетична спадщина В. Стуса на релігійні теми являє собою інтелектуально і духовно насичений художній матеріал, що дає читачам імпульс для роздумів та естетичної насолоди.

Література

1. Бедрик Ю. Василь Стус: Проблема сприймання. Київ: Фотовідеосервіс, 1993. 78 с.
2. Бетко І. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії кінця XIX – початку XX століть. Українська література в загальноосвітній школі. 1991. №10. С. 64-71.
3. Коцюбинська М. Феномен Стуса. Сучасність. 1991. №9. С. 26-35.
4. Чуб Д. Дорога безсмертя: Про Василя Стуса. Дзвін. 1993. №1. С. 143-144.

УДК821.161.2-31Шевчук

Найдьонова Н.В.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ВІДОМИХ УКРАЇНСЬКИХ ДЕМОНОЛОГІЧНИХ ОБРАЗІВ У ТВОРІ В. ШЕВЧУКА «ДІМ НА ГОРІ»

У другій половині XX ст.. в українській літературі спостерігається підвищений інтерес до магічно-фантастичної тематики, міфологічних та фольклорних образів. Особливою увагою користувалися саме демонологічні образи з українського фольклору. В українській демонології найпопулярнішими образами були домовики, чорти, відьми, водяники, перелесники, лісовики, русалки, мавки, чугайстри, песиголовці, вій та ін.. Такі образи активно використовували в своїх творах М. Гоголь, М. Коцюбинський, Леся Українка, Л. Боровиковський, В. Шевчук та багато інших письменників.

Особливої уваги заслуговує роман-балада «Дім на горі» В. Шевчука, який вражає своєю фантастично-містичною тематикою, адже в кожній з тринадцяти новел другої частини твору діють такі демонічні істоти, як відьма, чорт, перелесник, джун, водяник, смерть та ін.. Міфологізм у творчості В. Шевчука досліджували А. Пивоварська, Л. Тарнашинська, С. Андрусів, В. Панченко, М. Жулинський, А. Соколова, Г. Клочек та ін.

У творі «Дім на горі» автор подає лише інтерпретовані демонологічні образи, тому у романі-баладі діють новий образ фольклорної відьми («Панна сотниківна», «Чорна кума», «Голос трави»), чорта («Панна сотниківна», «Швець», «Перевізник»), перелесника («Перелесник») та домовика («Дорога»).

Домовик з новели «Дорога» постає згідно з народними уявленнями як «вугласта постать – чи людина, чи кіт, чотирикутна голова, а на малому личку – ледве накреслені обриси – палахкотіло двоє розпалених жарин» [2, 282]. У Шевчука домовик зображується не як фольклорним образ, а виступає реальним персонажем. Всупереч народним уявленням він може з'являтися господині та розмовляти з нею: «Вона побачила його всього... Жінка подумала, що ніколи не бачила його так близько, що це, врешті, може бути й сон – його ніхто так близько не бачив» [2, 289]. Цей образ викликає у читача жалість та співчуття одночасно, адже він має усе життя прожити один, охороняючи будинок, не маючи права на власне щастя: «Ми живемо поодиночі. Мусиш охороняти дім, в якому мешкаєш» [2, 291].

Наступний образ, запозичений Шевчуком з демонології – перелесник. Перелесник або, як його ще називають, літун, налітник – істота, яка приходить до жінок вночі та кохається з ними. У народних уявленнях перелесник поставав як злий дух, який є зовнішньо схожим з померлим чоловіком жінки. Саме такого перелесника зображує письменник у новелі під назвою «Перелесник»: «Здавалося жінці, що той ніжний стукіт, пестоці й навіть збудження – лише марення, солодке, але й важке, п'яне, але похмільне. Вона знала, що то являється до неї Іван, і не менш твердо знала, що то не він...» [2, 372]. Але автор переробив цей відомий образ і зобразив перелесника у власній подобі, бо закохався в дівчину: «Мене проклято тим, що маю приходити до тебе в чужій личині, але та людина вже приросла до мене, і чим більше я живу з тобою, тим більше я стаю тим, кого ти по-справжньому любиш і чекаєш» [2, 374]. Саме в цих рядках найяскравіше простежується інтерпретація відомого образу перелесника, адже автор акцентує увагу саме на внутрішньому світі персонажа, його переживаннях.

Наступний образ, який змалював Шевчук – образ чорта, який, також як і домовик, трішки відрізняється від народних уявлень. Згідно з українською демологією чорт – істота, яка може нагадувати людину, має ріжки та хвіст та може перевертілюватися на будь-кого. За народними повір'ями чорти – це злі істоти, які тільки шкодять людям, їх господарству, крадуть зорі з неба та полюють на людські душі. Саме останнє заняття й описав Шевчук у новелі «Швець». У цьому

оповіданні чорт постає в образі лісничого, який намагається спокусити шевця, задаровуючи його подарунками в обмін на душу: «Отоді й вийшов з лісу злий дух. Зрештою, швець не розібрав до ладу, чи був то злий дух, чи лісник...» [2, 398]. Чорт Шевчука зовнішньо трохи відрізняється від звичайного образу чорта, бо в нього не було хвоста та ріжок. У цій новелі автор вимальовує чорта згідно з усіма фольклорними уявленнями про нього, тому чорт постає як негативний персонаж.

Натомість у новелі «Панна сотниківна» чорт наближається вже до людей: він хоче також бути щасливим та радісним, навіть закохатися: «Опинившись на землі, юний чорт став веселим і розбишакуватим... Мріяв про щось далеке й несподіване, але був він ще надто юний, тож і мріяти не вмів до ладу» [2, 309]. Побачивши молоду й вродливу панну, чорт закохався: «стислося серце, й важко дихати йому стало. Завмер, вдивляючись до болю в очах у чарівне видіння. Панна була гарна, такої краси ще не зустрічав він на цій землі...» [2, 316].

Тобто, як можна побачити, Шевчук, на прикладі новел «Швець» та «Панна сотниківна» подає зовсім різні трактування образу чорта: один – злий лісничий, який шкодить людям, інший – юний чорт, який хоче наблизитися до світу людей та відчувати справжнє кохання.

Чи не найпопулярнішим демонічним образом у «Домі на горі» є образ відьми або чаклунки, ворожки. Саме цей образ Шевчук активно зображує у другій частині твору, у таких новелах, як «Дорога», «Панна сотниківна», «Відьма», «Голос трави», «Чорна кума». За народними уявленнями відьма – жінка, яка вміла чаклувати, ворожити, насилати різноманітні порчі, красти молоко в корів, наводити манну на людей та красти зорі з неба. В. Шевчук дуже яскраво подав образ фольклорної відьми, який зустрічається чи не в кожній з новел другої частини. Автор змальовував як типовий образ старої чаклунки, так і образ молодої вродливої дівчини. Так у новелах «Дорога» та «Панна сотниківна» письменник подає інтерпретований образ відьми: вони у нього постають молодими красунями. Ось так, на прикладі Меланки з новели «Відьма», письменник описує відьму: «На нього зоріли темні, морочні очі й біля них зарубеніли чудові вуста. Волосся розсипалося по плечах, хоч за мить побачив, що воно заплетене; вся її постать наче виринула з-під землі... У неї було добре намисто на грудях, а з голови спускалося на спину кілька стрічок» [2, 329].

Але на відміну від гарної відьми Меланки, Шевчук також змальовує й образ старої та страшної ворожки у новелі «Панна сотниківна»: «Звела погляд на стару, і мороз пробіг їй поза спиною. Перед нею стояла суха, зморщена, височенна баба. Волосся вибивалося з-під очіпка сивими пасмами, а очі... жажнулася чудернацького полум'я, що хлюпало з них» [2, 312].

У «Чорній кумі» також відьма виступає головним персонажем, на прикладі якої автор увів у текст народні уявлення про можливість перетворення відьом: вночі вони постають як молоді та вродливі дівчата: «Вночі біля криниці зустрів відьму, яка була у вигляді молодої панни... та постать у чорному все-таки нагадувала ніч... коли ж повернулася вона раптом, Іван побачив, що

очі в неї великі й темні, лице біле й панське, а уста червоні, наче фарбою підмазані» [2, 483], а вдень стають старими: «Довга чорна сукня стелилася по землі й мела порошок... не пані, бо коли підійшла ближче, побачив він немолоду селянку в темній кереї, а з-під хустки в неї вибивалося сиве пасмо» [2, 489].

Новели «Панна сотниківна» та «Чорна кума» є дещо схожими стосовно змалюванню образу відьми. Обидві постають як старі баби, дуже високого зросту, з нелюдським поглядом та після яких йде мороз поза шкірою.

Отже, роман-балада «Дім на горі» насичений різними образами, запозиченими з української демонології. Автор намагався розкрити з іншого боку кожен демонічний істоту та показати, що не всі вони бувають злими, як це прийнято вважати, що кожен із них є заручником власної долі, традицій чи законів.

Література

1. Грибан Г. В. Демонологічна образність роману-балади Валерія Шевчука «Дім на горі». Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. Житомир. 2010. Вип. 20. С. 342 - 347.
2. Шевчук В. О. «Дім на горі». Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. 561 с.
3. Жулинський М. Г. ...І сповіщає нам голос трави. Шевчук. В. «Дім на горі». Київ, 1983. С. 468 – 486.

УДК 821.161.2-1.09

Науменко В. С.

ВЕРСИФІКАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЇ УКРАЇНСЬКОГО СИМВОЛІЗМУ

Український символізм кінця XIX - початку XX століття привертає увагу багатьох дослідників, своєю складністю та багатогранністю, що веде до наукових дискусій, спроб виявити концепції та зрозуміти творчість авторів у цій галузі. Суть символізму полягає у навмисній спробі символізувати зовнішні та матеріальні прояви світу з метою пізнання його трансцендентного («надземного» і «незрозумілого») значення. [1, с. 100]

Літературознавці визначають ряд завдань для вивчення українського символізму:

- висвітлення діяльності провідних письменників символізму;
- розумне визначення часових меж функціонування символізму та основних етапів його розвитку;
- проведення паралелей між творами символістів зі Східної Європи.

Український символізм перейняв від Європи нову естетичну техніку письма, прагнучи творити нове за формою, але національне за духом мистецтво.

Символізм був останньою фазою трансформації романтизму XIX століття, органічно пов'язаної з усіма попередніми переживаннями і водночас рухаючись до " нової поетики", тобто до класичної версії мистецтва перехідного періоду [1, с. 103].

Поетична спадщина багатьох українських символістів ще недостатньо зібрана чи представлена. Насамперед, це стосується творчості Миколи Вороного (1871-1938) - видатного українського письменника-символізму.

Версифікаційна майстерність Вороного виявляється в естетичних компонентах ліричного тексту, факторах художньої виразності в найдрібніших елементах — метафорах, розмірах, римах [3, с. 14].

Дослідники української літератури, у свою чергу, помічають жанрову різноманітність лірики Вороного, його поезія сповнена повторень, паралелей, рефренів, типових для написання пісень. Вороний часто завершує строфу тими словами, якими вона починається. На своєму прикладі поет закликає українських письменників уникати зразків для наслідування та звертати увагу на естетику творів. Так, ми говоримо про естетику, бо саме вона показує багатство звукотропів, якими щедро наповнена лірика Миколи Вороного.

При детальному розгляді творчості М. Вороного ми бачимо, що більша частина його творів була написана рефреном. **Рефрен** — це повторення групи слів, рядка чи кількох рядків поезії у віршах. Зазвичай у пісні рефрен має форму приспів, вживається як повтор наприкінці куплетів або після кожного куплету. Подібною рефренною конструкцією скористався М. Вороний у поезії «Рубіни»:

Одкриваються рани —
Давні рани, нудьгою роз'ятрені знов...
І червону, гарячу мов полум'я, кров
Вже не стримує зілля омани.
Одкриваються рани...

Рани, серця рубіни!
Ви — єдиний той дар, ви — той скарб жебрака,
Що дала йому з ласки кохана рука
На розстанні, в останні хвилини...
Рани, серця рубіни!..

О, рубіни червоні!
А хто ж вам дав багровість і полиск огня?
Моя гордість, ображена гордість моя,
Що тримала мій гнів на припоні.
О, рубіни червоні!.

Зазвичай рефренна строфіка не повторює окремі рядки, а лише створює певний контур строфи, який кількоразово використовується у вірші. Сутність цих строфічних утворень полягає в тому, що повторюваний вірш утримує певну поетичну формулу, яка знов і знов у різних зв'язках, осмислюється читачем. [3, с. 12]

Розглядаючи творчість Миколи Вороного, ми бачимо, що більшість експериментів, автор проводив у техніці вірша, адже ця форма твору має особливе значення в його творчості. Поет зазначає, що він орієнтувався на поезію французького символізму, тому ми можемо спостерігати свідоме запозичення у французів певних розмірів і форм.

Вороний, безсумнівно, постає перед нами як письменник, у творчості якого ми бачимо різноманітність строфічної будови. У своїх творах поет використав систему римування, яка досі не використовується в українській поезії. Експериментуючи з новими формами, поет не відмовлявся від традиційних поетичних форм: октава, сонети, рондель, тріолети.

Творчість Миколи Вороного виокремлюється різноманіттям строфічних форм, які притаманні українському символізму. Однією з таких форм виступає **тріолет** — восьмивірш, в якому перші два вірші повністю повторюються в кінці строфи, а перший ще й у четвертому вірші, тобто використовуються тричі (1-й, 4-й, 7-й вірші), а другий — двічі (2-й та 8-й вірші). Деякі дослідники зазначають, що тріолет — «найбільш обмежена віршова форма серед усіх інших форм» будучи переважно розважальною, ігровою формою поезії. [2, с. 159]

Іноді в тріолеті повторюється не незмінний вірш, а його варіант, але обов'язково тією ж самою римою. Яскравим прикладом тріолета у творчості Миколи Вороного, є поезія **«Мушка»**:

Правда, вам цікаво знать,	а
Як мене вкусила мушка?	В
Я почну оповідать...	а
Правда, вам цікаво знать?	а
Тільки цур не заважать.	а
Наставляйте ж добре вушка...	В
Правда, вам цікаво знать,	а
Як мене вкусила мушка?	В

Автор застосовує традиційний дещо ігровий характер і надає своєму твору національної оригінальності та колориту. Так, тріолет Вороного «Мушка» не виглядає як традиційна однострофна мініатюра. Вороний використовує тріолет не як жанр ліричних строф, а як строфу для ліро-епічної поезії розважального змісту.

Отже, Микола Вороний — досить цікава постать символізму української літератури. Досліджуючи його творчість ми бачимо, що автор постійно експериментує над створенням нових

моделей строф, це робить його поезію більш яскравою та цікавою. Безумовно, поезія Миколи Вороного має свою родзинку, гадаю, що нею є – сам автор.

Література

1. Мушировська Н. Український символізм кінця XIX – початку XX ст.: онтологічне й естетичне підґрунтя: Наукова стаття. Науковий вісник Ужгородського університету, 2011. С. 100-109

2. Кшевецький В.С. / К. Валерій Брюсов і Микола Вороний: архітектоніка поетичного твору: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. 186 с.

3. Бондаренко Г.І. Поетичні твори М. Вороного в контексті українського символізму. Наукове вид. «Молодий вчений» № 6.1 (46.1), 2017. С. 13-16

УДК 821.161.2 – 1.09

Пєнова В. С.

ЕКЗОТИЗМИ В ПОЕЗІЇ УКРАЇНСЬКОГО СИМВОЛІЗМУ.

Символізм – це літературний напрям кінця XIX – початку XX ст., основною рисою якого є те, що конкретний художній образ перетворюється на багатозначний символ. Тобто замість художнього образу, який відтворює певне явище, застосовується художній символ – знак мінливого «життя душі» та пошуку «вічної істини».

Символісти не були зацікавлені у відтворенні реальної дійсності, конкретного та предметного світу, у простому зображенні фактів повсякдення, як це робили натуралісти. Саме у своїй відірваності від реальності митці-символісти і вбачали свою перевагу над представниками інших напрямків. На початку XX століття символізм набуває популярності в українській літературі, його репрезентують М. Вороний, М. Філянський, В. Пачовський, П. Карманський, Г. Чупринка, П. Тичина, М. Рильський та інші [1, с. 160].

Визначальні риси символізму:

- войовничий бунт проти надто консервативної і регламентованої суспільної моралі;
- підкреслене естетство (захоплення витонченою поетичною формою і недооцінка змісту);
- культ екзотичних і заборонених тем, хвороблива увага до позасвідомого, садомазохістських виявів тощо;

Екзотизми – слова або вислови запозичені з маловідомої, найчастіше несвітової мови і вживані для надання мові особливого колориту [2, с. 16].

Значний внесок у становлення українського символізму внесли представники літературного угруповання «Молода муза». Молодомузівці прагнули привернути увагу до україномовної літератури інтелігентного читача, відмовляючись від громадських гасел.

Найвиразнішим елементом стилю поезії представників «Молодої Музи» вважається екзотизм. Екзотичні образи, на думку дослідників, «не лише вражають незвичайністю, але й відчуттям підсвідомого, містичного, яке неодмінно закладалося в підтексті їх творів».

Одним з представників літературного угруповання «Молода муза» є Петро Карманський (1879 – 1956). Більшість дослідників називають Петра Карманського поетом «надсмутку», адже до літератури він увійшов зі збіркою «З теки самовбивці», що написана віршованою містифікацією в стилі таких письменників, як Гете, Шатобріана та Франка.

Яскравим прикладом вживання екзотизму у творчості Петра Карманського є такі поезії:

«Гей, пристроїв я образ твій в гірлянди...»

«Гей, пристроїв я образ твій в гірлянди

Блідих конвалій, ірисів і рожі...»

«Приходиш, як біла таємна сноява...»

«Чого ж моє серце так плаче і в'яне,

Як цвіт пасіфлори, що тужить в затінню?»

«Двигну тебе на крилах туги»

«Водитиме тебе між куці туї,

Прийдуть до тебе всі забуті думи...»

Екзотизм лірики П.Карманського визначає що риторичність стилю та абстрактність викладу не сприяє вияву в ній «дійсного чуття».

Отже, у творах художньої словесності екзотизми використовуються не тільки з метою створити незвичайну, екзотичну атмосферу, яка посилює емоційне враження, а й для передавання етнографічних особливостей тієї місцевості, про яку розповідається. Екзотична лексика у творах виконує головним чином зображувальну функцію, у меншій мірі – дає характеристики предметам та людям, а також у деяких випадках – дає оцінку поведінки людей.

Література

1. Кравців Б. Символізм: Наукове товариство імені Шевченка. Париж, 1955 - 2003. 800 с.
2. Маринова Є. Екзотична лексика як лінгвістичний феномен: Навчальний посібник. За ред. Маринової Є. Львів : Світ, 2007. 84 с.

УДК 373.3/.5.016:811.161.2'373

Постельняк Л. Р.

ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СИНОНІМІВ У ШКОЛІ

Сучасна шкільна мовна освіта орієнтована на якісні показники, кінцевим її результатом є комунікативна компетентність, важлива для професійного успіху молодої людини. У Програмі з української мови для 5-9 класів зазначено, що мета навчання української мови – формування компетентного мовця, національно свідомої і духовно багатой особистості, а з поміж завдань на особливу увагу заслуговує – комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування [1]. Базою формування таких умінь є, безперечно, лексика, до того ж, над збагаченням лексичного складу школяра слід працювати протягом усього навчання мови в школі.

Основи лексикології закладаються в 5 класі. Відповідно до програми, вивчають слово, лексичне значення слова, багатозначність, омоніми, пароніми, синоніми, антоніми. Щодо синонімів, то кінцевими визначаються вміння працювати з деформованим текстом (заміна повторюваних слів синонімами, використання синонімів як засобу зв'язку речень у тексті) [1]. З цього випливає, що на перший план висувається практичне опанування синонімів.

Синоніми – це слова, переважно однієї частини мови, що за умови повної чи часткової формальної відмінності, мають тотожні або майже тотожні значення (з можливими відмінностями в стилістичній, граматичній характеристиках та в сполучуваності [2, с. 585]. Синоніми групуються в синонімічні ряди і в такій формі фіксуються в словниках.

Вивчаючи з учнями синоніми (5-й клас), учитель залучає позамовний принцип, що полягає в зіставленні синонімів із тими реаліями, які вони називають [3, с. 5]. При цьому один синонім багатоаспектно й видозмінено називає одну й ту ж реалію.

Завдання вчителя під час вивчення синонімів – подати їх теоретичне обґрунтування. Це відбувається на етапі засвоєння нового матеріалу. Звісно, пояснюючи синоніми, учитель може вдаватися до традиційного прийому – слова вчителя, однак з огляду на прагматичну скерованість матеріалу, це неефективно й не сприятиме формуванню практичних навичок щодо синонімів. Навіть теорію синонімів слід подавати нетрадиційними методами, зокрема залучати інтерактивну технологію навчання.

Інтерактивне навчання, на думку М. Пентилук, – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що передбачає створення комфортних умов навчання, за яких учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [4, с. 54]. Цілком погоджуємося з дослідницею, що організація такого навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Інтерактивне навчання ефективно сприяє формуванню вмінь і навичок, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії [4, с. 54]. Робота в парах і групах у випадку вивчення синонімів – навчає правильно й доречно їх вживати. Застосування інтерактивних

технологій важливе в 5 класі, бо полегшує й пришвидшення засвоєння матеріалу, навчає невимушено спілкуватися, з урахуванням мовного багатства.

Для вивчення синонімів пропонуємо лінгвістичні ігри. Так, гра «Поясни синонім!» (робота в групах). Учитель пропонує кожній групі синонімічний ряд, наприклад: *спритний, вправний, зграбний, меткий, моторний, проворний, шпаркий, прудкий*. Учасники групи по черзі пояснюють, як вони розуміють значення синоніма, зауважуючи, чим пояснюваний синонім відрізняється від попереднього. Наступний етап роботи – перевірка за словником синонімом. Наприкінці спікер групи узагальнює про особливості синонімів, про відмінність у їх значенні.

Гра «Хто скаже останнім?» мотивує учнів працювати над синонімічним багатством. Учитель називає слово в контексті (для кожної пари), наприклад, *сильне почуття*. Учні по черзі називають синоніми до виділеного слова, хто скаже останнім – той переможець.

Гра «Знайди зайве!» передбачає розуміння ступеня синонімічності слів. Учитель називає синонімічний ряд, включаючи до нього зайве слово, яке не є синонімом, наприклад: *поверхня, верх, майданчик, площа, гладінь* (майданчик – зайве слово). Учасник групи повинен швидко назвати зайве слово. Яка група назве більше таких слів – переможець.

Практика засвідчує, що варіантів ігор щодо вивчення синонімів дуже багато, і їх слід активно залучати на уроках української мови. Адже інтерактивне навчання дуже важливе, воно сприяє ефективному розвитку в кожній особі творчих здібностей, логічного мислення, системи загальнолюдських цінностей та загальноприйнятих норм поведінки, одним словом, формує навички спілкування та співпрацювати з членами групи [5, с. 478].

Синоніми вже є тими одиницями, що дозволяють творити, бути творчою особистістю. Уміння послуговуватися синонімами – чи не найважливіше, і воно закріплюється на уроках мовленнєвого розвитку. На таких уроках учнів слід мотивувати учнів писати по-різному, без повторів, а це можливе за рахунок роботи із синонімами. Писати есе – це користуватися словником синонімом, актуалізувати синоніми, привчати себе їх використовувати. На уроках мовленнєвого розвитку робота над збагаченням синонімічного багатства повинна бути постійною, незалежно від класу.

Отже, інтерактивне вивчення синонімів – це перевага середньої школи. Різні види ігор допоможуть якісно засвоїти ці лексичні одиниці, збагатити мовлення синонімами різного типу. Для старшої школи слід віддавати перевагу роботі з текстами, через які учні сприймають синоніми. Наскрізною повинна бути робота із синонімами на уроках мовленнєвого розвитку. Загалом вивчення синонімів повинно мати системний і постійний характер.

Література

1. Навчальні програми 5-9 класів, 2017 рік. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas> Дата звернення: 03.12.2020.

2. Українська мова: Енциклопедія. К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с:
3. Лінгводидактичні засади навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкової школи в умовах вищого навчального закладу. *Українська мова і література в школах України*. 2015. № 1-2. С. 4-7.
4. Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Сучасний урок української мови. Харків: Видавнича група «Основа», 2007. 176 с.
5. Сукмановська С. Інтерактивні технології навчання – засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови під час вивчення лексикології. С. 478-481. URL : file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/rsev_2012_2012_67.pdf

УДК 821.161.2-31.093аг

Растєгаєва Л. Г.

ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОГО ДИСКУРСУ ТВОРІВ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО

Шляхи пізнання особистості представників жіночої та чоловічої статі є актуальними питаннями сьогодення. Визначальні аспекти гендерного дискурсу П.Загребельного базуються на моделюванні чоловічо-жіночих стосунків, на які маєть вплив, як соціальна роль індивіда, так і протест проти порядку сучасного світу.

Творчість Павла Загребельного необхідно розглядати у контексті розвитку гендерних пошуків та фемінізму. Автор звертає увагу на те, що впродовж віків ставлення до жінки було несправедливим та поєднує загальноприйняті погляди на жінку, які беруть свій початок ще з античних часів, наприклад, міфи про Пандору, про гріхопадіння Єви, а також національний фольклор та міфологію. Концепція особистості в Павла Загребельного досить багатокомпонентна: розуміння людського буття, української ментальності, погляди на співіснування чоловіка та жінки та їх стосунки.

Гендерний дискурс автора відображає «українську чоловічу та жіночу ментальність» [1], що мають представники нашого народу. Естетичний ідеал у прозі митця – андрогінізм, що є власне гендерним ідеалом, де виражається синтез рис маскулінного та фемінного в одній особі [2].

Завдяки науковим дослідженням Зборовської Н. [1], Синакєєвої Н. [2,3,4], Сидоренко В. та ін. було визначено концепцію людини, еволюцію героїв, художні методи творчості П.Загребельного, завдяки яким автор висвітлював проблематику гендерної професійної реалізації у мистецтві та у його свідомості активізувалися патріархальні погляди на ролі чоловіків та жінок, наприклад, у романах «Диво» та «Первоміст». Автор-чоловік за допомогою власного новаторства акцентує на несправедливому традиційному патріархальному ставленні до жінок у творах: «Я, Богдан», Тисячолітній Миколай», «Юлія, або запрошення до

самовбивства» [2]. А українська чоловіча ментальність розкрита в образах автора, його роздумах, відступах та в образі головного героя (вчинки, мотиви та психологія).

Образ жінки у чоловічому суспільстві є спільним провідним мотивом у повістях «Ангельська плоть», «Гола душа», «Попіл снів». Непізнаваність буття і людини та нестримне бажання пізнати всі таємниці світу для керування іншими – принцип об'єднання текстів «Ангельська плоть» і «Попіл снів» для компонування сюжетної моделі. Авторська думка об'єднує світ персонажів у цілісну систему, де ієрарховані принципи співвідносяться до автономних рис поетики певного твору та пов'язані розготанням спільної теми – кордони пізнання людського розуму.

У прозі Павла Загребельного можна виділити жіночі типи: жінка-вічність (Юлія («Юлія, або запрошення до самовбивства»); жінка-мати (Роксолана («Роксолана»); бізнес-жінка, яка є дуже нещасною, самотньою, незважаючи на те, що багата (Євдокія «Брухт»); жінка-кар'єристка Клеопатра Січкара («Гола душа»), Аля («Попіл снів»), Юлія Никонівна («Юлія...»); жінка-вдова (Тетяна («Тисячолітній Миколай»)) та Регіна («Юлія...»)[2].

У романі «Юлія, або запрошення до самогубства» романіст виокремлює тему любові та смерті. Через головних героїв, зокрема завдяки роздумам Романа Шульги, метець розкриває ідею особливих стосунків між жінкою та чоловіком. Особливості гендерного світу у романі подаються за допомогою авторських розповідей, монологів та діалогів чоловіків балзаківського віку, автор наділяє їх можливістю філософських роздумів завдяки яким переоцінюють стосунки з жінками.

Новітній образ жінки-бізнес-леді, який спростовує стереотип про «слабку» стать, для якої на меті вже не народження дитини, а набуття матеріальних цінностей та влади. «Сильні жінки й слабкі чоловіки – центральний конфлікт, пов'язаний з інверсією традиційних гендерних ролей» [3].

Для вдалого змалювання образів П.Загребельний обирає портретну деталь та деталізував її у кожному окремому випадку. Завдяки адекватним неповторним рисам, зовнішнім нюансам автор відтворював психологічну сутність образів, у цьому йому допомагали експресивно забарвлені епітети, складні метафори та синонімічний спектр зовнішніх ознак[5].

Для прозаїка суспільне життя є абсурдним, він бачить різноманітні схеми, моделі поведінки, які повторюються через певний проміжок часу. Наскрізним є мотив ініціації жінки, допущення до чоловічого світу[4].

Отже, маючи зацікавленість до різних філософських, психологічних, естетичних напрямів, П.Загребельний намагався створити власну концепцію особистості, її призначення в історії нашої країни. Новизної авторського уявлення світу є визнання несправедливого ставлення до жінки як до істоти нижчого рівня[3].

Література

1. Зборовська Н. В. Код української літератури: проект психоісторії новітньої української літератури. Монографія. Київ: Академвидав, 2006. 504 с
2. Санакоєва Н. Етнопсихологічна концепція особистості у прозі П.Загребельного. Дисертація. Запоріжжя: Просвіта, 2010. 185 с.
3. Санакоєва Н. Гендерний дискурс у прозі П.Загребельного. Вісник Запорізького національного університету:Філологічні науки, 2008. С. 187-189.
4. Санакоєва Н. “Жінка – найвище диво на землі...” (Концепція чоловічого і жіночого начал у романі П.Загребельного “Юлія, або Запрошення до самовбивства”). Вісник Запорізького державного університету: Філологічні науки. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. № 1. С. 164 – 170.
5. Нестерук С.М. Естетичні функції символів у творчості Павла Загребельного: автореф. дис. ... канд.філол.наук:10.01.01. Кіровоград,2001. 20с.

УДК 373.3/5.016:811.161.2

Рибалка О.М.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ

Мова являє собою багату і розмаїту систему. У ній закарбовано все, що пізнала, пережила і відчула людина. Мова українського етносу зафіксувала історію, традиції, культуру, інтелектуальну і виробничу діяльність, світобачення, дух нашого народу, його менталітет. Тому рідна мова є однією з найважливіших ознак і чинників освіченої, національно свідомої людини, вона і займала, займає і буде займати чільне місце у системі середньої освіти, а працювати над нею учні мають охоче, з радістю і задоволенням.

Вивчення української мови в школі передбачає, як відомо, реалізацію трьох основних, тісно пов'язаних між собою завдань: 1) дати школярам знання з мови і вміння використовувати їх у практиці спілкування; 2) розвивати мислення, творчі вміння й здібності; 3) виховувати національно свідому особистість.

Навчальна мета включає передусім базову мовну освіту – опанування школярами знань про мовну систему, її рівні, структурні одиниці та засвоєння норм літературної мови і на цій основі формування вмінь і навичок свідомого використання мовних ресурсів у процесі мовленнєвої діяльності в різних сферах суспільного життя. Результативність реалізації навчальної мети – свідомість, міцність і глибина знань учнів з української мови, як і будь-якої іншої навчальної дисципліни, перебуває у прямій залежності від активної зацікавленості предметом, бажання знати його. Збудження пізнавального інтересу до українського слова, любові й поваги до нього винятково актуальні нині.

Зацікавити школярів українською мовою як предметом навчання можна передусім шляхом

уникнення одноманітності, шаблону і схематизму в роботі над словом, позбавлення учнів необхідності нудно зубрити визначення і правила. Чітке і доказове опрацювання мовних явищ та варіювання форм, методів і прийомів навчання, адекватних виучуваним фактам, є тими чинниками, які збуджують пізнавальний інтерес і стимулюють самостійне мислення школярів. У зв'язку з цим має бути належно оцінена роль і місце у навчальному процесі ігрових вправ на уроках української мови.

Вивчення української мови відбувається згідно із програмою загальноосвітньої школи, у якій чітко визначено чотири змістові лінії – комунікативну, діяльнісну, лінгвістичну, лінгвокраїнознавчу. Також визначено три мети навчання: навчальну, розвивальну, виховну.

Навчання української мови ефективне, якщо на кожному уроці засвоюються мовні і мовленнєві знання, формуються навчально-мовні, правописні та комунікативні вміння і навички, розширюється читацький рівень школярів (бо дитина, яка більше читає, краще говорить і пише), збагачується їхній мовний запас, відбувається оволодіння мовною нормою, здійснюється усвідомлення неповторності мовної особистості. Учні одержують зразки комунікативно досконалої мови й навчаються доцільно й правильно використовувати засоби мови для побудови власних висловлювань, а також набувають найрізноманітніших загально-предметних умінь.

Відбір дидактичного матеріалу та різні види роботи з ним мають допомогти дітям усвідомити мову, як матеріал передачі думки і змісту, відчутти красу слова, виховати потребу в творчості, прагнення до точності, виразності, образності власного мовлення, намагання додержуватися норм у використанні мовних одиниць різних рівнів мовної системи, бажання навчитись майстерно оперувати мовою.

Особливо актуальним є застосування на уроках української мови дидактичних ігор. Адже саме дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості.

На уроці доцільно використовувати такі дидактичні ігри, організація яких не потребує від учителя багато часу для приготування відповідного обладнання, а від учнів запам'ятовування громіздких правил. Щоб гра викликала інтерес, варто використовувати різноманітні елементи унаочнення, а умови гри – ускладнювати.

Дидактичні ігри використовуються під час засвоєння, поглиблення, систематизації знань учнів та розвитку їхніх здібностей, інтересів. Часто дидактичні ігри та ігрові ситуації є найкращим початком уроку.

На етапі засвоєння нового матеріалу можна використовувати складніші ігри частково-пошукового характеру: «Чарівний стілець», «Лото», «Хто перший», «Продовж ланцюжок», «Подай сигнал», «Утвори слово», «Пропоную – вибираю», «Відмінковий ланцюжок». Учасникам

гри надається можливість відчувати, яким чином від якісного виконання завдання кожним учасником залежить виконання ігрового завдання партнером і, в кінцевому підсумку, результат гри. Учитель на цьому етапі формує у школярів уявлення про значимість якісного виконання свого ігрового завдання.

На етапі актуалізації знань учням варто пропонувати дидактичні ігри репродуктивного характеру: «Засели будиночки», «Телефон», «Відшукай іменник», «Хто? Що?», «Рід», «Іменники на однакову букву». Увага гравців фіксується на пошуках раціональних шляхів виконання завдань, допомоги одне одному, у результаті учні вчаться правильно оцінювати свої ігрові дії, зіставляти з ігровими діями інших учнів.

Під час закріплення і повторення навчального матеріалу пропонуємо планувати дидактичні ігри пошукового характеру: «Хто більше», «Ланцюжок», «Однина і множина» Учні вчаться моделювати, аналізувати та оцінювати дії партнерів по грі. Позитивні взаємовідносини між гравцями, вміння розподілити матеріал, уміння домовитись у грі позитивно впливають на активізацію навчальної діяльності учнів.

На етапі контролю знань можна застосовувати дидактичні ігри творчого характеру: «Кола на воді», «Весняні іменники», «Ідемо в ліс», «Ланцюжок загадок», «Римування», «Квіти рідного краю», «Професія», Учні дається можливість творчо виконувати ігрове завдання. Опора на творчість передбачає зацікавленість учасників в кінцевому результаті гри команди, прагнення виконувати ігрове завдання швидко і правильно. [1, 15]

Результатом дидактичної гри є її фінал. Відгадування загадок, виконання доручень, ігрових завдань, вияв кмітливості є результатом гри і сприймається дитиною як досягнення. Виявляється він і в задоволенні учасників гри від участі в ній. Для вчителя результатом гри є рівень засвоєння школярами знань, їхній успіх у розумовій діяльності, налагодження гармонійних взаємин. [2, 51]

Встановлено, що організація уроку з використанням дидактичних ігор дає можливість оперативно внести в навчальний процес необхідні корективи. Дидактичні ігри на уроці української мови, ігрові вправи і прийоми дають можливість учителеві не тільки підвищити активність учнів на кожному етапі уроку під час вивчення, а й залучити пасивних до творчої розумової діяльності. Крім того, вони знижують утому школярів, зацікавлюють змістом уроку, створюють емоційне піднесення, захоплення, радість. Якщо дитина здійснює розумову діяльність із захопленням, вона не відчуває втоми, навіть якщо витрачає багато часу на виконання завдань. І навпаки, дитина швидко втомлюється, якщо виконує легкі й одноманітні завдання. [3, 112]

Література

1. Інтелектуальні ігри на уроках української мови та літератури / Упорядник К.Ю.Голобородько. Х.: Вид. група «Основа». 2006.

2. Кожуленко О. Б. Грайлики: Ігри на уроках української мови та літератури у 5-6 класах. Чернівці, 2006. 72 с.
3. Пентилюк М. І., Окуневич Т.Г. Сучасний урок української мови. Х.: Основа, 2007. 176 с.

УДК 821.161.2-12.09Укр

Руф В. В.

ФІЛОСОФІЯ ЛЮБОВІ У ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ОДЕРЖИМА»

Леся Українка як новаторка жанру драматичної поеми в українській літературі, привертає увагу читачів до нових цінностей в житті, нових філософських і буттєвих проблем, яку зосереджує на внутрішньому світі людини. Однією з перших спроб у цьому жанрі була драматична поема «Одержима», яка є творінням на межі століть, кінця XIX – початку XX, світоглядно-мистецького напрямку – декадансу. «Одержима» є мистецтвом пізнання дійсності, де важливим аспектом людського життя є почуття любові, що і надає поемі філософського змісту.

Життя і творчість Лесі Українки неодноразово потрапляла у поле зору дослідників, як і сама драматична поема. Біографію і творчий шлях письменниці досліджували: М. Драй-Хмара, Р. Задеснянський, А. Княжинський, А. Музичка, О. Косач-Кривинюк та ін. Із сучасників це були: М. Жарких, В. Ржевська, С. Романов. Драматичну поему «Одержима» досліджували: І. Баранова, Г. Яструбецька, В. Папіш та ін.

«Одержима» була написана за одну найстрашнішу ніч в житті Лесі Українки – ніч смерті її друга і коханого чоловіка Сергія Мержинського, 18 січня 1901 року, в умовах неймовірного духовного напруження і фізичного виснаження.

Сюжет поеми охоплює чотири важливі біблійні події, які у творі оформлені у чотирьох сценах: сорок днів постування Ісуса Христа у пустелі, де наостанок диявол його спокушав земною владою і славою, потім молитву в Гетсиманії та спокусу учнів, розп'яття на Голготі і звістку про воскресіння Месії [1, с. 72].

Леся Українка створює три рівні усвідомлення любові: Міріам, Месії та юрби-народу. Любов народу не розповсюджується далі задоволення власних потреб, є споживацькою. Юрба приймала любов Месії, але не вірила в нього. Міріам – образ Марії Магдалени, яку називають «найпершим апостолом» [1, с. 72], правою рукою Ісуса Христа – одержима духом жінка, яка принесла Месії свою любов і відданість, свою душу і своє життя, яка не може змиритися з байдужістю, лицемірством людей, не може сприйняти проповідей Месії любити ворогів. Для неї «кожний тихий усміх фарисея» [2, с. 129] гірший за «скорпіона злого» [2, с. 129], їй бридка не так сама отрута, як все «оте гнучке, підступне тіло» [2, с. 131]. Міріам обурена, що ті, хто вважають себе друзями Месії, зокрема його учні, «тричі одрікалися» [2, с. 144], віддали в руки катів, не відчували болю свого Учителя, «сплять непробудним сном» [2, с. 136], коли душа Месії

«сумна до смерті» [2, с. 136]. Для Міріам любов – це вольова дія, спрямована на досягнення взаємності, але Месія не визнає цю егоїстичну пристрасть.

Авторка показує страждання на шляху любові, яка є іноді незрозумілою людям: неможливість Міріам чимось допомогти Месії, неможливість скасувати цю жертву заради людей. Мірам намагається оцінити ситуацію розумом, але ж там, де є розум, почуття сильно притиснуті і відкинуті. Для неї виявляється неможливим поєднання любові до Месії з любов'ю до всіх. Через це Міріам залишається наодинці зі своїм почуттям, і тоді бажання любити перетворюється в силу ненависті, яка до кінця спопеляє душу і призводить героїню до загибелі [3, с. 184].

Межа століть, у якій творила Леся Українка, переходить до героїв і перевтілюється у вибір між коханням і смертю як свободою.

Отже, Леся Українка поставила собі за мету пізнання людини, де важливим аспектом людського буття є кохання. У ніч смерті Сергія Мержинського любов для авторки наповнюється новою сутністю і перетворюється у самовідречення і співчуття. Філософія любові у драматичній поемі «Одержима» є тим ідейно-композиційним стрижнем, навколо якого об'єднуються всі чотири сцени твору. Леся Українка виносить на суд читача дві моделі буттєвої поведінки: богоборчу модель – Міріам, яка активно бореться за своє щастя і християнську модель – Месію, бо він уповається на Бога, який для Месії є все. «Одержима» стала тим твором, де категорія кохання отримала філософський зміст і, в решті-решт, призвела до смерті.

Література:

1. Антофійчук В. І. Християнські ідеї та образи в творчості Лесі Українки: навч. посібник. Чернівці: Рута, 2002. 72 с.;
2. Українка Леся. Зібрання творів у 12 тт. К.: Наукова думка, 1975 р., т. 3, С. 126-147;
3. Бичко А. Леся Українка: світоглядно-філософський погляд. К.:Український центр духовної культури, 2000. 184 с.

УДК 821.161.2-1.09Українка

Самарська С.С.

ЛИЦАРСЬКО-ШЛЯХЕТСЬКИЙ ДИСКУРС У ПОЕТИЧНОМУ ПРОСТОРІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Актуальним зараз є відстоювання стійких моральних якостей, притаманних лицарям, яких не вистачає сучасному суспільству, щоб захищати своє життя, права і гідність. Саме епоха Середньовіччя створила соціальний і моральний ідеали, прагнучи наблизитися до нього в житті: гарний, сильний, хоробрий, вірний і великодушний лицар, що не зраджує своєму слову навіть за умови загрози життю, що поклоняється тій, кого любить. Тож не дивно, що до подій Середньовіччя зверталось багато митців наступних століть.

Приваблював цей час і Лесю Українку. Однак тема лицарства в її творчості майже не вивчалась. На цьому наголошує Оксана Забужко. У монографії «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» дослідниця так пише про поетесу: «Леся Українка є для нас таким зацілілим останнім свідком – самовидцем і трубадуром загиблої кілька столітньої культури українського лицарства» [1, с. 396]. У роботі О. Забужко розглядає окремі твори Лесі Українки крізь призму лицарства і констатує факт, що феномен «лицарства» у творчості поетеси залишається поза увагою дослідників.

Аналізуючи лицарсько-шляхетський дискурс у поетичному просторі Лесі Українки, необхідно звернутися до окремих творів авторки, які звеличують один із найблагородніших людських типів.

Підростаючи в освіченій і благородній родині, Леся Українка цікавилася історією, культурою Середньовіччя, лицарською ідеологією, про що свідчить її поезія «Мрії». Її приваблювала доба мужніх воїнів, лицарських турнірів, але найбільше вона поважала не таємничих принців й королівн, не пихатих переможців, а тих, хто навіть під загрозою смерті не хотів здаватися: *«погляд мій спускався нижче, /на того, хто, розпростертий, /до землі прибитий списом, /говорив: "Убий, не здамся!"»* [2, с. 159]. Можливо, саме в них вона вчилася великої мужності, яка потім так потрібна була їй у житті.

Цікавим і наповненим лицарською символікою є вірш «Бранець», де особливу увагу приділено образу лицаря крізь призму понять «обов'язок», «честь» і «обітниця». Поетеса переносить нас у часи благородних лицарів за допомогою відтворення реалій XIV-XVI століть, коли між Францією та Італією часто спалахували війни. Справжній лицар не боїться смерті, він хоробрий і відважний, завжди всіма силами намагається захистити рідну землю, і всі удари приймає гідно. Він боявся заплямувати честь і осоромити звання, смерть від отрути суперечила уявленням про доблесть і славу. Але на думку поетеси, загинути в нерівному бою або від отрути – це не так страшно, ніж перебувати в полоні, і тому вона у своїй поезії вводить образ італійського лицаря – бранця Габріеля ді Кастельнеро.

Хоча французи шанобливо ставляться до Габріеля, він сумує за батьківщиною і в будь-який момент, побачивши загрозу, готовий кинутися на захист рідного краю. Але дійсність повертає його у Францію, де він у полоні. Італійський лицар відчуває заздрість до «безщасних бранців, що Венеція держала у своїх страшних темницях» [2, с. 300], тому що в них немає лицарських обов'язків. Трагедія героя полягає в неможливості проявити свою відвагу, мужність, бо він полонений, який дав слово, тому стримати його є справою честі. Відповідно до куртуазних засад лицар не може порушити обіцянку і покинути полон. Попри все ліричний герой залишається лицарем, бо беззастережно дотримується свого обов'язку.

Леся Українка у вірші «Бранець» інтерпретує мотив лицарства згідно з куртуазними засадами та наділяє лицаря хоробрістю, скромністю, благородством душі.

Виразним також є образ вірного лицаря Трістана в поемі «Ізольда Білорука». Славного лицаря пригоди та геройські вчинки приводять в Ірландію, де йому впадає в око пишна Ізольда Злотокоса. Але доля вирішила інакше: він сватає Ізольду за свого дядька Марка.

Серед різних чеснот, які культивувало середньовічне лицарство, одною з головніших – була вірність і відданість васала своєму сюзерену. Трістан був взірцем усіх лицарських чеснот і тому, хоча у нього в серці вже були зародки кохання до Ізольди, рушає з наміром чесно виконати доручення свого короля. Помилково випивши з келиха вічного кохання чарівний напій, який везла Ізольда, лицар до кінця життя переживає пекло. Він бореться між двома великими почуттями, однаково сильними: між вірністю своєму покровителеві та своїм вічним, але завжди забороненим коханням.

Цей твір – справжня ода сильній особистості, яка здатна дотримуватися кодексу честі, попри всі обставини.

Отже, Леся Українка завжди була взірцем дотримання моральних цінностей, притаманних класичному лицарському кодексу честі. Її метою було донести наступним поколінням важливість виховання в людині якостей, якими були наділені лицарі Середньовіччя. Тому у своїй поетичній спадщині вона висвітлювала такий психологічний портрет «лицаря без страху і догани», який визначається фундаментальними категоріями лицарсько-шляхетського кодексу: воля, честь (котра цінувалася вище від життя), відвага, право й обов'язок, звичай, присяга, вірність (не лише родові, отому предківському спадкові, який задається нащадкам як моральний імператив для наслідування і посідання, але водночас який має бути обраний свідомо, як результат «свободи волі», а не пасивної даності, а й передовсім сакральній інстанції – народові та Богові) і служіння (ця ідея задається родовою традицією «noblesse oblige» (походження зобов'язує)).

Література

1. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. /Оксана Забужко. 2-е вид., виправл. К.: Факт, 2007. 640 с.
2. Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. К.: Наукова думка, 1975 р., т. 1, 448 с.
3. Коробкова Н.К., Мітева Є.М. Тема лицарства та образ лицаря в поезії «Бранець». Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету: збірник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 31. С. 59 – 62
4. Леся Українка Твори. Київ: Книгоспілка, 1927 р., т. 3, С. 191 – 195.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ РОМАНУ Г.ПАГУТЯК «ГІРКІ ЗЕМЛІ»

Сучасний соціум став потужним зняряддям проти інертних стереотипів вивчення української літератури. Зараз перед вчителем стоїть задача поєднати незмінну основу будь якого уроку тобто традиційні форми - уроки сприйняття твору, поглибленої роботи над текстом, формування теоретико літературних понять, вивчення біографії письменника з домінуючими в освітньому процесі інтерактивними технологіями. Вчитель повинен розуміти, що поліпшення якості освіти, неможливе без створення інтерактивного простору.

Як відомо, термін «innovation» перекладають з англійської як нововведення. Що стосується педагогічної сфери, то це насамперед - зміни в навчально-виховному процесі з метою його покращення, вдосконалення. Сьогодні назву «інноваційний» надають тим навчальним закладам, які починають запроваджувати нововведення або їхні елементи [1, с.31].

Сучасна освіта має вже певний досвід у цьому напрямку. Цій темі присвячено дослідження І. Дичківської, М. Пентилюк, Л. Пироженко, А. Піхоти, О. Пометун, Г. Самохіної, Т. Симоненко, М. Скрипника, Н. Суворової, І. Хом'яка.

Використання інтерактивних технологій не самоціль, а засоби створення атмосфери доброзичливості й порозуміння, зняття з дитини почуття страху. Його завдання надихнути учнів до впевненості у своїх силах, налаштувати на успіх, виявити здібність до творчості. Цьому сприяють такі прийоми, як «Робота в парах», «Карусель», «Дерево рішень», «Незакінчене речення», «Мозковий штурм», «Навчаючи навчаю», «Хитрий павук» тощо.

Як показує досвід, інтерактивні методи навчання повинні кожного разу змінюватися. Доводити учням класичний підхід по-новому. Вивчення роману Галини Пагутяк «Гірки землі» можна на поєднанні трьох прийомів: урок – «Дерево рішень» і урок – «Обговорення проблеми в загальному колі» та урок «Хитрий павук».

Сюжет твору начебто простий, кожний п'ятий українець так живе. Але письменниця обурена цим. Вона питає, коли це припиниться, люди схаменіться?! Письменниця називає це «Данайські дари» або «Троянський кінь зайшов в Україну. Головна героїня теж постійно у роздумах: «Краще було би перетворитись на ящірку, залізти в гушавину, сховатись у норі, злитись кольором із землею. Та Бог створив її жінкою згідно зі своїм планом, жінкою в Бориславі, місті, куди вона змушена повертатись, бо більше немає куди, і навіть вважати це за щастя - повернутись додому, де за її гроші купили братові диплом, зробили євроремонт і далі потребують її грошей. Ліля дасть, Ліля купить, Ліля заплатить борг. Ліля - багата. Ліля - каріатида, яка тримає разом з іншими каріатидами небо над Бориславом» [2, с.2].

Урок «Дерево рішень».

1. Вчитель на дошці показує макет дерева без листочків, тільки гілочки. На кожній гілочці прописані проблемні питання. Дітям роздає листочки наліпки двох кольорів - зелені та чорні, якби «за» чи «проти». Створює ситуацію вибору. Важливо, саме ці два варіанти. Ніякого «утримався»! Учні повинні вже вчитися приймати остаточний вибір. Не бути пасивними, коли ситуація стосується їх особисто.

2. Під кожну гілочку вчитель на базі твору готує запитання для учнів.

3. Учитель починає обговорювати питання. Учні повинні висказати свою думку та прикріпити до гілочки якийсь колір листячка.

4. Наприкінці уроку, можливо побачити у які кольори вдягли дерево учні.

5. Дискусійне питання: шляхи подолання суперечності між безмежними побутовими потребами людини та збереженням національної культури.

6. Зробити висновки.

Урок «Хитрий павук».

1. На початку уроку вчитель на дошці показує макет павука, він символізує гроші. Кожний учень у себе на аркуші малює теж павука.

2. Потім учитель пропонує дітям знайти у тексті роману фрази або ситуації, які будуть формувати павутиння навколо павука, тобто проблемні питання. Учням важливо побачити, як саме підступно гроші впливають на людину.

3. Учитель починає обговорювати питання. Учні повинні висказати свою думку.

4. Наприкінці уроку, можна побачити наскільки щільно павутиння тримає людей у своєму полоні.

5. Дискусійне питання: чи може людина розплутати це павутиння навколо себе. Чи є альтернативні шляхи або компроміси.

6. Зробити висновки.

Метод інтерактивного навчання допомагає учням досягнути індивідуальність письменниці, її характер, уподобання, життєве та творче кредо. Удосконалює вміння працювати у групах, розвиває образне мислення і творчі здібності, навички дослідницької роботи; виховувати повагу, любов до особистості митця; плекати почуття патріотизму, національної гідності; формувати громадянську свідомість, високу духовність.

Роман Галини Пагутяк «Гірки землі» на теперішній набирає актуальності, він має бути з часом введений у літературу в освітній системі.

Література

1. Бахтіярова Х.Ш., Арістова А.В., Волобуєва С.В. Міністерство освіти і науки України Національний транспортний університет «Інноваційні технології навчання»: навчальний

посібник. Київ, 2017. 172 с. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ukreligieznastvo.wordpress.com/2019/01/18/itn>;

2. Пагутяк Г. В. «Гіркі землі»: роман. Львів, 2016. 224 с. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://coolib.net/b/490947-galina-pagutyak-girki-zemli/readp?p=1&cnt=9000>.

УДК 821.161.2-32

Уздємір А.М.

ДО ПИТАННЯ РЕЦЕПЦІЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКОГО МІФУ У МАЛІЙ ПРОЗІ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Християнство, як одне з найважливіших джерел духовності, мало величезний вплив на розвиток українського письменства. Протягом тривалого часу в українській літературі формувалося власне бачення сюжетно-образного матеріалу, яке відповідало загальнонаціональним проблемам і, разом з тим, стосувалося загальноприйнятих біблійно-християнських ідеалів, як культурно-історичної основи буття. Ідеї християнства активно використовувалися українською літературою ХХ століття і не втрачають свою актуальність і до сьогодні, для проголошення й осмислення суперечливих концепцій національної історії та політико-ідеологічних орієнтирів.

Оскільки у світовому культурному процесі Святе Письмо відіграє визначну роль, реінтерпретація художніх текстів крізь призму християнської міфосистеми, зумовлює неупереджене сприйняття творів художньої літератури. На різних етапах свого розвитку українська література прагне осмислити історію і духовність народу в контексті світової історії й виявити загальні тенденції власної еволюції. Використання християнського сюжетно-образного матеріалу в ній співзвучне із закономірностями функціонування Біблії в світовій літературі, але значно впливає на характер рецепції і специфіку національної історії. Ця проблема протягом декількох поколінь привертає увагу дослідників.

Твори, позначені релігійно-християнським дискурсом, можемо знайти у таких українських письменників, як К.Гриневичева, О. Кобилянська, В.Стефаник, Н.Королева.

Г.Левченко зазначає, що рецепція християнства у творчості Ольги Кобилянської тривалий час перебувала поза увагою як її літературних колег, так і радянських дослідників, невиправдано ця тема обійдена сучасним літературознавством. Велика кількість християнських ремінісценцій, цитат, трансформованих мотивів та образів Святого Письма в текстах письменниці не помічалася, але зазначений аспект становить вагомий наскрізний онтологічний пласт її художнього світу. [1]

Ще одна з письменниць, що зверталася до загальновідомих євангельських колізій і майстерно відтворила у своїх творах складний і суперечливий морально-психологічний світ

оточення Христа – Наталена Королева. Спадщина письменниці не вивчена, частина її творів ще не видана, але доступні для прочитання тексти, свідчать, що Н. Королева – видатне явище в історії української літератури, зауважує О. Мишанич. Вона внесла в українську прозу нові теми з античного і європейського світу, успішно продовживши традиції Лесі Українки, у чому і є найбільша її заслуга.[2]

Світ Нового Завіту, як слушно зазначає сучасний дослідник, «сповнений дивовижними пригодами і подіями, які активно впливають на долі окремих людей і визначають еволюцію всього світотворення. Оповіді євангелістів рясніють повідомленнями про численні чудеса, які творив в різні періоди своїх мандрівок Ісус Христос». [3] Розглянувши малу прозу Н.Королевої, варто виділити книгу «Водні они» (1935), до якої увійшли 13 художньо переосмислених «євангельських оповідань» із життя Ісуса Христа. Вони характеризуються суто авторським тлумаченням не лише духовного, а й культурно-ментального контексту Євангелія.

Володимир Антофійчук пише про те, що «українські автори різних часів і особливо у XX ст. тісно пов'язують євангельські оповіді та їх аксіологію з драматичними процесами певного періоду» [4]. Опрацьовуючи історичні та біблійні теми, письменниця свідомо обходила теми української історії, але намагалася бодай якимись невидимими гранями пов'язати світ стародавніх Скіфії, Русі і України зі світом античності й середньовіччя. .

Трансформація євангельських колізій в українській літературі характеризується як оригінальним їх осмисленням, так і орієнтацією на найбільш значущі версії, розроблювані світовою літературою XIX-XX ст. Святе Письмо пропонує систему різних історій, світоглядних і морально-етичних приписів та взірців для членів церковної спільноти. Галина Левченко зазначає, що О.Кобилянська, яка знайомилася з багатою і вільнодумною лектурою творів Ф.Ніцше, вважала «фарисейством» визнавати себе покірною вівцею церковної парафії. Але євангельський Пастир мав психологію дещо іншу. Він – не з отари. Він – улюблений Син Божий. Євангеліє відводить Ісусові сферу, що перевищує людські спроможності, і це становить важливий момент богослов'я Христа. Отже, думки письменниці тяжіли до ідей відомих філософів того часу. [1]

Наталена Королева ж навпаки по-своєму осмислила окремі епізоди життя Спасителя, спроектувала їх на сприйняття та побут звичайних людей, розкривши морально-філософський сенс подій тих років. Авторка дотримується текстів першоджерела, але часто ці сюжети відступають на другий план через свою оригінальність і своєрідне сприймання євангельських сюжетів. Наприклад, в оповіданні «Прокажений» Н. Королева використовує мотив зцілення прокаженого, пише І. В.Голубовська. Та для письменниці це тільки поштовх до розвитку власного сюжету. Читач спостерігає за моральним падінням Леві, який із вдячного та доброго

юнака перетворюється на христопродавця. Кульмінацією оповідання є епізод, коли натовп дарує життя злочинцеві. [5]

О. Мишанич зазначає: «Біблійні постаті й епізоди письменниці вводить в щоденне життя і побут простолюду, наближає їх до розуміння і сприйняття своїми сучасниками без будь-якого дидактизму й моралізування». Відтворюючи стародавні образи, Н. Королева звертається до сучасників із проповіддю вічних моральних цінностей, її творчість, окрім високої художності, володіє великим виховним потенціалом. [2]

Форми і способи опрацювання євангельського матеріалу досить різноманітні, письменники суб'єктивно передають християнські образи і мотиви, дехто спираючись на думки сучасників, інші – застосовуючи авторське бачення. Та кожен адаптує до певної соціально-ідеологічної та духовної дійсності, що складається у світі. Рецепція євангельських концептів спонукає до осмислення сьогодення крізь призму загальнолюдських уявлень, сприяє активізації процесу національної самоідентифікації і формуванню тих духовних основ, які допоможуть визначити новітній період української духовної історії.

Література

1. Левченко Г. Християнський аспект літературної творчості Ольги Кобилянської // Слово і Час. 2008. №12. С.22-23.
2. Мишанич О.В. Українське слово. – Т. 1. – К., 1994.
3. Антофійчук В.І. Критика. Євангельський контекст у творчості Наталени Королевої. *E-radio*. 2016. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20161211-yevangelskij-kontekst-u-tvorchosti-nataleni-korolevoyi>
4. Антофійчук В.І. Своєрідність трансформації євангельського сюжетно-образного матеріалу в українській літературі ХХ століття: дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.01. Чернівці, 2001. – 385 с.
5. Голубовська І. В. Художня трансформація християнських мотивів у прозі Наталени Королевої. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2009. №2 С.110-112.

УДК 821.161.2-32.09Коц

Фролова А. М.

ОБРАЗИ-СИМВОЛИ У НОВЕЛІ М.КОЦЮБИНСЬКОГО «НА КАМЕНІ»

Головним завданням нашої роботи це дослідити та розібрати усі образи та символи у новелі М.Коцюбинського «На камені». Як ми можемо знати, Михайло Коцюбинський майстерно

використовує мелодичну українську мову. Саме через це він так гарно вміє користуватися образами та символами, як є майже у кожному його творі.

Аналізом творів М.Коцюбинського займалося дуже багато вчених. Наприклад, такі як Н.М. Бажан, М.М. Богдан, В.П. Дроздовський, Л.Д. Іванов, В.С. Калашник. Д.М. Колесник, Л.І. Мацько та інші. У своїх розвідках вони розглядають мовні засоби, стилістику творів М. Коцюбинського

Наприклад, розглянемо новелу М. Коцюбинського «На камені».Ця новела є аквареллю. Акварель- це одна з найбільш колористичних у прозі того часу, і не тільки українській. У цьому творі письменник ставить перед собою важливе завдання: надати кольору смислової функції. Тут слово виступає тільки інструментом творення мікрообразу, який і передає переживання героїв або служить реалізації задуму автора . Не дивно, що новелу «На камені» автор назвав аквареллю: у ній справді переважають зорові образи, картини моря й гір виринають перед очима читачів, наприклад змалювання бурі на морі.

Головною темою цієї новели є розповідь про життя татар «на камені» та трагічне кохання між Алі та Фатьмою. Цей твір М. Коцюбинського побудований на різкому протиставленні світлого й чистого кохання двох молодих і бездушного, корисливого світу людей. Фатьма, молода жінка, яку силою віддали заміж за старого Мемета. Вона закохується у незвичайно чуйного та вродливого простого весляра Алі. Закохані наважуються втекти із села, щоб бути разом, але розлючений чоловік Фатьми- Мемет, разом із іншими жителями селища, наздоганяють їх у горах та жорстоко вбивають.

Ця новела має у собі багато прихованих образів та символів. У цій доповіді ми розглянемо кожен з них. Почнемо з символіки кольорів, яким надається особливе місце у акварелі «На камені». Як ми вже можемо знати, Михайло Коцюбинський майстерно користувався українською мовою. Тому у цій новелі ми можемо побачити силу, яку у собі несуть кольори. Наприклад, сірий колір, який ми бачимо протягом усього твору, означає колір світу, який описує життя головних героїв цього твору. Майже у всіх описах природи ми можемо побачити сірий колір: «сірі піски берега», « сірим павутинням», «сірому виступу скелі» та інші. А ось, наприклад, зелений та червоний кольори- це кольори Алі та Фатьми. Вони описують повноту їхнього життя.

Також, свою могутню силу мають і символи, якими наповнена новела М. Коцюбинського. Перший символ, який ми розглянемо- це символ каменя. Камінь у новелі означає жорстокість. Саме ту жорстокість, з якою було вбито закоханих на березі моря. Вбивши молодих з такою жорстокістю, автор вбиває й любов. Прекрасні почуття між Алі та Фатьмою.

Ще у новелі можна побачити образ кав'ярні та кави. Кав'ярня стоїть у центрі селища, це єдине місце розваги у людей. Символізує кав'ярня осередок життя. Усі збори, розмови між Маметом- хазяїном кав'ярні та людьми, проходили саме у цій кав'ярні. Також ми можемо

побачити, що саме кава виступає тим елементом, що об'єднує між самою усіх мешканців цього селища.

У новелі також можна помітити символ ворожнечі, запеклої боротьби. Це джерело. Воно «било з-під скелі і стікало течійкою якраз посередині села, поміж татарськими городами.» Одночасно джерело символізувало й нове життя, бо вода давала життя усьому, що росло на камені. А причина ворожнечі у тому, що одна половина села спускала цю воду на свої городи, а інша половина обурювалася за те, що вода та сонце в'ялять їм цибулю.

Отже, можемо зробити такий висновок. Письменник досягає успіху серед письменників саме через поєднання контрастних почуттів і кольорів. Широко використовує у своїх творах риторичні засоби ліричної композиції.

Новела М. Коцюбинського «На камені» - класичний зразок імпресіонізму в українській літературі початку XX ст. У ній зміна кольору моря виступає як супровідна мелодія трагічної історії двох закоханих людей. У цій новелі переважають живописні образи, якими наповнений увесь твір з самого початку і до кінця. Зорові образи часто переплітаються зі звуковими. У новелі пейзаж органічно пов'язаний з подіями. Картини природи створюють настрій, співзвучний психологічному стану персонажів.

Література

1. Гурдуз А. Специфіка творчого стилю М. Коцюбинського в контексті західноєвропейського літературного процесу. Українська література в загальноосвітній школі. 2003. №3. С. 26-34
2. Коцюбинський М. Вибрані твори. К., 1977.
3. Кузнєцов Ю. До проблеми вивчення стилю М. Коцюбинського. Радянське літературознавство. 1988. №3. С. 40-52.
4. Чапля І.М. Коцюбинський у боротьбі за творчий розвиток української літератури. Радянське літературознавство. 1966. №3. С. 22-29.
5. Науменко Н.В. Залежність образності кольороназви від її словоформи. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська Академія». Т.18. 2000. С.43-45.
6. Черемська О. Символіка кольору в мові малої прози М. Коцюбинського. Культура слова. 2014. №81. С.42-47.

УДК 378.016:811.161.2'243

Ходос Х. І.

ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИХ ПРИЙОМІВ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Сучасна концепція мовної освіти акцентує увагу на необхідності ознайомлення з культурою країни, мова якої вивчається, в процесі викладання будь-якої мови як іноземної, що актуалізує проблему використання лінгвокраїнознавчих матеріалів у процесі навчання української мови як іноземної. Акумулюючи в собі всі вияви буття етносу, мова є невичерпним джерелом інформації про історію, звичаї, традиції матеріальної культури й духовного життя нації. Пізнання студентом мови як феномена національної культури сприяє формуванню соціолінгвістичної компетенції – здатності користуватися мовними формами, доцільними в певному соціолінгвістичному контексті, відповідно, дає можливість адекватної взаємодії та взаєморозуміння людей в умовах іншомовної культури, зауважують: Т. Лещенко, І. Самойленко, В. Юфименко [1, с. 78].

Питання взаємодії мови і культури досліджують мовознавці, культурологи, етнологи, фольклористи, психологи, філософи та міфологи (Б. Уорф, В. фон Гумбольдт, О. Потебня, В. Костомаров, А. Вежицька, Д. Гудков, В. Жайворонок, В. Красних, А. Шмельов та ін.). За допомогою лінгвістичних методів дослідники опрацьовують широке поле питань лексичної компетенції народної культури, народної психології, міфотворчості, розглядаючи об'єкти позамовної дійсності (побут, природу, традиції, обряди, міфічні образи тощо).

Питанням відбору та прийомів подачі інформації про країну, мова якої вивчається, займається лінгвокраїнознавство. Як аспект методики викладання іноземних мов, лінгвокраїнознавство відбиває національно-культурний компонент мовного матеріалу. Н. Воронкова відмічає, що «без засвоєння значного обсягу немовної інформації неможливо отримати якісну мовну освіту та досягти взаєморозуміння між мовцями, що знаходяться на різних рівнях володіння інформацією про навколишню дійсність» [2, с. 254].

Нині методисти усвідомлюють необхідність використання лінгвокраїнознавчого підходу як важливого принципу викладання іноземної мови для надання студентам необхідних знань про специфіку іншомовної країни. Н. Воронкова зауважує, що лінгвокраїнознавство забезпечує рішення низки проблем, наприклад, філологічної проблеми адекватного розуміння тексту, тому воно виступає в якості лінгвістичної основи не тільки лінгводидактики, а й перекладу, бо для того, щоб перекладати, необхідно, насамперед, повністю розуміти іншомовний текст з усіма нюансами значення, включаючи підтекст, натяки, а вже потім, ураховуючи, хто є адресатом, підбирати відповідні еквіваленти в мові перекладу [2, с. 407]. Незнання цих еквівалентів призводить до труднощів при спілкуванні іноземною мовою. Кінцевим результатом є зниження комунікативної компетенції учнів.

Лінгвокраїнознавство – це аспект викладання іноземної мови, у якому з метою забезпечення комунікативності навчання та для вирішення загальноосвітніх та гуманістичних задач реалізується кумулятивна функція мови, причому методика викладання має філологічну природу – ознайомлення здійснюється за допомогою іноземної мови та в процесі її вивчення.

Як зазначає Л. Антонова, лінгвокраїнознавчі прийоми розподіляються на три етапи:

- презентація (спрямований на формування соціокультурної компетенції);
- закріплення (спрямований на тренувальні вправи);
- активізація (спрямований на формування мовної компетенції).

У лінгвокраїнознавстві, як у будь-якому іншому аспекті викладання мови, вирішуються проблеми відбору навчального матеріалу. Із загального лексичного або фразеологічного запасу та з лексичних та фразеологічних мінімумів вибираються одиниці, наділені національно-культурною семантикою. Фонетичний або граматичний устрій обстежується з метою виявлення в ньому потенційних носіїв даних про культуру. Є також самостійні країнознавчі прийоми викладання, такі як експлікація лексичного фону, додатковість зорового та вербального рядів, виявлення проєктивного країнознавчого змісту художнього тексту, системне та повне коментування [3, с. 168].

На думку провідних методистів, відомості країнознавчого характеру мають бути обов'язковим компонентом при формуванні лінгвокраїнознавчої компетенції. Якщо раніше відомості супроводжували базовий курс іноземної мови, виникаючи періодично як коментарі при вивченні того чи іншого матеріалу, то на сьогоднішній день лінгвокраїнознавчий аспект має стати невід'ємною частиною уроків іноземної мови, особливо в старших класах середньої школи.

Отже, лінгвокраїнознавчий матеріал є важливою складовою для створення і підтримки інтересу до вивчення іноземних мов в учнів старших класів. Використання елементів лінгвокраїнознавчого характеру впливає на мотивацію учнів, активізує навчальну діяльність, сприяє підготовці учнів старших класів до комунікації, залучає до діалогу культур (іноземної і рідної), збагачує знаннями країнознавчого характеру тощо.

Література

1. Лещенко Т. О., Самойленко І. В., Юфименко В. Г. Виховні, країнознавчі та краєзнавчі аспекти викладання української мови за професійним спрямуванням іноземним студентам. 2013. С. 78–85.
2. Воронкова Н.О. Вплив лінгвокраєзнавчого матеріалу на мотивацію вивчення іноземних мов. *Наукові записки. Серія: філологічні науки*. 2009. Вип. 81 (2). С. 404–407.
3. Антонова Л. Г. Лінгвокраєзнавчий аспект вивчення іноземних мов у старшій школі. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1. С. 164–169.

УДК: 81'276.6:070

Шапранова Л. О.

ФІКСАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У МАСМЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Сучасні гендерні дослідження охоплені ідеєю, яка являла собою саме розрізнення гендеру та людської статі й вивчення їх взаємодії між собою. Фундаментом цих досліджень є власне поняття «гендеру», яке позначає соціальні норми та правила, якими суспільство, відповідно до біологічної статі наділяє людей [3].

Питання гендерної нерівності є проблемою не лише чоловіків та жінок, а й всього суспільства загалом, тому ця проблема й набуває нового розвитку. На сьогоднішній день політика, наука, економіка, армія визначають гендерний аспект, підхід, орієнтацію, настанову й особливість. За останні роки активно відбувається процес налагодження дисонансу (культурного, соціального, духовного), що й по сьогодні заохочує гендерну дискримінацію [1].

У різний час та галузях науки питанням гендерного дискурсу було зацікавлено багато різних вчених, серед них А. М. Пелешин, А. М. Архангельська, К. Л. Бондаренко, Т. В. Кравець, Н. Ф. Остапенко, О. Ю. Пода, І. С. Семенюк, Н. М. Сидоренко, М. М. Скорик, Л. О. Ставицька та інші.

З активним розвитком світу утверджується й думка про те, що незалежно від статі, людина має право на розкриття власних здібностей, таланту та використання їх для саморозвитку, тому, на сьогоднішній день ЗМІ відіграють чималу роль в суспільних процесах. Сучасні медіа вважаються провідниками усього позитивного та негативного, що вони виносять в мережу. ЗМІ роблять публічними погляди, думки, образи людей та виступають як «життєві вчителі», що формують і транслюють нові суспільні зразки, зокрема й сфері гендерних відносин. Значна кількість розбіжностей у висвітленні саме місця і ролі чоловіків та жінок у мас-медіа. Український медіапростір здебільшого визначається через чоловічу присутність, він представлений «мужніми» іменами та оцінений певним авторитетом, не зважаючи на те, з якою галуззю це пов'язано, чи то з політикою, де існує гендерна асиметрія, чи то зі сферою спорту, де з професійного погляду до рівноваги прагнуть обидві статі.

Дуже часто ЗМІ схильні до думки, що головною жіночою якістю є саме краса, а все інше – вторинне. В ефірах, на шпальтах газет, журналів та Інтернет-виданнях й досі можна побачити заголовки, типу «Підрозділом на передовій керує чарівна дівчина», «Раді замінували секс-бомби». Також часто вживано словосполучення «бережіть чоловіків», послаючись на те, що всі люди знають, що за статистикою середня тривалість життя чоловіків менша від жінок, але висловлюючись так, ніхто не бере до уваги те, що різниця тривалості життя зумовлена зовнішніми обставинами, а саме: смертю від наркотиків, алкоголізму, надзвичайних ситуацій, ДТП тощо. Схожих стереотипів у засобах масової інформації дуже багато, але на них мало звертається увага.

Отже, про поняття «гендеру» можна говорити як про певну роль, що з'являється під дією часу, культури, політичного та соціального аспектів. На сьогодні медіа не лише висвітлюють вже

набуті моделі поведінки, а й пропонують нові суспільні норми. Тому, якщо у медійників виникає хоч маленький сумнів щодо гендерної чутливості заголовка матеріалу, що буде висвітлено ними, варто замінити головного героя на представника чи представницю протилежної статі. Адже для засобів масової інформації такий самоконтроль є великим кроком зближення з міжнародними організаціями, які активно працюють над ліквідацією гендерних стереотипів.

Література:

1. Виготський Л. С. Історичний сенс психологічного кризиса – Москва: Педагогика, 1982. 488 с.
2. Владимирский О. Одессе отпраздновали День Независимости Украины. Вечерняя Одесса. 28. №94 с.
3. Головащенко І. О. Становлення теорії гендеру. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. Київ: К.І.С., 2004. 536 с.
4. Сидоренко Н. М. 1. Гендерні ресурси українських мас-медіа: ціна і якість: Практичний посібник для журналістів та працівників ЗМІ. Київ: К.І.С., 2004. 76 с.
5. United Nation. Організація об'єднаних націй. Гендерна рівність URL: <http://www.un.org.ua/ua/nasha-robota/gender> (дата звернення: 26.11.2020).

УДК 81'366:003.083

Шкодін К. Д.

СУЧАСНА АБРЕВІАТУРА ЯК ТЕНДЕНЦІЇ ДО МОВНОЇ ЕКОНОМІЇ

На сучасному етапі розвитку скорочення виступають актуальним об'єктом вивчення серед перекладачів, особливо розповсюджені скорочення та аббревіатури в технічній літературі. Упродовж останніх десятиліть аббревіація стала одним із найбільш продуктивних способів поповнення словникового складу української мови. Внаслідок того, що в кожній мові існує обмежена кількість кореневих елементів та афіксів, то більш значну роль відіграє такий засіб словотвору як аббревіація.

Абревіатура – складноскорочені слова, утворені з перших літер або з інших частин слів, що входять до складу назви чи поняття. Вона надає новим назвам і визначенням коротшу та ущільненішу форму при повному збереженні значення цих лексичних одиниць, заощаджуючи час надходження інформації. [1, с. 125]

Абревіація в якості способу словотворення виступає скороченням номінації (слова, словосполучення), здійснене з волі і осмисленої мети того, хто говорить чи пише. Вона, неухильно зміцнюючи свій статус як найважливіший спосіб словотворення, розвиває специфічні риси в різних жанрово-стилістичних видах писемного та усного мовлення. Скорочення також необхідні для того, щоб спростити довгі найменування в офіційно-ділового мовлення. Слова зі

складною внутрішньою структурою мають при цьому стислу зовнішню форму, що дозволяє використовувати їх як в розмовній живій мові, так і в наукових працях. Аббревіація, отримуючи масове поширення в спеціальних сферах, входять рівноправними словами в загальнонародну мову. [2, с. 13]

З'явилася нагальна проблема постійного поповнення лексичного фонду української мови через формування у суспільстві нових політичних, культурних та економічних відносин, і утворення різних видів нових інституцій та мовної економії.

Мовна економія є одним з найголовніших необхідних факторів нормального природного функціонування мови. Х. Мозер характеризує поняття мовної економії як усвідомлене або неусвідомлене прагнення зекономити мовні засоби та зменшити таким чином фізичну та розумову витрату сил. На думку дослідника, це допоможе не лише підвищити значущість мовних засобів, а й зрівняти регіональні та соціальні розбіжності в нормах задля вдоволення потреб комунікації.

З'ясовано проблеми, пов'язані з функціонуванням скорочень у мові, зокрема оформлення граматичного роду, словозміна абрутворень, участь у словотвірному процесі (В. Бойков, Л. Бойченко, М. Панов, М. Сердюк, Л. Шеляховська). Чимало дослідників у своїх працях аналізують складноскорочені слова як складники науково-технічної термінології та визначають принципи їх будови (Г. Арзуманов, Л. Буянова, Д. Лотте, В. Нагіна). Незважаючи на значний доробок учених, ця проблема поки недостатньо висвітлена, тому потребує подальшого вивчення та аналізу, оскільки в сучасному суспільстві відбуваються безперервні зміни, з'являються нові лексичні одиниці, які потрібно постійно вивчати та детально аналізувати.

На думку А. Мартіне, людина має витратити саме стільки мовних зусиль, скільки необхідно для того, щоб його мовлення було зрозумілим для співрозмовників. Дослідник робить висновки, що в будь-якому мовному колективі робиться все можливе для того, щоб зберегти баланс, тобто рівновагу між потребою у висловленні та оптимальною кількістю знаків, потрібних для цього висловлювання. Аббревіатури, створені на основі вже існуючої номінативної одиниці, дозволяють в більш стислій та компактній формі передати громіздкі найменування, такі як розширені словосполучення та багатоскладові слова, що незручні для регулярного використання. Великою перевагою є те, що аббревіатури зберігають значення вихідного слова або словосполучення, залишаються тотожними в стилістичному плані та такими ж місткими – в семантичному. Стисненню зазвичай підлягають слова, що відзначаються частотністю використання. Метою таких перетворень є економія місця під час написання, а також економія мовних зусиль та часу під час вимови.

Сучасна мовна ситуація характеризується прагненням до використання аббревіатур у всіх галузях словесності. На сьогоднішній день перед лінгвістами стоїть пріоритетне завдання

встановити список проблем, які необхідно вивчити на даному етапі. Такими є: визначення причин виникнення аббревіатур, чим обумовлено їх поява, роль процесу аббревіації в словотворчій системі мови, класифікації з точки зору їх структурних особливостей і семантики, напрямки і тенденції їх розвитку та аббревіатури як тенденції до мовної економії. [3, с. 141]

Таким чином, тенденція до мовної економії є рушійною силою розвитку мови, що знаходить своє відображення на всіх її рівнях: на рівні фонетики, і на рівні лексики, і, особливо, на синтаксичному рівні. Засоби мовної економії дозволяють нам якомога швидше передавати великі об'єми інформації, витрачаючи при цьому мінімум часу та сил, а також допомагають уникнути повторень та значно полегшують нашу вимову. Аббревіатури різних типів все ширше і ширше проникають в усі шари лексики української мови. Вони накопичують інформацію в мовному знаку з метою її більш швидкої передачі і засвоєння, підвищують ефективність комунікації, відображають тенденцію до економії мовних зусиль і раціоналізації мови, поповнюють і збагачують його словниковий склад, роблять його цікавим.

Література

1. Калиновська І. Аббревіація як прояв мовної економії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2012. С. 124-125.
2. Микульчик Р. П. Сучасні українські аббревіатури: перспективи і стан дослідження. *Проблеми української термінології*. 2005. С. 12-15.
3. Павлова О. Роль і місце аббревіації в системі термінотворення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2012.

УДК 821.161.2.09"189/191"

Шкурят Ю. В.

УРБАНІСТИЧНИЙ ДИСКУРС ЕПОХИ МОДЕРНІЗМУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Урбанізм у європейських літературах асоціюється з модернізмом, для якого визначальним був розрив із традиціями XIX ст. в поглядах на людину і світ. В українській літературі інтенсивне проникнення урбаністичної тематики відбулося наприкінці XIX – на початку XX століть й збіглося з переорієнтацією естетичної уваги письменників із сільського на міське середовище, на нові суспільні типи – робітника, інтелігента, що їх породжували нові суспільно-історичні умови розвитку країни. У формуванні нового урбаністичного міфу місто постає символом «певного типу свідомості як автора, так і його героя» [2, с. 316].

Особливості урбаністичного простору, специфіку взаємовідношень структур простору міста досліджували Ю. Лотман, В. Топоров, Н. Анциферов тощо. Розгляду міського

часопростору, його становленню й розвитку в українському літературознавстві присвячені розвідки В. Агеєвої, Т. Гундорової, Р. Мовчан, В. Фоменко та ін.

Міська тематика з'явилася майже в усіх жанрах української літератури. Це драматичні поеми Лесі Українки, повісті Івана Франка, велика і мала проза Володимира Винниченка та ін. Тема набувала нових смислів, і відбивала основні тенденції розвитку українського письменства в добу модернізму.

Особливо гостро проблема існування людини в урбанізованому середовищі постала у вітчизняній літературі першої третини XX століття, коли більшовицька політика індустріалізації й урбанізації спонукала до радикальних змін не тільки в сфері політики, економіки, але й у сфері мистецтва. Дослідниця Р. Мовчан називає урбаністичний дискурс української літератури епохи модернізму 1920–1930-ті рр. одним з найбільш «синкретичних» [1, с. 398].

У художніх текстах цього періоду змінюється тло сюжетів, сільська природа поступається промисловому місту, традиційний для більшості населення сільський спосіб життя сприймається застарілим. Зі збільшенням потоку сільського населення в місто, виникає проблема його адаптації в ньому. Урбанізм в українській художній прозі 1920-х отримує нове виразно філософське забарвлення. Змінюється і дійова особа: душевно врівноважений, упевнений у собі та свідомий своєї мети селянин поступається місцем часто знервованому й розгубленому, втомленому пошуками свого «я» мешканцю міста.

Яскравим прикладом деформації людської свідомості під тиском соціально-історичної ситуації 20-х рр. XX століття є психологічний роман М. Івченка «Робітні сили», повість А. Любченка «Вертеп», роман Є. Плужника «Недуга», роман Гео Шкурупія «Двері в день» тощо. У творах письменників формується така модель міського простору, в якій загострюються екзистенційні ситуації в бутті людини, зростають внутрішні переживання особистості, що опиняється в середовищі зі складними психологічними умовами існування. Швидкісний темп життя великого міста, що не дає можливості людині відчувати себе, свої бажання, розвиватися духовно приводить до «міського божевілья», що виявляє себе в тогочасному житті («Божевільний трамвай» О. Слісаренка).

Містами, які найчастіше представлені в творах письменників, є Київ і Харків. Потужна контрастність образу міста Харкова демонструється О. Копиленком у романі «Визволення». Автор зосереджується на проблемі контрасту урбаністичного й сільського просторів, на впливі тогочасної дійсності на особистість, зокрема, на жінку. Жіночі образи твору розглядаються у таких вимірах, як функціонування жіночого образу в міському та сільському просторах і кар'єра та суспільна діяльність жінки в контексті доби.

Потужним імпульсом у розробці модерністської урбаністичної тематики у вітчизняній літературі став романи «Місто» В. Підмогильного та «Дівчина з ведмедиком» В. Домонтовича.

У творі В. Підмогильного зображено Київ 1920-х років, його географічний простір, змальовано різні прошарки «старих» і «нових» міських мешканців. У романі втілено один з найцікавіших варіантів опозиції «місто / село», досліджено одну з ключових проблем митця – урбанізаційну проблему самотності й беззахисності людини, особливо сільської, в місті. У повісті «Дівчина з ведмедиком» В. Домонтовича зацікавила людина зі специфічно київського «міського натовпу». У його творі Київ 20-х років – явище амбівалентного характеру: з одного боку, це типове урбаністичне середовище з особливою організацією структурних компонентів, з іншого – складний соціокультурний організм. Міський текст роману В. Домонтовича позначений дискурсом інтелектуалізму й трагічної абсурдності буття.

Таким чином, в українській прозі першої третини ХХ століття звернення до урбаністичної тематики – цікаве явище, що засвідчило кардинальні зміни в проблемно-тематичній сфері, поетиці, стилістиці загалом. У творах представлено українську людину, яка хоче утвердити себе, знайти своє місце в просторі нової доби. Як художній і літературознавчий феномен «міський текст» в українській літературі епохи зрілого модернізму пройшов шлях від образу і теми міста до урбаністичного дискурсу.

Література

1. Мовчан Р. Український модернізм 1920-х : портрет в історичному інтер'єрі : [монографія]. К.: Стилос, 2008. 544 с
2. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі : [монографія]. К. : Либідь, 1999. 447 с.

СЕКЦІЯ
РЕКЛАМА ТА ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

УДК 316.77(477)+659.4:378.4(477)(043)

Андрющук Г.О.

**СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ ВІДДІЛУ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЗВ'ЯЗКІВ ІЗ
ГРОМАДСЬКІСТЮ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Серед викликів, що визначають сучасний статус та перспективи розвитку українських закладів вищої освіти, вирізняються ті, що обумовлені конкуренцією глобального, національного та регіонального рівнів. Тобто, щоб залишатись конкурентоздатними ЗВО мають постійно бути в інформаційному полі задля демонстрації власних переваг перед іншими закладами та залучення абітурієнтів на навчання. При цьому глобалізація освіти додає до реальних та потенційних суперників найкращі університети світу. Тому надважливою та актуальною в цьому контексті стає робота відділу інформації та зв'язків із громадськістю, який має на меті інформувати суспільство про найважливіші досягнення, актуальні вектори діяльності та створювати позитивний імідж університету. Все це обумовлює необхідність ґрунтовного і всебічного вивчення сутності, особливостей і досвіду застосування PR-технологій у сфері вищої освіти.

Вперше до проблематики PR-комунікацій увагу наукового світу привернув в 20-х рр. XX століття вчений Е. Л. Бернейз. Дослідженням питання роботи відділу інформації та зв'язків із громадськістю займалися В. Г. Королько, Є. А. Блажнов, В. В. Бугрим, К. В. Корсак, А. Б. Зверінцева, С. В. Пономарьова. Незважаючи на наявність досліджень з PR-технологій у галузі вищої освіти, ця проблема все ж вивчена недостатньо як українськими, так і зарубіжними авторами.

Мета роботи – проаналізувати основні засади функціонування відділу зв'язків із громадськістю в контексті роботи закладу вищої освіти та окреслити ключові аспекти його роботи.

Зв'язки з громадськістю – достатньо нова галузь науки. «Public» у перекладі з англійської – суспільний, громадський, «relations» – відносини, зв'язки [1]. Термін «паблік рилейшнз» уперше використав президент США Томас Джефферсон у 1807 р., коли в чернетці свого Сьомого звернення до Конгресу викреслив слова «стан думки» і замість цього вписав «паблік рилейшнз». З більш, ніж 500 визначень поняття «паблік рилейшнз» найвідомішими і найуживанішими є два визначення. Перше міститься в «Webster New International Dictionary»: «сприяння встановленню взаєморозуміння і доброзичливості між особистістю, організацією та іншими людьми, групами людей або суспільством в цілому за допомогою поширення роз'яснювального матеріалу, розвитку обміну (інформацією) й оцінювання суспільної реакції» [2]; Друге визначення, наведене відомим англійським соціологом Семом Блеком: «зв'язки з громадськістю» – це управлінська

діяльність, спрямована на встановлення взаємовигідних гармонійних відносин між організацією і громадськістю, від якої залежить функціонування цієї організації» [4].

Під «громадськістю» в контексті роботи піар відділу університету можна розуміти студентів, викладачів, адміністрацію та працівників університету, абітурієнтів та їхніх батьків, місцевих жителів, роботодавців та громадські організації. Завдання відділу інформації та зв'язків із громадськістю в освітніх закладах – створити взаємовигідні відносини з аудиторією, зацікавленою в даному ВНЗ. Таким чином, використання PR-технологій в освітніх установах – це крок назустріч виконанню інтересів ВНЗ та його освітніх послуг [5].

На сьогодні практично кожен заклад вищої освіти має відділ, який відповідає за комунікацію із зовнішньою та внутрішньою цільовою аудиторією. Вони мають різні назви, але загалом виконують схожі функції. З юридичної точки зору у своїй діяльності відділ інформації та зв'язків із громадськістю керується чинним законодавством України, постановами Кабінету Міністрів України, нормативними документами Міністерства освіти і науки України, Статутом університету, наказами ректора та відповідним положенням. Основними завданнями є співпраця зі структурними підрозділами університету з метою збору, обробки та оперативного поширення інформації про університет; формування позитивного іміджу університету шляхом інформування громадськості про важливі події у житті вищого навчального закладу, досягнення у науковій, освітній та культурній діяльності; співробітництво зі студентством університету; забезпечення ефективної взаємодії із засобами масової інформації, висвітлення заходів, які проводяться в університеті та за його межами за участі керівництва, викладачів та студентів; участь у розробці та виготовленні поліграфічної продукції, яка відображатиме єдиний корпоративний стиль університету; організація рекламної діяльності; здійснення моніторингу ЗМІ на предмет висвітлення діяльності університету. До функцій відділу відносимо інформаційний супровід університетських заходів, зокрема науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, творчих зустрічей, концертних програм, урочистих зборів колективу; співпрацю з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, недержавними організаціями та ЗМІ; функціонування офіційного веб-сайту університету й оперативне оновлення контенту; інформаційне наповнення сторінок університету в соціальних мережах; розробка і підготовка для затвердження керівництвом макетів рекламної продукції; фото- і відео зйомка урочистих подій, підготовка рекламних роликів та фільмів про університет; оприлюднення заяв та повідомлень керівництва університету; проведення за участі керівництва, співробітників та студентів прес-конференцій, брифінгів, інтерв'ю; підготовка прес-релізів, привітань та співчуттів; комунікація з громадськістю, розгляд звернень громадян через форми зворотного зв'язку на веб-сайті університету. Відділ інформації та зв'язків із громадськістю очолює начальник, який безпосередньо підпорядкований проректору з науково-педагогічної

діяльності. Службові обов'язки співробітників відділу визначаються посадовими інструкціями та затверджуються ректором [3].

Отже, відділ інформації та зв'язків із громадськістю – це обов'язкова складова злагодженої та результативної роботи закладу вищої освіти. Він виконує роль зв'язуючої ланки між університетом та громадськістю, доносить суспільно важливу інформацію до внутрішньої та зовнішньої аудиторії, працює над реалізацією брендингової стратегії закладу, взаємовигідною співпрацею із ЗМІ, просуванням університету у соціальних мережах та забезпечує зворотній зв'язок. Також реалізує принцип прозорості та відкритості навчального закладу згідно з узгодженою стратегією університету та чинним законодавством у галузі освіти. Зв'язки з громадськістю є відповідальною та важливою частиною функціонування ЗВО, що передбачає застосування різноманітних технологій та шляхів реалізації інформаційної взаємодії із громадськістю.

Література:

1. Зацерківна М.О. Зв'язки з громадськістю: основні поняття та етапи становлення у сфері вищої освіти. «Молодий вчений». 2017. Вип. 9. С. 146–150.
2. В. О. Карпенко Журналістика: основи професійної комунікації : навчальний посібник. Київ : Нора-прінт, 2002. 348 с.
3. Про відділ інформації та зв'язків з громадськістю Маріупольського державного університету : Наказ Маріупольського державного університету від 06 червн. 2016 р. № 194
4. Діяльність прес-служб Все для студентів : веб-сайт. URL: <http://megalib.com.ua/> (дата звернення: 29.11.2020)
5. Організація роботи прес-служби Підручники для студентів онлайн : веб-сайт. URL: <https://stud.com.ua/> (дата звернення: 29.11.2020)

УДК 659.4-057.21

Белан К.А.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО PR-ФАХІВЦЯ

На сьогодні PR грає велику роль в Інтернеті. Люди проводять багато часу в мережі, що дає великий результат PR та рекламі саме через неї. Представники засобів масової інформації часто звертаються до фахівців зі зв'язків з громадськістю саме для популяризації своєї продукції. Як казав Г. Почепцов, PR – це наука, яка керує громадською думкою: «Паблік рілейшнз як наука займається організацією комунікативного простору сучасного суспільства. Сучасне суспільство в сильному ступені залежить від комунікативної дійсності» [1, 17].

Професійний PR-фахівець повинен:

- Знати специфіку та принципи роботи PR-фахівця в Інтернеті.

- Вміти задовольняти потреби замовника, забезпечуючи вплив на цільову аудиторію в Інтернеті.
- Залишати після роботи позитивне враження в аудиторії.
- Надавати як можна більше інформації замовнику, рекламувати його діяльність на різних майданчиках та соціальних мережах [2, 23].

Рівноправні стосунки між замовником та представником PR стають результатом вигідних положень для обох сторін. Але для цього спеціаліст зі зв'язків з громадськістю повинен привернути до себе увагу та завоювати довіру аудиторії [2, 23].

За рекомендаціями Міжнародної асоціації зв'язків із громадськістю (International Public Relations Association) до компетенцій спеціаліста зі зв'язків з громадськістю можна віднести такі пункти:

- освіта у сфері суспільних наук, яка впливає на позицію та манеру поведінки людини в суспільстві;
- уміння розбиратися в політичних системах та системах соціального управління в цілому;
- володіння навичками дизайнера, редактора, журналіста. Вміння користуватися набором сучасних технічних засобів для налагодження комунікації;
- інформованість у сфері бізнесу, володіння термінологією, враховуючи конкретні спеціалізовані сфери [3, 12].

Крім професійних навичків, PR-фахівець повинен володіти особистими характеристиками. Наприклад, Е. Бернайз пропонує 11 особистісних характеристик, якими мають володіти фахівці з паблік рілейшнз:

1. Сильний характер, чесність і відвертість.
2. Здоровий глузд і логічність суджень.
3. Здатність творчо і нестандартно мислити.
4. Правдивість і розсудливість.
5. Об'єктивність.
6. Глибока зацікавленість у розв'язанні проблем.
7. Широка культурна підготовка.
8. Інтелектуальна допитливість.
9. Здатність аналізувати й синтезувати.
10. Інтуїція.
11. Знання соціальних наук і технологій зв'язків із громадськістю [4, 42].

Як зауважує Г. Почепцов: «Можливе вміння, професійні навички фахівців з PR допоможуть швидше та ефективніше сформувати ринок послуг в області PR» [1, 67].

Отже, послуги PR-фахівця на цей час дуже актуальні, адже сфера зв'язків з громадськістю керує думкою громади і має на неї вплив. Професійний спеціаліст у цій сфері повинен володіти професійними і характерними навичками, задля гарної роботи і довірчої репутації у аудиторії.

Література

1. Почепцов Г.Г. Паблик рилейшнз для професіоналов / Г.Г Почепцов. Киев: «Ваклер», 2005. – 640 с.
2. Дерев'янка О. Г. Медіарилейшнз: ефективність взаємодії PR та ЗМІ / О. Г. Дерев'янка, Т. В. Ковтун // Інформаційне суспільство. – 2015. – Вип. 22. – С. 21-27.
3. Королько В. Г. Світовий досвід та українські «новації» в підготовці фахівців зі зв'язків із громадськістю / В. Г Королько // Актуальні питання реформування комунікацій органів влади України з громадськістю: [доповіді міжнародної конференції]; ред. В. Г. Королько. – Київ: [б. в.], 2016. – С. 10–18.
4. Королько В. Г. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика: підручник / В. Г. Королько, О. В. Некрасова. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Київ: Києво-Могилянська академія, 2009. – 831 с.

УДК 351.751

Волощенко В.О.

YOUTUBE КАНАЛ ЯК ТРАНСФОРМОВАНА ФОРМА ПРОПАГАНДИ

Пропаганда – це інформація, що несе вплив на людську свідомість. Вона здатна змінити уявлення та пріоритети аудиторії на протилежні, якщо та буде впевнено керуватися переконливими, схожими на істину, аргументами. Пропаганда має різні класифікації, а це свідчить про багатогранність терміну. Методи пропаганди, мета та функції – це невичерпна тема для досліджень. Зокрема, до поглибленого вивчення впливу пропаганди вдавалися такі дослідники, як: Д. Маквейл, Г. Лассуел, Н. Макфарлейн, Е. Берзнейз, Г. Бакулева, Ф. Тейлор, Г. Почепцов та ін. «Маніпулювання суспільним підсвідомим є більш успішним, коли аудиторія не здогадується, що нею маніпулюють, і вірить у те, що їх поведінка продиктована виключно їхнім власним, абсолютно незалежним мисленням. Для розповсюдження спотвореної інтерпретації подій використовуються різноманітні мовні і семіотичні засоби» - доступно характеризує особливості пропаганди Н. Макфарлейн [1].

Вплив пропаганди на громадськість – тема, яка ніколи не втратить свою актуальність, адже пропаганда, яка зародилася ще до виникнення самого терміну «пропаганда» у 1622 році, існує, функціонує та розвивається ще стрімкіше у сучасному ХХІ ст. Сучасність – це епоха можливостей, нових впроваджень та, звісно, впливу засобів масової інформації.

ЗМІ – четверта влада, яка може впливати на розуміння людьми суцільного положення

обставин у світі. Телебачення, радіомовлення, друковані видання, інтернет – рушійні сили, які впливають на рішення людей, їх поведінку та освіту загалом. Засоби масової комунікації повинні виховувати критичне мислення тим, що наразі вони надають аудиторії альтернативу вибору інформаційних джерел. Проте, медіаосвіта громадськості теж є чинником надання вибору, що дивитися, що слухати і кому довіряти. Аудиторія ЗМІ не аналізує та критично ставиться до почутої інформації, а сліпо прямує за своїми пріоритетами та думками, переважно сформованими тією ж пропагандою.

XXI ст. закріпило положення в постійному користуванні інтернетом. Стрімко в повсякденне життя увійшло використання інтернет-платформ інформаційних каналів. Телеграм, Facebook, Instagram, YouTube – соціальні мережі, які перенасичені інформаційним контентом. Наразі, не обов'язково купувати газети, вмикати телевізор або радіо, щоб дізнатися останні новини з усіх сфер життя міста і світу загалом – все знаходиться в телефоні.

Розглядаючи окремо YouTube, можна визначити його, як нову інформаційно-розважальну платформу, що комунікує зі споживачем за допомогою відео-контенту. YouTube був заснований в 2005 році з гаслом «Повідом про себе», який вказує на те, що створити власний канал і розміщувати відео на розгляд суспільства може будь-хто. Наразі, цей популярний відеохостинг вміщує, як розважальні канали про подорожі, кухню, тварин тощо, так і інформаційні канали, які з достовірністю вважаються ЗМІ.

Актуальність роботи з дослідження пропаганди на YouTube полягає в тому, щоб виявити і проаналізувати вплив пропаганди YouTube каналів інформаційного спрямування на громадськість. Метою дослідження є аналіз наявності та особливості пропаганди YouTube каналів.

YouTube канал, яким зараз користуються не рідше, ніж звичайним телевізором є впливовою пропагандистською машиною. Поміж розважальних та відволікаючих відео, YouTube вміщує впливові інформаційні канали, що пропагують «*Русский мир*». Для прикладу можна розглянути YouTube канал «Страна.юа» [2], а саме збірку відео «Ясно.Понятно» з Олесею Медведєвою та YouTube канал «Анатолій Шарій» [3] – це проросійські пропагандистські канали, що прикриваючись прихильністю до держави, зрозуміло пропагують проросійські настрої. Аналізуючи вагомі події в державі дані YouTube платформи «кепкують» над нею, тим самим агітуючи аудиторію до поганого ставлення по відношенню до України. На кожному події є різні трактування, існує різна подача правди. Трактування, що використовують дані YouTube канали є вигаданим, неправдивим та не притаманним справжній роботі ЗМІ, але подають вони себе, як тих, хто цінує і розвиває журналістику високого жанру – репортажі, розслідування, історії.

В умовах війни України з Росією, коли населення чітко розмежовується на «за» і «проти», є неприпустимим існування українських каналів, що знищують пропагандистською діяльністю

гідність держави та її народу, підриваючи авторитет.

Через причину окупації Східних територій України Росією можна зробити висновок, що російська пропаганда, на населення цих територій, несе вагомий відбиток, роблячи переворот у розумінні, щодо стану і дій України. Слід підкреслити, що Україна має вільний доступ до альтернативних джерел інформації. Але проблемою правильного виокремлення джерел населенням є дозвіл влади на існування, зокрема і на YouTube каналах, інформаційних майданчиків, що несуть пропагандистський контент. Російська YouTube пропаганда підриває єдність українського народу, що в сучасному державі, а саме – війні, є неприпустимим задля відновлення цілісності територій і цілісності думок українського народу.

Література

1. Макфарлейн Н. Мозговёртка. Руководство по жесткой пропаганде/Н.Макфарлейн. М:Попурри, 2016. – 264с.
2. Страна.ua [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/c/stranaua/about>
3. Анатолий Шарий [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/channel/UCVPYbobPRzz0SjinWekjUBw>

УДК 659.1:665.58".../19"

Губська К.О.

ІСТОРІЯ РЕКЛАМИ ПАРФУМІВ (на прикладі реклами «Chanel №5»)

Мода – одна з найпопулярніших тем нашого часу. У XIV століття із зародженням моди, вельможні дами та чоловіки почали слідувати за зовнішнім виглядам, новинками у світі стильного одягу. Мода – це форма прояву культури, манер поведінки, а головне – власного образу, самовираження. Мода міняється кожного року. Мода задає темп, а людина обирає – підкоритися їй, чи залишитись «немодним» при власній думці. Як говорила Коко Шанель, «Мода проходить, а стиль залишається».

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що мода у всі часи не втрачає своєї популярності, навпаки вона з кожним роком все більше і більше охоплює світ. Людина намагається відповідати власному статусу у суспільстві, манері поведінки, тому саме мода допомагає правильно підкреслити свій стиль. Будинки Моди стали головними канонами та критиками стильного вигляду суспільства. Вони власне зароджують стиль та задають темп у світі моди, брендів і трендів. І одну з провідних ролей у цьому грає реклама.

Тож, об'єктом дослідження став один з найвпливовіших французьких будинків моди «Chanel», який подарував світу легендарні парфуми «Chanel №5», маленьку чорну сукню, сумки та аксесуари.

Метою нашого дослідження є аналіз та визначення основних тенденцій в історії реклами парфумів.

Основними методами дослідження, які було застосовано, є теоретичний та описовий метод, метод моніторингу.

Габріель (Коко) Шанель – засновниця світового будинку моди «Chanel». Жінка-революціонерка у великому світі моди. З маленької дівчини з сирітського будинку вона перетворилася у відому законодавицю моди. Маленька квартира, капелюхи, шльопанці, невеликий магазин, спортивний одяг – це початок творчого шляху відомої кутюр'є. Вона відкрила світу усім відомі парфуми «Chanel №5». Габріель пройшла великий шлях становлення та визнання суспільством бренду «Chanel». Її ім'я зараз чутно усюди, бо саме прізвище Шанель стало назвою однієї з найуспішніших компанії світу [1].

Не менш відомий дизайнер модного будинку – Карл Лагерфельд. Порівняно з іншими дизайнерами, які прагнули зберегти первинність «Chanel», він модифікував стиль бренду, відійшовши від класики до нових, сучасних та незвичайних дизайнів одягу. З приходом до «влади» Лагерфельда, люди почали з нетерпінням чекати тижні моди. Всі були в передчутті ефектних шоу від люксового бренду [2].

Розглядаючи історію парфумів, можна з точністю сказати, що вони ніколи не втрачали і не втратять популярність. Маркетологи «Chanel» говорять: «Ми випускаємо нові аромати раз в 10 років, а не в три хвилини, як це роблять інші виробники. Ми не вводимо покупців в оману і не плутаємо їх, ставлячи перед вибором. Вони знають, чого очікувати від «Chanel». Саме тому вони повертаються до нас знову і знову, в будь-якому віці» [3]. Тож, саме завдяки Коко Шанель та французькому парфумеру Ернесту Бо на світ з'явився усім відомий аромат парфуму «Chanel №5». Цей запах не схожий ні на що, бо як казала Шанель: «Це духи для жінки, які пахнуть як жінка, а не троянда». Не схожим на усі інші був і флакон парфуму від Коко. Для свого нового аромату Габріель обрала простий, прозорий флакон з білою етикеткою та гранованою пробкою. Стримана, елегантна, «чоловіча» баночка була схожа на графін для віскі, вважалась революцією в ті часи. Власне «чоловіча» баночка більш за все подобалась Коко, бо саме вона любила чоловічі елементи одягу у жіночому гардеробі, це жінка-революція у світі моди та у світі парфумів.

Першими фаворитами аромату були подружки кутюр'є, які створили таємне коло любителок парфуму. На перших етапах становлення аромат презентувала сама Коко Шанель, та з часом у рекламі парфуму «Chanel №5» почали з'являтися відомі актори: Катрін Денёв, Кендіс Берген, Сьюзі Паркер, Елі Макгроу, Лорен Хаттон, Кароль Буке, Естелла Уоррен, Ніколь Кідман, Одрі Тоту. У 2012 році обличчям аромату «Chanel №5» став Бред Піт, перший чоловік в історії існування бренду. Тим не менш, Будинок Моди рекламує одяг, аксесуари та взуття. Для реклами

завжди запрошують відомих зірок та моделей. Кожна реклама несе власну історію. У 1954 році журналіст запитав Мерлін Монро, що вона одягає, коли лягає спати. На що актриса відповіла слоганом рекламної компанії парфуму: «Декілька крапель «Chanel №5». Тож, рекламна компанія «Chanel» – один з найкращих прикладів просування товару, з точки зору естетики – це найкращі реклами, які хочеться передивлятись як фільм [4].

Таким чином, світовий французький бренд «Chanel» користується великою популярністю серед людей з далекого 1908 року. Він не просто представляє стильні речі, він власне зароджує стиль.

Література

1. Шанель Г. Коко Шанель. Жизнь, рассказанная ею самой. URL: <https://knijky.ru/books/zhizn-rasskazannaya-eyu-samoy> (дата звернення 03.12.2020).
2. Карл Лагерфельд: URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D1%80%D1%84%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%B4,%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BB> (дата звернення 03.12.2020).
3. Chanel №5. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Chanel_No._5 (дата звернення 03.12.2020).
4. Тілар Ж. Мазцео. Секрет «Chanel №5». URL: http://litmir.biz/440644_secret_of_chanel_no_5.html (дата звернення 03.12.2020).

УДК 659.145:78.079

Єнакієва Ю.І.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ РАДІОРЕКЛАМИ ДЛЯ МУЗИЧНОГО ФЕСТИВАЛЮ «ROCK WAVE»

Проведення музичних фестивалів в Україні є невід’ємною складовою культурного життя країни. Різні за своїми масштабами та формою, ці заходи щороку привертають увагу тисяч прихильників. Назва заходу «фестиваль» походить від французького «festival» (свято), та латинського «festivus» (веселий, святковий). Також визначення цього слова знаходимо у тлумачному словнику, який трактує поняття «фестиваль» як масове свято, на якому показують досягнення певного виду мистецтва. Для заходів, які позиціонують себе як фестивалі, характерні такі риси як чітко визначені терміни; фіксований склад учасників; святковий характер заходу. Тож, під терміном «музичні фестивалі» в роботі розуміємо організований масовий захід з елементом святковості, що має визначену тематику, а саме - музичні виступи, представлені різними музичними жанрами. Таким чином, фестивалі представляють собою масове свято, яке збирає в одному місці велику кількість людей, об’єднаних спільними інтересами, захопленнями та ідеями.

Одна із головних цілей рекламування івент-заходів - викликати обізнаність та зацікавленість аудиторії щодо заходу і як результат – залучити максимальну кількість учасників – відвідувачів заходу. Рекламна кампанія музичного фестивалю – це комплекс взаємопов'язаних, скоординованих дій, що розробляються для досягнення стратегічних цілей і рішення проблем промогрупи, і є результатом загального рекламного плану для різних, але пов'язаних один з одним рекламних звернень, розміщених в різних ЗМІ протягом певного періоду часу [1] .

В якості каналу розповсюдження реклами в роботі обране радіо. Серед головних переваг обраного нами каналу - широке охоплення аудиторії і масове поширення. Необхідно відзначити, що в сучасному комерційному радіомовленні різні форми реклами можуть перетинатися і доповнювати одна одну. Це стосується як використання різних жанрів реклами, так і використання прийомів і підходів до рекламування визначеного продукту на радіо. Рекламна кампанія музичного фестивалю «Rock Wave» на радіо буде спрямована на вирішення наступних цілей: просування фестивалю на музичному ринку, зростання продажів квитків, збільшення заявок на участь у фестивалі, формування позитивного ставлення (лояльності) аудиторії та збільшення рівня обізнаності про захід.

Актуальність роботи визначається потребою дослідити особливості створення рекламних радіороликів для музичних фестивалів та створити рекламний продукт для просування фестивалю «Rock Wave». **Об'єктом** дослідження виступають рекламні радіоролики, програми та ефірна промоція музичних фестивалів.

Предметом дослідження є особливості побудови рекламної кампанії для радіо.

Метою роботи є створення рекламного продукту для музичного фестивалю «Rock Wave», використовуючи всі можливості радіо як каналу розповсюдження реклами.

Відповідно до зазначеної мети виникає необхідність вирішення наступних завдань:

1. Опрацювати наукову літературу з теми дослідження.
2. Дослідити переваги та недоліки просування масових заходів шляхом радіореклами.
3. Визначити особливості створення та розміщення рекламних аудіороликів в радіоефірі.
4. Проаналізувати рекламу інших музичних фестивалів.
5. Розробити рекламну кампанію на радіо для рок-фестивалю «Rock Wave».

Ступінь наукової розробленості теми. Теоретичні аспекти дослідження радіореклами зустрічаємо у працях Ф.Джефкінса, О. Шереля, В. Полукарова, В.Шапоренко, Дж.Рассела, У.Лейна.

Наукова новизна роботи полягає у створенні рекламного продукту на радіо для просування фестивалю «Rock Wave». Для цього планується розробити декілька рекламних роликів різних типів, сценарії рекламних роликів, медіаплан виходу роликів до ефіру, продумати концепцію просування фестивалю на певній радіостанції.

Методи дослідження: бібліографічний (опрацювання наукової літератури), теоретичний (аналіз, синтез, порівняння, систематизація літератури, що досліджувалася), емпіричний (спостереження та порівняння, аналіз реклами концертних заходів в ефірі радіостанцій), дедуктивний, контент-аналіз.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що проаналізовані та систематизовані джерела з теми дослідження і отримані висновки можуть сприяти подальшим науковим дослідженням у галузі вивчення радіореклами та стратегії просування масових заходів шляхом рекламування їх на радіо.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані для підвищення рівня якості рекламних аудіороликів та розробки стратегії просування масових заходів. Результати дослідження можуть бути в нагоді під час проведення практичних занять з дисципліни «Теорія реклами та зв'язків з громадськістю», «Теорія і практика рекламної діяльності», «Радіореклама» та «Радіоменеджмент» для спеціальностей «Журналістика» та «Реклама та зв'язки з громадськістю».

Отже, реклама музичних фестивалів на радіо є одним із найпотужніших методів просування масових заходів. Правильно визначивши цільову аудиторію, радіостанцію для просування, стратегію рекламування, сформувавши графік розподілу радіореклами в ефірі відповідно до інтенсивності впливу на слухача, ми виконуємо головну мету - привернути до заходу увагу великої кількості людей.

Література

1. Джефкінс Ф. Реклама [Текст] : практичний посібник / Ф. Джефкінс ; пер. з англ. Д. Ядіна. - Київ : Знання, 2001. - 456 с.
2. Мудров, А.Н. Основы рекламы: учебник / А.Н. Мудров. – М. :Магистр, 2011. – 119 с.
3. Шапоренко В. Жанрова система української радіореклами: етапи розвитку. / В. Шапоренко. // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер. : Соціальні комунікації. – 2013. – №1074. – С. 66–71.

УДК: 659.136:664.144/.149

Карпенко А. В.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ФІРМОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ КОНДИТЕРСЬКОЇ «KURD COBAIN»

У сучасному світі не всі товари спроможні надовго залишатися на вершині популярності та впізнаваності. Доводиться надавати їм якісь індивідуальні значення, наділяти їх тими чи іншими

асоціаціями та образами, вигадувати їм багаторівневу значимість - тільки так вони будуть добре продаватися і викликати до себе ефективну прихильність.

Фірмовий стиль – це завжди засіб заявити про себе в соціумі, це свого роду, постійно діюча реклама. Завдяки фірмовому стилю тисячі підприємств встановлюють доброзичливі відносини з громадськістю, усувають проблемні аспекти діяльності організації, змінюють свідомість, думку і поведінку цільових груп громадськості [2].

Звернемося до визначення поняття «фірмовий стиль». Він представляє собою сукупність графічних, кольорових та інших засобів, що об'єднуються спільною концепцією та стилем. Саме ці засоби забезпечують реалізацію візуальних комунікації бренду і як наслідок – забезпечують зв'язок із кінцевим споживачем. Отже, основна мета фірмового стилю — виділити компанію серед схожих інших, створити впізнаваний клієнтами образ.

Слід зазначити, що ефективна корпоративна айдентика тісно пов'язана з особливостями сфери функціонування того об'єкту, для якого він розробляється. На ринку товарів та послуг спостерігається активна конкуренція між різними виробниками/надавачами послуг, тому вдало підібраний фірмовий стиль дозволяє як виділити підприємство на ринку послуг, так і сформувати лояльність споживача до торгової марки. Компоненти фірмового стилю допомагають споживачеві орієнтуватися в потоці інформації, викликають у нього позитивне ставлення до фірми, яка подбала про нього, заощадила час і полегшила процес вибору.

Айдентика (візуальна ідентичність) також збільшує ефективність рекламних контактів зі споживачами послуг. Це підвищує довіру партнерів і поліпшує загальний імідж та репутацію компанії.

Актуальність роботи визначається потребою дослідити особливості створення фірмової продукції для представників ресторанного бізнесу.

Ступінь наукової розробленості теми. Основи створення фірмового стилю досліджували Г. Чамессон, Д. Ядін, Н. Тесакова, Н. Дуейн, Ж.-Н. Капферер, В. Домнін, О. Феофанов, Т. Самара, Р. Уільямс.

Об'єктом дослідження є фірмова продукція для кондитерської «Kurd Cobain», спрямована на поліпшення сприйняття образу компанії в очах споживачів та підвищення його запам'ятовування.

Предметом дослідження є особливості створення фірмової продукції, її види та принцип створення фірмового стилю.

Мета роботи полягає у створенні комплексу засобів візуальної ідентифікації для кондитерської «Kurd Cobain».

Досягнення мети роботи передбачає виконання ряду завдань дослідження:

- дослідити основні принципи та правила розробки елементів фірмового стилю;

- провести аналіз конкурентної середовища, виокремити основні елементи фірмового стилю компанії;
- визначити технічні параметри створення айдентики, зокрема можливості програмного забезпечення, необхідного для розробки фірмового стилю;
- на основі опрацьованого теоретичного матеріалу та проведених досліджень розробити фірмовий стиль для кондитерської.

Наукова новизна роботи полягає у розробці декількох видів фірмової продукції для кондитерської «Kurd Cobain».

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого удосконалення роботи рекламистів в процесі створення креативного продукту, а також під час проведення практичних занять з дисципліни «Мультимедійні технології та мультимедіадизайн», «Теорія і практика рекламної діяльності», «Невербальне оформлення медіаресурсів».

Фірмова продукція компанії впливає на сприйняття всієї компанії в очах не тільки споживачів, але і інших компаній, партнерів та спонсорів. Крім того, якісно виконана дизайнером фірмова продукція приносить їй замовнику наступні переваги: вона орієнтує споживача в потоці рекламних пропозицій; дозволяє компанії з меншими витратами виводити на ринок свої нові товари; підвищує ефективність реклами; допомагає досягти необхідного єдності не тільки реклами, але і інших засобів маркетингових комунікацій фірми і зрештою, позитивно впливає на естетичний рівень і візуальне середовище фірми.

Продумана концепція стилю компанії і дотримання цього стилю - це гарантія того, що компанія не загубиться серед інших компаній з однієї галузі.

Література

1. Гольман І.А. Рекламна діяльність: Планування. Технології. Організація. – М.: Геллапринт, 2002. – 400 с
2. Даниленко В. Я. Дизайн: [підруч.] / В. Я. Даниленко. – Харків : ХДАДМ, 2003. – 320 с.
3. Костіна Н., Баранець С. Фирменный стиль и дизайн/ Алешина І. – Москва, 2003.
4. Фірмовий стиль: навч.-методичний комплекс/ Є.А.Антонович, А.Б.Максимова; за наук. ред. проф. Є.А.Антоновича. – К. : НАКККиМ, 2012. – 48 с.

УДК УДК 659.18:004.77

Семенюта К.І.

ОСОБЛИВОСТІ ЕТАПІВ СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ ТОВАРУ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ INSTAGRAM

Соціальна мережа Instagram налічує більш, ніж 500 мільйонів користувачів, тому саме ця соціальна мережа забезпечує чудову маркетингову платформу для пошуку і залучення потенційних клієнтів з усього світу. Перш ніж почати роботу, потрібно правильно визначити

мету перебування на майданчику. Основу стратегії складають 4 рівня мети: бізнес-завдання, маркетингові задачі, комунікаційні завдання і медіацілі.

Бізнес-завдання – це те, що потрібно зробити для досягнення конкретної мети бізнесу, вираженої в зміні конкретного вимірюваного показника. Будь-яке бізнес-завдання – завдання з невідомими, а виконати завдання можна по-різному. Наприклад, ви хочете збільшити свій прибуток, відкрити нові філії та повернути клієнтів.

Маркетингові задачі – це стратегічні завдання, пов'язані з розвитком фірми і збутом товару. Такі як планування товарного асортименту, продаж і торгові операції, ціноутворення, організація реклами, стимулювання збуту. Тобто під цим поняттям розуміють збільшення продажів завдяки соціальним мережам (в нашому випадку це Instagram) та збільшення вже досягнутої клієнтської бази.

Комунікаційні завдання – це частина стратегії бренду або компанії, метою якої є побудова ефективного обміну інформацією з цільовим сегментом для просування бренду компанії і отримання зворотного зв'язку. Наприклад, збільшення хештега, флешмоби, різноманітні гіві тощо.

Медіацілі – це стратегічні завдання, які пов'язані з досяганням основних медіапоказників, які враховуються під час медіапланування.

Для того щоб розуміти, як працювати з рекламою, необхідно детально вивчити та проаналізувати конкурентів. Існує декілька основних параметрів, за якими досліджується та аналізується візуальний контент конкурентів.

- Контент – це власне, що саме публікується на сторінці. Відео, фото, сторіз – усе, що пов'язано з продуктом [1].
- Взаємодія з цільовою аудиторією. Потрібно звернути увагу на такі важливі речі, як: вид звертання (візуальний, тексти), ідея, комунікаційні канали (інтерактиви, марафони, флешмоби) [2].
- Тон та голос бренду. Це те, що відчувається при будь-якій комунікації з потенційними клієнтами: відповіді на коментарі, пости, спосіб викладення контенту, рекламні листи на пошту, текст на сайті «Про нас».
- Аналіз трафіку: безкоштовний або платний. До безкоштовного трафіку відносяться статті на безкоштовних сайтах, з платним трафіком пов'язана таргетована реклама, листи на пошту та контекстна реклама [2].
- Аналіз рекламної стратегії. Яким методом та способами бренд заохочує споживача купити товар.
- Аналіз продукту. Під час аналізу продукту конкурента увага повинна зосереджуватися та зовнішніх та внутрішніх якостях, способі купівлі та споживання, наскільки він є новим і т.ін.

Важливою складовою є цільова аудиторія – це ті люди, в яких вже є сформована потреба в продукті, вони готові купити ваш товар / послугу, вони вже знають її цінність. На них будуть орієнтовані основні маркетингові зусилля. Ці люди можуть бути пов'язані демографічними ознаками (стать / вік / місто), загальними страхами і бажаннями чи мотивацією до покупки [3].

Частіше всього використовують такі методи формування портрету цільової аудиторії:

- метод персон,
- метод 5W Шеррингтона.

Потрібно зрозуміти, як виглядають ваші потенційні клієнти, та створити узагальнений образ однієї групи цільової аудиторії.

Метод персон – це якісний метод дослідження. Його мета – створити кілька персонажів з характеристиками потенційних користувачів продукту. Простіше кажучи, кожен персонаж – це узагальнений образ однієї групи вашої цільової аудиторії.

Одна з методик сегментації – 5W Шеррингтона. Потрібно відповісти на п'ять питань, за допомогою яких складається психологічний портрет аудиторії. Методика дозволяє глибше розуміти проблеми і болі кожного сегмента, ніж звичайний поділ за статтю, віком, місцем проживання та іншими ознаками.

На початку краще змішати та сформулювати декілька стратегій щодо реклами та визначення цільової аудиторії, що стане основою контенту для вашого продукту. Рекомендують використовувати календарі інфоприводів для планування подієвого контенту до свят, важливих дат для потенційної аудиторії. А також стежити за новинами, подіями, які хвилюють вашу ЦА, створювати ситуативний контент по темі події, яке у всіх на слуху тут і зараз [4].

Література

1. Стратегія присутності в Instagram. URL: <https://webpromoexperts.net/blog/strategiya-prisutstviya-v-instagram/> (дата звернення 22.12.2020).
2. Основи ефективної комунікації з цільовою аудиторією. URL: <https://webevolution.ru/blog/marketing/osnovi-effektivnoj-kommunikacii-s-celevoj-auditoriej/> (дата звернення 22.12.2020).
3. Липчук В.В. Маркетинговий Аналіз: Навчальний посібник. К.: Академвидав. 2007. 216 с.
4. Як використовувати метод персон в продуктовому аналізі. URL: https://skillbox.ru/media/management/kak_ispolzovat_metod_person (дата звернення 22.12.2020).

КОСМЕТИЧНИХ БРЕНДІВ MAYBELLINE NEW YORK, CHRISTIAN DIOR PARFUMS, LANCÔME

Візуальний образ – це спільність постійних візуальних елементів, отриманих через зорове сприйняття, що сприяють ідентифікації бренду. Такий образ виражається у поєднанні кольорів, графічних елементів та форм, які розповідають історію товару, демонструють його з вдалого боку.

Головне завдання у його створенні – зробити візуальний образ фірмовим, унікальним, а отже пізнаваним – таким, що буде передавати концепцію бренду, відрізнати замовника від інших марок та мати максимальну ефективність комунікативного впливу на цільову аудиторію.

Робота виготовлення візуального образу починається з ідейного впровадження: яким повинен бути образ об'єкта реклами та який вплив він буде здійснювати на споживачів. Наступним етапом стане розробка образу рекламного об'єкта та згодом впровадження вже сформованого образу до конкретної реклами. Матеріальне впровадження ідеї рекламного звернення складається з підбору графічного матеріалу і його комбінування з текстом та іншими елементами реклами. Третім етапом є технологічне об'єднання всіх компонентів реклами у єдину структуру за допомогою технічно-художніх засобів [1].

До створення візуальних образів можна підходити по-різному, але більш ефективними та поширеними вважаються два підходи.

Суть першого підходу складається зі створення візуального образу переважно за рахунок поведінкових ситуацій. Другий підхід до рекламної комунікації – створення рекламного образу на основі образу особи, а саме – зображення відомої особистості чи зірки, до чия думки прислухаються та на яку хочуть бути схожими покупці.

Основний фактор, який зробить рекламу успішною – створення образу косметики, який би відносили до певної марки. Кожний косметичний бренд використовує різні методи і стратегії для створення власних візуальних образів, які б асоціювалися лише з ним. Цей аспект є дуже важливим у формуванні бренду, тому важливо попередньо провести дослідницьку роботу: визначити у якому ціновому, віковому сегменті він себе позиціонує, які саме товари випускає [2].

Maybelline New York – косметичний бренд, який належить компанії L'Oréal. Maybelline New-York позиціонує себе як бренд декоративних засобів косметики для жінок від 18 до 30 років. На українському ринку ціновий сегмент марки належить до середньої цінової категорії. Для просування своїх продуктів марка Maybelline NY використовує як засоби маркетингових комунікацій, так і рекламу в ЗМІ [3].

Що характерно для реклами бренду – засоби, що рекламуються можуть бути, як новинками марки, так і найбільш успішними продуктами марки, які вже мають великий успіх та стали косметичними бестселерами. Бренд має багато рекламних проєктів, але сценарій схожий: молода,

успішна дівчина живе за ритмом великого міста Нью-Йорк. Відеоролики Maybelline NY завжди динамічні та яскраві – швидко змінювані кадри чергуються з великою кількістю кольорових предметів.

Lancôme – косметичний бренд, заснований в 1935 році, в даний час належить компанії L'Oreal, як і Maybelline NY. Марка виготовляє засоби гігієни, декоративну косметику і парфумерія та позиціонує себе, як марка для жінок переважно середнього віку та солідних чоловіків. Lancôme відноситься до міддл-маркету – є вищим ступенем маркету середнього класу. Засоби, які рекламує Lancôme – новинки, що вже користуються попитом завдяки анонсам, які презентує бренд. Рекламні відеоролики як правило зняті у спокійному ритмі та показують героїню, яка точно знає чого хоче та тому й відрізняється від інших.

Christian Dior Parfums – дочірня компанія будинку моди Christian Dior, яка займається виробництвом парфумерії та косметики. Продукція позиціонується у високому ціновому сегменті і визначає своє місце на ринку, як високоякісна. Технологія виробництва характеризується своєю престижністю, статусом й більш частою появою новинок, створених згідно з останніми науковими розробками [4]. Герої рекламних роликів – виняткова, особлива жінка та роковий чоловік. Сценарій завжди нагадує сценарій до міні-фільму, так як сюжет нагадує цілісну сцену з кіно. Реклами Christian Dior Parfums зазвичай динамічні та знімаються у різних стилях та під цікавими ракурсами.

Усі зазначені бренди об'єднує те, що вони прагнуть до створення рекламного образу на основі образу особи. Тому обирають людей, які можуть гідно та влучно представити саме їх бренд. Поєднання поведінкових ситуацій, зображень, осіб тощо роблять візуальний образ бренду винятковим.

Таким чином, візуальні образи у рекламі косметичних брендів Maybelline New York, Christian Dior Parfums, Lancôme слугують для ідентифікації, підкреслення індивідуальності та стиля. Остаточного сформованого візуального образ бренду формує у свідомості споживача набір позитивних асоціацій.

Література

1. Вікарчук О.І., Калініченко О.О., Ніколаєнко С. М., Пойта І.О. Рекламний креатив: навчальний посібник. [текст] : навч. посіб. / О.І. Вікарчук, О.О. Калініченко, С.М. Ніколаєнко, І.О. Пойта. – Житомир: видавець О. О. Євенок, 2018. –208 с.
2. Жарська І.О. Практикум з маркетингу: теоретичні основи, тести, завдання, кейсові справи. [текст] : навч. посіб. / І. О. Жарська. – Одеса: Атлант BOI COIU, 2016. – 284 с.
3. Maybelline [Електронний ресурс]: Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Maybelline> (дата звернення: 25.11.2020).

4. Christian Dior Parfums [Електронний ресурс]: Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Christian_Dior_Parfums (дата звернення: 25.11.2020).

УДК 659.1:656.138

Тупчієнко Б.Б.

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОЇ КАМПАНІЇ АВТОМОБІЛЬНИХ БРЕНДІВ (НА ПРИКЛАДІ BMW ТА AUDI)

Роль рекламної кампанії у просуванні автомобільних брендів є значущою і впливовою на розвиток всього підприємства. Знаходження цільової аудиторії, розробка медіаплану, створення рекламної продукції є важливими та цікавими етапами проведення рекламної кампанії, адже переможцями у фестивалях з реклами стають саме рекламні продукти, які представляють автомобільні бренди.

Під час складання плану рекламної кампанії необхідно врахувати особливості складання ефективного рекламного оголошення для преси чи мережі Інтернет, забезпечення вдалим слоганом та джінглом, знати час перегляду контенту на телебаченні і радіо цільовою аудиторією тощо.

BayerischeMotorenWerke, більш відомий як BMW («Баварський моторний завод») почав роботу в 1916 р. з виробництва літакових двигунів. Звідси і логотип компанії – пропелер на тлі блакитного неба. Також білий і блакитний кольори – офіційні відтінки прапора Баварії [2].

BMW часто використовує продакт-плейсмент – логотип марки зустрічається в десятках кінофільмів, серед яких виділяється «бондіана». Джеймс Бонд їздив не тільки на реальних моделях цього бренду. Спеціально для серії «Золоте око» компанія створила BMW Z3 roadster зі складною системою оповіщення та парашутом.

У 2005 році бренд BMW відібрав перше місце у Mercedes. Третю позицію серед «великої німецької трійки» займає Audi з більш ніж 950 тисячами автомобілів, проданими за півроку. Вартість бренду також збільшують представники паблісіті, що також вибрали автомобілі BMW. Фотографії героїв світських хронік працюють як реклама бренду, що формує цільову аудиторію із залученням нових клієнтів. Наприклад, цей бренд рекламують німецька модель Хайді Клум і американська співачка Селена Гомес[2].

Щодо другого об'єкту нашого дослідження, то у 1910 р. компанія випустила перший автомобіль Audi-A. Криза, викликаний Першою світовою війною, серйозно погіршив справи Audi, тому в 1932 р. компанія вирішила об'єднатися з трьома іншими фірмами. Новий концерн отримав назву AutoUnion і емблему з чотирьох кілець, яка пізнаваною і сьогодні [3].

У 2006 р. автомобілі Audi були визнані кращими в Південній Африці. BMW привітала конкурента з перемогою. Виробник Audi теж публічно привітав суперника, додавши підпис: «Від

шестиразового переможця гонок LeMans 24 Hour (2000-2006)» [3]. Така комунікація між лідерами автомобільного ринку є показником здоровою конкуренції та грамотного ведення рекламних кампаній.

Найважливішим завданням для Audi є перерозподіл ринку і завоювання нових клієнтів. З цією метою компанія звернулася в рекламне агентство Venables Bell & Partners, яке підготувало для Audi новий провокаційний ролик, призначений для трансляції під час Олімпіади в канадському Ванкувері [3]. У ролику німецький концерн висміює загіпнотизованих рекламою любителів BMW, Lexus і Mercedes, а також рекламні гасла цих компаній, якими, на думку Audi, вони «зомбують» простих покупців. Але все миттєво змінюється, варто лише з'явитися автомобілю з емблемою з чотирьох кілець на фоні автомобілів суперників. Рекламний слоган ролика в перекладі звучить наступним чином: «Чари зруйновані. Audi зростає швидше ніж BMW, Mercedes і Lexus [3].

Таким чином, ми можемо спостерігати за особливостями розвитку рекламних компаній відомих автомобільних брендів, їх конкуруючи рекламні кампанії та шедеври рекламних роликів.

Література

1. Королько. В. Основи паблік рилейшнз \ В. Королько. – К.: Наукова думка, 1997. – 336 с.
2. BMW в Україні. URL: <https://www.bmw.ua> (дата звернення: 15.11.2020).
3. AUDI в Україні. URL : <https://www.audi.ua> (дата звернення 15.11.2020)

СЕКЦІЯ
ІНТЕРНЕТ, ТЕЛЕБАЧЕННЯ ТА РАДІО:
РОЗВИТОК ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

УДК 070 (100)

Алексєєв О.О.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВИХ МЕДІА

Розвиток ЗМК у світі з кожним роком прогресує. Більшість людей більше не уявляють свій день без телебачення, газет, без перебування в мережі Інтернет. Це робить людей залежними від медіа, робить людину частиною інформаційної мережі. Саме дана особливість сучасних медіа характеризує наше глобальне суспільство. Але зі стрімким підйомом спостерігається актуальна проблема: тенденція ускладнень в роботі ЗМК. Це пов'язано з такими чинниками, як пріоритет оперативності над точністю, поверховість, необ'єктивність, поспішність, упередженість. А надмірна довіра анонімним джерелам і інформації, яку неможливо перевірити, призводить до втрати цільової аудиторії, недовіри і сумнівів в професіоналізмі. Крім того, ЗМК постійно звинувачують в навмисному спотворенні реальності, в маніпулюванні масовою свідомістю. Недосконала інформація впливає на економічні процеси, при спотворенні інформації формуються уявлення, які далекі від реальності. В умовах відсутності інформації ті, хто приймає політичні рішення, отримують величезну владу, яку може обмежити ширший доступ до інформації. Корупція – ще один приклад, який ілюструє роль інформації і ЗМК в політичних процесах [1].

Найчастіше, недостатній життєвий досвід і брак поінформованості співробітників ЗМК виникають конфлікти – світські і релігійні, що призводить, як правило до незворотних наслідків, іноді фатальних. Так, в 2015 році сатиричний журнал Charlie Hebdo став об'єктом теракту після публікації 12 карикатур на пророка Мухаммеда. Під час нападу було вбито більше десяти осіб, включаючи двох поліцейських. 9 жовтня 2020 року біля входу в собор Ніцци на півдні Франції було скоєно ножовий напад ісламістів, троє людей загинули. Незадовго до цього скандальне видання Charlie Hebdo опублікувало чергові карикатури на пророка Мухаммеда. Ніяк, ніж провокацією, дії французьких ЗМК назвати не можна.

І це ще одна проблема світових медіа – провокаційні матеріали. Виклики, кинуті громадськості. Але, за концепцією Тойнбі, за викликами повинні прямувати відповіді. Сучасні проблеми потребують сучасних рішень. На думку споживача, головне завдання журналістики полягає в тому, щоб сповіщати читачів, розповідати про те, про що їм необхідно дізнатися незалежно від їх інтересу до даної теми і так само слідувати за інтересами читачів [2].

Наприклад, якщо розглянути проблему пріоритету швидкості над точністю, то її можна легко уникнути, розробивши певну технологію постійного новинного потоку. Люди, що

виробляють контент, повинні розуміти, що і коли споживач медіа може прийняти або відкинути. Медіа сьогодні значно більше, ніж школа, церква, сім'я і тим більше вулиця, вони здатні створити у людей той чи інший тип свідомості, розуміння реальності і орієнтації.

Але медіа стикаються і з серйозною проблемою: так, в будь-якому суспільстві в тій чи іншій формі існує безліч різних державних і громадських організацій, ініціативних груп та приватних осіб. Всі ці групи інтересів в тій чи іншій мірі і формі впливають на діяльність ЗМК, контролюють її зміст і форму подачі інформації, блокують небажаний контент [3].

Однак, медіа в демократичному суспільстві – один з найважливіших засобів безперервного спостереження. Але якщо засоби масової комунікації покликані виконувати цю роль, за ними слід визнати два права: право на свободу слова, або свободу преси, і право знати, для кого важлива доступність інформації, відображена в законах про свободу інформації. Але незважаючи на існуючі проблеми, світові медіа повинні виступати зв'язуючою ланкою між суспільством і світом, бути корисними і сучасними.

Література

1. Информация и общественное мнение: От репортажа в СМИ к реальным переменам / Под ред. Румин Ислам, 2010. - С. 188-189.

2. Немойкин И.В. Критерии оценки средств массовой информации. URL: https://pandia.ru/user/publ/75608-Kriterii_otcenki_sredstv_massovoj_informatcii (дата звернення: 10.12.2020).

3. Актуальные вопросы массовой информации и политических коммуникаций: коллективная монография / С.В. Ануфриенко, А.В. Атанесян, А.С. Тер-Арутюнян, А.К. Боташева, Н.А. Мелконян, О.Ф. Волочаева, Г.Б. Овчарова, А.Е. Мкртичян, И.А. Румачик, Л.К. Саадян, Н.Н. Мартиросян; под общей ред. Доктора полит. наук, профессора А.В. Атанесяна, канд. полит. Наук И.А. Румачик, Ереван: Изд-во Ереванского государственного университета, 2017. – С. 48.

УДК 070.4:355.48

Аніщенко Г.О.

СПЕЦИФІКА РОБОТИ ТЕЛЕКОРЕСПОНДЕНТА В «ГАРЯЧИХ ТОЧКАХ» (НА ПРИКЛАДІ ПРОГАМИ «ВІКНА» СТБ)

Найбільший інтерес для дослідження представляють особливості роботи телевізійних журналістів у «гарячих точках». Адже це небезпечні місця, де постійно виникають конфлікти, протиборство між державами або соціальними спільнотами всередині окремих держав, що має на меті вирішення економічних, політичних, національно-етнічних та інших протиріч.

Об'єкт дослідження: програма «Вікна-новини» (ТРК СТБ).

Предметом дослідження є специфіка роботи журналіста в гарячих точках.

У виробничому процесі журналіста в гарячих точках можна виділити важливу роль жанру «репортаж», який є одним з найскладніших журналістських жанрів, де в найбільш яскравих деталях і одночасно коротко, документально точно зображується конкретна дійсність, правдиві факти і люди безпосередньо з місця подій [1, 51].

Репортаж з гарячих точок вимагає, по-перше, документальності, суворого дотримання фактів життя, а по-друге, емоційності, особистого сприйняття події, увагу до деталей факту, явища. Ключове завдання для ЗМІ у висвітленні ситуації з «гарячих точок» – надати неупереджену і об'єктивну оцінку події.

Підготовка матеріалу в екстремальній ситуації, на тлі постійної загрози життю і здоров'ю журналіста, створює особливі умови, які значно відрізняються від умов роботи будь-якого іншого кореспондента. Виходячи з дослідів журналістів можна виділити кілька особливостей роботи в гарячих точках. По-перше, дефіцит достовірної інформації. Обстановка, яка оточує в гарячих точках журналіста, найчастіше не дозволяє об'єктивно описати що відбувається. Протиборчі сторони не зацікавлені в тому, щоб інформація про цілі і характер бойових дій передчасно вдавалася розголосу. Журналістам доводиться збирати матеріали, використовуючи розповіді очевидців, чутки і навіть власні враження. У розпорядження журналістів так само може потрапити помилкова інформація, яка спеціально передається їм, щоб дезорієнтувати супротивника. Тому журналісту доводиться добувати відомості з двох та більше різних компетентних джерел. По-друге, потрібно враховувати оцінку наслідків. Публікуючи матеріали з гарячих точок, журналіст не повинен забувати про небезпеку жорстоких сцен або цитат людей з упередженою думкою для аудиторії [2, 176].

Репортажі з гарячих точок на телеканалі «СТБ» в більшій мірі показані в телевізійній програмі новин «Вікна-новини». Ця новинна програма, яка висвітлює основні події країни і світу, зокрема транслює репортажі з «гарячих точок». Тривалість програми - 30 хвилин. Програма виходить 7 днів на тиждень. Більшість матеріалів програми «Вікна» були присвячені військовому конфлікту на Донбасі та окупації Криму.

Наприклад, випуск програми «Вікна» від 25.09.20 розпочався з новини про село Широкине. Кореспондентка побувала на військових позиціях. Бійці запросили її до руїн, які ще 5 п'ять років тому були клубом. До війни там влаштовували концерти для місцевих та відпочивальників, що приїздили до курортного селища, але 2015 р. заможне Широкине знищили окупанти, коли намагалися пробитися до Маріуполя. У сюжеті показують стіни колишнього закладу культури, які побиті осколками, дах тощо. Журналістка бере інтерв'ю у воєнного службовця, який розповідає про обстановку в селі. За правилами безпеки кореспондентка була одягнена в бронежилет. Висвітлення таких подій або ситуації на лінії розмежування є важливими та актуальними сьогодні, проте потребують дотримання всіх правил професійної безпеки.

Отже, об'єктивність і достовірність фактів є вагомою і значущою стороною в коментуванні подій з «гарячої точки». Журналіст, який перебуває в зоні збройного конфлікту, будучи цивільною особою, володіє у всій повноті захистом, яка надається міжнародним гуманітарним правом цивільним особам [3].

Література

1. Амиров В. М. Журналистика экстремальных ситуаций / В. М. Амиров. – Изд-во: Екатеринбург, 2008. – 51 с.
2. Абрамов В. Работа журналиста в чрезвычайных ситуациях / В. Абрамов. – М.: Академия, 2010. – 176 с.
3. Захист журналістів під час збройного конфлікту [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/zakhyst-zhurnalistiv-pid-chas-zbroynogo-konfliktu/ (дата звернення: 11.11.2020).

УДК 070.11-057

Баліоз М.В.

ВЕДУЧИЙ ТЕЛЕПРОГРАМ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЇ ТА МАЙСТЕРНІСТЬ

Стрімкий розвиток телебачення викликав попит на кваліфікованих фахівців – ведучих телепрограм. Відійшло у минуле просте відтворення заздалегідь написаного тексту. Відтепер телеведучим відведено важливу роль як в проведенні, так і організації телевізійних програм.

Актуальність теми пов'язана з тим, що телебачення сьогодні є одним з найпопулярніших ЗМК. Цьому сприяв не тільки багаторічний розвиток телеіндустрії, а й поява і впровадження нових технологій у телевізійне мовлення. У наші дні телебачення охоплює різні сфери людського життя. Це слугувало поштовхом для створення різних за жанром, тематикою та специфікою телепередач. Глядач – не просто сторонній спостерігач, він опосередковано є учасником процесу. Саме від постаті телеведучого у багатьох випадках залежить приймання телевізійної програми аудиторією.

Професія ведучого відноситься до співробітників ЗМІ, які працюють на телебаченні або на радіо. Його головне завдання – донести до аудиторії новинну чи будь-яку іншу інформацію зі зверненням уваги на основні, найбільш яскраві та важливі моменти. Здебільшого, робота ведучого регулюється певними тематичними рамками: новини, суспільно-політичні, розважальні, спортивні та інші передачі. Виходячи з цього формуються завдання ведучого (інформування, організація бесід та дискусій, коментування подій або сюжетів і тд).

Людина на екрані несе цікаву і водночас непросту місію – адже саме з неї формується загальний портрет телеканалу. Серед основних особистісних характеристик, якими має володіти

ведучий маємо виокремити комунікативні (тобто манера спілкування ведучого, чітка дикція, приємний тембр голосу тощо), інтелект, емоційність, зовнішній вигляд ведучого. Також до індивідуальних характеристик ведучих можна віднести їхнє почуття гумору, ініціативність.

Основна мета роботи полягає у визначенні ролі ведучого в інформаційних та розважальних програмах, вивчення основних комунікативних компонентів, які вони використовують та визначенні важливості створення власного іміджу ведучого.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

- розглянути теоретичні аспекти роботи ведучих над телевізійними проєктами;
- проаналізувати ефіри загальноукраїнських телеканалів з метою вивчення індивідуального стилю телеведучих;
- визначити головні індивідуально-особистісні характеристики телеведучих, що впливають на створення іміджу ведучого.

Роль ведучого телевізійних програм досліджується зокрема у працях «Про мистецтво телебачення» О. Юровського, «Нариси теорії телебачення» Е. Багірова, «Диктор телебачення» Л.Бруса. Також питання щодо екранної діяльності телевізійного журналіста розкривається у працях М. Андрющенко, В. Здоровеги, А. Москаленка, В. Гоян, Н. Фрольцової, Г.Кузнєцова.

Предметом дослідження в роботі виступають творчі та виробничі аспекти професійної діяльності телевізійних ведучих.

Об'єкт дослідження – інформаційні телепрограми за участі телеведучої Алли Мазур та розважальні телепрограми за участі телеведучого Сергія Притули.

Як пише науковиця В. Гоян, «постать телевізійного ведучого була і залишається найбільш привабливим і спокусливим матеріалом для вивчення, аналізу та жвавого обговорення в професійному середовищі, у телевізійній критиці, у теорії тележурналістики» [2]. Проте найпершу оцінку ведучі отримують безпосередньо від телеглядачів, які, як зазначає науковиця, оцінюють свого екранного співрозмовника досить прагматично та просто: перемикаючи канали з однієї програми на іншу. Часто образ ведучого та його професійну майстерність глядацька аудиторія починає асоціювати безпосередньо із телевізійними проєктами, які він веде.

Особистість телеведучого та його професійність відіграють велику роль в процесі телевізійного мовлення. Ведучий – це комунікатор, головний носій нової інформації для телеглядача. І саме від нього залежить як сприйматиме цю інформацію аудиторія. Окрім того, сьогодні постать ведучого впливає ще й на рейтинги того чи іншого телевізійного каналу.

Література

1. Андрющенко М.Ю. Телеведучий у системі телебачення: іміджеві аспекти [Електронний ресурс] / Андрющенко М. //Інститут журналістики/ - 2007.
2. Гоян В. Творчість телевізійного ведучого: теоретико-прикладний аспект [Електронний

ресурс] // Наукові записки Інституту журналістики. – Т. 18.

3. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Львів : ПАІС, 2004. – 268 с

3. Кузнецов Г.В. Телевізійна журналістика: критерії професіоналізму. /– М.: З РИП – холдинг, 2002.

УДК 070.4:654.19

Бокань Є.С.

ПРИНЦИПИ ПРОГРАМУВАННЯ ЕФІРУ МУЗИЧНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ РАДІОСТАНЦІЙ

Сегмент музично-розважальних радіостанцій на українському медіа-ринку сьогодні представляють різні комерційні приватні радіокомпанії. Специфіка роботи радіокомпаній залежить, зокрема, від їх формату, типу мовлення та інших характеристик. В умовах досить жорсткої конкуренції та боротьби за слухача, радіостанції не лише враховують потреби й запити своєї цільової аудиторії, а й активно відстежують зміни в них, створюючи власний продукт. Згідно Закону України «Про телебачення і радіомовлення» власним продуктом є програми та передачі, їх частини, які повністю або частково створені та/чи профінансовані телерадіоорганізацією [3].

Як зазначає український науковець Олесь Гоян, «програмування в комерційному радіомовленні – це ряд методологічних дій, завдяки яким станція постає індивідуальним об'єктом у конкурентному ефірному середовищі» [1]. В контексті цього необхідно враховувати, що технологія програмування ефіру поєднує добову верстку мовлення та музичне програмування, що реалізується в процесі підбору музичного матеріалу в рамках визначеного музичного формату. Специфіка добового мовлення радіостанції відображається у ранковому, денному, вечірньому та нічних відрізках мовлення станцій. Перелік, послідовність, назва, час виходу в ефір радіопрограм відображається у сітці мовлення радіостанції. Цей документ також відображає основні напрями програмної концепції мовлення на конкретний період [3].

Отже, програмування - формування і розподіл контенту в ефірній сітці. Основне завдання програмування - максимізувати аудиторію каналу, сформувавши і наповнивши програмну сітку відповідно до запитів аудиторії і з урахуванням технічних можливостей радіоканалу.

Актуальність дослідження полягає у необхідності вивчення особливостей організації радіоефіру сучасних українських музично-розважальних радіостанцій.

Метою роботи є вивчення технологій програмування комерційного радіомовлення, зокрема ефіру музично-розважальних радіостанцій.

Предметом дослідження є технології програмування добового мовлення радіостанцій.

Об'єктом дослідження є ефір українських радіостанцій «Люкс ФМ» та «Радіо П'ятниця».

В рамках вивчення теми передбачається виконання наступних завдань: вивчення наукової літератури з теми; розкриття змісту понять «тип і формат мовлення», «добова верстка», «програмне колесо» тощо; аналіз ефіру радіостанцій з метою виявлення характерних ознак організації ефіру, визначення спільних та відмінних рис.

Практична значимість роботи полягає у можливості використання отриманих результатів під час семінарських занять з дисциплін «Радіовиробництво» та «Радіоменеджмент».

Як і кожна технологія, форматна передбачає низку сегментів або певних елементів, завдяки яким можливе її функціонування, відзначає О.Гоян [2]. Формат радіостанції є відображенням профіля радіостанції і характеризується однотипним мовленням протягом години, доби або тижня. До сталих складових формату відносять програми радіостанції, загальну стилістику ефіру, стиль роботи ведучих в ефірі, плей-лист. Їх поєднання має основну мету – формування і збереження аудиторії радіостанції.

Чим більше ринок розвинений економічно, тим більш жорстка конкуренція як за слухача, так і за рекламодавця, тим більш зрозумілою і прозорою є концепція мовлення, тим чіткіше станція закріплює за собою обрану нішу і цільову аудиторію. Чітко визначений формат та грамотно складена програма мовлення дозволяють станції формувати довгострокову взаємодію зі своїми слухачами, підвищувати їх лояльність по відношенню до станції, а також дають перевагу у взаємодії з рекламодавцем.

Годинне, добове та тижневе програмування є показниками однотипності мовлення, тому вони й становлять технологію унормування форматної цілісності станції.

Таким чином, процес програмування музично-розважальних радіостанцій пов'язаний, передусім, із чітким форматуванням радіоефіру та добовою версткою мовлення. Формат радіостанції зумовлює і музику, і програмне наповнення ефіру, і специфіку роботи радіоведучих. Це дозволяє радіокомпаніям позиціонувати себе відносно цільової аудиторії.

Література

1. Гоян О.Я. Комерційна радіожурналістика в Україні: становлення, розвиток, перспектива [Текст] : автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.01.08 / Гоян Олександр Яремович ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. - К., 2007. - 36 с.
2. Гоян О.Я. Технологія форматування радіоефіру. Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1029>
3. Закон України «Про телебачення і радіомовлення». - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Смірнов В.В. Форми мовлення: Функції, типологія, структура радіопрограм: Навчальний посібник для вузів / В.В. Смірнов. - М.: Аспект Пресс, 2002. - 203 с.

FASHION-ЖУРНАЛІСТИКА: ПОНЯТТЯ, ЖУРНАЛЬНІ ЖАНРИ, ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛУ «VOUGE»)

Fashion-журналістика – передбачає роботу журналістів з інформацією в царині індустрії моди. Діяльність модного журналіста полягає у написанні і редагуванні статей і колонок про моду, в створенні книг, газет і журналів, що спеціалізуються на fashion-індустрії [1].

На сьогоднішній день модну журналістику відносять навіть до lifestyle-журналістики, що свідчить про серйозну функціональну завантаженість даного напрямку. Поняття fashion-журналістика і lifestyle-журналістика сьогодні виступають в якості суміжних напрямів, вони майже синоніми з поняттям «глянець». Глянсове видання – журнал, який розрахований на певну читацьку аудиторію, основною метою якого є формування певного стилю життя у читача і допомогу в досягненні успіху шляхом висвітлення різних аспектів діяльності в сучасному міському житті, фокусуючись на красі і гендерних комунікаціях [2].

Журнальні жанри можна розділити на такі групи: інформаційні жанри (хроніка, інтерв'ю, звіт, репортаж та ін.); аналітичні жанри (кореспонденція, стаття, огляд, рецензія та ін.) і художньо-публіцистичні жанри (нарис, фейлетон, памфлет та ін.). Встановлено, що fashion-журналістика стала предметом вивчення зовсім недавно, але її історія налічує не одне століття.

У процесі дослідження жанрових особливостей, ми виявили схильність до художньої форми висловлювання, використання спеціалізованої та професійної лексики. Все це створює певний образ унікальності описуваного. Розглянемо приклад випуску «Vogue» [3] №12 за 2020 рік. Структура номера визначається тематичним спектром журналу і декількома напрямками. На першому плані мода (рубрики присвячені моді в одязі, красі, стилю), на другий план відходить культурне життя та події.

Актуальність даного дослідження пов'язана з необхідністю розглянути розвиток fashion-видань в умовах сучасного розвитку жанрів, а також перетворення моди в частину масової культури, її впровадження в повсякденне життя суспільства.

Література

1. Модна журналістика. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0 (дата звернення 22.12.2020).
2. Крупка Я.С. Особливості подачі інформації в сучасних журналах. URL: https://jilyplalura3emu.ucoz.net/index/podacha_informaciji/0-6 (дата звернення 22.12.2020).

3. Vogue. URL: <https://vogue.ua/> (дата звернення 22.12.2020).

УДК 070.41 -028.44

Гагут І.Р.

ІМІДЖ ТЕЛЕЖУРНАЛІСТА

Тележурналіст завжди сприймається телеаудиторією як цілісний образ, що складається з певних характеристик. Тобто тележурналіст має свій неповторний імідж, який базується на внутрішніх та зовнішніх чинниках його роботи. Перш ніж розкрити поняття «імідж тележурналіста», слід детально розібрати термін «імідж», а потім перейти, безпосередньо, до роз'яснення досліджуваного терміна.

Імідж можна охарактеризувати, як цілісний образ людини, уявлення про нього від його найближчого оточення або далекого оточення. Імідж складається з поведінки, зовнішнього вигляду та особливостей спілкування.

Професійний імідж – це сприйняття людини, як представника певної професії, фахівця в своїй справі. При позитивному професійному іміджі значно полегшується виконання роботи, особливо в публічній сфері діяльності. Етичні принципи, зовнішній вигляд, особистісні якості, вміння справити позитивне враження про себе, професійні навички, знання в багатьох галузях - головні компоненти професійного іміджу журналіста.

Що стосується зовнішнього вигляду, то в цьому аспекті не існує певного ідеалу для телеведучого. Але універсальними вимогами є здоровий вигляд, білі й рівні зуби, одяг, підібраний зі смаком, акуратність і доглянутість, підтягнута фігура і м'які, гармонійні риси обличчя. За зовнішнім виглядом, а також поведінкою, оцінюють видання, яке журналіст представляє.

Аудиторія каналу сприймає ведучого, як обличчя програми. Але слід зазначити, що не тільки зовнішній вигляд, а й культура мови і поведінка є головними способами впливу на глядача. Виразна правильна мова, відсутність будь-яких дефектів, відмінна дикція, приємний голос – найнеобхідніше для мовного портрету.

Для образу тележурналіста найважливішим є сама особистість, репутація, і, звичайно ж, манера спілкування в кадрі. Для того, щоб встановити контакт з аудиторією або людиною, у якій береться інтерв'ю, за словами Л. Вербицької, основними компонентами іміджу є «вміння спілкуватися з людьми, доброзичливість та щирість». Багато в чому творче амплуа і специфіка каналу чи передачі так само займають чималу частину іміджу. У кожного амплуа є свої особливості. Якщо порівняти ведучого політичного ток-шоу і ведучого розважальної молодіжної програми – у них абсолютно різна поведінка. Доречі, в американській практиці використовується такий термін, як «ефект смайла» (від англійського smile effect). За словами Н.І. Новикова

«посмішка завжди доречна, бо вона відкриває простий внутрішній світ людини».

Імідж журналіста також залежить від його статі, віку і часу. Наприклад, сучасне телебачення сильно відрізняється від радянського щонайменше тим, що є багатоканальним. Для сучасного телебачення характерне різнобарвне телевізійне спілкування, творче втілення різних проектів, різні виражальні засоби, способи їх здійснення, відсутність страху не сподобатися глядачеві, а також нові цікаві способи телевізійного спілкування. Телебачення змінюється набагато швидше ніж інші ЗМІ, але воно залишається незмінним за своєю суттю. Як раніше, так і зараз телеведучий – обличчя програми. За думкою П.С. Гуревича глядачеві цікава «особистість, не стандартна людина, індивід, захоплений ідеєю, людина» [6, с.147]. Подібної думки дотримується і кінорежисер Е.А. Рязанов: «телеведучі чимось схожий на акторів, виконуючого ролі для самого себе. І чим ви природніше і органіше, тим тісніше буде ваш контакт з глядачем».

Створення образу та іміджу телеведучого – це дуже тривалий процес, що вимагає чималих зусиль. Над ним працюють фахівці різних профілів (стилісти, психологи, косметологи, перукарі, модельєри, візажисти, піарники). В.М. Шепель виділяє такі технології формування іміджу, як «будівництво зовнішності», «комунікативна механіка», «флюїдне випромінювання» і «відпрацювання риторичних прийомів» [5, с.235]. Шоу-мен і хороший репортер асоціюється з активністю, молодістю і новизною, а в ролі коментатора або оглядача аудиторія віддає перевагу більш досвідченим і дорослим журналістам.

Жінка-ведуча повинна приділяти набагато більше уваги стильному одягу, охайному макіяжу і гарній зачісці, тому що аудиторія більше оцінює їх зовнішній вигляд. Жінкам важлива доглянутість і зовнішня молодість, а чоловіки можуть собі дозволити бути в кадрі дорослішими і досвідченішими. Не дивлячись ні на що, еталони привабливості – це поняття абстрактне і суто особисте. Те, що в однієї людини викличе симпатію, в іншій може викликати антипатію.

Незалежно від того, якої спрямованості програму веде телеведучий, створення іміджу включає в себе чотири основні етапи:

- створення фундаменту
- зовнішній імідж
- внутрішній імідж
- невловимий імідж

Створення фундаменту містить в собі визначення цілей і стандартів. Зовнішній імідж характеризується створенням привабливого візуального силуету. Внутрішній імідж – створення образу в очах інших співробітників.

Підсумовуючи все це, можна зробити висновок, що успішність телевізійного спілкування визначається індивідуальністю комунікатора. Образ ведучого повинен визначатися метою, завданнями, жанром і формою передачі, яку він представляє.

Література

1. Кириллова Н. Б. – Медиакультура: от модерна к постмодерну. - 2005. - с 448
2. Анікеева Т. Я. – Личные особенности телекоммуниканта. - 2003. - с 208
3. Мельник Г.С. – Mass-media: психологические процессы и эффекты. - 1996. - с 160
4. Лисікова О. В. – Имиджеология и паблик рилейшнз в социокультурной сфере: учебное пособие. - 2014. - с 168
5. Шепель В. М. – Имиджеология, Как нравиться людям: учебное пособие. - 2002. - с341
6. Гуревич П. С. – Приключение «имиджа»: типология телевизионного образа и парадоксы его восприятия. - 1991. - с 221
7. Копилова Р.Д. – Контакт: заметки о феномене телевизионности. – М.1974. - с 107

УДК 070.44:791

Зіновін Д.В.

КІНОКРИТИКА ТА ЇЇ МІСЦЕ У СУЧАСНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ

Кінокритика, як і кіножурналістика, орієнтується на кіновиробництво, як на основний об'єкт своєї компетенції. На відміну від журналістики «широкопрофільної», яка зачіпає лише події суспільно-культурного життя у сфері кіно, ця галузь журналістики звернена до явищ, що мають безпосередній зв'язок із творчістю у сфері кіно. Актуальність цієї теми обумовлюється серйозними змінами не тільки в українській, а й у світовій кінокритиці. З розвитком науково-технічного прогресу і в силу наявності і доступності вільних медіаплатформ, кіноаналіз став доступний кожному бажаючому спробувати себе в авторстві користувачеві. Як результат, це спричинило зниження загальної професійної планки. Кінокритики стають аматорськими оглядачами, а рецензії – розгорнутими відгуками.

Колись кінокритика мала великий вплив на сам кінопроцес, адже по її засобам здійснювався професійний аналіз створеної кінопродукції з етичної та ідеологічної точок зору. У наші часи це в значній мірі втратило свою актуальність у зв'язку з появою інших умов, що регулюють кінематограф. Куди більш розвинені піар-стратегії кіноіндустрії можуть надати великий вплив на оцінку того чи іншого фільму. І хоча, з часів Радянського Союзу, цензура і свобода слова стали куди більш лояльними до персонального вислову, самі ж рецензії втратили свій колишній вплив [1]. Іншими словами, більшість сучасних рецензій – це лише обширні анотації до фільмів.

Наукові дослідження, що характеризують стан сучасної кінокритики, в загальному і цілому являють собою статті, написані або ж самими критиками, або дослідниками і теоретиками даної галузі. Виходячи з найпоширеніших описаних ними тенденцій, можна виділити такі відмінні риси сучасної кінокритики, як інтровертне саморозкриття, акт «домислювання», персоналізм, десоціалізованість й орієнтованість на «я» критика. Також наголошується, що сучасна

кінокритика стала більше схожа на одну з маркетингових комунікацій, таких як реклама та PR [2]. Активно почала розвиватися інтернет-кінокритика, що складається в більшій мірі з аматорських текстів [3]. Отже, узагальнення і осмислення даних тенденцій є актуальним.

Предмет дослідження – основні тенденції та проблеми в сфері функціонування сучасної кінокритики.

Мета дослідження – виділити основні риси сучасної кінокритики, її головні тенденції та проблеми.

Завдання дослідження:

- вивчити історію виникнення та розвитку кінокритики;
- виділити головні тенденції в сучасній кінокритиці;
- охарактеризувати основні напрямки кінокритики;
- виявити найбільш гострі проблеми в досліджуваній сфері.

Література

1. Почепцов Г. Трансформації журналістики під тип суспільства. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/georgiy_pochepctsov_transformatsii_teorii_zhurnalistiki_pid_tip_suspilstva/ (дата звернення 22.12.2020).
2. Сасenkova Л.П. Кинокритика и киножурналистика: типология творческой деятельности. URL: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/93563/1/71-74.pdf> (дата звернення 22.12.2020).
3. Дондурей Д. Версія 2.0. URL: <http://kinoart.ru/archive/2011/04/n4-article12> (дата звернення 22.12.2020).

УДК 070.11

Каменська Т. В.

ВВС ЯК ЕТАЛОН ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ЕТИКИ

Термін «етика» вперше вжито Аристотелем. Ще у давні часи вона позначала [1] особливу галузь дослідження «практичної» філософії, тому що відповіла на питання: «Що ми повинні робити?». Тобто встановлювала певні норми поведінки та направляла людину на «правильний» шлях. А от поняття «професійної етики» з'явилося пізніше. Її мета [2] – вивчити процес віддзеркалення професійних стосунків у морально-професійних нормах, у моральній свідомості, провести чітку межу між морально-професійними явищами і явищами професійної майстерності, вивчити суспільні цілі, завдання професії і їх значущість у соціальному прогресі, саме цим сприяючи їх успішному виконанню. У професійній етиці формується система конкретних моральних норм із супутніми їм практичними правилами, які «обслуговують» ту чи іншу галузь діяльності людини. В кожній із цих галузей головним об'єктом діяльності є людина, яка має право сподіватися й сподівається на ставлення до себе не як до об'єкта зовнішнього впливу, а саме як

до людини, тобто розраховує на повагу, розуміння, співчуття та милосердя.

Своя професійна етика є в багатьох галузях. Журналістика – не виняток. Так, наприклад, в 1983 році ЮНЕСКО було прийнято Міжнародні принципи журналістської етики. Вони складаються з 10 пунктів [3]:

- 1) право людей на отримання правдивої інформації;
- 2) вірність журналіста об'єктивній реальності;
- 3) соціальна відповідальність журналіста;
- 4) професійна чесність журналіста;
- 5) загальнодоступність засобів масової інформації й участь громадськості в їх роботі;
- 6) повага до громадських інтересів;
- 7) повага до приватного життя і людської гідності;
- 8) повага до загальних цінностей і різноманітності культур;
- 9) запобігання війн і іншого зла, що протистоїть людству;
- 10) сприяння новому міжнародному порядку в галузі інформації.

В багатьох країнах та навіть окремих редакціях принципи журналістської етики зазнавали та зазнають постійних змін. Це зумовлено соціально-політичними, історичними та багатьма іншими факторами. Проте й досі еталоном вважається Британська телерадіомовна корпорація BBC.

За словами головної редакторки BBC Україна Ніни Кур'яти [4], однією з ключових цінностей цієї медіакорпорації є довіра з боку цільової аудиторії. Усі стандарти, за якими працює служба, прописані в Редакційних правилах BBC (BBC Editorial Guidelines) [5] і регулярно оновлюються відповідно до вимог сучасності. Редакційні настанови корпорації складаються з 18 основних пунктів. Вони являють собою виклад стандартів і цінностей, напрацьованих для власних потреб BBC упродовж багатьох років. Вони також систематизують найкращі методи практичної роботи, на дотримання яких корпорація сподівається від творців і виробників усіх матеріалів BBC незалежно від того, робить її сама BBC чи якась незалежна компанія, що працює на BBC, а також від того, чи призначена вона для:

- радіо,
- телебачення,
- Інтернету,
- мобільних пристроїв,
- інтерактивних послуг,
- друкованого слова.

Рівень довіри до Британської телерадіокорпорації також підтверджують дослідження Reuters Institute Digital News Report [6; 7], які зроблено в 2020 році. Згідно з ними, BBC довіряє

64% опитаних британців. Читачі прагнуть, щоб новини подавалися «нейтрально та безпристрасно», тому схвалюють політику керівництва корпорації, що радить співробітникам втриматися від особистих публікацій з політичним забарвленням в соціальних мережах.

Місія BBC – діяти в інтересах суспільства, відповідати інтересам своєї аудиторії, збагачувати життя людей програмами і послугами, які інформують, навчають і розважають. При цьому дотримуючись усіх стандартів журналістської етики. Саме тому так важливо дослідити її на прикладі Британської телерадіомовної корпорації.

Література

1. Петькун С.М. Етика і естетика: навчальний посібник. – Київ, 2006. – 148 с.
2. Левицька О. Професійна етика // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. – Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. – С. 531. – 742 с.
3. Професійна етика журналіста. Зasadничі принципи. URL: <http://mediaunion.eu/ua/journalism-ethics/> (дата звернення: 15.12.2020)
4. Василенко Я. Як навчити студентів журналістської етики. URL: <https://ms.detector.media/zhurnalistska-osvita/post/21098/2018-05-05-yak-navchiti-studentiv-zhurnalistskoi-etiki/> (дата звернення: 15.12.2020)
5. 100. Редакційні настанови Бі-Бі-Сі. – 239 с. – URL: http://journlib.univ.kiev.ua/BBC_Guidelines_Ukr.pdf (дата звернення 15.12.2020)
6. Що BBC робить для того, щоб зміцнити прозорість і довіру до новин в інтернеті. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/institutional-50193015> (дата звернення 15.12.2020)
7. Newman N., Fletcher R., Schulz A., Andl S., Kleis R.N. Reuters Institute Digital News Report 2020. URL: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2020-06/DNR_2020_FINAL.pdf (дата звернення 15.12.2020)

УДК 070.4:355.48

Костіна А.С.

ОСОБЛИВІСТЬ ПОДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Під час воєнного конфлікту дуже важко залишатись неупередженим та незалежним спеціалістом медіа. Важливо чітко дотримуватись встановлених стандартів, які не суперечать журналістським нормам.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що зараз у суспільстві відбуваються різноманітні сутички, війни, які журналіст повинен правильно висвітлювати. Від того, як саме

журналісти подають інформацію, може залежати доля звичайних людей, учасників бойових дій та безпека держави.

Предмет дослідження: особливості подачі інформації з тематики збройних конфліктів.

Об'єктом дослідження є матеріали телеканалу «1+1» у програмі новин «ТСН».

Мета роботи: визначити особливості подачі інформації у новинній програмі «ТСН» українського телеканалу «1+1» про збройні конфлікти, ступінь дотримання журналістами всіх професійних стандартів та норм.

Методи дослідження:

- описовий;
- аналітичний;
- метод моніторингу;
- порівняльний;
- метод контент-аналізу.

Завдання:

- 1) опрацювати наукову джерела за темою дослідження,
- 2) узагальнити рекомендації для журналістів під час висвітлення збройних конфліктів,
- 3) проаналізувати подачу інформації телеканалом «1+1» в програмі новин «ТСН» про збройні конфлікти.

На сьогодні дуже важко залишатись незалежним та неупередженим журналістом. На це впливають власне ставлення людини до чогось, думка суспільства та ін.

Журналіст зобов'язаний дотримуватись встановлених принципів, професійних стандартів та етичних норм. Він має детально перевіряти інформацію, яка повинна бути достовірною та чіткою. Усі джерела інформації не можуть приховуватись, їх слід ретельно перевіряти. Це впливає на рівень довіри аудиторії до ЗМІ. Слід розмежовувати факти та коментарі, які можуть вплинути на об'єктивність журналіста [1, с. 89 – 98].

Важливо також пам'ятати правила, що не можна висвітлювати під час бойових дій. Це стосується військових та їх місця знаходження, кількість зброї та ін. Нехтування правилами може негативно вплинути на безпеку людей та країни.

Некоректна інформація впливає на психічний стан людей (виникає страх, ненависть). Дезінформація формує негативну думку, яка призводить до ворожнечі у суспільстві. Журналісту варто пам'ятати, яку відповідальність він несе перед своєю аудиторією [2, с. 13 – 17].

Телеканал «1+1» – український канал, який є одним з найкрупніших приватних каналів. Про це свідчить оприлюднення рейтингу українських каналів на сайті Національної ради з питань телебачення і радіомовлення за 2019 рік. Покриття каналу на території України становить 95 % [3].

Аналізуючи контент новинної програми «ТСН» на телеканалі «1+1» та їх манеру висвітлення інформації про збройні конфлікти, помітно, що для них важливо подати сенсаційну новину. Через це, нехтуючи перевіркою даних, часто надається неправдива інформація. Під час репортажів журналісти часто не дотримуються стандартів подачі інформації. Наприклад:

1) можна було побачити кадри, де було показано обличчя жертв, поранення людей (наприклад, сюжет «На фронті загинули фотограф Сергій Ніколаєв та борець «Правого сектору» з позивним «Танчик»») [4];

2) застосування некоректних висловів, їх двозначність, а також перебільшення емоційності в кадрі (наприклад, сюжет «П'ята річниця обстрілу Маріуполя: спогади потерпілих та хто відповів за злочин») [5] та ін.

За результатами моніторингу програми новин «ТСН» можна сказати, що висвітлення збройних конфліктів, які відбувались в інших державах, є більш узагальненими. Відсутнє перебільшення емоцій в кадрі (наприклад, матеріали про конфлікт у Нагорному Карабасі) [6].

Отже, під час бойових дій дуже важливо залишатись неупередженим журналістом. У таких ситуаціях можна прослідкувати професіоналізм репортера, а також його ставлення до стандартів професії та оточуючих.

Література

1. Голуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста: Практичний посібник. К.: Інститут масової інформації. 2016. 184 с.
2. Почепцов Г. Дезінформація. Київ, 2019. 248 с.
3. Рейтинг українських телеканалів. URL: <https://www.nrada.gov.ua/rejtyngy-telekanaliv-sered-korystuvachiv-iptv-ott-u-iii-kvartali-2019-roku/> (дата звернення 22.12.2020).
4. На фронті загинули фотограф Сергій Ніколаєв та борець «Правого сектору» з позивним «Танчик». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6JoK9xbFvAI> (дата звернення 22.12.2020).
5. П'ята річниця обстрілу Маріуполя: спогади потерпілих та хто відповів за злочин. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ogStPTRd16g&t=140s> (дата звернення 22.12.2020).
6. Конфлікт у Нагірному Карабасі. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=d2-ohCohzkk> (дата звернення 22.12.2020).

УДК 070.431.1:654.197(477.62-Мар)

Місюрович К.Є.

ОСОБЛИВОСТІ РАНКОВОГО ШОУ (НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМИ «РАНОК З МАРІУПОЛЕМ»)

Комунікаційні технології оточують нас цілодобово. Кожен будній ранок людини розпочинається з рутинних дій: чищення зубів, сніданок, збори на навчання або роботу. На

допомогу часто приходять музика чи радіо, але, за статистикою сайту detector.media, аудіо-формат все ж таки поступається аудіо-візуальному [1]. Завдяки телебаченню початок нашого дня перестав бути сірим та млявим. Ранкові шоу – це той формат, що забезпечує гарний емоційний стан людини зранку, надає заряд бадьорості, енергії та позитиву на цілий день. В кадрі – усміхнені ведучі, які вже з сьомої ранку готові віщати нам про свіжі новини, показувати цікавих гостей в студії, робити ранкову руханку та готувати смачний сніданок.

Актуальність теми обумовлена популярністю ранкових шоу на телебаченні, зацікавленістю населення у цьому форматі телепрограм, яка підтверджується їх рейтингами.

Предмет дослідження: ранкове шоу на телебаченні, його структурно-тематичні компоненти.

Об'єкт дослідження : ранкове шоу «Ранок з Маріуполем» (ТОВ «ТРО «Маріупольське телебачення»).

Метою роботи є виявлення специфіки ранкових шоу на телебаченні, аналіз їх структурно-тематичних компонентів.

Завдання дослідження: дослідити та проаналізувати жанр ранкового шоу; опрацювати джерела за обраною темою; проаналізувати особливості ранкового шоу «Ранок з Маріуполем»

Для розкриття цієї теми необхідно використовувати наступні методи: бібліографічний (відбір інформації за критеріями щодо заданої теми); теоретичний (для виділення та аналізу можливих проблем, що сприятиме вивченню та аналізу особливостей ранкового шоу); емпіричний (для аналізу контенту).

Ранкове шоу поєднує в собі декілька жанрів тележурналістики (за класифікацією Г.В. Кузнецова). Це суміш ознак інтерв'ю, бесіди, дискусії, замальовки, ток-шоу, репортажу, огляду, а в деяких випадках й інших жанрів [2]. У такого формату програми є одна і головна методика передачі інформації – інфотейнмент, тобто, вона інформує розважаючи. Саме таким чином інформація сприймається легко, чітко, ясно та доступно для глядача.

Однією з особливостей ранкових шоу є той факт, що вони виходять в прямому ефірі та в них добре налагоджений інтерактив з аудиторією. Кожен глядач може зателефонувати в студію, поставити запитання, висловити свою думку з приводу теми, яка обговорюється чи переказати привітання близьким. Перед ведучими постає велика відповідальність через роботу в форматі «наживо». В програмі «Ранок з Маріуполем» працюють четверо ведучих: Алла Швецова, Дмитро Гриценко, Вероніка Отцевич, Юлія Машира. Вони власноруч готують сюжети до програми, шукають матеріали до них та навіть деякі сюжети самостійно монтують.

В ранкових шоу присутня велика кількість рубрик. Програма «Ранок з Маріуполем» на телеканалі «МТБ» має наступні: «Ранкова руханка», «Смачно з Ранок Live», «Маріуполь Туристичний», «Маріуполь НеТуристичний», «50 відтінків Маріуполя», «Диво-бокс», «Хороші

жарти» та інші.

Ще одною особливістю ранкових шоу є гостьові етери. У «Ранку з Маріуполем» телеглядачів щодня чекають нові знайомства з видатними особами міста, бесіди та дискусії щодо запланованих чи проведених у місті заходів. В ролі гостей сюди запрошують артистів, художників, митців, лікарів, студентів, працівників поліції, блогерів, спортсменів, флористів та інших соціально активних городян Маріуполя.

Ранкові шоу на телебаченні – це самостійна та складна екранна форма, яка володіє особливим форматом, рубриками та специфікою. На початку дня людині не потрібно ніякої аналітики, політики та складної для сприйняття інформації, потрібен лише гарний настрій та бадьорість, і саме їх надають ранкові телепередачі. Програми такого формату стали невід’ємною складовою телебачення та посідають чільне місце в ефірній сітці телеканалів.

Література

1. Закусило М.В. Соцмережі й телебачення – основні джерела новин для українців, довіра до національних медіа впала (дослідження). URL: <https://detector.media/infospace/article/181614/2020-10-16-sotsmerezhi-i-telebachennya-osnovni-dzherela-novin-dlya-ukraintsiv-dovira-do-natsionalnikh-media-vpala-doslidzhennya/> (дата звернення: 01.12.2020)
2. Кузнецов Г.В., Цвик В.Л., Юровский А.Я. Телевизионная журналистика. М.: Высшая школа, 2002. 304 с.

УДК 070.4:91

Телепіна К. О.

РОЗВИТОК TRAVEL- ЖУРНАЛІСТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Актуальність тревел-журналістики обумовлена тим, що на сьогодні одними з популярних і затребуваних видань вважаються матеріали, які присвячені подорожам. Загальна тенденція ЗМІ взагалі крокує до того, щоб аналітика відійшла на другий план, а інформація – на перший. Пов’язано це насамперед з уподобаннями аудиторії. Дозвілля, стрімкий розвиток туризму свідчить про те, що в нашому суспільстві відпочинок визнано однією з потреб людини.

Тревел-журналістика – це особливий напрямок журналістики, який надає своїй аудиторії інформацію про подорожі, торкається різних потрібних тем, таких як історія, географія, культура, мистецтво, туризм, етика, філософія тощо. Цей напрямок журналістики перетворює інформацію з одного культурного контексту в інший, формує у людини певний образ різних культур, часто детермінований PR-агенствами і редакторами телепрограм і телеканалів [1].

Журналістика подорожей – це не тільки подорожні нотатки. Недостатньо буде написати в своєму блозі статтю про власну відпустку, щоб потім називати себе тревел-журналістом. У

такому жанрі героєм буде скоріш за все сам мандрівник. Матеріал буде цікавим лише тоді, коли в ньому є незвичайні, інколи й екстремальні події. Простіше кажучи, щоб знайти гідний сюжет, треба забути про стандартний туристичний маршрут, бо тільки в стороні від протоптаних доріг відбуваються ті самі «потрібні» пригоди для журналіста.

Тревел-журналістика поєднує в собі професійну журналістику та щоденникові записи мандрівника. Скажімо простіше, турист відпочиває задля себе, а тревел-журналіст насамперед вивчає світ, щоб потім поділитися цими знаннями з аудиторією. Для цього він збирає інформацію, спілкується з жителями того міста, про яке хоче написати у своєму матеріалі, знаходить такі місця, в яких ніколи не бували люди та скоріш за все ніколи туди й не попрямують. Журналіст не тільки проводить репортаж або пише нариси, залишаючись в стороні від того, що відбувається, але й показує читачеві світ своїми очима, світ без тих самих кордонів.

Тревел-журналістику на сьогодні ділять на декілька напрямків – рекламні туристичні глянци і телепрограми, матеріали, які присвячені популяризації окремих бізнес-структур або турагентств, і блогерські описи подорожей [2].

Відомий винахідник Девід Лівінгстон зауважив: «Набагато легше здійснювати подорож, ніж описувати її». Ці слова можна дійсно віднести до тревел-журналістики. Тому, сформований в масовій свідомості образ подорожнього журналіста як людини, яка їздить по різних країнах й відпочиває кожен день біля теплого моря з яскравим сонцем, а потім ще й отримує гонорар, не вірний взагалі.

Журналістика на сьогодні – це вже не та журналістика, про яку ми знали раніше. Відбувається трансформація теорії журналістики під тип суспільства [3]. І тревел матеріали не є виключенням.

Тревел-журналістика включає в себе й розважальні, й пізнавальні функції. Вона є різновидом країнознавства та грає велику роль в пізнанні світу. Представляючи собою складний напрямок з різними формами і жанрами, тревел-журналістика дає можливість автору, освоївши їх, цілком впевнено почувати себе в різних сферах творчості.

Тревел-журналістика впливає на формування в аудиторії певної картини світу і уявлень про культуру. Тож, вона очевидно тісно пов'язана з процесами глобалізації.

Роль журналіста-мандрівника полягає в перетворенні досвіду «інших»: у виявленні «нового» в будь-якій країні або культурі і співвіднесенні цього «нового» з наявним у аудиторії багажем знань.

У наш час існує величезна кількість різних проєктів, журналів, газет, блогів та сайтів про подорожі. Наприклад, блог «Ourlifeistravel», ТВ-шоу «Орел і решка», «Подорожі Познера і Урганта», «Світ навиворіт», «Недолугі замітки», «Україна вражає», журнал «Total Escape, видання TrevelNews», «Українська Туристична газета», «Welkome to Ukraine» тощо.

Серед популярних українських тревел-блогерів можна відзначити Богдана Логвиненко (Тревел-проект «Ukrainer»), Валерію Мікульську (Проект «Tour de Ukraine» на «Zruchno.Travel»), Олега Васильєва (Проект «Залізні магістралі України»), Анастасію Павленко (Проект «Подорожі. Україна») тощо.

Оскільки тревел-журналістика дійсно користується попитом, ми створили також власний регіональний блог «BONJOUR,MRPL», у якому розповідаємо про туристичне місто, яке з перших хвилин ласкаво приймає кожного в свої обійми – Маріуполь [4].

На сьогодні існує Українська асоціація тревел-журналістів (УАТЖ), яка була заснована 1 листопада 2018 року. На офіційному сайті цього об'єднання зазначають: «мета нашої діяльності – це задоволення, захист і відстоювання економічних, ідейних, суспільних, соціальних, екологічних законних інтересів членів, розвиток журналістики, зокрема тревел-журналістики, координація зусиль організацій, установ та громадян, зацікавлених у їх розвитку. Діяльність Організації поширюється на територію України та інших держав» [5].

Тож, вивчення тревел-журналістики веде до кращого розуміння сучасних процесів в суспільному, політичному та культурному житті, тенденцій в розвитку мас-медіа. Тревел-журналістика впевнено розвивається та стає все більше і більше популярною темою, наочно демонструючи стрімкі глобалізаційні процеси.

Література

1. Показаньева И. Проблемное поле трэвел-журналистики как явления современного медиaprостранства. URL: <https://www.academia.edu/15509938/> (дата звернення: 12.12.2020)
2. Кокорина Н. Трэвел-журналистика: путешествие как профессия. URL: <https://investigator.org.ua/articles/83853/> (дата звернення: 12.12.2020)
3. Почепцов Г. Трансформації журналістики під тип суспільства. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/georgiy_pocheptsov_transformatsii_teorii_zhurnalistiki_pid_tip_suspilstva/ (дата звернення: 12.12.2020)
4. Bonjour.Mrpl. URL: <https://instagram.com/bonjour.mrpl?igshid=ki9cxsu6wy1p> (дата звернення: 12.12.2020)
5. Українська асоціація тревел-журналістів. Громадська організація: URL: <http://utja.org.ua> (дата звернення: 12.12.2020)

УДК 070:316.774]:004

Чабанова Д. М.

ГЕНДЕРНИЙ БАЛАНС В УКРАЇНСЬКИХ ОНЛАЙН-МЕДІА

Сьогодні журналістика знаходиться на тому рівні розвитку, коли ЗМК активно взаємодіють з масовою свідомістю та масовою культурою. Саме журналістика закріплює, поширює та, інколи,

нав'язує певні моделі поведінки всередині суспільства, які не завжди є вільними від стереотипів. Такі сформовані образи можуть змінюватися у результаті змін у політичній, економічній та соціально-культурній сферах життя. Через це репрезентація образів чоловіка та жінки у сучасних медіа має такий неоднорідний характер[1, с.13].

Створюючи інформаційну картину світу, сучасні медіа часто вирішують, кому надавати можливість висловлення власної позиції, а кого такої можливості позбавляти. Результатом такого підходу є формування певних гендерних ролей для самоідентифікації під час здійснення професійної діяльності, побудови міжособистісних відносин та особистого життя. Під впливом гендерно незбалансованих матеріалів засобів масової комунікації, поведінка цільової аудиторії медіа набуває імітативних рис[2, с.132].

Онлайн-ЗМК, як і будь-які ЗМК, мають керуватися у першу чергу стандартами журналістської діяльності. Шляхом боротьби із сенсаційністю та стереотипами, українські онлайн-медіа можуть поступово відновити довіру суспільства до інформаційного контенту, та забезпечити якість опублікованих матеріалів. Належне висвітлення гендерних аспектів має набути пріоритетного значення у разі прагнення ЗМК створювати гендерно збалансованих контент. Також слід брати до уваги широке використання аудиторією блогів та соціальних мереж, які можуть породжувати нові стереотипи щодо жінок та чоловіків, з якими онлайн-журналісти повинні боротися[3, с.12].

Згідно з останнім дослідженням Інституту масової інформації за 2020 рік, жінки виступають в українських онлайн-медіа у якості героїнь утричі рідше за чоловіків, а кількість жінок-експерток у матеріалах вітчизняних інтернет-ЗМК дорівнює 19% проти 81% чоловіків-експертів. Та навіть попри представлену статистику, експерти ІМІ наголошують на гендерну незбалансованість проаналізованих матеріалів. Найчастіше гендерні стереотипи зустрічаються у публікаціях новин шоу-бізнесу, у яких жінка представлена онлайн-журналістами виключно як сексуальний та естетичний об'єкт[4].

Після прийняття Верховною Радою у 2005 році Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», вивчення та осмислення гендерної проблематики в Україні зазнали позитивних змін. Але, на жаль, наявність законодавчої бази для гарантування рівних позицій жінок і чоловіків як у повсякденному житті, так і під час їх висвітлення у засобах масової комунікації, не завжди виконується на практиці[3, с.46].

Актуальність дослідження полягає у швидкому рості популярності онлайн-ЗМК серед споживачів та у загостренні гендерного питання серед українського населення.

Об'єктом дослідження є журналістські матеріали, розміщені на сторінках інтернет-видань.

Предметом дослідження є виявлення порушень гендерного балансу у журналістських матеріалах інтернет-ЗМК.

Метою дослідження є проведення моніторингу матеріалів інтернет-ЗМК, задля виявлення порушень журналістських професійних стандартів з огляду на гендерний баланс, та створення гендерно збалансованого медійного продукту.

У рамках даної мети поставлені наступні **завдання** :

- Опрацювати наукову літературу за темою дослідження
- Дослідити рівень дотримання гендерного балансу в українських інтернет-ЗМК
- Проаналізувати наявність зв'язку між обранням героїв та авторів публікацій з тематикою журналістських матеріалів
- Розробити рекомендації, націлені на дотримання гендерного балансу у публікаціях онлайн-видань
- Створити гендерно збалансований медіапродукт

Наукова новизна дослідження полягає у проведенні моніторингу актуальних матеріалів відомих українських інтернет-видань.

Методи дослідження : для розкриття даної теми необхідно використовувати наступні методи :

- систематизація та узагальнення;
- контент-аналіз матеріалів на веб-сторінках українських онлайн-ЗМК щодо дотримання у них гендерного балансу;
- аналітичний (для виявлення причин порушення гендерного балансу журналістами онлайн-видань під час створення матеріалів)
- бібліографічний (для вивчення теоретичного аспекту з дотримання гендерного балансу у журналістських матеріалів).

Теоретична значимість : робота може стати систематизованим посібником з питань дотримання гендерного балансу у журналістських матеріалах та причин порушення професійних стандартів журналістики. Дослідження також може бути корисним для споживачів контенту сучасних українських онлайн-видань.

Практичне значення дослідження полягає у виявленні причин недотримання гендерного балансу думок героїв та авторів публікацій в інтернет-ЗМК, а також створення гендерно збалансованого медіапродукту, що може слугувати прикладом для працівників медіасфери.

Онлайн-медіа набувають все більшої популярності, проте люди, що створюють інформаційний контент для такого формату ЗМК, мають пам'ятати про наявність професійних стандартів журналістики, та дбати про їх належне виконання. На фоні активного розвитку гендерної проблематики в українському суспільстві, журналісти та журналістки онлайн-ЗМК мають важливу місію – зруйнувати вже наявні стереотипи щодо гендерних ролей жінок та чоловіків, а також не допустити створення нових гендерних міфів серед населення. Досягнення

вищезгаданої мети стане можливим лише у разі створення журналістами онлайн-медіа якісного контенту, вільного від гендерних упереджень.

Література

1. Сухомлин М. І. Посібник для журналістів-практиків «Гендерний погляд». — Харків: Райдер, 2009. — 160 с. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua/library/tematichni-vidannya/genderniy-poglyad-204010.html>
2. Сухомлин М.І. Гендерний погляд – 2: посібник для журналістів-практиків. — Харків: ТМ «Наклейко», 2010. — 200 с. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://genderindetail.org.ua/netcat_files/46/53/Gendernyi_poglyad_2.pdf
3. Штурхецький С. Гендерні медійні практики: Навчальний посібник із гендерної рівності та недискримінації для студентів вищих навчальних закладів /Колектив авторів. — Київ, 2014. — 206 с. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.osce.org/files/f/documents/c/3/284966.pdf>
4. Офіційний сайт Інституту масової інформації. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://imi.org.ua/>

УДК: 007:304:070

Юшина Л.А.

ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНА ТВОРЧІСТЬ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ

Художня література та публіцистика — з одного боку, це два дуже близьких поняття. Нерідко журналісти-початківці не відрізняють їх один від одного і тому роблять помилки при написанні матеріалів. Особливо велика кількість помилок доводиться на такий жанр публіцистики як есе. На нашу думку, причиною цього є вже згадана схожість даних понять.

З цієї проблеми постає **актуальність роботи**. Вона полягає у тому, що художня література та публіцистика хоча і здаються близькими, все ж таки мають різні цілі і покликані виконувати різні завдання

До проблеми диференції публіцистики від художньої літератури у свій час зверталися такі журналістикознавці, як І.Михайлин, Й.Лось, В.Здорова, М.Кім та інші. Попри це, питання їх розгалуження є відкритим і актуальним, особливо для української журналістики.

Метою роботи є визначення розбіжностей між художньою літературою і публіцистикою та аналіз художньої-публіцистичної творчості сучасних українських журналістів

Предметом роботи є тематичні, ідейні й стильові особливості художньої публіцистики сучасних українських журналістів

Для більшого поглиблення у тему роботи, звернімося до фахової літератури з журналістики.

Відкривши «Словник журналіста: терміни, мас-медіа, постаті» Ю.Бідзілі ми побачимо, що термін публіцистика у ньому має таке значення – це вид творчої діяльності, присвячений суспільно-політичним питанням та іншим проблемам сучасності, а також твори на цю тему (есе, нариси, памфлети, фейлетони тощо) [1]. В іншому медіалінгвістичному словнику авторства Л.Шевченко дається вже більш розгорнута відповідь на питання, що таке публіцистика. За автором, це «жанрова характеристика медійного або художньо-літературного твору, специфікою якого є реагування на актуальні суспільно важливі процеси та проблеми через їх документальне відображення, ідейно-політичне осмислення й емоційно-художню оцінку. Часто об'єктом П. є політична реальність, суспільні процеси, морально-етичні проблеми. Публіцистичний елемент може бути присутнім у різних журналістських жанрах: інтерв'ю, бесіді, коментарі, статті та ін., у тих випадках, коли в публікаціях присутні аналіз, узагальнення та авторська позиція щодо важливих для суспільства явищ і процесів» [2].

Перейдемо до розгляду поняття художня література. З «Літературознавчої енциклопедії» за редакції Ю.Ковалів ми дізнаємося, що художня література це один з типів звичайної літератури, який виокремлюють в окремий жанр – письменництво (або письменство). «Адекватне розуміння художньої Л, яка підпорядковувала собі доти поширений термін «поетика», сформувалося у XVIII ст. Це було зумовлено поширенням книгодрукування та осмисленням суті словесного мистецтва» [3].

Виходячи з цього, робимо висновок про те, що публіцистика покликана вирішувати актуальні питання періоду, відповідати на питання мас, щодо актуальних проблем, тоді як художня література має іншу ціль. Її головне завдання, окрім показу картини часу, приносити людям задоволення від авторського тексту, його мовних засобів та сюжету твору. Художня література несе у собі більше естетичну функцію, а публіцистика – виховну. Тож, можна говорити про те, що якими б схожими не здавалися ці два поняття, між ними є суцільна різниця, яка криється у відмінності їх цілей.

Тому, ця дослідницька робота покликана проаналізувати художньо-публіцистичні твори сучасних українських журналістів для того, щоб зрозуміти її стан, розбіжності між художньою та публіцистичною складовими жанру та охарактеризувати тенденції розвитку даного напрямку творчості в нашій країні.

Література

1. Бідзілі Ю.М. Словник журналіста: терміни, мас-медіа, постаті / за заг. ред. Ужгород: ВАТ «Видавництво Закарпаття», 2007. 224 с.
2. Л.І. Шевченко, Д.В. Дергач, Д.Ю. Сизонов. Медіалінгвістика: словник термінів і понять. Вид. 2-ге, випр. і доп. / за ред. Л.І. Шевченко. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2014. 380 с.

3. Літературознавча енциклопедія: у 2.т / Автор-уклад. Ю. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т.1. 624 с.

СЕКЦІЯ ПУБЛІЦИСТИКА УКРАЇНСЬКИХ ДИСИДЕНТІВ

УДК 821.161.2-92.09Чорновол

Акусова О.С.

РОЛЬ В. ЧОРНОВОЛА В ПУБЛІЦИСТИЦІ

В. Чорновол започаткував в Україні національно-визвольний рух шістдесятників разом з І. Світличним, І. Дзюбою, Є. Сверстюком, А. Горською, В. Стусом та ін. В Чорновіл був одним з найяскравіших організаторів та активістів цього руху, що в 60–70 рр. протистояв тоталітарному режимові, виступав за відродження України, її мови, культури, духовності, державного суверенітету. Брав активну участь у діяльності Київського клубу творчої молоді [1].

Репресії лише посилювали в ньому силу опору: звільнення з роботи прискорило працю над документальним дослідженням «Правосуддя чи рецидиви терору?», «Лихо з розуму (Портрети двадцяти “злочинців”», які В. Чорновіл написав на захист української інтелігенції, заарештованої 1965 р. радянською владою [3].

Цими творами автор викриває антилюдську радянську систему. Там він проводить ґрунтовний аналіз несправедливого арешту, а потім засудження двадцяти інтелігентів. Це був, мабуть, один із найсміливіших зразків тогочасної української політичної публіцистики.

Метою В. Чорновола було донести інформацію про репресії до численної громадськості, показати об'єктивні причини й перебіг репресій та змалювати реальний образ засуджених людей, що насправді були не абстрактними «буржуазними націоналістами», а переважно талановитими й обдарованими представниками української інтелігенції. А ще він прагнув зупинити масове залякування української інтелігенції владою, заявивши їй представникам, що в Україні є протест проти політики репресій, тому в цей історичний період радянська влада матиме справу не лише з мовчазними свідками сваволі, а й із тими, кому істина дорожча за власну голову [2].

За свої книжки В. Чорновіл став лауреатом премії для кращих журналістів світу, що боронять права людини; а від Радянського Союзу отримав у подарунок нове тюремне ув'язнення.

1970 р. В. Чорновіл починає випуск підпільного журналу «Український вісник», в якому друкує матеріали самвидаву, хроніку українського національного спротиву. Він займає посаду організатора, редактора і видавця. Під час відомої загальноукраїнської «зачистки» 1977 р. його арештовують знову. «Найоб'єктивніший» радянський суд виніс вирок: 6 років таборів і три роки заслання за «антирадянську пропаганду й агітацію», що вважалося особливо небезпечним.

Відбуваючи термін у мордовських таборах для політв'язнів разом з Б. Пенсоном, В. Чорновіл написав книгу «Хроніка таборових буднів», яку було нелегально передано з табору за кордон і опубліковано 1976 р. у журналі «Сучасність» [3].

Таким чином книги В. Чорновола стали цінним інформаційним джерелом для вивчення

досягнень тогочасної публіцистики, а також приймали участь у процесах впливу на розвиток українського руху як на Батьківщині, так і поза її межами. Вони разом із працею І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?» об'ємно висвітлювали різні сторони становища українського народу, що знаходився під владою радянського комуністичного режиму.

Література

1. Кривдіна І. Б. Основні напрями журналістської діяльності В'ячеслава Чорновола // Вісник Одеського національного політехнічного університету. – Одеса, 2004.
2. Чорновіл В. Правосуддя чи рецидиви терору? // Чорновіл В. Твори: У 10-ти т.– К., 2003,– Т. 2.– С. 166. Чорновіл В. Я нічого у вас не прошу.– Торонто, 1968.– С. 41.
3. Яременко В. Так починався В'ячеслав Чорновіл. // Чорновіл В. Твори у 10-ти т. Т. 1.– С. 27.

УДК 821.161.2-92.09Сверстюк

Андрющук Г.О.

ПРОБЛЕМАТИКА ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ «ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ СМІЄТЬСЯ» ЄВГЕНА СВЕРСТЮКА

Дисидентські комунікації в Україні розвивалися в контексті дисидентського руху. Відповідно до історичних передумов, соціальної, культурної, інформаційної політики в УРСР дисидентські комунікації як форма інакодумства проіснували від так званої «хрущовської відлиги» до «горбачовської перебудови». Дисиденти як активні комунікатори вступали в конфлікт з державними органами влади, засобами масової інформації та пропаганди [1, с.17].

Євген Олександрович Сверстюк – український літературний критик, есеїст, поет, мислитель, філософ та політв'язень радянського режиму. Засновник та з 1989 р.– незмінний редактор православної газети «Наша віра». У 1959, 1960, 1961, 1965 рр. (за виступи проти дискримінації української культури), 1972 р. (за промову на похороні Д. Зерова) його звільняли з роботи за політичними мотивами. Переслідуваний протягом багатьох років за участь у «Самвидаві» і протести проти арештів і незаконних судів, у січні 1972 р. – заарештований і в березні 1973 р. засуджений. Після проголошення незалежності України був активним ідеологом державної політики країни. Широко відомі його публікації, присвячені подоланню радянського спадку в духовному житті. Автор книг, численних статей з літературознавства, психології та релігієзнавства; поезій, перекладів із німецької, англійської, російської мов на українську [4].

Низка літературно-критичних есеїв Є. Сверстюка публіцистично актуалізована та пов'язана з проблемами сучасності, виражає спільну ідею боротьби за суверенність української культури – від Івана Котляревського до наших днів [3].

Метою дослідження є ґрунтовний аналіз тематики та проблематики твору «Іван

Котляревський сміється» відомого українського дисидента Є. Сверстюка.

Проблематику твору даного автора досліджували: В. Овсієнко, В. Вербич, І. Кулішевський, Б. Мельничук, І. Дзюба, А. Сеник, А. Хоменко.

Історію появи на світ есею «Іван Котляревський сміється» пов'язують з періодом 1960-рр. - першою половиною 1970 рр. Цей твір активно поширювали в українському самвидаві. Автор прокоментував процес створення твору у нарисі «Українська жінка на схилі віку». У цей період працівники КДБ заборонили дисидентці О. Мешко проводити художньо-літературні вечори в наукових закладах, школах, на робітничих підприємствах, зрозумівши, що тут не йдеться про звичні офіційно-патріотичні відзначення пам'ятних дат і вшанування відомих імен «задня галочки». Дисидентські вечори пробуджували свідомість та несли історичну правду. О. Мешко таємно збирала матеріали для урочистого заходу – 200-річний ювілей І. Котляревського, сценарій для якого мав написати Є. Сверстюк. Протидія тогочасній цілеспрямованій русифікації України, захист національної культури – такі завдання ставив перед собою український дисидентський рух, учасниками якого були і О. Мешко, і Є. Сверстюк. Звісно ж, не міг з'явитися у офіційній пресі твір, у якому йшлося не просто про лакувальний портрет класика з приводу ювілею, і навіть не так про «три твори, варті тридцятьох», як про деспотичну руку царизму, який століттями підривав духовну міць України, прикриваючись личиною друга, і про поета, що «голосно оспівав безсмертну душу України»[2]. Поета, який начебто й не перебував у опозиції до царського режиму, однак і державні ідеї жодним чином не позначилися на його творчості.

В центрі твору постать зачинателя нової української літератури, видатного письменника-реаліста І. Котляревського. У важкі часи самодержавства він розкривав духовну велич рідного народу, його мрії, у конкретних художніх образах утілював його віру в краще майбутнє. Є. Сверстюк дивиться на автора крізь незвичну призму, поринаючи у глибини його біографії та називаючи «ентузіастом культурного відродження». Наскрізним є питання національної ідентичності та культурного коду. Завжди важко бути першопрохідцем, саме така роль дісталась І. Котляревському. Він був першим полоненим української народної культури, і весело, з юнацьким захватом потягся до неї, спершу явно не збираючись надто далеко заходити. Тоді ще не було романтичної моди на український фольклор, і він припав до нього, як незіпсута, багато обдарована натура, яка могла творити на здоровому питомому ґрунті [6, с. 54]. У творі також згадується український письменник, фольклорист, етнограф, мовознавець та перекладач Пантелеймон Куліш. В своїй «Хуторній поезії» він аналізував психічні мотиви діяльності раннього Котляревського. Стихійне в Котляревського почуття українського патріотизму ставало дедалі більше усвідомленим і виразним. Котляревський належав до тих перших кадрів української інтелігенції, перед якими стелилась дорога – в російське письменство, і тією дорогою таки й пішли його старші і молодші сучасники [4].

У творі «Іван Котляревський сміється» перед нами відкривається багата палітра художніх засобів, таких як епітет «обдарована натура», «з блискавичною швидкістю», «чарівну силу», порівняння «наче перекрученим, переінакшеним», безліч метафор «шлях проти течії», «замуміфікувати для історії» та іронія «раптом прокинулася повага», «стихийне почуття українського патріотизму».

Отже, тема публіцистики українських дисидентів залишається актуальною і в наш час, цьому є підтвердженням важливість і своєрідна одвічність проблем, які вони піднімають в своїх творах. Аналіз тематики твору «назва» відкриває багатоманітний підхід Є. Сверстюка до вивчення постаті та автора творів «Енеїда», «Москаль-чарівник» та «Наталка Полтавка». Сверстюк поступово дає зрозуміти, що І. Котляревський – це постать, яка більша та цікавіша, ніж просто «основоположник нової української літератури». Надаються відповіді, які саме кроки передували становленню письменника, як це відобразилося у його творах. Головний інструмент передачі такої інформації – влучна авторська манера Є. Сверстюка, яка захоплює з перших речень.

Література

1. Мельникова О.С. Особливості дисидентських комунікацій в Україні 1960 - початку 1990рр. :дис. к-та с.-г. наук: 27.00.01/ Дніпр. нац. ун-т імені Олеся Гончара, Дніпро, 2018, 398 с.
2. Іван Котляревський сміється, газета «Зоря Полтавщини». URL: <http://zorya.poltava.ua/ivan-kotljarevskij-smiietsja/> (дата звернення 25.11.2020).
3. Сверстюк Є. Іван Котляревський сміється. URL: <http://ukrlife.org/main/sverstuk/kotlar.htm> (дата звернення 20.11.2020).
4. Енциклопедія історії України. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU> (дата звернення 22.11.2020).
5. Іван Петрович Котляревський. Воїн, письменник, учитель. URL: <https://faces.hrest.info/2016/04/ivan-petrovych-kotlyarevsky/> (дата звернення 25.11.2020).
6. Волинський П. К. Іван Котляревський: Життя і творчість. Київ: Державне видавництво художньої літератури, 1955. 204 с.

УДК 821.161.2-92.09Глузман

Баліоз М.В.

СПЕЦИФІКА ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ «ЗАПАХ НЕНАВИСТІ» СЕМЕНА ГЛУЗМАНА

С. Глузман відомий як лікар-психіатр і правозахисник, колишній дисидент, політв'язень,

президент Асоціації психіатрів України, директор Українсько-американського бюро захисту прав людини від 1990 р. та член Американського товариства психіатрів від 1979 р., співголова Комітету «Бабин Яр» (разом із М. Поповичем, І. Дзюбою). У 1977 р. його ім'ям названа французька клініка Сен-Дені: CAC Saint-Denis «Sémion Gluzman». А 1978 р. був оголошений роком С. Глузмана від «Amnesty International». Згодом він став експертом Організації Об'єднаних Націй з прав людини. С. Глузман є лауреатом України «Людина року – 1999» як «правозахисник року» [1].

С. Глузман має великий перелік досягнень. Він є активним громадським діячем. С. Глузман відкрито виражав незгоду з радянською системою влади. Свої думки він виражав на аркуші. У цій людині поєдналися два таланти – бути лікарем у білому халаті та бути публіцистом із гострим словом. За свою непримиренність С. Глузман був відправлений у заслання [2].

В період своєї роботи в Житомирській психіатричній лікарні в 1971 р. С. Глузман написав заочну психіатричну експертизу генерала П. Григоренка, використавши при цьому всі наявні в його справі медичні документи, які були таємно передані С. Глузману адвокатом П. Григоренка С. Каллистратовим. Лікар мав у своєму розпорядженні також статті самого П. Григоренка, його листування, усні повідомлення однодумців і друзів, зробив опитування близьких генерала. В експертизі, результати якої були опубліковані в самвидаві, С. Глузман показав неправомірність виставленого представниками офіційної психіатрії діагнозу «паранояльний розвиток особистості». Така заява не відповідала точці зору політичного режиму в СРСР. І як наслідок, у 1972 році С. Глузман був засуджений (головно за вказану незалежну експертизу) на 7 років концтаборів у Пермській області, додатково йому дали 3 роки заслання у Тюменській області. Він відбував покарання разом із І. Світличним, Є. Сверстюком, Л. Лук'яненком [3].

Ті часи лікар-психіатр згадує і досі. Душевний стан С. Глузмана у засланні описується у його творі «Запах ненависті» [4]. Есей вийшов друком у 2004 р. Твір сповнений художніми засобами та емоційністю. Автор використовує різке протиставлення: «Я пам'ятаю запах ненависті. Гострий, задушливий, він робив мій світ зрозумілим і простим» [4]. Початок речення сприймається важко через слова «гострий, задушливий» і раптово емоція змінюється на зрозумілу і просту ноту. Таким чином автор хотів протиставити почуття від перебування в таборі реальному світові: «Я іду в небуття, залишаючись молодим і живим» [4].

Далі можна зустріти повтори, які підсилюють емоційність: «одноманітний світ прямих ліній, прямих вчинків, прямих думок тривожив і страшив», «Останнім враженням останньої миті життя» [4]. Автор по-особливому описує думки, які оволодівали ним, коли сідало сонце: «Уночі мене відвідували друзі із зупиненого назавжди київського минулого, там я знову слухав Венявського і Равеля, пив Хванчкару, любив жінку...» [4]. Семен використовує такий художній засіб як алегорія. У його творі Зло і Ненависть – це головні герої, які ніби дійсно мають людське

обличчя: «Зло було примітивним і недорікуватим. І тому жорстоким» [4].

Автор звертається до риторичних запитань, аби підкреслити свою невинуватість та безглуздість арешту: «Ким я був колись? Революціонером? Терористом? Іноземним шпигуном? У чому був мій гріх, який привів мене до в'язниці? Чого я хотів? Я хотів правди. Щирості» [4].

Цікаве порівняння С. Глузман використовує, називаючи СРСР: «Король голий», «Король помер. Сам по собі, без стороннього втручання. Узяв – і вмер. Розпалася збита багнетом і страхом велика країна» [4]. Також він створив узагальнений образ «homo soveticus». Це навіть не люди, а ті їхні звички та думки, які роками нав'язувало тоталітарне суспільство і від яких тепер важко позбутися: «Він, «homo soveticus», живий. У кожному з вас. Саме тому ви живете погано» [4].

Отже, публіцистика С. Глузмана – це приклад непримиренності колишніх дисидентів із несправедливістю та зловживанням влади. Вона збагачена художніми засобами. Включає в себе образність та логічність висловів. За допомогою цих прийомів твори автора стають ближчими до читача.

Література

1. Правозащитник Семен Глузман. Интервью для Бульвар Гордона. Автор Татьяна Чеброва. URL: https://www.bulvar.com.ua/gazeta/archive/s33_64856/7017.html (дата звернення: 23.11.2020).
2. Глузман С. Рисунки по памяти, или Воспоминания отсидента. Киев: Издательский дом Дмитрия Бураго, 2012 р. 514 с.
3. Енциклопедія історії України. м. Київ: вид. «Наукова думка», 2004 р. Т.2. 121 с.
4. Глузман С. Запах ненависти. URL: <http://www.ukrcenter.com/Література/Семен-Глузман/85046/Запах-ненависти> (дата звернення: 23.11.2020).

УДК 821.161.2-92.09 Овсієнко

Бокань Є.С.

ПУБЛІЦИСТИЧНА ТВОРЧІСТЬ В. ОВСІЄНКА

В. Овсієнко – український громадський діяч, розповсюджувач самвидаву, член Української Гельсінської Групи, політв'язень, публіцист, історик дисидентського руху, співробітник Харківської правозахисної групи.

Першим самвидавом, який потрапив до рук В. Овсієнка, став Щоденник В. Симоненка. Заарештували В. Овсієнка перший раз в березні 1973 р. в селі Ташань Переяслав-Хмельницького району на Київщині, де він працював учителем української мови та літератури. За звинуваченням у проведенні антирадянської агітації і пропаганди був засуджений Київським обласним судом до 4 років позбавлення волі в таборах суворого режиму. Покарання відбував у мордовських таборах, де познайомився з багатьма учасниками руху опору, зокрема з бійцями УПА.

Після звільнення у березні 1977 року повернувся в рідне село, жив під адміністративним наглядом, працював у колгоспі художником-оформлювачем. Вдруге В. Овсієнка заарештували у листопаді 1978 року. В ув'язненні продовжував відстоювати права політв'язнів.

Також В. Овсієнко був одним із тих, хто першим вшанував учасників Другого зимового походу армії УНР, розстріляних у 1921 році під Базаром.

«Я іронічно ставлюся до тих, хто каже, що я в неволі «боровся». Я не боровся. Я стояв, як паля, в брудному потоці, дбаючи, щоб не похилитися. Звичайно, це також треба оцінювати, але не як героїзм, а як нормальну людську поведінку за тих умов, що величезна більшість людей тоді поводитися ненормально. Люди покійно, як плохі вівці, брели туди, куди їх гнали. А я стояв на своєму», - пише В. Овсієнко.

Есе у виданні «Народна газета» «Ми просто йшли... Десятиліття Українського Культурологічного клубу» В. Овсієнка дуже цікаве. Темою публіцистичної публікації є відстоювання патріотизму. Ідеєю було закликати всіх любити свою державу, захищати її.

В. Овсієнко використовує наступні художні публіцистичні засоби в цій публікації:

епітети («старі революціонери», «партійний стаж», «організована сила», «молоді люди», «публічна дискусія», «радянська пропаганда», «відомі політв'язні», «невинна вивіска», «громадська організація», «широкий розголос», «нові люди», «осудливі відгуки», «радянські громадяни», «висока гора», «організована діяльність», «старі революціонери», «гостинний дім», «одностайна думка», «недавня історія», «культурницька організація», «культурологічна вивіска», «політична програма»); метафори («стаття обійшла», «невидима стіна»).

Отже, публіцистичне есе «Ми просто йшли... Десятиліття Українського Культурологічного клубу» В. Овсієнка захоплює з першого рядка. Воно цікаве своїми художньо-публіцистичними засобами, структурою, ідеєю.

Література

1. До 70-ліття відомого дисидента і публіциста Василя Овсієнка. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/do-70-littya-vidomogo-dysydenta-i-publicysta-vasylya-ovsiyenka> (дата звернення 25.11.2020 р.)
2. Український культурологічний клуб. URL: <http://museum.khpg.org/index.php?id=1204029612> (дата звернення 25.11.2020 р.)
3. Овсієнко Василь Васильович. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B2%D1%81%D1%96%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C_%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення 25.11.2020 р.)

**ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ТВІР ЛЕВКА ЛУК'ЯНЕНКА «СПОВІДЬ У КАМЕРІ
СМЕРТНИКІВ»**

Дисидентство – верства інтелігенції, котра чинила опір потужній системі влади, яка не давала свободи слова та змоги висловити свою – іншу думку, щодо ситуації в країні. Влада хотіла морально і фізично знищити людей, які були відхилені від державного устрою, влада боялася і водночас «придушувала» дисидентські комунікації, які були альтернативними. Дисиденти не працювали «на очах» у влади, вони використовували альтернативні канали комунікації, а саме – самвидав, тамвидав, радіо та «кухонні розмови». Публіцистика – напрям творчості багатьох дисидентів, зокрема: В.Чорновола, Л.Лук'яненка, Я.Дашкевича, Є.Сверстюка та ін.

Зупинимо увагу на Л.Лук'яненко – видатній постаті дисидентства 1960–1990 років. Про його найважливіші досягнення повинен знати кожен українець. До вагомих внесків, щодо українського становлення, дисидента-політв'язня можна віднести – участь у заснуванні Української Гельсінської групи, депутатська діяльність після перших демократичних виборів та, звісно, написання Акту проголошення незалежності.

На початку 1960-х років його було засуджено до смертної кари через його діяльність на шляху до проголошення незалежності держави, за беззбройний опір – висвітлення інформації, що не була вподобана радянською владою, за його «інакодумство». Але в останній день вирок до страти було змінено на багаторічне ув'язнення. Незважаючи на перешкоди, Л.Лук'яненко йшов до наміченої цілі і не був зламаний натиском влади.

Також Л.Лук'яненко талановитий публіцист, який створив літературне надбання нащадкам його старань. Зокрема, найвідоміша праця – «Що далі», котра являє собою важливий документ національного руху дисидентів, який вміщує послідовні дії, які мають потужну силу на шляху до незалежності. «Можна звинувачувати москалів, що вічно прагнули загарбувати чуже, та не меншого звинувачення заслуговують наші пращури, що не оборонили Україну і віддали її на поталу ворогів», – цитата з книги, що пробуджує свідомість та дає поштовх почати з себе, з влади своєї країни та народу країни, в цілому. Не бути осторонь, а відтворити свою приналежність та переосмислити дії, зрозуміти до чого вони призведуть, усвідомити, що країна сильна, коли народ разом і вірний своїм прагненням [1].

До публіцистичної спадщини дисидента також належать «Сповідь у камері смертників», «Де ти, доле України?», «З пільми тоталітаризму – до світлосяйної вічності (пам'яті Ростислава Доценка)», «Про десять літ минулих» та ін.

Книга «Сповідь у камері смертників» Л.Лук'яненка репрезентує, не просте і цікаве читачу, життя автора. У книзі наявні і деякі інтерв'ю та публікації Л.Лук'яненка. Автор також додає уривки віршів П.Грабовського, В.Кониського, Т.Шевченка та ін., що тільки поглиблюють

сприйняття читачем світогляду засланого дисидента, він пише – «Йдучи в прокляте місце, не раз згадував Шевченка:

Далекий шлях, пане брате,

Знаю його, знаю –

Аж на серці похолоне,

Як його згадаю...

І їхав. (Хоч можна було і не їхати).

Зустрів мене Олекса Тихий, Іван Гель та інші знайомі українці та неукраїнці» [2].

Текст наповнений уточнюючими датами, все відбувається послідовно. Автор використовує метафори та інші художні засоби, що зацікавлюють читача і не дозволяють покинути твір, недочитавши його до кінця. Наприклад, метафору можна побачити в описі методів роботи КДБ з дисидентами – «Проте ще й 1986 року КДБ застосовував старі методи розправи зі своїми ідейними супротивниками і завдавав ударів нижче пояса». Молитва, яку склав сам Л.Лук'яненко в 1986 році в пермської тюрмі, звідки він вже не мав вийти, захоплює своєю щирістю та надією, але не на свій порятунок, а на підняття з колін України, – «Дай волю моїй Україні!», просить він у бога [2].

Отже, актуальність тем дисиденства ніколи не буде втрачена. Публіцисти – сила української нації того часу і сьогодення, що зробила переворот у місках, внесла долю інакودумства та критичності мислення в голови пострадянського люду. Усі прийоми, звороти, цитати, уривки у творі Л.Лук'яненка «Сповідь у камері смертників» допомагають уявити життя того часу – часу незламності духу, протистоянь думок та сподівання на відродження. Л.Лук'яненко, разом з іншими дисидентами-публіцистами, зробив вагомий внесок у становлення єдності України та її відродження. Публіцистика українських дисидентів живе не тільки в радянській епосі, але і зараз, бо проблеми утиску українства не припинились. Україна потребує могутнього поштовху до відродження, і твори дисидентів є саме тим підґрунтям.

Література

1. Лук'яненко Л. Що далі? / Левко Лук'яненко. Л.:УЦІС, 1989. – 49 с.
2. Лук'яненко Л. Сповідь у камері смертників. URL: <https://www.rulit.me/books/spovid-u-kameri-smertnikiv-read-300906-10.html> (дата звернення: 15.11.2020).

УДК 821.161.2-92.09Довгань

Ганич О. Д.

ПУБЛІЦИСТИКА ДИСИДЕНТКИ МАРГАРИТИ ДОВГАНЬ

«Ми народились так далеко одна від одної. Я – в пустелі, де тільки колір пісків гарячих нагадує контрастом волосся прохолодне моїх дідів, яких ніколи я не знала...», – саме так описала

початок свого непростого, але дуже цікавого життя публіцист, журналістка-шістдесятниця М. Довгань в одному із своїх віршів присвяченому І. Кузнецовій, у книжці «Ріка життя».

Боротьба М. Довгань за свободу й справедливість почалася ще з народження в Середній Азії, куди відправили діда, офіцера митниці, у концтабір «Кушка». Вся родина переїздить до Ташкенту, щоб бути до нього ближче. Саме там й народилася майбутня, як її по праву можна вважати, залізна леді. Попереду йшов не простий життєвий шлях. Постійні переїзди, війна й голод. Минали роки й вже доросла М. Довгань, закінчивши факультет журналістики КДУ ім. Т.Г. Шевченка, занурюється у світ журналістики, який зводить її з І. Дзюбою. Саме завдяки І. Дзюбі, який працює у відділі поезії у видавництві «Мистецтво» (м. Київ), видається перший контакт із молодими поетами: Л. Костенко, В. Симоненком, В. Стусом зі його «Зимовими деревами», Б. Мозолевським з його першими спробами. З початку 60-х років М. Довгань почала організовувати літературні вечори: у майстернях, у когось в хаті, навіть не побоялися й прийшли в будинок до юристки із редакції, син котрої працював у КДБ. Найрезонанснішим був вечір в Інституті зв'язку, на якому було 13 поетів. У ті часи Інститут працював на військово-оборонний комплекс Москви й можна уявити об'єми співробітників КДБ, вони сиділи у перших рядах. Саме на цьому заході й познайомилися М. Довгань і І. Кузнецова [1].

Згодом почався період арештів «антирядянських»: В. Стус, І. Світличний й інші. Тяжкі часи почалися й для М. Довгань. Її почали викликати на допити до КДБ, які так і не змогли витягнути «що треба». Цей період і можна вважати головним у формуванні публіцистики, як боротьби за справедливість. М. Довгань збирила свої публіцистичні твори у книзі «Ріка життя».

Минули роки, діяльність дисидентів вже історія, але прийшли ті часи, коли одними словами бій не переможеш, треба брати зброю. М. Довгань опиняється біля військового шпиталю для бійців АТО. Активна життєва позиція й жага до боротьби, не дали дисидентці спати спокійно, не доторкнувшись до долей тих, хто вийшов для боротьби. У 2018 році виходить книга «Шпитальні нотатки»— збірка історій одних із тих, хто не злякався й першим пішов боронити суверенітет України.

Впродовж трьох років М. Довгань збирала історії солдатів із військового шпиталю Києва. У збірці також є думки І. Дзюби, Л. Голоти й самої авторки. Історії старих і молодих борців доводять те, що боротьба українців ще не завершилась і дух й жага до життя— найсильніша зброя!

Таким чином, у своїх книгах М. Довгань розглядає дисидентську, військову тематику, використовує багато художніх засобів, зокрема, епітети, метонімії тощо. У книжках зустрічаються різножанрові твори, найчастіше есе, зарисовки й нариси.

Література

1. Довгань М. Ріка життя. Київ: Вид-во «Кліо», 2020. 205 с.
2. Довгань М. Шпитальні нотатки. Київ: Вид-во «Кліо», 2018. 286 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЕСЕ «ДО ПОБАЧЕННЯ ПЕРЕБУДОВО?» ПАВЛА СКОЧКА

Скочок Павло Іванович – журналіст, інакодумець, жертва репресії за антирадянську пропаганду. П. Скочок опановував свою професію у Київському університеті, але звідти його відрахували за націоналістичні погляди. Все ж, це не завадило йому працювати у журналістиці: до 1966 р. він пропрацював у газеті «Радянська Україна», але і звідти був звільнений за критику лінії часопису. Публікував статті у журналі «Український вісник», виступав у суді на боці захисту вчителя української мови М. Озерного [1].

1978 р. був заарештований за ст. 62 ч. 1 Кримінального кодексу Української радянської соціалістичної республіки («Антирадянська агітація та пропаганда»), покарання відбував у психлікарні ім. Павлова в Києві, бо медична експертиза визнала його хворим. У 1979 р. його перевели до Дніпропетровської психлікарні і там він пробув до 1832 р. Після звільнення працював у музеї Л. П. Смиренка при Мліївській дослідній станції НДІ садівництва на Черкащині. Там він вивчав документи про династію Смиренків. Згодом був звільнений звідти. Працював коректором, кочегаром. 1985 р. намагався домогтися дозволу Верховної Ради на виїзд до Франції для праці, протестував проти наруги над сім'єю Смиренків [2].

У 1987–1990 рр. був членом Українського культурологічного клубу та Української Гельсінської групи [1].

Майже весь свій тяжкий шлях, своє ставлення до перебудови, до своїх колег П. Скочок відобразив в есе «До побачення, перебудово?».

Публікація П. Скочка починається з розчарування. Він пише, що його колеги поети нерішучі, а перебудова, за яку вони всі боролися, цурається цих поетів: «... людина моєї творчої долі не бачить поки що в немудрящих прагматичних промовах творців перебудови спроможності, готовності чи бажання вирішувати пекучу сьогоднішню проблему закостенілої країни рад – залучення до повноцінної служби вітчизні кращих наших громадян, що реально наближували в застійні, маразматичні роки з темряви кочегарок, в'язниць, таборів і спецпсихушок сьогоднішню перебудову надто дорогою ціною – ціною власного життя» [3]. У цих рядках П. Скочок згадує й про своє ярмо – відбування покарання у психлікарні за «боротьбу за перебудову», яка все ж не принесла таким як він тієї перемоги, на яку він сподівався: не такою він її бачив – «Не краще й живеться й звільненим правозахисникам, їхній творчий потенціал не спішають використовувати: Вячеслав Чорновіл, який гідно захистив у застійні роки перед світом честь української журналістики, після третього табірному терміну кочегарить у Львові в парі з іншим відомим в'язнем сумління Михайлом Осадчим; Євген Сверстюк, літературний критик з

потенціалом, що складе честь будь-якій європейській культурі, забиває в Києві цвяхи в збляклі за роки його ув'язнення показні риштування на українських соборах...» [3]. У есе таке ставлення перебудови до творчих людей стає причиною намагань П. Скочка емігрувати, також він згадує, що нерішучість своїх колег, що не відважилися допомогти йому з поширенням його статей про брежнєвські суди над противниками перебудови, а серед тих колег до речі був тоді вже лідер шестидесятників І. Драч. Павло, в описі перебудови, посилається на думки зарубіжних «серйозних людей», що «перші кроки перебудови часто нагадують дії невірних артилеристів, що гатять снарядами по власних позиціях» [3].

Напевно найбільше невдоволення та розчарування у перебудові П. Скочок бачить «насилля» над Смиренком та перешкоджанням у вивченні його праць: «При нинішній перебудові повністю досягнути смирєнківський феномен не дають сьогоднішні бар'єри, що фундаментально окопалися в смирєнківському саду й в затінку його слави споруджують за смирєнківські яблука вілли, купують докторські ступені, вершать на очах всього світу національну диверсію – вилучення з Української Радянської Енциклопедії замітки про реабілітованого В. Л. Смирєнка» [3]. До речі для вивчення документів про Смирєнка П. Скочок просив дозволу до виїзду з країни, адже нащадки Смирєнка вивезли його досьє з України.

Закінчує статтю П. Скочок на тому, що мириться зі своєю долею вигнання і обирає собі шлях «пошуків гармонійного життя в цьому розпаханому ідеологічними амбіціями світові» [3].

Отже, есе П. Скочка «До побачення, перебудово?» торкається критики перебудови до поетів, їх пригнічення, а також неповаги влади до діячів науки та культури. Також П. Скочок приділяє увагу проблемі еміграції та вигнання, що й обумовило символічну назву «До побачення, перебудово?».

Література

1. У День українського політв'язня помер Павло Скочок. Вічна йому пам'ять. ХАРКІВСЬКА ПРАВОЗАХИСНА ГРУПА. Інформаційний портал «Права Людини в Україні». URL: <http://new.khpg.org/1358193286> (дата звернення: 26.11.2020).
2. Скочок Павло Іванович. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%BE%D1%87%D0%BE%D0%BA_%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%BE_%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (Дата звернення: 26.11.2020).
3. Скочок. П. До побачення, перебудово? *Український вісник: громадський літературно-художній та суспільно-політичний журнал*. 1987. Вип. 7, 8, 9-10. С. 57-69.

ІДЕЇ ДИСИДЕНТА ЄВГЕНА СВЕРСТЮКА У ЙОГО КНИЗІ «НА ХВИЛЯХ "СВОБОДИ"»

У 1960-70 рр. у Радянському Союзі виникло явище, коли політику уряду стала відкрито критикувати невелика, але дедалі більша кількість людей, яких називали дисидентами та які вимагали ширших громадянських, релігійних і національних прав [1, с. 5].

Одним із найвидатніших дисидентів-шістдесятників, публіцистів та есеїстів України був Є. Сверстюк. Він був активним учасником національно-демократичного руху та одним із його інтелектуальних лідерів. Є. Сверстюк також заснував православну газету «Наша віра», а з 1989 року був її головним редактором.

Свобода слова, преси та ідей вимагає від журналістів відповідальності у служінні вищим ідеалам. У той час, коли комуністична влада перекручувала для радянських громадян саму суть слова «свобода», а також через «залізну завісу» переслідувала будь-які спроби висловити альтернативні думки, радіо «Свобода» все ж проникало на українську територію. У 2004 році з'явилася книга есеїв Є. Сверстюка «На хвилях "Свободи"». Це книга думок публіциста, які прозвучали на хвилях радіо «Свобода» у період 1968 – 2004 рр. та частково були опубліковані на сторінках української періодики. Саме вижимки та цитати з цієї книги ми і розглядатимемо у даній статті як відображення ідей дисидента.

Є. Сверстюк усе своє життя боровся за справедливість, свободу і правду, а також за подолання радянського режиму. Але щоб пізнати ту правду, яку публіцист відстоював у кожній своїй публікації, йому довелося пройти через багато випробувань. До них відносяться арешт 14 січня 1972 року, відбуття семи років таборів суворого режиму та п'яти років заслання, а також участь у численних акціях протесту – забастовках і голодуваннях. Є. Сверстюк не зраджував своїм ідеям і після звільнення, створивши разом із С. Набокою, О. Шевченком, О. Гейко-Матусевич, В. Шевченком, М. Матусевичем та іншими Український культурологічний клуб.

За думкою публіциста, вираженою у книзі есеїв «На хвилях "Свободи"», нині знов настає час боротьби. Він вважає, що проблема України не стільки в економіці, скільки в самих людях. Через 70 років радянського режиму та обмеження прав і свобод, війни проти народу, люди стали байдужими. Після падіння комунізму ті, хто і надалі залишився при владі, продовжили обмеження тієї ж свободи слова, хоч вже і не так явно. «Зловживання свободою слова дійшли до маніпуляції свідомістю людей, схильних вірити в Закон і Правду», – пише Є. Сверстюк [2, с. 36].

Слово і категорія правди займають у творчості Є. Сверстюка визначальне місце. Ставлення до правдивого слова в українців досі дещо деформоване. Саме тому так часто журналістів убивають, а слово і досі продається. На думку публіциста, «жовта преса не дає ні води живої, ні доброї настанови людині. А все від того, що в радянському царстві слово було то фальшивою посвідкою лояльності, то м'якою подушкою лінивому, то приправою до чарки. ...У нас сіяли

брехню, то як могла вирости правда?» [2, с. 128].

«Гниле слово псує людину. Воно каламутить свідомість і духовно ослаблює. Воно не будує, а руйнує. Не всі це розуміють і не всі надають належного значення слову. Не всі задумуються над тим, що вільне слово — живе і цілюще, а невільне, прислужницьке — то слово гниле і брехливе. Ми володіємо засобом великої сили. Але чи мудро ним володіємо — кожную хвилину і кожного дня?», — вважав Є. Сверстюк [2, с. 128].

Довгі роки боротьби шістдесятника з комуністичним режимом не минули даремно. Ще в часи ув'язнення про нього як про талановитого публіциста та відважного дисидента говорила світова преса. У Радянському Союзі твори Є. Сверстюка поширювалися через «самвидав» і мали великий резонанс серед тодішньої інтелігенції. Видання незалежної України передруковують його літературознавчі, релігієзнавчі, філософські, психологічні, політичні статті; виходять великі за обсягом збірки його публіцистики.

Таким чином, дисидент і шістдесятник публіцист есеїст Є. Сверстюк дійсно зіграв велику роль у становленні України як незалежної держави та у боротьбі за свободу. **До останніх днів Є. Сверстюк (відійшов у вічність 1 грудня 2014 року) залишався активним учасником громадського життя України, моральним авторитетом, до якого прислухалася громадськість. Зараз, коли Україна остаточно виборює свою незалежність, формує націю і духовно відроджується, його ідеї є особливо актуальними. І саме книга «На хвилях "Свободи"», на нашу думку, є найбільш повним та упорядкованим збірником цих ідей.**

Література

1. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX століття: навчальний посібник / Ярослав Грицак. — К.: Генеза, 1996. — 356 с.
 2. Сверстюк Є. На хвилях «Свободи». Короткі есеї. — Луцьк: ВМА «Терен», 2004. — 312 с.
- УДК 821.161.2-92.09Сверстюк **Лісіченко Б.О.**

ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ТВІР ЄВГЕНА СВЕРСТЮКА «БЛУДНІ СИНІ УКРАЇНИ»

Розглянувши публіцистику, твори та есеї важливо чітко розуміти деякі поняття та розмежовувати сутність термінів. Дисидент — це та людина, політичні погляди якої істотно розходяться з офіційно встановленими в країні, де вона живе; політичний інакодумець. Часто це призводить до гонінь, репресій і переслідувань його з боку влади.

Спочатку в українському суспільстві осередок дисидентів складали «шістдесятники», які представляли собою нове та цікаве покоління письменників, що здобувало собі визнання. До нього належали Л. Костенко, В.Симоненко, І. Драч, І.Світличний, Є. Сверстюк, М. Вінграновський, А.Горська та І.Дзюба. [3].

Є. Сверстюк визначив три українські проблеми в публіцистичній збірці : це

відновлення інститути сімей та цінностей , про це саме описано Є.Сверстюком у творі .Та автор наголошує, що коли буде «батьківський дім» – саме тоді українці почуватимуть себе зовсім інакше , будуть мати злагоду та добробут у сім'ї.. Він також наголошує про просту фактичність передачі повноважень від батька до сина , аби стати повноцінним наступником свого роду та передачі йому батьківську традицію та духу попередніх поколінь. Важливий та останній крок, про який каже Є. Сверстюк – це здійснити кожному своє призначення в світі, який прагне повернути собі втрачені духовні вартості. Бо зараз, такі важливі , надумку автора поняття як духовна вартість втрачає свою справжність та все більше стає питанням другого сорту , про що саме наголошує він . [2]. Публіцист дає таке розуміння поняття мир: «Мир – це непримирення з насильством, неправдою і фарисейством. Ми довго звикали до фальшивих слів про боротьбу за мир, оснований на неправді... А мир – це примирення з Богом і його заповідями. Мир – це життя за принципами добра і справедливості. Мир – це прийняття Бога всім серцем, всією душею, всіма помислами.» [3].

Розглянувши питання духовних цінностей та сімейних у тому числі ,автор також розкриває тему національних традицій та державності , що є безперечно також актуальним сьогодні в Україні.

Об'єкт дослідження є твір "Блудні сини України", тематика та публіцистичні прийоми.

Предметом дослідження є особливості публіцистичної збірки Є.Сверстюка та саме твір "Блудні сини України". Його тематика , розбір , смислове навантаження на читача та загальне дослідження теми.

Таким чином , публіцистична збірка Є. Сверстюка «Блудні сини України» висвітлює національну , релігійну , правозахисну, культурну теми . Вона охоплює поняття віри та релігії , батьків та синів, питання миру та злагоди, традицій та писемності. Тема є вкрай актуальною для сучасного суспільства ,зокрема молодого покоління людей.

Література

1. <https://www.yakaboo.ua/bludni-sini-ukraini.html>
2. Сверстюк Є. Блудні сини України / Євген Сверстюк. — К., 1993. — 245 с.
3. Сверстюк Є. Блудні сини України. URL: <https://www.yakaboo.ua/bludni-sini-ukraini.html> (дата звернення:25.11.2020).

УДК 821.161.2-92.09Дзюба

Решетілова А.В.

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ

«ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМ ЧИ РУСИФІКАЦІЯ?» І. ДЗЮБИ

Велику роль у дисидентському русі зіграла праця І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи

русифікація?». Тоді, у 1965 р. у Києві, Львові, Луцьку, Івано-Франківську та Тернополі були заарештовані близько трьох десятків молодих українських інтелігентів. 4 вересня 1965р. у Києві під час прем'єри кінофільму С. Параджанова «Тіні забутих предків» до протестів проти політичних репресій закликали поет В. Стус та літературознавець І. Дзюба. Під впливом тих подій І. Дзюба написав упродовж вересня-грудня 1965р. працю під назвою «Інтернаціоналізм чи русифікація?», в якій з марксистських позицій проаналізував національно-культурну політику радянської влади в Україні [2, с.78].

Популярність «Інтернаціоналізму чи русифікації?», на думку А. Русначенка, «була зумовлена дуже пристрасною публіцистикою викладу думок і ідей, що не могла, та й зараз не може не зачіпати за живе українського читача» [3, с.196]. Ще одним чинником успішності твору І. Дзюби дослідник називає прагнення справедливості, яке можна спостерігати у праці. Висвітлюючи сучасну йому національну політику СРСР і її втілення на теренах УРСР, публіцист називає речі своїми іменами, що призводить до того, що марксистська за формою праця «Інтернаціоналізм чи русифікація?» фактично стала яскравим та обґрунтованим запереченням реального марксизму-ленінізму.

Ця робота призначалась трьом своєрідним верствам тогочасного українського суспільства: партійній номенклатурі, російськомовній громаді УРСР та самим українцям, особливо молоді. Праця І. Дзюби відіграла чималу просвітницьку роль, оскільки в ній йшлося і про деякі незнані для тодішнього українського читача питання української історії. Зокрема це стосувалося не досить відомого процесу українізації, що ним у 20-х роках за згоди Кремля керували українські комуністи-патріоти, досягши при цьому вагомих результатів. Йдеться також і про тривожні тенденції в економіці, які сприяють розквіту русифікації за рахунок асиміляції та масованої трудової міграції.

У десятому розділі своєї праці І. Дзюба обґрунтовував надзвичайно принципову думку про те, що одним із елементів русифікаторської політики є ослаблення української культури, перетворення її в щось другорядне й малоцікаве. Яскраві національні культурні явища об'єктивно несли в собі небезпеку для інтернаціоналізму по-радянськи, оскільки були демонстрацією сили, самобутності, духовного здоров'я нації. Радянський же «інтернаціоналізм» робив ставку на вивищення російського. У трактаті наведено чимало прикладів штучного «відведення крові від української культури», гальмування її розвитку, стимулювання провінційності. Поставив І. Дзюба й болюче питання про повноту української культурної спадщини [2, с.123].

Не оминула І. Дзюбу своєю увагою й автор однієї з найвідоміших праць про шістдесятництво – «Історії інакодумства в СРСР» Л. Алексєєва. Вона зараховує І. Дзюбу до переліку перших талановитих і сміливих публіцистів, літературознавців та істориків, чий трактат «Інтернаціоналізм чи русифікація?» став своєрідним кредо новітнього руху за права української

нації [1].

Отже, праця І.Дзюби, яка написана 55 років тому, багато в чому залишається актуальною. Це, дуже значущий публіцистичний твір для українців, адже довготривала русифікація не минула для нашого народу без наслідків.

Література

1. Алексеева Л. История инакомыслия в СССР. Вильнюс-Москва: Весть, 1992. – <http://www.memo.ru/history/diss/books/alexeeva/>.
2. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська акад.”, 2005. – 330 с.
3. Русначенко А. Розумом і серцем. Українська суспільно-політична думка 1940-1980-х років. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська акад.”, 1998. – 324 с.

УДК 821.161.2-92.09Лук'яненко

Сінчук О.І.

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ

ЛЕВКА ЛУК'ЯНЕНКА «СПОВІДЬ У КАМЕРІ СМЕРТНИКІВ»

Українське дисидентство з'явилося в середині 50х – на початку 60х рр. ХХ ст. Значною мірою це було пов'язано з тим, що після розвалу організації ОУН-УПА на території УРСР національний рух почав шукати нові форми боротьби з радянською владою в Україні.

У травні 1961 р. у Львівському обласному суді відбувся судовий процес над Українською робітничо-селянською спілкою – УРСС, організованою у 1959 р. Л. Лук'яненком. УРСС мала програму, що ставила за мету домогтися виходу України зі складу СРСР. Організатор спілки Л. Лук'яненко був засуджений до страти.

Він життя присвятив боротьбі за права української нації, за незалежність і державність України. За нелегальну діяльність був засуджений до страти. У камері смертників довідався, що вирок змінено на 15 років концтаборів. Відбувши строк, не скорився і продовжував боротьбу:

«Я дав обітницю небу – здобути Україні волю» :

[<https://vybory.pravda.com.ua/files/graph/smertnyklukjanenko>].

Найвідомішою роботою початку 1990рр стала книжка «Сповідь у камері смертників», в якій він змалював свою боротьбу за незалежність України.

Ця праця репрезентує життя автора. До книги додаються також деякі інтерв'ю і публіцистичні твори Л.Лук'яненка.. Автор також додає уривки вірші,що тільки поглиблюють сприйняття читачем світогляду, віра у краще майбутнє для свого народу.

Ця книга щоденник, свідок всіх переживань, розповідь про те, що йому доводилося бачити, з чим стикатися, з якими людьми працювати. Усі художні прийоми допомагають уявити життя

того часу – часу незламності духу.

Хоч Л.Лук'яненко і провів кілька місяців у камері смертників, сам підтримував смертну кару в незалежній Україні: «Я б хотів повернути смертну кару. Щоб злодії, які крадуть мільярди гривень, щоб їх розстрілювали просто публічно на площі перед телевізійними камерами», розповідав Л. Лук'яненко. [<https://www.livelib.ru/book/1001598539-spovid-u-kameri-smertnika>].

Отже, попри тотальний тиск, люди, котрі обрали шлях відстоювання своєї гідності, були переконаними у власній правоті і знаходили способи відстоювання своїх ідей. Надійним тилом для більшості дисидентів були їх родини (батьки, дружини, чоловіки, діти, сестри і брати). Адже попри страх і тиск, такі свідчення ми зустрічаємо у публіцистичних творах Л. Лук'яненко, завжди знаходилися люди, котрі не боялися виявити солідарність, співчуття та допомогти переслідуваним за переконання і членам їх родин.

Література

1. Л. Лук'яненко Що далі? Л. Лук'яненко – Л:УЦІС, 1989. – 49с..
2. Смертник Лук'яненко Л. [Електроний ресурс].
Режим доступу: <https://vybory.pravda.com.ua/files/graph/smertnyk-lukjanenko> (26.11.2020)
3. Сповідь у камері [Електроний ресурс]. Режим доступу: <https://www.livelib.ru/book/1001598539-spovid-u-kameri-smertnika> (26.11.2000)

УДК: 821.161.2-92.09Чорновол

Юшина Л.А.

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ «ЛИХО З РОЗУМУ (ПОРТРЕТИ ДВАДЦЯТИ «ЗЛОЧИНЦІВ»» В.ЧОРНОВОЛА

«Лихо з розуму» (Портрети двадцяти «злочинців») – це перша документально-публіцистична збірка, складена В.Чорноволем у 1967 р. і видана ним у Львові. У ній зібрані матеріали про Першу хвилю арештів серед української інтелігенції 1965–1966 рр.: біографічні довідки про двадцять політв'язнів цього «набору», їхні листи, звернення, літературні та художні твори. Крім того, В.Чорновіл включив до збірника списки в'язнів Дубравлагу (Мордовські табори) – учасників боротьби за незалежність України 1942–1954 рр. , а також українців, засуджених за релігійні переконання [1].

Публіцистична збірка починається двома символічними уривками: з вірша «І мертвим, і живим, і ненародженим» Т.Шевченка і «Творів» В. Леніна. Потім йде передмова автора, у якій В. Чорновіл звертається до «Шановного Товариша». Також у цій частині публіцистичного твору він наголошує на тому, що вже звертався до теми арештів української інтелігенції у своєму листі до

ЦК КПУ, КДБ при Раді Міністрів УРСР, Прокуратури та Верховного суду УРСР, але не отримавши від них відповіді вимушений вдатися до інший дій [2, 365].

Наступним розділом «Лихо з розуму» є слово укладача, яке є історичним дискурсом у події 1965–66 рр. Тут ми бачимо знайомі прізвища – І.Світличний, брати Б. та М. Горині, М.Озерний та інші. Укладач звертає нашу увагу на «типову» біографію засудженого за антирадянську націоналістичну пропаганду та агітацію – 28–30 років, виходець із робітничої або селянської родини, відмінник навчання у школі і вузі, друкується у періодиці та т.д. Майже усі засуджені підходять під цю схему, окрім декількох випадків: П.Заливахи, Є.Кузнецової, І. Іващенко та ще декількох прізвищ.

У слові укладача читач знайомиться зі стислою біографією кожного згаданого діяча, може скласти власну думку про їх творчість і життєві труднощі, які спіткали їх на шляху до відродження української свідомості і незалежності. Усі двадцять «злочинців», листи та матеріали яких опубліковані у цій збірці, не визнавали свою провину і уважали себе покараними несправедливо й незаконно [2, 375].

Після першої частини публіцистичної збірки В.Чорновіл переходить до більш детального розгляду біографії своїх героїв. На кожну особистість автор відводить дві-три сторінки, в які при цьому вміщує не тільки інформацію про неї, але й особисті записи в'язнів. Документи, заяви, листи до родини та друзів, інші документи зі слідства – усе це покликане на те, щоб ми з вами змогли зрозуміти дії та світогляд «злочинців». В.Чорновіл вдало користується сучасним методом сторітелінгу, акцентуючи увагу читача не на сухих фактах, а на особистостях та їх переживаннях. Також він добре апелює документальними матеріалами, дає змогу власними очима побачити те, що було сховано від людей в архівах КДБ та інших радянських установах. Слід зазначити, що ця публіцистична робота В.Чорновола була надрукована за кордоном і мала широкий резонанс серед її читачів. Міжнародна громадськість піднесла голос на захист ув'язнених, і брежнєвські холоуї змушені були на це зважати. Отож дехто з тоді арештованих вважає В. Чорновола своїм рятівником [3, 98].

На нашу думку, публіцистична збірка «Лихо з розуму (Портрети двадцяти «злочинців»)» – гарний приклад документальної публіцистики, автор якої зміг не тільки зібрати до купи письмові докази невинності цих діячів культури і науки України, а й показати читачам особисті якості та причини їх дій. Ця публіцистична робота є обов'язковою для тих, хто хоче зрозуміти з чого починався дисидентський рух нашої країни і що сталося з тими, хто перший почав протистояти радянському режиму та владі «Вождя народів».

Література

1. Чорновіл В.М. Лихо з розуму (збірка). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B8%D1%85%D0%BE_%D0%B7_%D1%80%D0%BE

%D0%B7%D1%83%D0%BC%D1%83_(%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0)
) (дата звернення: 25.11.2020).

2. Чорновіл В.М. «Правосуддя чи рецидиви терору?». «Лихо з розуму». Матеріали та документи 1966-69рр.: твори: У 10-ти т. / упор. Валентина Чорновіл; Передм. Лесь Танюк. Київ: Смолоскип, 2003. С. 363–666.

3. Мельникова-Курганова О.С. Особливості дисидентських комунікацій в Україні 1960 – початку 1990 рр.: монографія / О.С. Мельникова-Курганова. – Маріуполь: ТОВ «ППНС», 2020. 228 с.

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

УДК 159.937

Бабкіна А. П.

**ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТІСНОГО РЕАГУВАННЯ В СИТУАЦІЇ
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

В сучасних нестабільних умовах життя люди стикаються з низькою проблемою орієнтування в навколишній соціальній дійсності. Такі життєві умови призводять до ускладнень при складанні конкретного, структурованого прогнозу свого життя. Невизначеність – це, в першу чергу, відсутність або недолік інформації. Будь-яка ситуація невизначеності приносить певний страх у життя кожної людини. Тож, цілком доцільно зазначити, що результатом ситуації невизначеності є поява страхів. Це може бути різні види страху, в залежності від ситуації невизначеності. Страх - це той стан, який виникає у ситуації невизначеності та являє загрозу життєдіяльності людини.

Головним механізмом подолання страху можуть стати особистісні прийоми контролю і самоконтролю. Кожна людина виробляє певні індивідуальні способи боротьби зі стресом, страхом і з негативними емоційними станами, вони називаються копінг-реакції або копінг-стратегії. Так само існують певні механізми психологічного захисту, які допомагають нам в переробці негативних переживань і страхів.

«Копінг-стратегії» – це ті чи інші прийоми контролю різних важких ситуацій або станів, які кожна людина відчуває на усвідомлюваному рівні. Для того щоб зрозуміти яка з копінг-стратегій краще і дієвіший, потрібно добре знати свої особистісні характеристики і розуміти свої реакції на різні ситуації [2 с. 105].

Так само існують певні механізми психологічного захисту, які допомагають нам в переробці негативних переживань і страхів.

3. Фрейд «Захисні механізми - це такі собі форми несвідомої психічної активності, спрямовані на усунення психологічного дискомфорту, неприємних переживань, що виникають в результаті загрози самоповазі чи цілісності особистості». Дані механізми спотворюють різні тривожні аспекти реальності, витісняють їх зі свідомості при цьому дозволяючи особистості зберегти найбільш важливі для її позитивної ідентичності уявлення про своє «Я» і про навколишню дійсність. Захист нашого «Я» проявляється не тільки у виконанні дії захисних механізмів, а й в тому, які індивід собі позначив і сформував особистісні межі, які також виконують функцію захисту [3 с. 142].

С.К.Нартова-Бочавер розглядала «Меж-контакт» – це певна важлива умова процесу контакту. Іншими словами це взаємодія між людиною та її оточенням, включаючи різні об'єкти,

предмети і явища. «Психологічні межі» - це розуміння власного «Я», розуміння своєї Я-концепції. Усвідомлене відділення себе, свого «Я» від інших і від навколишнього світу. Особистісні межі визначають людину, його основні можливості, бажання і відчуття.

Кожна людина по-різному визначає свої межі по-різному їх відчуває, і на основі цього автори зробили висновок про те, що сприйняття своїх меж - це неусвідомлене почуття, яке проявляється в почутті обмеженості від зовнішнього середовища[1 с. 12].

З метою визначення особливостей впливу ситуаційного страху на емоційний стан людини в ситуації невизначеності нами було проведено емпіричне дослідження. Дослідження проводилося в три етапи:

1. Констатувальне дослідження респондентів, з метою виявлення інтенсивності показника страху; сформованості особистісних меж; встановлення рівню ситуативної та особистісної тривожності; визначення основних копінг-механізмів та способів подолання труднощів; виявлення механізмів психологічного захисту особистості.

2. Формувальний експеримент, спрямований на профілактику особистісного страху та його форсування; корекцію адекватної самооцінки та подолання негативних емоцій викликаних страхом; формування суверенності психологічного простору особистості; розвиток адаптивних способів прийняття рішення.

3. Контрольне дослідження інтенсивності показника страху, сформованості особистісних меж, встановлення рівню ситуативної та особистісної тривожності, визначення основних копінг-механізмів та способів подолання труднощів, виявлення механізмів психологічного захисту курсантів до корекційної роботи та після.

Гіпотезою нашого дослідження виступає: причиною виникнення ситуаційного страху в умовах невизначеності можуть бути нестійкі особистісні межі. З метою перевірки даної гіпотези було проведено дослідження, де вибірку складали 71 респондент, вікові категорії: від 20 до 30 років, люди різних професійних напрямів: вихователі дошкільного навчального закладу та курсанти-слухачі Донецького юридичного інституту МВС України. Дослідження проводилося у вересні-листопаді 2020 року.

Констатувальне дослідження дозволило нам встановити, що у досліджуваних завищений показник особистісного страху, присутня вираженість ступеня особистісної тривожності, спостерігається несформованість особистісних меж, завдяки чому вони вибирають деструктивні копінг-стратегії та захисні механізми.

Після проведеної корекційної роботи за результатами контрольного дослідження за аналогічними методиками було отримано позитивні результати. Виявлено, що у учасників нормалізувався показник особистісного страху. Страху, які переважали раніше – це страх хвороби близьких, страх змін в особистісному житті та страх війни більше не перешкоджають

реалізації основних життєвих цілей і прагненню до дії. Учасникам вдалося усвідомити причини виникаючих емоційних явищ, які виявлялися в ситуації невизначеності і навчилися управляти даними емоціями, які викликав особистісний страх. Зараз страх не є загрозою і значною проблемою для особистості кожного учасника. Саме тому, що учасникам вдалося нормалізувати свій особистісний страх, їх рівень особистісної тривожності змінився. Якщо раніше спостерігався високий рівень тривожності, то після корекційної програми у всіх учасників рівень тривожності змінився на помірний. Учасники змогли подолати свої негативні переживання за допомогою рефлексії та роботи над собою. Досліджувані змінили свою поведінку в конфліктній ситуації, тобто після проведення корекційної програми вони обирають конструктивні способи впорядкової поведінки.

За результатами було встановлено, що показник суверенності психологічного простору учасників підвищився за усіма шкалами, було визначено взаємозв'язок усіх показників суверенності психологічного простору та констатовано, що робота з формування психологічних меж одного показника тягне за собою формування меж іншого. Також ми встановили значні зміни захисних механізмів та їх показників, а саме після роботи над собою досліджувані обирають конструктивні дії для подолання негативної ситуації.

Для того, щоб в ситуації невизначеності не виникав первинно особистісний страх, а навпаки людина вибирала конструктивні захисні психологічні механізми і копінг-стратегії, необхідно сформувати позитивну Я-концепцію та визначити, тим самим, усвідомити свій цілісний Я-образ, окремий від інших людей, що дає можливість розуміння особистісних меж, їх утримання і тим самим свободу в діях і виборі - це і є адекватним реагуванням в ситуації невизначеності. Гіпотезу дослідження підтверджено.

Література:

1. Корнілова Т. В. Психологія ризику і прийняття рішень. М. : Аспект Пресс, 2003. 105 с.
2. Фрейд А. Психологія «Я» і захисні механізми. М. : Педагогіка-Прес, 1993. 140 с.
3. Григор'єва О. В., Драпака А. В. Психологічні межі особистості та метод оцінки їх сформованості, Медицинская психология, №4, 2007. С. 8-13.

УДК159.964.21:343.382

Декалюк Є. В.

РОЛЬОВІ ПОЗИЦІЇ У МІЖОСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ЧИННИК ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ЗАСУДЖЕНИХ ЖІНОК

Проблема підвищеного рівня особистісної конфліктності та проявів конфліктної поведінки засуджених, які відбувають покарання у виправних державних установах, була і залишається

актуальною у роботі практичного психолога відділу соціально-виховної та психологічної роботи державних установ слідчих ізоляторів та виправних колоній нашої держави [3].

Різноманітні прояви конфліктної поведінки засуджених спостерігаються у міжособистісній взаємодії і детермінуються різними факторами. Одним із найважливіших факторів виникнення конфліктної поведінки серед засуджених можуть виступати закріплені рольові позиції та поведінкові патерни у міжособистісній взаємодії [1].

Гіпотезою наукового дослідження виступило припущення, що домінуючі рольові позиції засуджених можуть бути чинником виникнення конфліктної поведінки. У дослідженні взяли участь 30 засуджених жінок віком від 19 до 27 років. Для дослідження домінуючих рольових позицій засуджених жінок в міжособистісних відносинах використовувався опитувальник «Виявлення рольових позицій в міжособистісних відносинах», розроблений Е. Берном. Для дослідження рівня конфліктності особистості було використано тест «Рівень конфліктності особистості», розроблений В.А. Андрєєвим. Для виявлення оцінки власної поведінки засудженого у конфліктній ситуації використовувався тест «Оцінка власної поведінки у конфліктній ситуації», розроблений К. Томасом і адаптований Н.В. Гришиною. Для виявлення способів регулювання конфліктів було використано тест «Виявлення способів регулювання конфліктів», розроблений К. Томасом [2;4].

На першому етапі нашого дослідження було виявлено домінуючі рольові позиції засуджених жінок в міжособистісних відносинах. Результати показали, що домінуючою рольовою позицією у жінок в міжособистісних відносинах є позиція дитини – 60%. Жінки з домінуючим у структурі особистості его-станом «Дитина» підкоряються життєвим принципам емоцій та власних почуттів. Головним життєвим правилом таких людей є твердження: «Я хочу». Зазвичай такі люди відрізняються високим ступенем особистісного інфантилізму, спонтанністю поведінки, впертістю, поганим самоконтролем емоційних проявів, небажанням підкорюватися правилам та заборонам, егоцентризмом та самознищувальними вербальними виразами. Менш розповсюдженою у жінок в міжособистісних відносинах виступає рольова позиція дорослого, яка складає 23,30%. Жінки з домінуючим у структурі особистості его-станом «Дорослий» сприймають, переробляють і логічно аналізують інформацію, обдуманно приймають рішення переважно без емоцій, перевіряючи їх доцільність. Найменш розповсюдженою рольовою позицією в міжособистісній взаємодії жінок виявився его-стан «Батько», який склав 16,7%. Жінки з такою рольовою позицією схильні до критики, оціночних суджень, повчань та надавання порад по відношенню до оточуючих. Вербальними ознаками цього его-стану виступають наступні: слова і вирази типу «повинен», «мусиш», «тому що я так вважаю». Розповсюдженими невербальними ознаками є: вказівні жести, авторитарні пози, погляд зверху вниз, докори [5].

На другому етапі нашого дослідження було встановлено рівень конфліктності засуджених жінок. Тестування показало, що домінуючим серед жінок виступає середній рівень конфліктності, який складає собою 53,40% [2;4].

На третьому етапі нашого дослідження були виявлені оцінки власної поведінки засуджених в конфліктних ситуаціях. У 56,60% жінок засуджених переважає жорсткий тип вирішення конфліктів та суперечок, який характеризується схильністю особистості за будь-яку ціну захищати власну позицію та залишатися несхитною у суперечках. Рідше у 26,40% засуджених зустрічається демократичний тип вирішення конфліктів та суперечок. Прихильники такого поведінкового патерну зазвичай дотримуються думки, що завжди можна домовитися [4].

На четвертому етапі дослідження були виявлені домінуючі способи регулювання конфліктів. Домінуючим способом регулювання міжособистісних конфліктів у 40% засуджених жінок є суперництво, яке представляє собою конкуренцію, як прагнення досягти власної мети та задовольнити особисті інтереси на шкоду іншій людині [2].

На п'ятому етапі дослідження домінуючі показники за усіма чотирма методиками було співвіднесено і проведено кореляційний аналіз. У 60% засуджених переважає его-стан «Дитина», який характеризується загальним егоцентризмом, схильністю до емоційно-афективних проявів, в тому числі збудливості, агресії та провокування конфліктів. У 53,40% засуджених жінок переважає середній рівень конфліктності особистості, що свідчить про помірний ступінь вираження особистісної схильності до конфліктної взаємодії. Важливим є те, що у 56,60% жінок цієї категорії домінує жорсткий тип поведінки у конфліктній ситуації, який характеризується впертістю, наполегливістю, конкуренцією з опонентом та прагненням досягнути власної мети за будь-яку ціну [3;5].

У 23,30% опитуваних жінок переважає домінуюча позиція «Дорослий». Такі люди відрізняються адекватністю, особистісною зрілістю, витриманістю у поведінці та контролем емоційних реакцій. У 36,60% жінок наявний високий рівень конфліктності особистості, що свідчить про схильність до утворення конфліктної взаємодії. Слід звернути увагу на те, що у 26,40% респондентів переважає демократичний тип поведінки у конфліктній ситуації, який характеризується схильністю до вирішення конфліктного питання на основі знаходження альтернативи та взаємовигідних домовленостей. Домінуючим способом регулювання конфліктів у 30% виступає компроміс, як бажання людини з самого початку конфлікту йти на поступки та домовлятися [2;5].

У 16,70% респондентів переважає его-стан «Батько». Найчастіше у поведінці таких жінок простежується стійка тенденція до повчань оточуючих, вербальної критики, впевненості, що вони мають більше досвіду в порівнянні з іншими, та бажання давати поради оточуючим, навіть коли це недоречно. Дуже високий рівень особистісної конфліктності переважає у 10%

опитуваних жінок, що свідчить про необхідність проведення індивідуальних консультаційних та корекційних занять з засудженими. Важливим є те, що у 30% жінок зустрічається такий спосіб регулювання конфліктів, як уникання. Такі люди схильні до уникнення загострення конфліктних ситуацій [4;5].

Таким чином, у процесі проведення аналізу результатів дослідження було встановлено, що его-стан особистості впливає на рівень конфліктності особистості та спосіб поведінки і регулювання конфліктної ситуації. Переважно 60% засуджених, у яких переважає его-стан «Дитина» у кількості 56,60% схильні до жорсткого типу поведінки під час конфліктної взаємодії та суперництва, як способу вирішення конфліктної ситуації. 53,40% засуджених мають середній рівень особистісної конфліктності, але необхідно звернути увагу на те, що у 40% засуджених жінок способом регулювання конфліктів у міжособистісній взаємодії виступає суперництво, яке може виявитися у вербальних або невербальних проявах агресії [2;4;5].

Література

1. Ильин Е.П. Психология общения и межличностных отношений. Учебник. Санкт-Петербург, 2012. 576 с.
2. Пірен М.І. Конфліктологія. Підручник. Київ : МАУП, 2003. 360 с.
3. Столяренко А.М. Прикладная юридическая психология. Учебное пособие для вузов. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 639 с.
4. Тихомирова Є., Постоловський С. Конфліктологія та теорія переговорів. Підручник. Рівне : Перспектива, 2007. 389 с.
5. Berne E. Games People Play: The Basic Handbook of Transactional Analysis. New York : Ballantine Books, 1996. 216 p.

УДК 159.9

Демчишина Н. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІКОВОГО РОЗВИТКУ У МОЛОДШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Віковий період 9-12 років є одним з найцікавіших і, в той же час, ключових з точки зору психосоціального розвитку дитини. Школярі цього віку проживають досить складний і психологічно насичений період у своєму житті. Нова соціальна ситуація породжує новий характер взаємовідносин. Події, що відбуваються в цей час, наповнені своїм унікальним психологічним змістом. Незважаючи на актуальність цього вікового періоду, багато дослідників відзначають, що він до сих пір недостатньо вивчений. Межі досліджуваного нами віку «розмиті» в зарубіжних і вітчизняній періодизаціях; в них він не позначений як єдиний період; не виявлено його психологічний зміст. У той же час він є стратегічно важливим для виховання, оскільки він

однаково сензитивен як до негативних впливів соціуму, так і до культурних цінностей, що визначає доленосні орієнтири і вибори. Успішність проходження дітьми предпідліткового вікового етапу пов'язана як з впливом середовища, так і з внутрішніми психологічними факторами, також недостатньо вивченими.

Предпідлітковий вік необхідно розглядати як єдиний перехідний період між молодшим шкільним і подальшим підлітковим періодами за своїм психологічним змістом. Діапазон психосоціального розвитку дітей 9-12 років по характеру і глибині змін, що в ньому відбуваються, розглядається як перехідний період між молодшим шкільним і підлітковим віками зі своїми структурними, динамічними характеристиками і закономірностями, що включають особливості предпідліткової кризи, системоутворюючим фактором психосоціального розвитку в якому виступає формування і структурування міжфункціональних зв'язків між психологічними характеристиками. Динаміка психічного розвитку дітей в цей період зумовлена як зовнішньою соціальною ситуацією, так і значними внутрішніми змінами психологічних характеристик.

У віковій динаміці 9-12 років відбувається формування і переструктурування межфункціональних зв'язків між психологічними характеристиками, які можуть утворювати групи з стійкими взаємозв'язками. Ці зміни носять диференційований характер і залежать від гендерних відмінностей, рівня інтелектуального розвитку та віку школяра.

Отже, 10-12 річний вік - прикордонний між дитинством і отрочеством. В якості центральної лінії психічного розвитку одні дослідники виділяють розвиток інтелекту, інші - особистості. У цьому віковому діапазоні відбувається інтерференція кількох криз. Одна викликана початком латентних передпубертатних змін статевого дозрівання, що детермінують протиріччя цього етапу розвитку дитини «зсередини». Інша вікова криза пов'язана зі зміною соціальних відносин і ставлення до себе. Тож, віковий діапазон 9-12 років є «турбулентною зоною» у психічному розвитку. Проте, цей вік до сих пір не виділено в вікових періодизаціях як специфічний, що відрізняється від інших періодів розвитку. Недостатньо вивчені закономірності цього вікового періоду, відповідні йому феноменологія і динаміка психосоціального розвитку школяра.

Література

1. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості : монографія / Сергій Дмитрович Максименко. – К. : ТОВ «КММ», 2006. – 240 с.
2. Цукерман Г. Л. Опыт типологического анализа младших школьников как субъектов учебной деятельности // Вопросы психологии. 1999. № 6.

УДК 159.922:355-057.36

Захарченко О.О.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ФАКТОР АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ МИРНОГО ЖИТТЯ

Сьогодення ставить перед суспільством багато викликів, пов'язаних з наслідками військових подій на сході держави, які неможливо буде подолати без розуміння особливостей психологічного впливу на свідомість особистості.

Сучасна наука розглядає феномен адаптації в трьох аспектах: в фізіологічному, соціальному і психологічному та визначає її не як просте пристосування внутрішнього змісту до зовнішніх умов, але як процес дуальної взаємодії між особистістю та середовищем, результатом чого має стати відновлення між ними рівноваги [1, 2].

Результатом адаптаційних процесів особистості є факт адаптованості, яка у свою чергу може набувати різних форм в залежності від сфери, якої торкнулись адаптивні перетворення, а саме: у формі зовнішньої адаптації, що виявлятиметься у поведінкових проявах; у формі внутрішньої адаптації, що є тотожною соціалізацією; у формі змішаної адаптації, яка проявлятиметься у синтезі механізмів попередніх двох форм [3].

Ціннісні орієнтації у науковому просторі розглядаються переважно через поняття ставлень та установок або як стан готовності до певного способу реагування стосовно трьох сфер функціонування особистості: когнітивної (як знання норм і правил), емотивної (як мотивація) та поведінкової (як готовність до певного роду дій) та не може бути розглянута за межами механізмів формування суспільного буття [4].

Крім того, ціннісні орієнтації є динамічним явищем, яке може набувати значних змін у своїй ієрархічній структурі під впливом зовнішніх подій, що має найяскравіші прояви в екстремальних умовах та детермінує необхідність розвитку адаптивних процесів на противагу дезадаптивним тенденціям у суспільстві, адже являє собою потенційне джерело виникнення соціальної напруги [5].

Особливою віковою групою в контексті реадaptaції після впливу травмуючих подій була визначена група середнього віку, яка охоплює перетин найгострішої вікової кризи – кризи сорока років, результатом подолання якої для подальшого нормального функціонування особистості має стати досягнення нею стану «акме» або піку особистісного розвитку та самореалізації [6].

Екстремальна ситуація виявляється у комплексі зовнішніх і внутрішніх психологічних впливів, які детерміновані об'єктивним існуванням та суб'єктивним усвідомленням особистістю гострих вітальних загроз, що може мати свої наслідки у формі значних деформацій тканини психічного аж до проявлення у майбутньому посттравматичного стресового розладу (PTSD, ПТСР) та його симптомів: мимовільного вторгнення у свідомість травмуючих спогадів, порушення сну, підвищення рівня тривожності та агресії, зниження рівня зосередженості, які набувають загострення саме у стані дезадаптації [7, 8].

Стосовно перебування військовослужбовців в умовах бойових дій також визначено додатковий обтяжливий фактор необхідності виконання в екстремальних обставинах

професійних обов'язків, всупереч природному інстинкту самозбереження, що зумовлює ґрунтовні трансформації в системі цінностей і пріоритетів особистості, а у разі її демобілізації виявляє значну невідповідність між набутим досвідом життєдіяльності в екстремальних умовах і умовами мирного існування [9, 10].

Однак, до особистісних якостей військовослужбовців, що зумовлені особливостями їх професійного функціонування, можна віднести як такі, що можуть значно ускладнювати їх адаптацію в позабойових умовах (агресія, чорно-біле мислення, загострена реакція на небезпеку), так і такі, що можуть виявитись соціально корисними (сміливість, рішучість, непорушна воля, героїзм та відвага) [8, 10].

В ході емпіричного дослідження, у якому прийняли участь 68 військових віком від 30 до 45 років, за допомогою методики М. Рокича «Ціннісні орієнтації» було визначено, що найбільш значущими для військовослужбовців є такі термінальні цінності як друзі, здоров'я, свобода, сім'я, впевненість у собі, особистісний розвиток та такі інструментальні цінності як раціоналізм, відповідальність, чесність, незалежність, тверда воля, сміливість у відстоюванні своєї думки.

Порівнюючи ціннісні орієнтації діючих та демобілізованих військовослужбовців, було виявлено актуалізацію у їх ціннісній системі потреби у наявності цікавої роботи та суспільного визнання в умовах мирного життя, що вкладається у концепцію «акме», тобто може бути поясненим з точки зору вікових особливостей середнього віку.

За результатами дослідження за методикою СЖО Д.О. Леонтьєва було визначено, що більшість військовослужбовців мають відхилення показників наявності сенсу життя від середньої норми, при чому цей показник має негативну динаміку: якщо серед діючих військовослужбовців 57% мають достатньо високий загальний показник осмисленості життя, то для демобілізованої групи цей показник склав лише 21%.

За результатами тесту Сакса Леві «Незакінчені речення» була виявлена негативна динаміка щодо зростання рівня агресії серед військовослужбовців в умовах демобілізації: якщо серед діючих військових емоційні розлади переважно характеризуються як незначні та можуть бути подолані без втручання спеціаліста, то у 50% учасників демобілізованої групи були помічені ознаки серйозних порушень, що відображалось або в доволі агресивних відповідях, або в наявності ознак певних адикцій.

Найбільш гармонійними сферами у структурі відношень обох груп досліджуваних були визначені блоки відношення до сім'ї і друзів, які можуть стати позитивними факторами, що сприятимуть ефективному поверненню демобілізованих військовослужбовців до умов мирного життя та їх успішному проходженню процесу повторної соціально-психологічної адаптації.

Література

1. Леопан А.В., Корытков В.А. Профессиональная адаптация военнослужащих по призыву в воинских частях и подразделениях Воздушно-космических сил Вооруженных сил России : монография. Красноярск: Сиб. федер. ун-т, 2016. 254 с. URL: http://vii.sfu-kras.ru/images/pdf/m11_leopa-a.v._korytkov-v.a.pdf (дата звернення: 10.01.2020).
2. Акименко А.К. Понятие адаптации, ее критериях и механизмах адаптационного процесса. Адаптация личности в современном мире. Межвузовский сборник науч. тр. Саратов : Наука, 2011. Вып. 3. 110 с. URL: https://www.sgu.ru/sites/default/files/textdocsfiles/2014/02/27/sbornik_adapt._3.pdf (дата звернення: 10.01.2020).
3. Сластенин В.А, Каширин В.П. Педагогика и психология : учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : «Академия», 2001. 480 с.
4. Шеховцова Е.В. Розвиток уявлень щодо поняття «соціальна установка». Вісник Національного університету оборони України. Збірник наукових праць. Київ, 2013. С. 324-328.
5. Ядов В.А., Семенов А.А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности : Диспозиционная концепция. Москва : ЦСПиМ, 2013. 376 с.
6. Шаповаленко И.В. Возрастная психология. Москва : Гардарики, 2005. 349 с.
7. Євсюков О.П., Куфлієвський А.С. Екстремальна психологія: підручник. Київ : Август Трейд, 2007. 502 с.
8. Лебедєва С.Ю., Назаров О.О. Психологічні наслідки перебування рятувальників у зоні антитерористичної операції. Монографія. Харків : НУЦЗУ, 2019. 174 с.
9. Цыбаева Л.А. Социально-психологическая адаптация участников боевых действий. Развитие личности : Научный журнал. Москва, 2007. №1. С. 165-171.
10. Числіцька О.В. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців, що приймали участь у бойових діях (антитерористичній операції). Вісник Національного університету оборони України. Збірник наукових праць. 2015. №3(46). С. 338-343.

УДК 159.923.2-053.6

Калачова О. О.

ОСОБИСТІСНА ТРИВОЖНІСТЬ ЯК УМОВА ВИБОРУ КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Сучасні вимоги до студентів під час отримання освіти передбачають високий рівень інформаційного впливу, емоційної напруги, тимчасові або хронічні навчальні перевантаження,

що спричиняють ряд негативних наслідків як для їх соматичного, так і психологічного здоров'я [1].

Особливості подолання стресових ситуацій саме в юнацькому віці залишаються ще недостатньо вивченими. Проте, саме в юнацькому віці особистість є найбільш вразливою щодо різноманітних життєвих криз та стресів через свою спрямованість на самоствердження, юнацький максималізм, відсутність власного життєвого досвіду. В той же час період юнацтва є сензитивним до навчання психологічному подоланню стресових ситуацій через розвиток вольового та інтелектуального потенціалу особистості [2].

Дослідженням процесу виникнення стресових реакцій, способів їх профілактики та корекції поведінки особистості в стресових ситуаціях займалися такі зарубіжні дослідники, як Дж.Адамс, Ф.Александр, Дж.Амірхан, Г.Басовіч, Г.Вейлант, Р.Лазарус, а у вітчизняній психології дослідження подолання стресу здійснювалися з позиції особистісно-орієнтованого підходу (Л.І.Анциферова, В.А.Бодров, В.А. Ганзен, Л.П.Грімак) [5].

Поняття копінг використовується у психології для опису характерних способів поведінки людей в різних складних життєвих ситуаціях. Кінцевою метою даної поведінки і одночасно критерієм її ефективності можна вважати зниження стресогенного впливу ситуації, тобто її подолання, і вихід на нормальний рівень функціонування. Копінг-поведінка реалізується за допомогою копінг-стратегій. На вибір таких стратегій впливають вікові, гендерні характеристики, а також різноманітні психологічні особливості особистості. Найчастіше виділяють особистісні і ситуативні детермінанти копінг-поведінки [3].

Однією з відмінних рис багатьох робіт є пошук корелятив серед особистісних характеристик для вибору стратегій подолання; при цьому пошук корелятив часто виконується в рамках вивчення психологічних ресурсів особистості, яке вже оформилося в самостійний напрям досліджень. У якості психологічних копінг-ресурсів розглядається локус контролю, комунікативна компетентність, емоційний та соціальний інтелект, когнітивні здібності. Особливе місце у переліку копінг-ресурсів посідає рівень тривожності. Адже, залежно від рівня виразності, тривожність може виконувати різні за своїм характером і модальністю функції (сигнальна, що активуюча, деструктивна, тощо), які можуть вносити зміни в поведінку людини і, зокрема, у копінг- поведінку [4].

Метою нашого дослідження є визначення взаємозв'язку особистісної тривожності з механізмами адаптації до емоційної негативно-забарвленої ситуації.

Об'єктом дослідження виступають стресові стани особистості, а **предметом** — умови вибору копінг-стратегій у юнацькому віці.

Гіпотеза дослідження передбачає, що рівень особистісної тривожності є одним з головних умов вибору копінг-стратегії у людей юнацького віку.

У ході дослідження використовуються такі **методи** як аналітична обробка інформації психологічної наукової літератури; методика «Індикатор копінг-стратегій» Дж. Амірхана у адаптації Н. А. Сироти и В. М. Ялтонського; «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка; «Шкала тривоги Спілберга-Ханіна», «Шкала проявлення тривоги» Дж. Тейлор, у адаптації Т.А. Немчинова.

Отже, в результаті було встановлено, що існує взаємозв'язок тривожності та копінг-поведінки, який визначає особливості формування та вибору копінг-стратегій юнаками, та характеризує особливості прояву стресових станів особистості, що відіграє значну роль для людей юнацького віку у можливості подолання стресу найбільш ефективним чином.

Література

1. Бацилєва О. В., Пузь І. В., Гресько І. М. Особливості ставлення до здоров'я молоді з різним рівнем психоемоційного напруження. Психологічний журнал. Психологічний часопис. 2018. № 6(16). С. 167–183.
2. Сінельнікова Т.В. Психологічні особливості вибору копінг-стратегій в юнацькому віці. "Наука і освіта", 2015. №3, С. 101- 106
3. Шугай М.А. Копінг стратегії у ситуації прийняття рішень в юнацькому віці. Електронний науковий блог Острозької академії. 2010. <https://naub.oa.edu.ua>
4. Львова Е.Н. , Митина О.В., Шлягина Е.И. Личностная тревожность и выбор стратегий совладания. Вопросы психологии. 2015. № 2
5. Камынина Н.В. Копинг-стратегии личности в экстремальных условиях жизнедеятельности. автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. 2008. 212 с. <https://www.dissercat.com>

УДК: 159.922.23

Кит І. Е.

ДИСФУНКЦІЙНА СІМ'Я ЯК УМОВА ПОРУШЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ

Актуальність теми публікації обумовлена тим, що сім'я є соціальним захисним механізмом, це фундамент для розвитку дитини. Саме в сім'ї дитина засвоює норми людських відносин. Величезний вплив на функціонування родини оказує соціально – психологічний устрій суспільства. Функціональна сім'я забезпечує соціальний захист та розвиток її членів, створює умови для розвитку дитини, її психологічної та фізіологічної зрілості. Але, в умовах сьогодення сучасні сім'ї, потрапляючи в кризові ситуації, дуже змінюються та не розуміють або не можуть чи не хочуть знайти вихід із складних життєвих обставинах. Порухення або істотні зміни у

родині дуже впливають на міжособистісні відносини усіх її членів, особливо на дитину та її психологічне здоров'я.

Вивчення особливостей психологічного здоров'я дитини в дисфункційній сім'ї є значущим і актуальним для подальшого вдосконалення консультативного процесу з дітьми, які виховуються в психологічному дискомфорті. Дитина – це майбутнє людства, тому її психологічне здоров'я та психологічний комфорт дуже значущий. Є грань між взаємовідносинами в дисфункційній сім'ї та психологічним здоров'ям дитини, яка в ній виховується. Тому, дослідження особливостей психологічного здоров'я дитини в дисфункційній сім'ї є на сьогоднішній день актуальним.

Під натиском негативних впливів сучасного життя емоційна сфера дитини підлягає значним перевантаженням. Сім'я є для дитини одним з головних соціальних інститутів, що забезпечує необхідні умови для збереження і підтримки психічного здоров'я дитини.

Метою нашої роботи є дослідження особливості впливу дисфункційної сім'ї на психологічне здоров'я та психологічний комфорт дитини.

Проблеми дисфункційної сім'ї та ролі сімейного фактора досліджували Б. М. Алмазов, Ю.Є. Альошина, С.А. Белічева, Г.П. Бочкарьова, М.І. Буянов, А.Я. Варга, Д.Б. Ельконін, М. Земек, А.Й. Капська, А.Є. Лічко, Н.Е. Мілорадова, В.В. Столін, В.С. Торохтій, О.М. Цільмак, С.І. Яковенко тощо, проблему психологічного здоров'я досліджували Г.С. Абрамова, Б.С. Братусь, І.В. Дубровіна, А.І. Захаров, Н.Л. Коновалова, А.А. Корольков, М.І. Лісіна, В.М. Мясіщев, Г.С. Нікіфоров, В.П. Петленко, В.Ф. Сафін тощо.

На нашу думку, особливості дисфункційної сім'ї впливають на психологічне здоров'я та психологічний комфорт дитини. Це обумовлено тим, що поняття «дисфункційної сім'ї», на думку А.Й. Капської, відображає суть порушення функціонування сім'ї як соціального інституту. Це сім'я, яка з певних об'єктивних і суб'єктивних причин не може повноцінно виконувати свої функції [2].

Під дисфункційною сім'єю можна розуміти сім'ю, в якій дитина відчуває дискомфорт, стрес і зневагу з боку дорослих, піддається насильству або жорсткому поводженню.

І.В. Дубровіна під «психологічним здоров'ям» розуміє динамічну сукупність психічних властивостей, що забезпечують гармонію між різними сторонами особистості людини, а також між людиною та суспільством, можливість повноцінного функціонування людини в процесі життєдіяльності [1].

Весьма перспективним є підхід до проблеми психологічного здоров'я з точки зору розвитку особистості. А. Маслоу писав головним чином про дві складові такого здоров'я. Це, по-перше, прагнення людей бути всім, чим вони можуть, розвивати весь свій потенціал через самоактуалізацію.

Необхідна умова самоактуалізації, на його думку, - знаходження людиною вірного уявлення самого себе. Для цього потрібно прислухатися до «голосу імпульсу», оскільки «більшість з нас частіше прислухаються ні до самим собі, а до голосу тата, мами, до голосу державного устрою, вищестоящих осіб, влади, традицій і т. п. ». Але одного вірного уявлення про себе недостатньо. Людина повинна реалізувати те, що закладено в ньому природою, а перебудова суспільства повинна вестися шляхом створення для людей можливостей до їх самоактуалізації. І друга складова психологічного здоров'я - прагнення до гуманістичних цінностей. Маслоу вважав, що особистості, яка самоактуалізується, притаманні такі якості, як прийняття інших, автономія, спонтанність, чутливість до прекрасного, почуття гумору, альтруїзм, бажання поліпшити людство, схильність до творчості [1].

Література

1. Дубровина И. В. Школьная психологическая служба: вопросы теории и практики. М. : Педагогика, 1991. – 232 с.
2. Капська А. Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей: навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2012. – 232 с.

УДК 159.922.8

Клеба Н.В.

РОЛЬ РЕФЛЕКСИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ САМОСТАВЛЕННЯ В РАННЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Самоставлення являється актуальною темою вивчення в сучасній психології. Сучасність звертає більшу увагу на вивчення внутрішнього світу людини. Завдяки самоставленню людина може регулювати свої вчинки та думки. Розвиток самоставлення дає можливість пізнавати себе та усвідомлювати себе як особистість. Самоставлення є рушієм успіху у всіх сферах активності, а саме у: навчанні, трудовій діяльності, спілкуванні, пізнанні, взаємовідносинах та ін. Усвідомлення себе, та прийняття себе впливає на ефективність та успішність особистості.

Самоставлення є компонентом самосвідомості особистості, який виконує функцію прийняття особистістю самої себе і досліджується в тісному зв'язку з іншими складовими Я-концепції, перш за все, образом і картиною «Я». Прийняття себе, позитивне ставлення до себе забезпечує гармонійне існування та високий рівень самоідентифікації особистості, підкреслює активну роль суб'єкта у формуванні позитивного «Я» особистості [3, с.105].

В юнацькому віці з'являється новоутворення – самоставлення, при цьому юнак починає усвідомлювати себе як особистість – член суспільства і учасник міжособистісних взаємин, але центральним новоутворенням у самоставленні в юнацькому віці – почуття дорослості, що виявляється в прагненні бути й вважатись дорослим, провідною діяльністю, якого виступає

інтимно – особистісне спілкування, провідною функцією самоставлення підлітка є соціально-регуляторна. Для юнацького віку властиве прагнення до подолання своїх недоліків, у зв'язку з яким виникає самовиховання [2, с. 328].

Юнацький вік – відповідальний період у формуванні самосвідомості особистості, важливим компонентом якої є самоставлення. Негативне самоставлення, що супроводжується низьким рівнем самоповаги та самоприйняття блокує процес особистісного зростання та стає підґрунтям деструктивної поведінки. Натомість, адекватне ставлення до себе сприяє самоздійсненню молодій людині.

Проблема рефлексії в юнацькому віці розглядається у зв'язку з формуванням активної життєвої позиції та формуванням особистості, самовизначенням, усвідомленням власної значущості.

Т.О.Сімакова досліджуючи специфіку розвитку особистісної рефлексії в юнацькому віці, виділила три її рівні: перший (низький) рівень характеризується наявністю синкретичного «образу Я» і відсутністю рефлексії себе, другий (конфліктний) полягає в поступовій диференціації уявлень про зовнішнє і внутрішнє Я, третій (конструктивний) полягає в побудові динамічного «Я» на основі особистісної рефлексії як найважливішої умови для самоактуалізації в умовах не прогнозованого майбутнього. Дослідження показало, що в даному віковому періоді домінують перший і другий рівень розвитку особистісної рефлексії [1, с. 48].

Розвиток самоставлення у цьому віці активізують такі чинники, як новий соціальний статус, зміна виду діяльності, розширення соціального оточення. Зміни самоставлення цей віковий період відбуваються у напрямку розвитку та поглиблення рефлексивних та інтегративних процесів, що веде до виникнення відносно стійкого уявлення про себе, як про цілісну особистість, яка має певні переконання та прагнення, більш менш сформовані особистісні позиції, певні професійні орієнтації.

З метою визначення ролі рефлексивних здібностей в формулюванні самовідношення в юнацькому віці нами було проведено емпіричне дослідження.

Дослідження було проведено в три етапи:

1. Констатувальне дослідження було проведено з метою виявлення структури самовідношення особистості, також прояв окремих компонентів самовідношення: закритості, самовпевненості, самостриманості, відображення самовідношення, самоцінності, самоприв'язанності, внутрішній конфлікт, та самозвинувачення.

2. Формувальне дослідження, проведення корекційної програми, спрямованої на усвідомлення учасниками важливості прояву високого рівня самовідношення; формування адекватної самооцінки, позитивного самовідношення юнаків; формування рефлексивних здібностей юнаків.

3. Дослідження для перевірки ефективності корекційно – тренінгової програми з метою виявлення усвідомлення учасниками важливості прояву високого рівня самовідношення; формування адекватної самооцінки, позитивного самовідношення юнаків; формування рефлексивних здібностей юнаків до корекційно – тренінгової програми та після.

Припущенням нашого дослідження було, що формування самоставлення в юнацькому віці залежить від рівня рефлексивних здібностей. З метою перевірки даної гіпотези було проведено дослідження, де вибірку склали 76 респондент, вікові категорії від 16 до 18 років, 35 дівчат та 41 юнак. Для експерименту ми використовували методики, які дозволили отримати нам необхідну інформацію про досліджуваних.

Зробивши аналіз результатів, які ми отримали при проведенні констатувального дослідження, можемо зробити висновки: у 20 випробуваних виявлено низькі показники по 4 критеріям самовідношення: самоконтроль, відображення самовідношення, самоприйняття, самоцінність що потребують корекції; також низькі показники були виявлені в прояві самоповаги, такі показники показали 23 респонденти, 3 учасники із них мають потрібність в консультації; в прояві рефлексивних здібностей, 20 випробуваних проявили також низький рівень; в корекційну групу увійшли 20 респондентів, які мають низькі показники по представленим критеріям самоставлення, та ті хто проявив низький рівень рефлексивних здібностей.

Після проведення корекційно – тренінгової програми, нами було зроблено висновки що програма є ефективною, адже учасники змогли отримати позитивні результати, в порівнянні із результатами до корекційно – тренінгової програми. Учасникам вдалося звернути увагу на важливість особистісних рефлексивних здібностей. У більшості рефлексивні здібності підвищились із низьких показників до середніх, прояв високого рівня рефлексивних здібностей виявлено у 2 респондентів, адже формування рефлексивних здібностей є не простим завданням. Це не є кінцевим результатом, це скоріш прояв ситуативний, а не прояв формування здібностей. Також, учасники змогли змінити свій рівень прояву самоповаги, та досягти середнього та високого рівнів прояву.

В результаті проведення експериментального дослідження, ми виявили, що рівень рефлексивних здібностей має взаємозв'язок з самоставленням особистості в юнацькому віці. Саме в цьому віці що самоставлення, що рефлексивні здібності мають свій початок. Самоставлення розглядається як компонент самосвідомості особистості, який виконує функцію прийняття особистістю самої себе і досліджується в тісному зв'язку з іншими складовими Я-концепції, перш за все, образом і картиною «Я». Рефлексивні здібності дають змогу повністю зрозуміти, усвідомити та розкрити найяскравіше свій образ «Я».

Література:

1. Муравьева О. А. Развитие самопознания и позитивного образа Я у подростков в условиях групповой психологической работы. Хабаровск, 2005.-48 с.

2. Щедровицкий Г.П. Идея рефлексии в самых общих чертах / Г.П. Щедровицкий // Модели рефлексии. Новосибирск, 1995. -С. 327-329.

3. Kaplan, H. Deviant behaviour in defence of self / H. Kaplan. – N.Y., 1980.-105 с.

УДК 159.922.72-053.66

Коноп І. І.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Тема дослідження пам'яті завжди була і є актуальною. Це зумовлено тим, що пам'ять супроводжує нас усе життя, допомагає зберігати життєвий досвід, завдяки пам'яті людина здатна розвиватися. Будь-які зміни в її психіці завжди залежать від попереднього досвіду, що зафіксований у пам'яті. І.М. Сеченов зазначав, що, не маючи пам'яті, ми би все життя відчували себе, мов новонароджені, кожну мить заново пізнаючи світ [1].

Усі враження від оточуючого світу, які ми отримуємо протягом життя, не проходять безслідно. Вони зберігаються, закріплюються, і відтворюються при необхідності. С.Л. Рубінштейн вважав, що без пам'яті наше сьогодення безповоротно зникало би у минулому[2].

Таким чином, пам'ять – це психічний процес, який полягає у закріпленні, збереженні та подальшому відтворюванні слідів минулого досвіду[3].

Як було зазначено вище, пам'яттю ми користуємося все життя: від народження, коли вона вперше проявляється у вигляді умовних рефлексів, до самої старості. Протягом цього часу кількісні та якісні характеристики пам'яті значно змінюються та найбільш активного розвитку пам'ять набуває у підлітковому віці.

Підлітковий вік характеризується значними змінами у всіх сферах, провідною діяльністю стає встановлення взаємовідносин з оточуючим світом. Головне місце, як і раніше, займає навчання, але змінюються мотиви. Підліток починає розуміти і планувати, чим він буд займатися у майбутньому. Звісно, ці зміни впливають на розвиток психічних процесів, зокрема пам'яті [4].

У підлітковому віці запам'ятовування набуває довольного характеру, тобто підліток ставить перед собою мету запам'ятати матеріал та використовує різні прийоми запам'ятовування. Також активно розвивається логічна пам'ять, значно покращується запам'ятовування абстрактного матеріалу. Близько к 15-16 рокам логічна пам'ять заміщає образну і стає провідною. Щодо кількісних характеристик, збільшується швидкість запам'ятовування та об'єм інформації, що зберігається у пам'яті [5].

Л.С. Виготський наголошує на такому феномені як «інтелектуалізація мнєми», сутність якого полягає у такому взаємозв'язку пам'яті та інтелекту, при якому інтелект виконує провідну діяльність. Якщо у молодшому віці дитина, щоб мислити згадувала будь-яку інформацію, то підлітку навпаки необхідно скористатися мисленням, щоб пригадати потрібну інформацію [6].

Таким чином, можна сказати, що пам'ять у підлітковому віці виконує не головну, проте все ще важливу роль. Важливо зазначити, що усі особливості пам'яті є індивідуальними. Якщо одна людина здатна швидко запам'ятати великий обсяг інформації, то іншій для цього може знадобитися більше часу. Тому можна зробити висновок, що розвиток пам'яті підлітка має велике значення для його психічного розвитку.

Література

1. Максименко С.Д. Общая психология. – М.: Рефл-бук, 2006. – 528 с.
2. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2007. – 712 с.
3. Маклаков А.Г. Общая психология: учебник для вузов. – Санкт-Петербург: Питер, 2011. – 583 с.
4. Обухова Л.Ф. Возрастная психология: учебник. – М.: Издательство Юрайт; МГППУ, 2011. – 460 с.
5. Гамезо М.В., Петрова Е.А., Орлова Л.М. Возрастная и педагогическая психология: Учеб. пособие для студентов всех специальностей педагогических вузов. – М.: Педагогическое общество России, 2003. – 512 с.
6. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6-ти т. Т.3 Проблемы развития психики / Под ред. А. М. Матюшкина. – М.: Педагогика, 1983. – 368с.

УДК 159.922.76

Кочетова О. В.

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ ОСІБ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Проблема представленості у самосвідомості людини самої себе у сучасному світі посідає особливе місце. Самоставлення виступає як умова успішного функціонування особистості у суспільстві, як внутрішній ресурс, який дозволяє людині бути суб'єктом власної життєдіяльності. Особливим чином це стосується осіб з функціональними порушеннями, зокрема функціональними порушеннями зору. Як зазначає Л.В. Тищенко, механізми формування ставлення індивіда до себе спираються на систему уявлень щодо власних особливостей, можливостей та обмежень [1].

У тому випадку, коли людина сприймає власні функціональні порушення ні як особливості, а як обмеження, вона у власному життєвому просторі діє через обмеження. Тоді як лише через уявлення про власні можливості особистість діє як суб'єкт власного життя.

Теорія Л.С. Виготського про первинні і вторинні порушення та їх вплив на хід психічного розвитку яскраво просліджується при формуванні особистості осіб з функціональними порушеннями зору. Порушення зорової функції виступає значущим фактором, який впливає на створення системи самоставлення. Дослідження Я-образу осіб з функціональними порушеннями зору доводять, що у випадку неадекватного ставлення до власного функціонального обмеження Я-реальне зазнає такого викривлення, як недооцінка чи переоцінка власних можливостей і свого реального світосприйняття [3].

Відомо, що критичним періодом у формуванні самоставлення є підлітковий вік, який характеризується перебудовою усіх попередніх ставлень людини до оточуючого світу і до себе, зокрема. Саме в цей період проявляються результати батьківського виховання. У тих випадках, коли переважним стилем сімейного виховання виступає гіперопіка чи гіпоопіка у підлітків з функціональними порушеннями зору формується відповідне самоставлення. В першому випадку переважає ставлення до себе як до глибоко обмеженої людини, що постійно потребує зовнішньої допомоги. У випадку гіпоопіки у самоставленні домінують такі характеристики, як власна малоцінність, непотрібність, занедбаність. Саме в підлітковий період особи з функціональними порушеннями зору особливо гостро усвідомлюють, що вони не такі як їх однолітки. Наявність у них функціональних порушень зору і усвідомлення власної відмінності від тих, хто нормально бачить, набуває особистісний сенс. Вони мають меншу можливість вибору контактів, знаходяться в положенні ізолюваності, меншої мобільності і комунікативності.

У дослідженні було доведено, що підлітки з функціональними порушеннями зору визнають свою несхожість з іншими людьми, що поєднується з неприйняттям себе, відсутністю стійкого самоінтересу, очікуванням антипатичного чи негативного ставлення до себе з боку інших людей [5].

Функціональні порушення зору обмежують стихійне виникнення соціальних контактів, позначаються на зниженні ініціативності незрячих та слабоворих осіб у спілкуванні. Неможливість упізнання знайомих на вулиці чи у приміщеннях, обумовлене функціональними порушеннями зору, призводить до складнощів у взаєморозумінні. Порушення перцептивної сфери не дає можливості достовірно судити про нюанси ставлення оточуючих до себе, що, в свою чергу, утрудняє формування самоставлення.

Самоставлення осіб з функціональними порушеннями зору має свої особливості, які пов'язані з оцінкою власної зовнішності. При цьому її оцінка залежить від критерія, який використовує людина: або за відлік береться власне уявлення про себе, яке побудоване виходячи з оцінки власного становища, або відбувається орієнтація на зовнішні оцінки, які транслуються зрячими людьми. При чому, ставлення до власної зовнішності є кращим у тотально незрячих осіб

у порівнянні з слабозорими, що може пояснюватися неможливістю порівняти власну зовнішність з іншими людьми [4,5].

Самоставлення осіб з функціональними порушеннями зору відображається в тому, як незрячі і слабозорі оцінюють власні можливості. Як зазначає Л.І. Солнцева, незрячі та слабозорі підлітки у переважній більшості поділяються на дві великі групи. Члени однієї вважають себе нездатними до виконання власних життєвих завдань, інші схильні ігнорувати факт функціонального обмеження зору та його наслідки [5].

Таким чином, особливими рисами самоставлення осіб з функціональними порушеннями зору виступають категоричність щодо власних можливостей, схильність до їх полярних оцінок (позитивних чи негативних), пасивність у комунікативній сфері, підвищена чутливість до оцінок з боку оточуючих, очікування їх негативного ставлення.

Література

1. Тищенко Л. В. Феноменологія самоставлення в психологічній науці / Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Сер. : Психологічні науки. – 2012. – Т. 2, Вип. 9. – С. 230–233.
2. Выготский Л.С. Полное собрание сочинений: В 6 т. М.: Педагогика, 1983 - Т.5: Основы дефектологии. - 1983. - 368 с.
3. Клопота Є.А. Особливості формування Я- образу у осіб з вадами зору : автореф. Дис. На здобуття наук. Ступеня канд. психол. Наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології». Запоріжжя, 2004.
4. Голикова А.А. Самоотношение подростков с различной степенью нарушения зрения/ URL: <https://www.science-education.ru/pdf/2015/4/88.pdf>
5. Солнцева Л.И. Психология детей с нарушениями зрения (детская тифлопсихология). Москва.:Классика.Стиль,2006.

УДК 159.923.2

Линник К. О.

ПРОЕКЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОРОСЛІШАННЯ В ДЗЕРКАЛІ ФЕНТЕЗІ

У контексті сучасних проблем кризи автентичності особистості література фентезі має потужний вплив на світогляд читачів різних вікових груп і насамперед підлітків, які, вирішуючи поширені проблеми розвитку, схильні долати розлад з дійсністю через деструктивні копінг-стратегії (відчуження, фрагментарності у переживанні досвіду, конформізму у поєднанні із порушенням самоідентифікації). В цьому сенсі актуальним виявляється дослідження

психоаналітичного дискурсу художнього твору, зверненого до захисних механізмів психіки за допомогою символізації несвідомих процесів і образного осмислення стресових переживань особистості. Метою проведеного аналізу є визначення психологічної проекції дорослішання, зображеної у сучасному фентезі як ментальний простір рефлексії читача щодо усвідомлення причин особистої самотності і сутності соціуму. Об'єктом дослідження служить образно-смісловне опосередкування психологічних проблем дорослішання, предметом – проекція вікової самодетермінації героя-підлітка в творах Н. Геймана «Кораліна», «Океан наприкінці дороги» із формуванням захисних моделей стресоподолання. Услід за психоаналітичним підходом З. Фрейда, К. Г. Юнга, Ж. Лакана [у працях 2-4], визначимо характерну для творів Н. Геймана авторську стратегію відображення процесу еволюції особистості через занурення в світ дитини у системі бінарного світосприйняття, осмислення відчуття пограничного стану очима підлітка і формування тринітарного цілісного мислення дорослого. Відома завдяки роботам З. Фрейда опозиція енергії життя і прагнення до саморуйнування пояснює причину важкого переходу між цими рівнями: пошук балансу, прийняття небезпечного, подолання страху - деякі з проблем, що виникають на шляху зростання [1].

На кожному рівні дорослішання концептуальними виявляються відповідні символи. Так, сприйняття дитиною реальності проходить через систему протиставлень «я» і «не я». У ситуації травмуючих подій діти створюють захисну зону «я», просторовим втіленням якої у Н. Геймана є образ будинку або дитячої кімнати героя. Зазначимо, що не випадково шлях у простір ірреального не виходить за межі цього будинку: двері в інший світ відкриваються всередину підсвідомого – в місце, населене двійниками людей і тварин, але процес повернення в справжній світ набуває значення руху назовні. Саме тому важливим психологічним досвідом виявляється не відмова особистості від втечі до притулку минулого, а збереження в реальності того, що відповідає ностальгічним спогадам. Тобто у сприйнятті читача формується образ шляху в сторону людських відносин через подолання почуття страху і пошук серед «темряви» і «туману» невідомого. Відзначимо також кореляцію символу дому із структурами психіки: в кожному будинку є горище під дахом, де мешкає персонаж, попереджуючий про небезпеку (образне втілення поняття Супер-его, яке регламентує спонтанні імпульси). Під підлогою є провал в порожнечу або бездонний колодязь – символи архаїчного несвідомого Воно або Ід (через колодязь чаклунство проникає в реальний світ і буде у той же спосіб відправлено назад, тобто пережито). Рівнем Его виявляються кімнати головних героїв, де їх свідомість зосереджена на важливих деталях – ключ, дзеркало, потаємні двері, порушення заборони і початок індивідуалізації особистості. Завершується визначена Ж. Лаканом стадія дзеркала, коли розщеплення сприйняття дитини на позитивне і негативне, зустріч із подвійною реальністю, переростає в досвід сприйняття себе як частини цілісного світу, в якому поряд із реальним «я»

існують проекції моїх думок і почуттів – магичні помічники або відьма, формується здатність психіки творчо реагувати на виникаючі конфлікти і об'єктивно взаємодіяти з ними [2].

Наступний етап дорослішання представлений межовим простором переходу. Його символами є образи, що виявляють суттєві зміни особистості підлітка. Наприклад, зламані речі, які мають дві сторони свого призначення – марна матеріальна зовнішня форма (наприклад, безногі і безрукі ляльки на пустирі), і магичний внутрішній зміст. У результаті творчої роботи уяви у кожній речі з'являється своя історія, прикріплена до подій в житті людини, що перетворює випадкові явища в ознаки пам'яті. Коридори, брудні дороги, наскрізні отвори, замки з ключами, до яких не дістати, рух по колу, повернення до тій чи іншій точці інтерпретуються як символи набутого досвіду і усвідомлення часу. Через маленький отвір каменю героїня може розпізнати і потім врятувати душі дітей, на дні відра з водою з'являються силуети людей, прихованих в тумані реальності. Гудзики замість очей і відсутність чітких фізичних оболонок – ця деталь відрізняє персонажів іншого світу від реальних прототипів і є маркером залучення некерованих ірраціональних сил. Щоб залишити героя в світі підсвідомого назавжди, чаклунки, які називають себе іншою мамою, пропонують героям віддати очі і залишитися назавжди на горищі – у темряві. Мотив втрати зору, відповідно до теорії З. Фрейда, обумовлений страхом перед втратою власної ідентичності. Водночас перемога дітей над чаклунством підкреслює їх нову здатність прийняти виклик дійсності і знайти духовне зір: інший світ спочатку здавався цікавим, але його ціннісна характеристика негативна, населена істотами-силами, людськими стереотипами, що не повинні існувати, адже змушують залишитися серед них назавжди, тоді як дорослішання і рух вперед – природно. Емоційний вплив художнього твору дозволяє читачу зрозуміти, що в прикордонному просторі між дитинством і дорослішанням психіка особистості відчуває ряд конфліктів, але в результаті переходу від дитячої системи протиставлень до синтезу протилежних сторін буття людина починає ставитися до проблеми не з позиції зовнішніх обставин, які можна обійти стороною, а приймає виклик як можливість змінити себе або світ [3].

Заключною стадією дорослішання виявляється оформлення у внутрішньому мовленні героїв питань – «Навіщо?», «Чому?», «Для чого?». Ірраціональне зло, на перший погляд, переможене і все стає на свої місця, але потенційна можливість для руйнації залишається у відкритому фіналі творів: рука відьми все ще на дні, а представники магичного і потаємного вічні. Герої це усвідомлюють, приймаючи небезпеку як частину повсякденного життя. Такий тип сприйняття, за логікою психоаналізу, ми визначаємо як дорослий тринітарний: утвердження чудесного в якості складової частини реального виявляється можливим завдяки наповненню колодязя і освітленню горища «Его» – формуванню самостійності особистості.

Отже, самотньою ознакою проєкції дорослішання в художньому світі фентезі є звернення до образного психоаналітичного аналізу етапів формування світосприйняття і саморозвитку. У запропонованій автором моделі переосмислення сенсу життя на певних вікових етапах встановлено баланс між трьома компонентами свідомості Ід – Его – Супер - Его, що сприяє продуктивному «дозріванню» особистості. При цьому повноцінність сформованого Его відіграє вкрай велику роль в подальшому житті, адже будь-які проблемні точки підсвідомості, не усунені або витіснені в підлітковому віці, можуть бути відображені в проблемах дорослого, відбиваючись як на фізичних, так і на ментальних аспектах життя, перешкоджаючи соціалізації особистості. Простір страшного і небезпечного, створений уявою дитини у якості захисного механізму, за посередництво фантастичних художніх образів перетворюється із хаосу в чорних і білих тонах в керовану реальність. Набуття читачем емоційного досвіду попереджає описане в аналітичній психології заміщення внутрішніх конфліктів і нереалізованої любові на агресію і саморуйнування в подальшому житті. Невідоме і моторошне виявляється простором соціальної гри і важливою складовою процесу дорослішання, завдяки якій формується Я-ідентичність особистості юного читача.

Література

1. Гейман Н. Коралина. Пер. с английского С. Кононенко. М.: АСТ: Астрель, 2010. 218 с.
2. Лакан Ж. Стадия зеркала [Електронний ресурс]. URL: https://www.gumer.info/bibliotek/Buks/Psihol/lakan/st_zerk.php (Час звернення 11.12.2020)
3. Фрейд З. Введение в психоанализ [Електронний ресурс]. URL: <http://www.lib.ru/PSIHO/FREUD/lekci.txt> (Час звернення 11.12.2020)
4. Юнг К. Г. Человек и его символы. СПб.: Б.С.К., 1996. 454 с.

УДК 159.99:316.36

Сєвідова О. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДРУЖНІХ СТОСУНКІВ В МОЛОДИХ СІМ'ЯХ

В Україні в останній час простежується негативна тенденція до збільшення розлучень. Молода сім'я складає особливу групу ризику у зв'язку з тим що перебуває на етапі свого становлення, а отже, у подружжя ще не налагоджена рольова адекватність та не узгоджені сімейні функції. Молода сім'я є найвідповідальнішим етапом функціонування і розвитку інституту сім'ї. На даному етапі життєвого циклу відбуваються події настільки важливої соціальної значущості, що кожна з них може вплинути на подальші перспективи як самої сім'ї, так і кожного її члена [1, с. 18].

У молодих сім'ях спостерігається підвищена потреба у визнанні, взаєморозумінні, актуалізуються проблеми психологічної і побутової адаптації. Протягом цього етапу змінюється

інтенсивність почуттів партнерів, встановлюється просторова і психологічна дистанція між молодим подружжям і їх генетичними сім'ями. [2, с. 55].

Усі ці особливості взаємодії молодого подружжя можуть призводити до виникнення конфліктних ситуацій. Н. В. Гришина виділяє основні причини виникнення конфліктів в молодих сім'ях:

- невиконання сімейних обов'язків (або перекладання на іншого);
- протилежне розуміння сімейних цілей, прагнення одного з подружжя реалізувати перш за все свої потреби і не розглядати задоволення потреб обох з подружжя;
- наявність у одного або у обох в подружжі завищеної або заниженої самооцінки, що призводить до непорозуміння один одного;
- невміння вчасно розкривати свої почуття та емоції;
- психосексуальна несумісність подружжя;
- відмінність уявлень в сім'ї про роль чоловіка або дружини;
- невміння сімейної пари розбиратися в основних причинах, що викликають негативну поведінку одного з пари;
- небажання одного з подружжя брати участь у виконанні основних завдань, які пов'язані з домашнім господарством;
- небажання одного з подружжя займатися вихованням дітей;
- різниця в типах темпераменту кожного члена сім'ї [3, с.3].

З метою дослідити соціально-психологічні та особистісні чинники виникнення протиріч в молодого подружжя було проведено експериментальне дослідження із застосуванням декількох методик. За результатами методики «Характер взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях» (Ю.Є. Алешина) можна зробити висновок, що майже половина молодих подружніх пар має високий рівень конфліктності. В таких парах наявні більше чотирьох конфліктних сфер подружнього життя.

Крім того було встановлено, що найбільш конфліктними сферами життя є: порушення рольових очікувань; проблемні відносини з родичами, друзями; розбіжність у відношенні до грошей; прояв домінування одним із подружжя; менш конфліктними є такі сфери вираження прагнення до автономії та прояв ревнощів; найменша кількість конфліктів виникає із-за неузгодженості норм поведіння.

Для діагностування рольової адекватності подружжя ми звернулись до методики «Визначення погодженості сімейних цінностей і рольових установок у подружній парі» (А.Н. Волкова). Найбільше порушення рольової адекватності спостерігається в емоційно-психотерапевтичній функції сім'ї, з чого можна зробити висновок, що в більшості пар не

вистачає взаємної емоційної підтримки, що є чи не найбільш важливим аспектом подружнього життя.

Порівняльний аналіз адекватності подружжя у виконанні основних сімейних функцій та рівня конфліктності пар дав нам можливість зробити висновок, що в конфліктних парах істотно порушена адекватність чоловіка, або дружини, а в деяких випадках і обох партнерів.

Крім того, за зазначеною методикою було визначено, що найбільш неузгодженою сімейною функцією є соціальна активність. Це можна пояснити тим, що жінки прагнуть до самореалізації, а той момент як їх чоловіки прагнуть, щоб дружина більше приділяла уваги сім'ї.

За допомогою тесту-опитувальнику задоволеності шлюбом ми змогли дослідити оцінку успішності шлюбу кожним з партнерів та визначити рівень задоволеності шлюбом в парі. Високий рівень задоволеності має 24,1% пар, низький рівень задоволеності шлюбом простежується в 34,5% пар, найбільша кількість пар із середнім рівнем задоволеності шлюбом – 41,4% пар.

Використовуючи методику діагностики самооцінки Т.Дембо-С.Рубінштейна ми з'ясували, що зазвичай за шкалами «здоров'я», «ума» та «характеру» спостерігаються показники адекватного самовідношення та рівня домагань, а рівень самооцінки за шкалою «щасливий - не щасливий» відповідає рівню задоволеності шлюбом. Отже, якщо рівень задоволеності шлюбом низький, то самооцінка показника «щастя» теж має низькі бали, та навпаки якщо показники задоволеності шлюбом високі, то самооцінка показника «щастя», відповідно, теж висока. Крім того, за допомогою цієї методики було досліджено розходження між рівнем домагань та рівнем самооцінки. Було зроблено висновок, що досліджувані, які не задоволені шлюбом, мають неадекватно великі очікування по відношенню до себе та свого партнера.

Корекційна програма для подружніх пар була спрямована на узгодження сімейних функцій подружжям, запобігання виникнення протиріч, а також формування ефективних навичок спілкування в конфліктній ситуації, а саме виробітку стратегії співробітництва.

В результаті корекційної роботи ми отримали зменшення рівня порушення рольової адекватності на 50%. Конфліктність в 45% зменшилась в двічі. В деяких випадках рівень конфліктності залишився колишнім, проте спостерігається зменшення загального індексу конфліктності. В одному випадку відмічений зріст порушення адекватності у поєднанні зі зниженням рівня конфліктності. Крім того, слід відміти те що, після корекційної роботи в 70% пар збільшився рівень задоволеності шлюбом, що пов'язано зі зменшенням неузгодженості шлюбно-сімейних функцій та рівня порушення рольової адекватності.

За результатами емпіричного дослідження можна зробити висновок, що узгодженість шлюбно-сімейних функцій знижує рівень конфліктності подружжя та запобігає виникненню

сімейних протиріч. Крім того можна зазначити, що незадоволеність шлюбом є наслідком порушення рольової адекватності подружжя та неузгодженості шлюбно-сімейних функцій.

Література:

1. Семья как социальная и эмоциональная единица: Семейная хрестоматия. Аккерман Н., Эйдемиллер Э., Александрова Н., Юстицкис В. И др. СПб. : Питер. 2000. - С. 17-26.
2. Челдышова Н. Б. Шпаргалка по социальной психологии : учеб. пособие М. : Экзамен, 2009. 110 с.
3. Гришина Н. В. Психология конфликта. 2-е изд. СПб.: Питер, 2008. 544 с.

УДК. 159.922.74-053.66

Сіпайлова О. М.

УСВІДОМЛЕННЯ Я-ОБРАЗУ ЯК ФАКТОРУ ФОРМУВАННЯ СТИЛЮ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМОДІЙ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

У процесі соціального життя особистості утворюються різні системи міжособистісних взаємодій. У різних сферах життєдіяльності за певними обставинами кожна особистість володіє типовими емоційними реакціями, має свої патерни поведінки в побудові взаємовідносин, дотримуючись звичних для неї правил та норм. Міжособистісні стосунки особистості у процесі становлення мають значний вплив на самооцінку, інтереси, мотиви, рівень домагань, життєві плани та на всі сфери її життя, які мають соціально-психологічну природу.

У підлітковому віці проблема взаємовідносин є досить актуальною. У цей віковий період активно формується «Я образ» підлітка, здійснюється розвиток уявлень про себе та оточуючих. Підліток активно шукає ефективні засоби побудови взаємовідносин, фактично починається формування особистісного стилю взаємовідносин.

Міжособистісна взаємодія починається з сприйняття людини людиною, тобто відбувається міжособистісне пізнання. Характерною ознакою міжособистісних стосунків є їх емоційне забарвлення, саме в людських стосунках виявляється глибинний зміст людського «Я». Особистість прагне переживати події власного життя разом з тими, хто перебуває поруч; для неї важливо, як реагують на ці події друзі, недруги, найближче оточення, найглибше своє щастя або нещастя вона нерідко бачить саме у стосунках з ними.

Життя особистості невіддільне від моральних вимог суспільства, як і перспектива суспільного розвитку нерозривно пов'язана з активністю людей. Тому моральна регуляція відносин особистості й суспільства є ніби внутрішнім моментом розвитку цих відносин, що вагомо впливає на діяльність особистості й суспільства [3].

Підлітковий вік - сенситивний до соціальної ситуації розвитку суспільства, в цей період відбувається становлення особистості. Важливою потребою підлітка стає бажання бути

включеним в групову взаємодію, мати близьких друзів, здійснювати суспільно корисну діяльність. Прагнення підлітка зайняти нове місце у стосунках із людьми, прагнення до самоствердження й дорослості не завжди набуває культурно адекватних форм вираження. Ці обставини, з одного боку, породжують численні складності в житті підлітка, з іншого — є головною умовою його особистісного становлення, найважливішим аспектом якого є вибір власних орієнтирів, мети і змісту свого життя [1].

Ріст самосвідомості і інтересу до власного «Я» у підлітків веде до змін в характері становлення і структурі Я - концепції. «Я образи», які з'являються в свідомості підлітка, різноманітні та відображають усі аспекти його життя, вони визначають його особистість, спрямованість і життєві плани на даному віковому етапі розвитку.

Формування «Я образу» у підлітковому віці стає найважливішим новоутворенням цього періоду, постає як регулятор взаємин, міжособистісних стосунків підлітків. Поведінка підлітка регулюється його «Я образом», а «Я образ» формується в ході спілкування з оточуючими людьми, перш за все, з однолітками. Орієнтація на однолітка пов'язана з потребою бути прийнятим і визнаним в групі, колективі, з потребою мати друга, крім того, з сприйняттям однолітка як зразка, який ближче, зрозуміліше, доступніше в порівнянні з дорослою людиною [4].

Таким чином, на розвиток Я-образу підлітка впливають взаємини з однолітками, з класним колективом.

Було проведено дослідження, в якому приймали участь учні 5 класу віком 11 років загальноосвітньої школи №18, у кількості 20 чоловік. Серед досліджуваних було 13 хлопчиків та 7 дівчаток. У результаті емпіричного дослідження була простежена залежність між стилем поведінки підлітка та усвідомленням себе у соціальному просторі. Притаманне цьому віковому періоду самоствердження, самостійність, пошук індивідуальності стає визначальним при виборі стилю поведінки. Переваженими стилями міжособистісних відносин у нашому дослідженні стають авторитарний стиль (19,67%) та менше виражені агресивний (11%), підозрілий (15%), залежний (13%), дружелюбний (11%) стилі поведінки. Помірний ступінь виразності стилів взаємодії з іншими свідчить про адекватне усвідомлення власного себе у реальному просторі за певними обставинами.

Було виявлено: чим більш позитивно підлітки ставляться до своєї зовнішності та фізичної привабливості серед одноліток, тим менше проявляють ознак агресивності у міжособистісних взаємодіях, обираючи дружелюбний стиль поведінки. Адекватний рівень усвідомленого ставлення до ситуації у школі сприяє доброзичливому встановленню міжособистісних взаємодій.

Діти з середнім та високим рівнями усвідомленості власного «Я образу» за такими позиціями як: Положення у сім'ї, Ситуація у школі, Зовнішність, Щастя мають й високі та середні

показники загальної задоволеності. Такі підлітки у побудові стилю взаємодії з іншими обирають авторитарний стиль поведінки з адаптивним ступенем виразності. Дітей з низьким рівнем усвідомленості за такими показниками як, Положення у сім'ї та Щастя треба віднести до групи ризику, вони обирають агресивність при побудові стилю взаємовідносин, що є першим показником на шляху до девіантної поведінки. Такі підлітки потребують психологічної допомоги для формування позитивного «Я образу».

Література

1. Журавльова Н.І Психологічна допомога підліткам у вирішенні міжособистісних проблем Психолог. – 2008. - № 12. – С. 3-9.
2. Кон І.С. Психология ранней юности: Книга для учителя– Москва: Просвещение, 1988–255с.
3. Мясищев В. Н. Понятие личности в аспектах нормы и патологии — Хрестоматия. — Самара: Изд. дом «БАХРАХ», 1999. — С. 197–244.
4. Фельдштейн Д. И. Трудный подросток. – Москва: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МО-ДЭК», 2008. – 208 с. Серия «Библиотека психолога», с.11.

УДК: 159.923.2:794

Скляренко Д. В.

НАСТІЛЬНІ РОЛЬОВІ ІГРИ ЯК РІЗНОВИД СПЯМОВАННОЇ УЯВИ, ЩО СПРИЯЄ РОЗВИТКУ ТРАНСЦЕНДЕНТНОЇ ФУНКЦІЇ ПСИХІКИ

Обрана нами тема дослідження є актуальною, так як настільні рольові ігри набули значної популярності серед сучасної молоді. При цьому, являючи собою творчий процес, настільні рольові ігри можуть бути використані у якості вправи «Вільне фантазування». Цю вправу К.Г. Юнг рекомендував для розвитку трансцендентної функції психіки, коректна робота якої, згідно положень глибинної психології, є одним з основних критеріїв психічного здоров'я. Отже, виявлення взаємозв'язку між НРІ і розвитком трансцендентної функції психіки допоможе нам з'ясувати, чи дійсно НРІ сприяє налагодженню і узгодженню роботи психічної сфери особистості.

З метою з'ясування можливості вважати настільні рольові ігри чинником розвитку трансцендентної функції психіки було проведено експериментальне дослідження взаємозв'язку гри в настільні рольові ігри і роботи трансцендентної функції психіки серед 73 респондентів юнацького віку. Корекційна програма була спрямована на набуття учасниками навичок продуктивної взаємодії зі змістами колективного несвідомого і активізацію роботи трансцендентної функції психіки та складалася з п'яти занять, в ході яких були використані

наступні вправи: «Три зони усвідомлення», «Спрямована уява», «Проміжна зона усвідомлення», «Вільне фантазування» і, власне, настільна рольова гра.

Зазначимо, що НРІ, як вправа корекційної програми, складається з двох етапів. Первинного, на якому відбувається вирішення питань стосовно того, в якому світі учасники хотіли б грати і яких персонажів хотіли б втілювати. Це з'ясовується за допомогою короткої (до 30 хв.) словесної гри, в ході якої кожен учасник виносить цікаві на його думку ідеї на обговорення з рештою групи. Коли більшість групи погоджується, що сьогодні їм буде цікаво грати дотримуючись однієї з запропонованих ідей і кожен з учасників визначається з персонажем якого хоче відігравати, розпочинається другий етап вправи. Другий етап представляє собою власне настільну рольову гру. При цьому настільна рольова гра на другому етапі проходить згідно правил однієї з рольових систем. При цьому кожного разу визначається система, що якнайкраще відповідає побажанням гравців відносно сеттінгу. Сюжет гри, за можливості, будується майстром так, щоб набути логічного фіналу в рамках однієї ігрової сесії. Після завершення НРІ учасникам корекційної програми пропонується поділитися своєю рефлексією стосовно гри і корекційного заняття в цілому.

Метою корекційної програми було набуття учасниками навичок продуктивної взаємодії зі змістами колективного несвідомого і активізація роботи трансцендентної функції психіки учасників корекційної програми.

Для перевірки результативності корекційної програми учасникам було запропоновано комплекс методик, ідентичний до констатувального дослідження (тест Г. Роршаха, методика «Хто Я?», створення історії і тест-опитувальник «Активність трансцендентної функції»). Впродовж всієї корекційної програми учасники проявляли зацікавленість і з власної ініціативи поліпшували співпрацю. В якості труднощів під час проведення корекційної програми можна виділити деяку «невизначеність», що зі слів учасника виникала у нього під час визначення сеттінгу НРІ в перші три заняття. Також учасник відзначив, що хоча йому і був цікавий сеттінг обраний групою під час четвертого заняття (готичне фентезі), він відчув не звичну для нього втому після завершення гри. Аналізуючи результати корекційної програми кожного окремого тесту, можна побачити наступні зміни, у порівнянні з результатами констатувального дослідження:

- За тестом Г. Роршаха учасники корекційної групи надали на 20% більше W-відповідей, ніж у констатувальному дослідженні. Це свідчить про значне підвищення якості роботи ТРФ даних респондентів.

- За результатами тесту «Хто Я?» спостерігаємо підвищення показників в порівнянні з констатувальним дослідженням. В констатувальному дослідженні кількість усвідомлених учасниками субособистостей (психічних змістів архетипу Маски) збільшилася на 37,61%. Це

означає загальне полегшення взаємодії з архетипічними змістами особистості для учасників, а також підвищення кількості їх соціальних ролей і рольової пластичності.

- На етапі створення історії теж простежуються значні зміни в архетипічному наповненні продуктів творчості учасників. З'явилася велика кількість відсутніх раніше описів. Кількість надприродних та/або містичних елементів також збільшилася. Загальний прояв ТРФ в історії кожного учасника підвищився. Всі учасники, окрім номерів 7 та 10, після проходження корекційної програми, створили історії, в яких простежується значний рівень прояву ТРФ.

- Результати тесту-опитувальника «Активність трансцендентної функції» також виявили підвищення показників. Загально групова кількість набраних балів підвищилася з 22 до 38. Це свідчить про підвищення загально групової кількості ознак активності ТРФ учасників корекційної групи на 72,72%, що безумовно є ознакою підвищення її активності.

Спираючись на вищевикладене, ми впевнено можемо стверджувати, що настільні рольові ігри позитивно впливають на роботу трансцендентної функції психіки, що означає підтвердження висунутої нами експериментальної гіпотези. А також з цього витікає той факт, що настільні рольові ігри є ефективним інструментом розвитку та стабілізації трансцендентної функції психіки.

Література

1. Ассаджоли Р. Психосинтез: теория и практика. М.: «REFL-book», 1994. – 314 с.
2. Юнг К.Г. Душа и миф. Шесть архетипов. М.: «Совершенство», К.: «Port-Royal», 1998. – 384 с.
3. Юнг К.Г. Психология бессознательного. М.: ООО Издательство «АСТ-ЛТД», «Канон+», 1998. – 400 с.

УДК 159.922:355-057.36

Соколенко А. С.

СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ В СТРЕСОВІЙ СИТУАЦІЇ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У сучасному світі людину оточує багато стресогенних факторів, і для того, щоб людина позбулася цих негативних емоцій, їй в цьому допомагають використання стратегій поведінки. Людина в екстремальних, важких умовах життєдіяльності знаходиться в стані невизначеності. Від того, як людина ставиться до невизначених ситуацій, залежить її здатність протистояти стресорам, як гострим, так і хронічним.

У вітчизняній психології феномен невизначеності досліджуються за різними напрямками. Філософським і методологічним аналізом принципу невизначеності в психології займалися Корнілова Т.В. та Зінченко В.П., дослідженням стратегії поведінки людини в невизначених ситуаціях – Очеретна К.Г., Джафарова О.А. та Первушина О.Н., взаємозв'язок особистісних особливостей і поведінки в ситуаціях невизначеності – Голубєв М.А., Вяткін А.П., розвиток залежної поведінки як реакція на невизначеність розглядали Макушина О.П., Коваль Н.А. і Мильруд Р.П. У той же час невизначеність досліджується найчастіше як узагальнена категорія або ж невизначена ситуація на підставі загальних ознак, що дозволяють віднести ситуацію до невизначеної [1].

Поняття «стратегія» по відношенні до процесу подолання стресу має певні способи аналізу умов, провісників або ознак стресогенної ситуації і поведінку людини в цих умовах. Під цим поняттям мається на увазі також використання засобів, прийомів, методів надання допомоги (самодопомоги) шляхом профілактики розвитку стресу і корекції змінення стану [2].

Стратегії поведінки розглядаються в рамках суб'єктно-діяльнісного підходу як цілеспрямована дія, що дозволяє суб'єкту впоратися зі стресом або важкою життєвою ситуацією, адекватними особистісними особливостями і способами через усвідомлені стратегії дій. Будучи усвідомленим, вони спрямовані на активну взаємодію суб'єкта з конкретною ситуацією. Основний сенс функціонування стратегії поведінки полягає в тому, щоб найбільш оптимально адаптуватися до важкої життєвої ситуації, послабити вплив або хоча б пом'якшити вимоги зовнішнього середовища.

Лазарус Р. і Фолкман С. розуміють під копінгом постійно мінливі поведінкові і когнітивні способи подолання зовнішніх і внутрішніх вимог. У теорії копінг-поведінки виокремлюють базисні копінг-стратегії, до яких належать «вирішення проблем», «пошук соціальної підтримки» та «уникання» і наділяють їх такими характеристиками:

1. Стратегія вирішення проблем – це активна поведінкова стратегія, застосовуючи яку людина прагне використовувати особистісні ресурси для пошуку можливих способів ефективного вирішення проблеми.

2. Стратегія пошуку соціальної підтримки – це активна поведінкова стратегія, застосовуючи яку людина для ефективного вирішення проблеми звертається по допомогу і підтримку до оточуючого її середовища: сім'ї, друзів.

3. Стратегія уникання – це поведінкова стратегія, застосовуючи яку, людина прагне уникнути контакту з оточуючим світом, витісняє необхідність розв'язання проблеми [3].

Ефективність екстремальних видів діяльності визначається виразністю базових копінг-стратегій і низькою значущістю стратегії «уникнення». Копінг-стратегії розглядаються як свідомі, довільні дії, які спрямовані на управління стрес-факторами [4].

В даний час проблеми вибору копінг поведінки в стресових ситуаціях у військовослужбовців стала актуальною, що пов'язано з нестабільністю в країні, з модернізацією збройних сил і підвищенням вимог до особистості військовослужбовця, з жорсткою ієрархічною системою їх професійних взаємин, високим ступенем ризику життям і здоров'ям.

Професійна діяльність військовослужбовців вимагає готовності виконувати широке коло завдань і функцій в екстремальних умовах, у результаті чого особистість перебуває в режимі психічного і фізичного напруження, а отже порушується звичний режим праці і відпочинку людини. Таким умовам праці притаманний агресивний вплив на психіку особистості, широкий спектр несприятливих, дискомфортних і загрозливих факторів, що породжують підвищений рівень психологічного стресу [5].

Можна зробити висновок, що стресова ситуація може безпосередньо впливати на ставлення людини до невизначеності, призводити до активації особистісних ресурсів людини, за допомогою яких відбувається адаптація індивіда до важких, невизначених, життєвих ситуацій. Проблема психічного здоров'я військовослужбовців, що беруть участь в сучасних локальних війнах і збройних конфліктах, є на сьогоднішній день однією з найбільш актуальних для вітчизняної військової психології.

Література

1. Алишев Б.С. Психика и преодоление неопределенности. Психология: журнал Высшей школы экономики / Ред. Т.Н. Ушакова. Москва: Государственный университет. Высшая школа экономики. 2009. №3 том 6. с.3-26.
2. Осухова Н. Г. Психологическая помощь в трудных и экстремальных ситуациях. Москва, 2005.
3. Портнова А.Г. Психологические механизмы и стратегии совладания с кризисными ситуациями сотрудников в экстремальных видах профессиональной деятельности. Вестник КемГУ. 2010.
4. Вдовиченко А. В. Особливості копінг – поведінки особистості у життєвих та професійних ситуаціях. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Психологічні науки. 2013. Вип. 114. 20 с.
5. Комар З. Психологічна стійкість воїна: підручник для військових психологів. Київ, 2017. 184 с.

УСВІДОМЛЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ МЕЖ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Кожна людина перебуває в певних відношеннях з іншими людьми. Щоб стати особистістю, людина повинна досягти певного рівня психологічного розвитку і бути спроможною сприймати себе як єдине ціле, відмінне від інших людей, тобто сформувати образ Я. Успішність взаємин на думку багатьох дослідників (Л.І. Божович, І.О. Кон, О.Є. Сапогова, Е. Еріксон та інші) багато в чому залежить саме від чіткості усвідомлення та міцності психологічних меж людини.

Психологічні межі особистості – це психологічне утворення, що виникає в результаті взаємодії або встановлення паритетних відносин між прагненням зберегти спонтанність й автентичність та необхідністю соціальної адаптації [3, 130].

Межа – це те, що відокремлює людину від оточення. Це тонка грань, проведена в нашій свідомості і розумінні особистого образу Я як унікальної особистості. Вона невидима, її можна тільки відчувати.

У філософській, психологічній та психотерапевтичній літературі використовують різні терміни: межа життя і межа Я-відчуттів (В.О. Подорога), контактна межа (Ф. Перлз), енергетична межа (Л. Марчер), межа «Я» і внутрішня межа (А.Ш. Тхостов). У вітчизняній психології психологічні межі особистості досліджували О.В. Григор'єва, С.К. Нартова-Бочавер, А.В. Драпака та інші.

Молодший шкільний вік (6-12 років) вважається дуже цікавим й значущим етапом у становленні особистості. Це період дитинства, коли на перший план виходять інтереси, які пов'язані з навчанням, спортом, спілкуванням з однолітками; коли те, що відбувається, сприймається дитиною в основному як незвичайне, практично як «диво» [5 с. 50].

За словами Л.С. Виготського, там, де стає можливим внутрішнє роздвоєння переживань, там, де можливою стає внутрішня боротьба переживань, де вперше дитина розуміє свої переживання, де виникає внутрішнє ставлення у дитини, там відбувається така зміна переживань, без якого шкільний вік був би неможливий [2 с. 233], саме тому цей період є дуже важливим для усвідомлення особистісних меж. Залежно від особистих меж людина по-різному ставиться до рідних, друзів, знайомих. Міра переживання «свого» і «чужого» визначає здатність особистості до діалогу й спільної творчості в будь-яких сферах життєдіяльності [6, 28].

Серед особистісних утворень, що обумовлюють поведінкові та індивідуально-психологічні особливості людини, її взаємини з оточуючими ключове значення належить самооцінці. Формуючись в процесі всієї життєдіяльності особистості, самооцінка, у свою чергу, виконує важливу функцію розвитку, виступає регулятором різних видів діяльності та поведінки людини.

Від самооцінки дитини залежить характер спілкування, відносини з іншими людьми, успішність її діяльності, подальший розвиток особистості.

Звичайно важливу роль у вихованні дитини та надання досвіду і знань с приводу особистісних меж людини грають батьки, але не менш важливішим є виховання у навчальних закладах, де важливим видом спілкування для дитини є спілкування з однолітками, яке в молодшому шкільному віці починає набувати особливого значення, тому що дитина вступає в новий тип відносин з оточуючими людьми.

Література

1. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика /А.Ф.Бондаренко. – М.: Институт психотерапии, 2000. – 368 с.
2. Выготский Л.С. В 92 Лекции по педологии. Ижевск: Издательский дом "Удмуртский университет", 2001. 304с.
3. Григор'єва О. В. «Топографічна» структура особистості та можливості її дослідження / О. В. Григор'єва, Т. І. Курилюк // Актуальні проблеми сучасної психології : Матер. доп. і повід. на V звітно-наук. конф. проф.-виклад. складу та студентів. – Волинськ. держ. ун. ім. Лесі Українки, 2006. – С. 129 – 140.
4. Леви Т. С. Диагностика психологической границы личности: качественный анализ / Леви Т. С. // Вопросы психологи. – 2013. – № 5. – С. 93 – 101.
5. LifeLine и другие новые методы психологии жизненного пути/ Сост. и общ. ред. А.А. Кроника. – М.: ПрогрессКультура, 1993. – 230 с.
6. Нартова-Бочавер С. К. Понятие «психологическое пространство личности»: обоснование и прикладное значение / Нартова-Бочавер С. К. // Психологічний журнал. – 2003. – Т. 24. – № 6. – С. 27 – 36.

УДК 159.922.8:316.61

Фількевич О. В.

ЮНАЦЬКИЙ ВІК ЯК ПЕРІОД ПОБУДОВИ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Основна проблема побудови життєвої перспективи у юнацькому віці виявляється у самовідношення юнаків до власного життя. Питання постає яку позицію - суб'єкту чи об'єкту-юнак займає по відношенню до власного життя та чи можливо юнакам в умовах «юнацького максималізму» орієнтувати своє майбутнє у позитивне світосприйняття. Вибір побудови свого життя – це стратегія вільного вибору. Поняття свободи особистості включає в себе рефлексивність, проектування, мету, розуміння бажань та набір способу дій. Тому, завданням нашого дослідження є визначення критеріїв вибору людиною тої чи іншої стратегії та її вплив на саму особистість.

Юнацький вік - етап вибору життєвого шляху, прийняття відповідальних рішень, освоєння професії, у деяких - навіть створення сім'ї. Найважливішим психологічним процесом юнацького віку є становлення самосвідомості і стійкого образу своєї особистості, свого «Я» та поглядів на власне життя. У юнацькому віці відбуваються якісні зміни самосвідомості, самовизначення, системи інтелектуальних стратегій: прийомів, навичок і операцій, у наслідок яких формується індивідуальний стиль прийняття рішень [7].

Для прийняття рішення щодо втілення власного майбутнього важливо з позиції проектувальника бути зрілим за своїм віком. К.А. Абульханова-Славська вважає, що показником особистісної зрілості виступає особистісна перспектива, яка визначається як здатність людини передбачати майбутнє, прогнозувати його, готовність до майбутнього в сьогоденні, установка на майбутнє [1].

Е. Фромм стверджує, що людина стоїть перед вибором – «мати» чи «бути», тобто або як можна більше мати (у тому числі матеріальних благ), або розвивати в собі всі закладені природою здібності і сили, «бути багатом». І часто під тиском суспільних норм люди воліють «мати» в збиток перспективу особистісного розвитку [5].

Категорію свободи розглядали багато дослідників. Свобода – це не риса або диспозиція, а акт самовивільнення в процесі прийняття рішення. Це динамічний, поточний стан. В цих ідеях Е. Фромм заклав дихотомійне трактування поняття свободи. Перше значення волі – це початкова свобода вибору, свобода вирішувати, прийняти свободу у другому значенні або відмовитися від неї. Свобода у іншому значенні – це структура характеру, що виражається в здатності діяти на основі розуму. Е. Фромм, однак, підкреслює, що обсяг доступної людині свободи постійно змінюється. На думку Е. Фромма, ясне усвідомлення всіх аспектів ситуації вибору допомагає зробити вибір оптимальним. Він виділяє шість основних аспектів, що потребують усвідомлення: 1) що добре, а що погано; 2) спосіб дії в даній ситуації, що веде до поставленої мети; 3) власні неусвідомлені бажання; 4) реальні можливості, укладені в ситуації; 5) наслідки кожного з можливих рішень; 6) недостатність усвідомлення, необхідно також бажання діяти всупереч очікуваним негативних наслідків [6].

Розглядаючи категорію свободи у розумінні життєвої перспективи ми можемо констатувати усвідомленість бажання, свій образ бажаного результату та способів дій у свободі «від та для». Під категорією свобода у нашому дослідженні ми будемо розуміти особистісний вибір побудови життя юнаків.

З точки зору К. Левіна життєва перспектива є своєрідною самопроекцією людини в майбутнє і відображає всю систему її мотивів і одночасно як би виходить за межі особистісної мотиваційної ієрархії. Життєва перспектива створюється попереднім життям, коли вже досягнута особистісна життєва позиція дає особистості потенціал, пріоритети, які гарантують успішне

майбутнє. Остання перспектива може бути пояснена в категоріях «рівня», досягнутого до теперішнього моменту, який, тим самим, забезпечує успішність в майбутньому [1].

Юнаки спрямовані в майбутнє, але все ж особливу значущість у молодості набуває сьогоднішнє. Однак зберігається потреба звертатися до майбутнього, яка стає особливою формою життя тут і зараз. Роздуми про майбутнє багато в чому визначають основні форми активності молодих людей, спрямовані на забезпечення майбутнього життєвого успіху. Для частини молодих людей це навчання у вузі, робота за фахом, тобто створення не тільки передумов професійного успіху але й екологічність власного розвитку як особистості. Наприклад у тих, для кого життєвий успіх пов'язаний насамперед з сімейним життям, йде активний пошук сімейного партнера. Таким чином, ідеальний образ майбутнього визначає те загальне «хочу» в сьогоднішній [3].

Ідеал способу життя особистості трактується нами як уявлення особистості про найкращий і бажаний для неї образ життя, який формується на його емоційних підставах та засобах наближення до справді бажаного. Як складний за будовою ідеал способу життя особистості може включати в себе когнітивний (мотиви-цінності конкретної діяльності та умови їх реалізації), емоційний (види емоційної спрямованості, світоглядні почуття) і операціональний (тобто наближення до ідеалу) компоненти, характеризуючись змістовно і структурно [2].

В якості висновка зазначимо, що самовизначення є потребою юнака зайняти внутрішню позицію дорослого, усвідомити себе в якості члена суспільства, визначити себе в світі, тобто зрозуміти себе і свої можливості поряд з розумінням свого місця і призначення в житті. Спрямованість в майбутнє, пов'язана з очікуванням того, що життя має принести ще багато не досліджуваного, яке супроводжується прагненням якось зрозуміти і осмислити навколишню дійсність, побудувати цілісне бачення світу. Життєва перспектива завжди відкривається тим, хто володіє психологічною та особистісною здатністю прогнозування, тобто здатний бачити майбутнє і володіє потенціалом, можливостями та зрілістю. Юнак, набуваючи особистісної свободи здатен виробити власну життєву позицію, і завдяки своїм можливостям і здібностям, потрапляючи в критичні періоди життя, насичені труднощами, протиріччями, стресами може владнати власні протиріччя у погляді та виборі стратегії у побудові власної життєвої перспективи.

Література

1. Абульханова К.А., Березина Т. Н. Время личности и время жизни. – СПб.: Алетейя, 2001 – 304 с.
2. Леонтьев, А. А. Леонтьев Д. А. Ценностные представления в индивидуальном и групповой сознании: виды, детерминанты и изменения во времени. Вопросы психологии № 5. Москва. 1998. С. 82–85 (28).

3. Резник Т.Е., Резник Ю.М. Жизненное ориентирование личности: анализ и консультирование Социологические исследования. 1996. № 6
4. Фромм Э. Бегство от свободы. Москва: Аст, Хранитель, 2006. – 544 с.
5. Фромм Э. Иметь или быть. Киев: НикаЦентр: ВистС, 1998. – 400 с.
6. Фромм Э. Душа человека. М.: Эксмо, 2000, 430 с.
7. Шарое А С. Психология образования и развития человека. Учебное пособие для студентов психологических вузов. Омск : Изд-во ОмГПУ, 2013. – 300 с.

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК373.2.04-057.12

Боклах Д.В.

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

На сучасному етапі розвитку суспільства важливого значення набуває проблема інклюзивної освіти, зокрема дошкільної. Це пов'язано, насамперед, з тим, що число дітей, які мають психофізичні розлади, значно зростає, крім того, простежується тенденція до виявлення психофізіологічних порушень у кожної окремої дитини. Наше суспільство зобов'язане дати можливість кожній дитині, незалежно від її потреб та інших обставин, повністю реалізувати свій потенціал, приносити користь суспільству і стати повноцінним його членом [1, с. 213].

Питання готовності майбутнього педагога до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти досліджувалось зарубіжними вченими Т. Лорманом, Д. Депплер, Д. Харві, російськими та українськими науковцями: Н. Буковцовою, І. Хафізулліною, О. Воробйовою, А. Колупасовою, К. Волковою, О. Антоною, О. Мартинчук, Т. П'ятаковою, В. Засенком, Н. Назаровою, Ю. Шумилівською та ін. Ще А. Макаренко у своїй праці "Про виховання" висловив думку про те, що у педагогічній діяльності головне не талант, а майстерність, заснована на умінні, на кваліфікації [1, с. 214].

Так, Т. П'ятакова досліджувала проблему розвитку інклюзивної компетентності як інтегральної особистісно-професійної компетентності сучасного педагога. Основою дослідження стали швейцарські досягнення у галузі професійної підготовки педагогів до здійснення інклюзивного навчання. У ході дослідження було виявлено, що інклюзивна компетентність вимагає сукупності взаємопов'язаних компонентів: мотиваційного, когнітивного, операційного та рефлексивного [1, с. 215-216].

У сучасних науково-теоретичних дослідженнях визначено основні компоненти професійної готовності вихователів до інклюзивної освіти, що складають її структуру:

- 1) особистісно-змістовий (прийняття педагогом ідеї інклюзії, мотиваційна);
- 2) когнітивний (включає комплекс спеціальних професійно-педагогічних знань, умінь і навичок щодо здійснення інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку);
- 3) технологічний (практичні уміння вихователів у застосуванні технологій інклюзивної освіти дошкільників, зокрема, створення інклюзивного середовища);

4) креативний (творча активність і особистісні якості вихователя при створенні нових матеріально-духовних цінностей та розвитку творчого потенціалу вихованців, які потребують корекції психофізичного розвитку);

5) оцінно-результативний (аналіз способів і прийомів, необхідних для впровадження інклюзивної освіти).

Щоб отримати об'єктивні результати готовності педагогічних кадрів до роботи з дітьми із різним рівнем психофізичного розвитку, необхідно визначити критерії оцінки і показники ступеня професійності вихователя. Російською вченою І. Хафізулліною були виділені такі критерії сформованості інклюзивної компетентності майбутніх педагогів: мотиваційний – сформованість сукупності мотивів, адекватних цілям і завданням інклюзивного навчання; когнітивний – наявність системи знань, необхідних для здійснення інклюзивного навчання, а також досвіду пізнавальної діяльності; операційний – освоєні способи і досвід вирішення конкретних професійних завдань (навчання, виховання і розвитку дітей) в процесі інклюзивного навчання; рефлексивний – наявність здатності до рефлексії пізнавальної, квазіпрофесійної (імітаційна, рольова гра), а також професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання [2, с. 143].

Крім того, О. Самсонова розглядає вихователя дошкільного навчального закладу, що реалізує інклюзивну практику, як носія чотирьох типів професійних компетенцій, що становлять ядро професійної кваліфікації, в саме:

1) гностична компетенція (полягає у тому, що вихователь обізнаний з нормативно-правовою базою щодо інклюзивної освіти, а також психологічними теоріями розвитку дошкільників із різним рівнем психофізичного розвитку та основами корекційної педагогіки й спеціальної психології);

2) діяльнісна компетенція (передбачає визначення вихователем особливостей дошкільників із психофізичними порушеннями та складання адаптованої освітньої програми; педагогічних засобів досягнення освітніх цілей та завдань відповідно до специфіки розвитку вихованців; предметно-розвивального середовища, на базі якого відбуватиметься вирішення освітніх завдань з урахуванням рівня психофізичного розвитку кожного дошкільника);

3) комунікативна компетенція (передбачає здатність працювати в міждисциплінарній команді фахівців для вирішення завдань у галузі психолого-педагогічної діяльності з метою формування системи позитивних міжособистісних стосунків, психологічного клімату та організаційної культури у дошкільному навчальному закладі; уміння організувати міжособистісні контакти, спілкування та спільну діяльність дітей та дорослих; здатність до побудови соціальної взаємодії за принципом толерантності; уміння допомогти дошкільникам у новій ситуації (емоційній, поведінковій, когнітивній) у розв'язанні конфліктів; здатність

організувати конструктивну взаємодію з батьками на основі партнерських стосунків з метою забезпечення оптимальної підтримки для задоволення потреб вихованців у процесі навчання та розвитку);

4) професійний розвиток (спрямований на здійснення демонстрації власних занять із критичним обговоренням, проектування та реалізацію науково-методичних проектів тощо) [3, с. 4-5].

На основі вище зазначеного, структура готовності вихователів до роботи з дітьми в умовах інклюзії складається з критеріїв та компонентів, які спрямовані на професійно-ціннісні орієнтації (визнання цінності особистості дитини незалежно від її порушення; усвідомлення своєї відповідальності як носія культури та її транслятора для дітей з особливостями психофізичного розвитку); професійно-особистісними якостями (співчуттям, емпатією, толерантністю, педагогічним оптимізмом, високим рівнем самоконтролю і саморегуляції); професійно-особистісними вміннями (творчим підходом до вирішення проблем, креативністю, умінням дотримуватися конфіденційності особистісних таємниць вихованця) та інклюзивною компетентністю, яка забезпечить можливість вихователям ЗДО враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, створювати умови для включення дітей з обмеженими можливостями в середовище загальноосвітнього закладу [1, с. 217].

Готовність формується в процесі професійної підготовки, професійного становлення педагога і, відповідно, є освітнім ефектом. Формування такої готовності може бути забезпечено як на етапі підготовки майбутніх педагогів, так і безпосередньо в їх професійній діяльності (при підвищенні кваліфікації, перепідготовки і ін.) [4, с.190].

Література

1. Аніщук А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2013. № 5. С. 213-218.
2. Глузман Н. А. Подготовка будущих воспитателей к работе с детьми в условиях инклюзивного образования. *Электронный научный журнал Курского государственного университета. Серия «Ученые записки»*. 2019. №3 (51). С. 139-144.
3. Кузава І.Б. Формування професійної готовності майбутніх вихователів до впровадження інклюзивної освіти. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. № 2. С. 75-81.
4. Хитрюк В. В. Готовность педагогов к работе в условиях инклюзивного образования. *Вестник ЧГПУ им. И.Я. Яковлева*. 2013. № 3. С. 189-194.

ДІЯЛЬНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЯК ОСНОВНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ

Діяльність вихователя дітей дошкільного віку є дворівневим процесом, адже містить: а) дії, що перетворюють свідомість, почуття та дії вихованців і б) дії, що спрямовують управління перетворенням на основі психічного відображення поведінки дитини.

Зарубіжні та вітчизняні психологи та педагоги в загальній структурі будь-якої діяльності суб'єкта виділяють орієнтовні, виконавчі і контрольні (контрольно-корекційні) акти діяльності.

Так, С. Л. Рубінштейн вказував на те, що «дія, здійснювана людиною, не є абсолютно ізольованим актом. Дія включається в більш широке ціле діяльності даної особистості і лише в зв'язку з нею така дія може бути зрозумілою». Суспільна організація людської діяльності, об'єктивний факт поділу праці, за висловом С. Л. Рубінштейна, породжують своєрідний характер її мотивації, оскільки діяльність людини і дії, що входять до її складу, служать при розподілі праці безпосередньо для задоволення не її особистих інтересів, а інтересів всього суспільства [3, с. 621].

У полі зору вченого – мотивація діяльності: «Наявність мотивів діяльності, - відзначав вчений, - що виходять за межі прямих цілей самих дій, у людини як соціальної істоти неминуче і правомірно. Все, що людина робить, має крім безпосереднього результату у вигляді того продукту, який її діяльність дає, ще й якийсь суспільний ефект: через вплив на речі вона впливає на людей» [3, с. 624].

Отже, у людини, як підсумовував вчений, «до діяльності вплітається соціальний мотив - прагнення виконати свої обов'язки або зобов'язання, свій громадський обов'язок, а також проявити себе, заслужити суспільне визнання». Виходячи з цього, можна зазначити, що у них виникає прагнення виконати професійні обов'язки щодо виховання дітей, і, виконуючи цим свої зобов'язання, вихователі проявляють себе у різних видах діяльності, заслужуючи цим визнання як з боку дитини, так і з боку їх батьків, так і з боку керівника дошкільного навчального закладу. Отже, мотиви діяльності вихователя є надзвичайно різноманітними.

С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко, розглядаючи людську діяльність як діяльність соціальну, вказували, що її формування має історичний характер. Вони вважали, що людська діяльність сформувалася у процесі праці, адже людина, за їх думкою, не лише пристосовується до умов життя, а й активно змінює їх відповідно до своїх потреб, що виникли й розвинулися історично. За висловом авторів, людська діяльність людини характеризується свідомістю і цілеспрямованістю: «Свідомий характер людської діяльності, - писали вчені, - виявляється в її плануванні, передбаченні результатів, регуляції дій, прагненні до її вдосконалення. Отже,

діяльність людини — це свідомо активність, що виявляється в системі дій, спрямованих на досягнення поставленої мети» [2, с. 53].

Погоджуючись із висловом науковців, ми також вважаємо, що вихователь дітей дошкільного віку, як особистість, що є суб'єктом діяльності, задовольняючи свої потреби та потреби суспільства, взаємодіє із оточуючими, ставить перед собою певну мету, мотивує до її досягнення, добирає доцільні засоби за для її здійснення, виявляє різні види активностей (соціальну, розумову тощо) для досягненні поставленої мети.

На нашу увагу заслуговує і думка С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко щодо мети людської діяльності. За їхнім поглядом, мета — це те, до чого прагне людина, для чого вона працює, за що бореться, чого хоче досягти у своїй діяльності. Без мети, вказували автори, не може бути свідомої діяльності людини. Погоджуючись із висловом авторів про те, що цілі людської діяльності виникли й розвивались історично, у процесі праці, вкажемо на те, що цілі діяльності вихователя дітей дошкільного віку породжуються самим суспільним життям, умовами роботи дошкільних навчальних закладів, запитамі батьків, які доручили розвивати та виховувати їх дітей. Саме тому, на нашу думку, така суспільно важлива мета є джерелом соціальної активності вихователів, яка має величезне значення для розвитку всього суспільства. Розмірковуючи про цілі, психологи вказують на такі їх типи: близькі та віддалені. За їх поглядом, віддалена мета реалізується в низці ближчих, часткових цілей, які крок за кроком ведуть до здійснення віддаленої мети, що висувається на далеку перспективу. І тільки велика мета, за їх поглядом, народжує велику енергію: «Така мета, — пояснюють автори, — викликає єдність розумової, емоційної та вольової діяльності, цілеспрямовану зосередженість свідомості на поставлених цілях» [2, с. 54]. Посилаючись на думки попередників, автори зазначили на понятті “Рефлекс мети” (І. Павлов), що має величезне життєве значення. За поглядом С.Д.Максименка, В.О. Соловієнка, «рефлекс мети» є основною формою життєвої енергії людини. Життя, писали автори, тільки у тієї людини є змістовним, коли вона весь час прагне до певної мети. У тому разі, коли зникає мета, життя стає безбарвним, непривабливим.

У роботах В.В Ягупова йде мова про особистісну і діяльнісну саморегуляцію. Під особистісною саморегуляцією автором розуміється переважно визначення і корекція своїх позицій, надання діяльності певного сенсу, діяльнісна саморегуляція, згідно думок автора, представляє собою предметні перетворення і перетворення прикладених зусиль [4]. Автор доходить до висновку про те, що «успішність навчання тісно пов'язана з рівнем сформованості у особистості умінь, які допомагають організувати свої зусилля і управляти процесом виконання завдання, тобто розвиненістю усвідомленої саморегуляції діяльності» [4, с. 211]. Рівень розвитку усвідомленої саморегуляції власної трудової діяльності, за В.В Ягуповим, пов'язаний з формуванням у відповідних умінь, що доводяться в процесі навчання до напівавтоматичного

застосування, тобто застосування, що не потребує постійного самоконтролю і фіксування його в свідомості.

Як вважає автор, основною причиною неуспішності при навчанні і неуспішності професійного самовизначення є недостатня сформованість умінь усвідомленої саморегуляції дій, недостатня розвиненість випереджального програмування, що має сприяти успішному виконанню завдань і доручень, реалізації задумів. На думку вченого, оволодіння вміннями та засобами усвідомленої саморегуляції діяльності допомагає особистості подолати труднощі при виконанні завдань, що виникають завдяки зовнішнім обставинам і власної «внутрішньої» непередготовленості.

Для діагностики вчений радив розглядати вміння саморегуляції як умову успішного здійснення предметних і уявних дій, а в результаті – як засіб розвитку активності, свідомості та творчих сил людини. В.В Ягупов [4 , с. 213-214] вважав, що «під час діагностики потрібно фіксувати структурно-компонентні вміння (цілепокладання і дотримання мети, аналіз і моделювання умов, вибір засобів і способів дій, оцінка результатів та їх корекція); характеристики саморегуляції, що визначають динаміку дій (обережність, впевненість, пластичність, практичність, стійкість в регуляції діяльності); функціональні вміння саморегуляції (забезпеченість регуляції в цілому, впорядкованість, деталізація, практична реалізація намірів, оптимальність регуляції дій); особистісно-стильові особливості саморегуляції (ініціативність, усвідомленість, відповідальність, автономність, податливість вихованню) тощо».

Таким чином, можна припустити, що саморегуляція вихователя дошкільного закладу є здатністю на рівні особистості, яка лежить в основі і забезпечує самоорганізацію на більш високому, суб'єктному рівні.

Висновки. Здійснений нами теоретичний аналіз проблеми не вичерпує всіх її компонентів, і дає підстави для структурування ключового поняття «діяльність вихователя як основний компонент готовності до самоорганізації». Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на визначення структурних компонентів ключового поняття, моделювання констатувального етапу дослідницької роботи.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер.: А. М. Богущ, авт. кол.: А. М. Богущ, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч та ін. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навч. посібник / Максименко С.Д., Соловієнко В.О. – К.: МАУП, 2016. - 256 с.
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Изд-во «Питер», 2002. - 720 с.
4. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов – К. : Либідь, 2017. – 560 с.

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДОШКІЛЬНИКІВ»

Предметом особливої уваги науковців у останні більш ніж два десятиріччя є проблема емоційного інтелекту (далі ЕІ) – нового психологічного феномену, який в останні роки був ідентифікований американськими вченими як проблема психології особистості. Незважаючи на достатньо широко представлену проблематику наукових конгресів і конференцій, пов'язану з вивченням емоційного інтелекту, «практичний інтерес до проблеми значно випереджає рівень її теоретичної розробки» [1].

Актуальність проблеми ЕІ науковцями визначається в декілька аспектах:

- теоретичному, у зв'язку із відсутністю глибоких і системних досліджень ЕІ, розробкою його науково-теоретичних основ [1, 2] ;

- соціальному, пов'язаному, по-перше, з визнанням найвищого за всю історію людства рівня емоційної нестриманості, що проявляється на всіх щаблях міжособистісного спілкування ; по-друге, з визнанням емоційного інтелекту як особистісної властивості, яка зумовлює успішність особистісного і професійного зростання за будь-яких умов на противагу загальному інтелекту, що вимірюється коефіцієнтом IQ ;

- педагогічному, оскільки, по-перше, не контрольованість емоцій спричинює небезпечно високий рівень агресивності і жорстокості у підлітково-юнацькому середовищі, що є наслідком відсутності спеціально організованого формування емоційного інтелекту у дітей, по-друге, на відміну від академічного інтелекту, яким вони цілеспрямовано оволодівають в процесі навчання, емоційний інтелект формується переважно стихійно; по-третє, можливістю формування і розвитку емоційного інтелекту в будь-якому віці на відміну від загального коефіцієнта IQ, значною мірою зумовленого генетично [1];

- професійному, пов'язаному, по-перше, з професійною підготовкою майбутніх фахівців, в якій набуті професійні знання, умінні і навички, загальна ерудиція і інтелект не гарантують в майбутньому професійної успішності; по-друге, можливістю вирішення проблеми професійного емоційного вигорання [2].

На сьогоднішній день зростає кількість наукових досліджень, спрямованих на вивчення емоційного інтелекту серед зарубіжних та вітчизняних вчених, які досліджують різні психологічні особливості прояву емоційного інтелекту. Кожен з авторів пропонує своє розуміння емоційного інтелекту, його структури та шляхів дослідження.

Згідно поглядів Дж. Майера та П. Саловея, емоційний інтелект є формою соціального інтелекту, що включає здатність відображати власні і чужі емоції та почуття, розрізняти їх та

використовувати цю інформацію для регуляції мислення та дій. До емоційного інтелекту дослідники відносять такі якості психіки як здібності розбиратися у власних почуттях, розуміти настрої інших людей, управляти своїми емоціями [3].

Структура емоційного інтелекту запропонована Дж. Майером та П. Саловеем включає чотири компоненти:

1) ідентифікація емоцій – здатність помічати наявність емоцій, ідентифікувати їх, адекватно виражати та розрізняти справжні переживання та їх імітацію;

2) використання емоцій для підвищення ефективності мислення та інтелектуальної діяльності, спрямування уваги на важливі події, уміння викликати емоції, які сприяють вирішенню завдань;

3) розуміння емоцій – здатність розуміти взаємозв'язок між емоціями, думками і поведінкою, можливість усвідомити цінність емоцій, причини виникнення емоційних переживань;

4) управління емоціями – здатність до їх контролю, зниження прояву та інтенсивності негативних емоцій, уміння стимулювати прояв позитивних емоційних переживань [4].

М. Шпак у структурі емоційного інтелекту особистості виділяє такі компоненти:

- раціональний (гностичний) компонент (система знань про сутність емоційних явищ, структуру емоційної сфери, функції та особливості прояву емоцій та почуттів; загальнокультурна компетентність; творче мислення, внаслідок якого емоційний інтелект виступає як різновид соціальної творчості);

- емоційний компонент (емоційне самопочуття; уміння розуміти власні емоції та почуття, пізнавати емоційні стани інших людей, адекватно проявляти емоційне ставлення, емпатію, інтерес до іншої людини, перцептивно-рефлексивні уміння; високий рівень ідентифікації з виконуваними професійними та соціальними ролями; позитивна Я-концепція; адекватні вимогам діяльності (навчальної, професійної та ін.), психоемоційні стани; експресивні уміння);

- конативний компонент (емоційна саморегуляція поведінки, діяльності; уміння керувати ситуацією міжособистісної взаємодії з іншими, застосувати конструктивні стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях; статусно-рольові позиції);

- комунікативний компонент (гуманістична установка на спілкування, готовність вступати в діалогічні взаємини; знання про стилі спілкування, у тому числі професійного, зокрема, про особливості власного комунікативного стилю; загальні та специфічні комунікативні уміння, які дозволяють успішно встановлювати емоційний контакт із співрозмовником; культура мовлення) [5].

У розвитку емоційного інтелекту Д.Гоулман визнає важливими наступні його складові і пов'язані з ними навички :

1. Особистісні навички:

- Самосвідомість.
- Емоційна самосвідомість: аналіз власних емоцій і усвідомлення впливу на себе.
- Точна самооцінка: розуміння власних сильних сторін і меж своїх можливостей.
- Упевненість в собі: почуття власної гідності і адекватна оцінка своєї обдарованості.
- Самоконтроль.
- Приборкування емоцій: вміння контролювати руйнівні емоції і імпульси.
- Відкритість: прояв чесності і прямої; надійність.
- Ініціативність: готовність до активних дій і вміння не упускати можливості.
- Оптимізм: вміння позитивно дивитися на речі.

2. Соціальні навички:

- Соціальна чуйність
- Співпереживання: вміння прислухатися до почуттів інших людей, розуміння їх позицій і активний прояв співчутливого відношення до їх проблем.
- Управління стосунками.
- Натхнення: вміння вести за собою, малюючи захоплюючу картину майбутнього.
- Зміцнення особистих взаємин : культивування і підтримка соціальних зв'язків. [4].

Вивчення зарубіжної та вітчизняної літератури з проблеми дослідження особливостей емоційного інтелекту показало, що на сьогодні існують різні підходи до концептуалізації поняття емоційний інтелект, розуміння його змісту та структури. Спільною ознакою у визначенні емоційного інтелекту є розуміння його як здатності до ідентифікації, розуміння емоцій і управління ними.

Отже, емоційний інтелект – це інтегральна властивість особистості, яка сприяє її гармонійному розвитку, покращенню міжособистісної взаємодії та відкриває для особистості широкі можливості для самореалізації та розкриття свого потенціалу.

Література

1. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість особистості. *Психологія і суспільство*. 2004. № 4. С. 95–109
2. Андреева И. Н. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии. Новополюцк: ПГУ, 2011. 388 с.
3. Костюк А. Емоційний інтелект та шляхи його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2, Т. 1. С. 85-89. (Серія «Психологічні науки»).

4.Люсин Д.В. Современные представления об эмоциональном интеллекте. *Социальный интеллект: Теория, измерение, исследования* / под ред. Д.В. Люсина, Д.В. Ушакова. – М. : Институт психологии РАН, 2004. – С. 29-36

5.Шпак М. Емоційний інтелект в контексті сучасних психологічних досліджень. *Психологія особистості*. 2011. № 1(2). С. 282-288.

УДК:373.2:371

Левагіна Г. В.

РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ З ОДНОЛІТКАМИ

Спілкування є однією з нагальних потреб людини, яка живе в суспільстві. Воно потрібне для взаємодії з іншими людьми, для впорядкування взаємин із ними, для самоствердження в суспільстві. Людині важко бути щасливою, успішно працювати, самовдосконалюватися, самостверджуватися, не контактуючи з іншими. Більшість психологів називають потребу у спілкуванні комунікативною і підкреслюють, що вона виявляється у прагненні людини до розуміння іншими [4].

Проте перехід до інформаційно-технологічного суспільства, цифровізації та гаджетизації обумовлюють зменшення обсягів «живого» спілкування між людьми. Відповідно, і спілкування, міжособистісна взаємодія дітей дошкільного віку набувають певних особливостей. Зокрема, живе спілкування або зменшується в обсягах (його підміняє спілкування через гаджети), або повністю заміщується «спілкуванням» із гаджетами – телефоном, комп'ютером, телевізором тощо. Зазначене зумовлює те, що діти не говорять, не спілкуються, що спричинює бідність мовлення і мислення, труднощі у формуванні моральних якостей підростаючої особистості.

Все це актуалізує потребу пошуку ефективних шляхів подолання проблем соціалізації дітей. На важливості формування навичок спілкування для розвитку дітей дошкільного віку наголошується в Законі України «Про дошкільну освіту», Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку, Базовому компоненті дошкільної освіти та інших нормативних документах, спрямованих на модернізацію дошкільної освіти, оновлення її змісту, удосконалення форм, методів і технологій навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування. Базовим компонентом дошкільної освіти визначено вимогу «...засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях». Також наголошується, що володіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найвагомішим досягненням дошкільного дитинства [2].

У науковій літературі представлено широкий спектр досліджень із проблем спілкування, у тому числі, дітей (З. Богуславська, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Галігузова, К. Крутій, М. Лісіна,

А. Рузська, Є. Смирнова та інші). Зокрема, психолог і педагог М.І. Лісіна визначає спілкування як складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, що виникає на основі потреб і спільної діяльності та включає в себе обмін інформацією, сприймання та розуміння іншого [1]. Науковцями наголошується на складному характері діяльності спілкування, що містить такі структурні компоненти, як потреби, мотиви, цілі, завдання та результат. Визначаються три види спілкування: міжособистісне (спілкування між двома-трьома суб'єктами), особистісно-групове (спілкування між однією людиною та групою) та міжгрупове [1].

На важливій ролі спілкування у психічному розвитку дитини неодноразово наголошували Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, М. Лісіна, В. Мухіна, А. Рузська, О. Смирнова, М. Щелованов [3]. Підкреслено, що саме спілкування з однолітками відіграє найважливішу роль у житті дошкільника та є необхідною умовою його психічного розвитку. Результати психологічних досліджень дозволили авторам виділити три форми спілкування дошкільників з однолітками, які змінюють одна-одну упродовж п'яти років життя (від 2 до 7 років): емоційно-практичну, ситуативно-ділову і внеситуативно-ділову [3].

Особливу цінність у формуванні навичок спілкування дітей з однолітками посідає ігрова діяльність, яка з точки зору Д. Ельконіна є соціальною за своїм змістом, за своєю природою, за своїм походженням, тобто виникає з умов життя дитини в суспільстві [3]. На думку М. Айзенбарт, саме в іграх розпочинається невимуслене спілкування між дітьми: у процесі гри дитина «добудовує» в уяві все, що недоступне їй в навколишній дійсності, у захопленні не помічає, що вчиться – пізнає нове, запам'ятовує, орієнтується в різних ситуаціях [1, с. 10].

Ігрова форма діяльності полегшує дитині входження в соціальне середовище; граючи, вона знаходить себе й усвідомлює себе особистістю. Для дітей гра - сфера їхньої соціальної творчості, громадського і творчого самовираження. Гра - шлях пошуку дитиною себе в колективі однолітків, повторення соціальної практики, доступної розумінню [5].

Гра – головна сфера спілкування для дітей: в ній вони намагаються вирішувати проблеми міжособистісних відносин, партнерства, дружби. У грі дітьми пізнається й набувається соціальний досвід взаємин. Саме у процесі гри діти дошкільного віку отримують можливість бути максимально самостійними, спілкуватися за своїм бажанням із ровесниками, власними силами реалізовувати й поглиблювати свої знання та вміння [6, с. 74].

Навчаються спілкуванню з однолітками діти також, граючи. Особливе значення для розвитку спілкування з однолітками, на думку Н. Михайленко, мають словесні дидактичні ігри з невеликими (2-3 особи) підгрупами дітей. Правила в словесних іграх спонукають дітей слухати й чути партнера, ставити йому питання, давати доручення, вказівки, висловлювати згоду або незгоду з ігровими та мовленнєвими діями, аргументувати висловлювання, міркувати,

дотримуватися черговості, відповідати на висловлювання співрозмовника - тобто робити все те, що можна визначити терміном «спілкування» [5]. А. Арушанова також відзначає особливе значення «ігор парами», що збагачують досвід спілкування, сприяють емоційному комфорту, розвивають мовленнєві здібності. Ігри парами вчать дітей орієнтуватися на партнера-однолітка, обґрунтовувати свої висловлювання [5]. При цьому як автори психологічних досліджень, так і спеціалісти-практики відзначають, що найбільшою мірою розвитку навичок спілкування з однолітками сприяють сюжетно-рольові ігри.

Отже, роль ігрової діяльності у становленні навичок спілкування з однолітками дуже велика. Засобами гри можна формувати певні мотиви спілкування, удосконалювати комунікативні здібності, змінювати особистісне ставлення дитини до себе й однолітків, змінювати психічне самопочуття дошкільника, його соціальний статус, способи спілкування з однолітками та в колективі.

Література

1. Айзенбарт М.М. Формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08. Одеса, 2016. – 22 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. Авт. кол-в: Богуш А.М. та ін. К.: Видавництво, 2012.– 26 с.
3. Дитяча психологія. Павелків Р.В. Форми спілкування дошкільників з однолітками. Режим доступу: <https://westudents.com.ua/glavy/76329-formi-splkuvannya-doshklnikv-z-odnoltkami.html> (дата звернення: 30.10.2020)
4. Мартиненко І.В. Проблема комунікативного розвитку дітей з системними порушеннями мовлення в дошкільному віці. Науковий часопис. Актуальні проблеми логопедії. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/7748/1/Martynenko.pdf> (дата звернення: 2.11.2020)
5. Михайленко Н.Я. Короткова Н.А. Организация сюжетной игры в детском саду: пособие для воспитателя, 2-е изд., испр. М. : ГНОМ и Д, 2000. – 96 с.
6. Шипицына, Л.М. Азбука общения. Развитие личности ребенка, навыков общения со взрослыми и сверстниками / Л. М. Шипицына, О. В. – СПб. : Академия, 1998. – 380 с.

УДК 373.2.016:51

Ремеш А. О.

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ
ТРЕТЬОГО-ЧЕТВЕРТОГО РОКУ ЖИТТЯ**

Поняття «математичний розвиток» є досить складним, комплексним і багатоаспектним. Воно передбачає зв'язок між собою уявлень про простір, форми, величини, кількості, часу, вказуючи при цьому на їх властивості та відносини, які є одними з основних для формування у дитини «життєвих» і «наукових» понять.

Під математичним розвитком дошкільника Н. Баглаєва, А. Леушина, А. Столяр, К. Щербакова, О. Брежнєва, О. Фунтікова розуміють зрушення і зміни в пізнавальній діяльності дитини, які відбуваються в результаті формування елементарних математичних уявлень і пов'язаних з ними логічних операцій.

Вчені О.М. Пехота, В.Д. Будак, А.М. Старєва вважають, що педагогічні умови – це система, складовими якої є певні норми, методи, умови, ситуації, що об'єктивно склалися та є необхідними для досягнення певної педагогічної мети. Такі науковці, як А. Белкін і Л. Качалова розглядають педагогічні умови, як ключовий фактор успішності навчального процесу та комфортним педагогічним середовищем.

Робота з дітьми трьох років повинна бути переважно спрямована на розвиток уявлень про множини, на сприйняття відмінностей між множинами шляхом порівняння їх чисельності на формування вміння визначати рівність і нерівність чисельності множин. Таке порівняння можуть виробляти діти, ще не знаючи числа. Важливо, щоб вони засвоїли на основі практичних та сенсорних дій, що множини можуть бути різними за кількісним складом. Це викличе у них інтерес до порівняння і потребу визначити відмінності словом-числівником на основі рахунку. Навчання ж рахунку і називання множин числівником буде проводитися вже з дітьми чотирьох років і старше.

Дітей третього та четвертого року життя треба спочатку вчити практично зіставляти елементи одного й іншого множин, порівнювати між собою невеликі множини і практично визначати, яке більше - менше або вони рівні за кількістю елементів. Поняття про множини є основою всіх математичних понять.

Множини можуть сприйматися різними аналізаторами:

- ✓ звуки - на слух
- ✓ невидимі множини предметів – дотиком
- ✓ механічні рухи - м'язовим почуттям, кінестетичним аналізатором.

Процес навчання рахунку маленьких дітей вимагає послідовності і ретельного продумування методичних прийомів. Оволодіння числом є показником вже до певної міри абстрактного мислення, яке розвивається у малюка не відразу, а в процесі багатьох дій з множинами. Тому спочатку треба навчити дітей порівнювати множини поелементно, ще не рахуючи їх, і цим забезпечити перехід від сприйняття конкретних множин та їх порівняння до діяльності рахунку і формування абстрактного поняття числа.

Дидактичні ігри з математичним змістом можна проводити для дітей трьох років, але необхідно чітко їх продумати. В окремих випадках, враховуючи особливості розвитку дітей і умови життя групи, допустимо проводити заняття і невеликими групами, по чотири - шість чоловік, але за умови охоплення всіх підгруп приблизно в один-два дні. Перевага колективних форм роботи полягає в тому, що створюється єдина спрямованість дитячих інтересів, здійснюється співпраця і взаємонавчання.

Заняття слід проводити один раз в тиждень, в певні години і дні. Такий порядок створює у дітей потрібну установку, підвищує інтерес, забезпечує оптимальні можливості засвоєння.

Тривалість занять не повинна перевищувати спочатку 10-15 хвилин, а потім поступово повинна збільшуватися до 20 хвилин.

Для підтримки уваги дітей необхідно забезпечити на заняттях різноманітність і зміну дидактичного матеріалу або зміну методичних прийомів.

На заняттях з маленькими дітьми доцільно використовувати ігрові прийоми, які повинні бути не самоціллю, а лише засобом в здійсненні програмних завдань. У проведенні індивідуальних занять потребують лише окремі діти, які пропустили багато занять через хворобу або слабо засвоюють програмний матеріал при інтервалі між заняттями в один тиждень (в силу малої рухливості нервової системи).

Висновки. Для розвитку логіко-математичних умінь важливо, щоб навколишнє середовище, в якому перебуває дошкільник, було варіативним, різноманітним, надавало дитині можливості почуватися відкривачем нових знань та було доступним для ознайомлення.

Педагог повинен правильно організовувати педагогічний процес та керувати розвитком дітей в систематичному напрямі, саме для цього йому необхідно обрати найефективніші організаційно-педагогічні умови, опираючись на дослідження вчених.

Література

1. Дусавицкий А.К. Развивающее образование: теория и практика. Статьи. – Харьков: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2002. – 146 с.
2. Щербакова К. Й. Теорія і методика логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку: навчальний посібник / К. Й. Щербакова, О. Г. Брежнева. – Мелітополь : Вид. буд. Мелітопольської міської друкарні, 2015. – 200 с.
3. Леушина А. М. Формирование элементарных математических представлений у детей дошкольного возраста / А. М. Леушина.: — М., Просвещение, 1974.- 368с.

УДК373.2/.3.043.2-056.2/.3:[373.2/.3.016:51]

Самофалова Я. О.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Важливою характеристикою сучасної педагогічної науки є звернення значної кількості вчених до розкриття ефективних шляхів розвитку дітей з особливими освітніми потребами (С. Бричок, А. Колупаєва, Л. Манулова, С. Миронова, А. Обухівська, О. Платонова, Н. Селіванова, П. Таланчук та інші). Науковці доводять значний позитивний вплив на розвиток таких дітей перебування їх у дитячому колективі та змістовне спілкування з однолітками. Основне завдання педагогів – створити комфортні умови для такого спілкування та організувати змістовну спільну діяльність.

У державних та нормативних документах з освіти висувуються конкретні вимоги до організації психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими можливостями зокрема у навчанні. Проблема інтеграції таких дітей в інклюзивні групи закладів дошкільної освіти в останньому десятилітті є однією з актуальних. Концептуальна ідея такої інтеграції впливає з того, що дитині для повноцінного розвитку її можливостей потрібне спілкування зі здоровими однолітками під наглядом і керівництвом фахових спеціалістів. Таким дітям потрібна дієва психолого-педагогічна корекційна допомога та опора на їх можливості на основі індивідуально-особистісного підходу в навчальному і виховному процесі.

Аналіз теоретичної та методичної літератури з проблеми пізнавального розвитку дітей дошкільного віку (Г. Белошиста, О. Брежнева, Г. Леушина, К. Щербакова та інші) свідчить про те, що найважливішим засобом розвитку є формування у дітей елементарних математичних уявлень. Змістом математичних уявлень є кількісні (множина, число, величина, лічба, обчислювальна діяльність) та просторово-часові уявлення (форма, простір, час).

Наукові дані та наші спостереження за діями дітей з особливими освітніми потребами довели, що в самостійній діяльності діти частіше використовують предмети, які мають в основі просту геометричну форму: м'ячі, кубики, пірамідки, вежі. Як правило, діти не знають їх назв, а тим більш не звертають увагу на їх особливості (сторони, кути, вершини). Вони просто виконують практичні, сенсорні, ігрові дії з ними. Виходячи з цього, головним засобом математичного розвитку дитини ми вважали саме формування в неї елементарних геометричних знань та умінь.

Ретроспективний аналіз порушеної проблеми засвідчив певні протиріччя в організації такої роботи:

- у зарубіжній і вітчизняній науці доведена значущість соціалізації дитини з особливими освітніми потребами, але, як свідчить педагогічна практика, заклади дошкільної освіти мають значні труднощі в організації цього процесу;
- батьки дітей, в яких є особливі освітні потреби, прагнуть до партнерських взаємин з медико-психолого-педагогічними працівниками, але в них недостатньо відповідного досвіду такого спілкування;

– діти з особливими освітніми потребами інтуїтивно прагнуть до спільної діяльності зі здоровими однолітками, але попередній досвід індивідуального виховання у родині не надає їм можливості для цього;

– в інклюзивних закладах дошкільної освіти конкретну корекційну роботу з такими дітьми одночасно виконують вихователь та його асистент, основними пріоритетними функціями якого є діагностична і розвивальна індивідуальна робота з дитиною, але асистент не завжди готовий до партнерських взаємин з усіма суб'єктами цього багатфакторного процесу.

У зв'язку з цим *об'єктом* нашого дослідження є розвиток елементарних геометричних знань та умінь у дітей із затримкою психічного розвитку.

Предметом дослідження є педагогічні умови забезпечення розумового розвитку дитини завдяки організації навчання за індивідуальними освітніми програмами.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування особливих психолого-педагогічних потреб дітей та експериментальна перевірка впливу корекційної навчальної роботи на рівень сформованості в них елементарних геометричних знань та умінь.

Виходячи з цього, ми припускали, що формування елементарних геометричних знань і умінь у дітей з особливими освітніми потребами буде більш ефективним завдяки створенню відповідних організаційно-педагогічних умов:

1) змістовне забезпечення сенсорно-пізнавального простору як важливого чинника формування мотивації дитини до навчальної діяльності;

2) організація партнерських взаємин всіх суб'єктів освітнього процесу у закладі дошкільної освіти (діти з особливими освітніми потребами, їхні батьки, педагоги, психологи, медичні та соціальні працівники);

3) індивідуальні програми, зокрема з формування елементарних геометричних знань і умінь, які відповідатимуть пізнавальним можливостям дитини з особливими освітніми потребами;

4) особлива увага приділятиметься створенню емоційно-комфортних умов перебування дитини з особливими потребами в групі однолітків, у спілкуванні з дорослими, спочатку – незнайомими особами.

Як доводять С. Бричок, Ю. Шалівська та інші педагоги, які працюють з такими дітьми, мають бути підготовленими до багатфакторної діяльності. Вони повинні володіти методикою діагностування як основою психолого-педагогічного супроводу дитини, бути налаштованими на спільну працю з батьками цих дітей, мати навички консультування, вміти проводити тренінги з батьками та корекційні заняття з дітьми.

Проблема соціалізації та інтелектуального розвитку дітей з особливими освітніми потребами є однією з сучасних та недостатньо розроблених проблем. Маємо підкреслити, що до

розв'язання завдань з цієї проблеми майже не готові ані педагоги, ані батьки, ані заклади дошкільної освіти в цілому.

Сподіваємось, що створення і впровадження визначених нами організаційно-педагогічних умов у педагогічний процес закладів дошкільної освіти допоможе розв'язанню важливих задач з проблеми розвитку дітей з особливими потребами у навчанні.

Література

1. Бричок С., Шалівська Ю. Діагностика як основа психолого-педагогічного супроводу дітей з обмеженими можливостями здоров'я. *Інноватика у вихованні*. Зб. наук. праць. Вип 12. Рівне : РДГУ, 2020. С. 93-103.
2. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : Самміт-Книга, 2009. 272 с.
3. Обухівська А. Психологічний супровід інклюзивної освіти : метод. рекомендації. Київ : ІНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

УДК 373.2.015.31:502/504

Семенець А.В.

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ РОБОТИ З АВТОРСЬКОЮ КАЗКОЮ В ОЗНАЙОМЛЕННІ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ: АНАЛІЗ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ

Базовий компонент дошкільної освіти визначає мету сучасної дошкільної освіти, яка полягає у створенні сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку ціннісного ставлення до людей, самої себе, природи, культури, світу [1].

У пошуках нових технологій досягнення означеної мети педагогіка звертається до казки, здатної впливати на почуттєву й інтелектуальну сферу дитини, сприяти розвитку допитливості, яка навчає жити за законами природи, виховує відповідальне ставлення до неї.

Казки природознавчого змісту цікаві для дітей дошкільного віку і особливо авторські, які мають наукову пізнавальну основу, відображають реальні зв'язки і залежності в природі. У них науковий зміст органічно пов'язаний із художнім словом, сприяє з одного боку формуванню у дітей уявлень про природні об'єкти та зв'язки між ними, а з іншого – виховують почуття ціннісного ставлення до природи, любові і краси.

Виховання позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи, формування природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку можливе через застосування різних еколого-педагогічних технологій, серед яких, на думку багатьох вчених (Г.Беленької, Т.Науменко та ін.), авторська казка має важливе значення.

Казка стає першим пізнанням життя, його моральних основ, соціальних взаємовідносин. Те, що дошкільник виявляє симпатію до одних персонажів і антипатію до інших, свідчить про становлення його власного "Я".

Г. Беленька наголошує, що казка здатна виховувати й навчати, об'єднувати дітей і дорослих, викликати сильні емоції і спонукати до дії. В арсеналі сучасної педагогічної науки є як народні, так і авторські казки. Науковці довели, що авторська казка, характерною особливістю якої є передача пізнавальної, науково-достовірної інформації через казкові образи, глибоко впливає на особистість дитини. Адже вона враховує психологію дошкільника, його емоційність, наочно-образне мислення, здатність і прагнення до наслідування [3, с. 46].

Цінність авторської казки і в тому, що вона сприяє формуванню у дітей емоційного ставлення до зображуваних героїв, подій і явищ, яке діти переносять у повсякденне спілкування з довкіллям, що забезпечує формування стійкого позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи. Останнє спонукає дітей до відповідних дій у природі і є основою екологічно доцільної поведінки [2, с. 19].

Усі авторські казки Г.Беленька умовно поділяє на кілька груп [3, с. 74]:

- *у яких діти отримують знання про певний об'єкт чи явище природи* (В.Біанкі «Зозулення», Г.Беленької «Весняна казочка», П.Цвірки «Чому зозуля своїх діток не висиджує», А.М'ястківського «Зелена жаба» та ін. Їх доцільно використовувати після безпосереднього спостереження за природними об'єктами.

- *у яких діти отримують знання відразу про декілька об'єктів та явищ у природі, про зв'язки і залежності, що існують у природі* (В.Біанкі «Пригоди Муравлика», М.Скребцової «Як чагарники з деревами посварилися», Світлани та Юрія Ходосів «Підземні лабіринти», Д. Чередніченка «Той, хто прийшов захищати від дощу» та ін.). Їх варто використовувати, коли діти вже мають знання про об'єкти природи, які є у казці.

- *казки, що дають змогу систематизувати отримані раніше знання та акумулювати їх у яскраві образи лісу, степу, краплинки*. Це казки Ю. Дмитрієва «Що таке ліс», О.Іваненко, Н.Павлової, Г.Тютюнника, Є.Шморгуна та ін.

Окремо є казки, в яких розкривається вплив людини на природу, взаємозв'язки між ними (В.Сухомлинський «Камінь», О.Іваненко «Кисличка» та ін.).

Г.Беленька визначає особливості роботи з казками природничого змісту:

- 1) розмежувати, яка інформація в казці є реальною, а яка фантастичною (якщо включити «помилку» вихователя, яку виправляють діти, засвоєння стовідсоткове)
- 2) поміркувати над описаними в казці подіями (спонукати дітей до роздумів;
- 3) інтеріоризація дітьми отриманої інформації (через трудову, зображувальну, мовленнєву, рухову та інші види діяльності).

У авторській казці казкові герої розповідають дітям про таємниці природи та навколишнього світу, про нові взаємини людини і суспільства. Звертають увагу дітей на красу природи, її тендітність та залежність від людини.

Величезне значення використання авторської казки природознавчого змісту у процесі екологічного виховання дітей дошкільного віку обумовлене тим, що вона:

- має наукову основу, яка дає змогу формувати реалістичні уявлення про окремі об'єкти та явища природи, потреби живих організмів, зв'язки та залежності у природі в багатоступеневій ієрархічній послідовності та єдності;
- забезпечує цілісність раціонального та емоційного у пізнанні; відповідає характеру мислення та інтересам дитини.

У роботі з дітьми вихователі мають використовувати як класичні, так і сучасні казки про природу, акцентуючи увагу на творах українських авторів.

Останнім часом в освітній процес закладів дошкільної освіти входить сторітелінг. Із англійської перекладається як «мистецтво складання та розповідання захопливих історій». Її автор, Девід Амстронг, використав той психологічний чинник, що «розповіді з життя значно легше сприймаються, вони цікавіші, ніж логічні аргументи й сухі міркування, а тому здатні викликати у слухача довіру й мотивувати до певних дій» [4, с. 2].

К. Крутій та Л. Зданевич пропонують використовувати сторітелінг як мотиваційний комунікативний прийом. Для цього рекомендують мати кілька фартухів з великими кишенями, в яких «сховалися» матеріали для сюрпризних моментів. Це можуть бути казкові персонажі або інші цікавинки, яскраві, несподівані, які стимулюють розвиток фантазії у дітей, спонукають до відкриттів [4, с. 3].

К. Крутій та Л. Зданевич виокремлюють переваги сторітелінгу в роботі з дошкільнятами:

- 1) цікавий засіб урізноманітнення заняття або освітньої ситуації, який допомагає реалізувати індивідуальний підхід за зацікавлювати дітей; не потребує витрат і може бути використаний у будь-якому місці та в будь-який час;
- 2) розвиває увагу, фантазію та креативність;
- 3) сприяє налагодженню добрих взаємин між вихованцями та педагогом; під час спілкування, допомоги персонажу відбувається обмін емоціями, формується довіра та емпатія;
- 4) знімає психологічне напруження: під час слухання, обговорення, переказування, створення оповідки діти вчаться усвідомлювати свої почуття і говорити про них [4, с. 5].

Таким чином, казка як літературний жанр має важливий вплив на дитячу свідомість, сприяє пізнавальному розвитку дітей, виховує моральні почуття. Авторська казка несе в собі науково достовірну інформацію і може використовуватися в різних видах діяльності дітей. Кращими методами її використання можуть бути творчі вправи, словесні логічні завдання, сторітелінг та

інші. Ефективність використання авторських казок в освітньому процесі дошкільних закладів підтверджена включенням їх до програм розвитку дітей дошкільного віку. Авторські природознавчі казки виховують екологічно свідоме ставлення дитини дошкільного віку до оточуючої природи, сприяють формуванню природничо-екологічної компетенції дошкільника.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція) // Дошкільне виховання. – 2012. – №7. – С.4-19.
2. Беленька Г. Екологічна казка в житті сучасної дитини / Г.Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу. - 2012.- № 2. – С.17-24.
3. Беленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку / Г. В. Беленька, Т. С. Наumenко, О. В Половіна. – Київ : Київський університет ім. Бориса Грінченка, 2013. – 115 с.
4. Крутій К. Сторітелінг : мистецтво розповідання або Як зацікавити й мотивувати дітей / К. Крутій, Л. Зданевич //Дошкільне виховання. – 2017. - №7. – С .2 – 6.

УДК 37:616.896-053.2.

Турченко Н. В.

ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТЕХНІКИ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПЕРЕКАЗУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Мова – невичерпне джерело розумового розвитку дитини. Слово виховує, навчає і розвиває дитину. Під впливом мови вдосконалюються її почуття, сприймання, збагачуються знання про оточуючий світ. Завдяки цьому науковці і педагоги-практики вбачають мету навчання дітей рідної мови в навчанні усного мовлення, як засобу спілкування та пізнання довкілля. На переконання Ушинського, рідне слово є основою всякого розумового розвитку і скарбницею всіх знань. Тому так важливо піклуватися про своєчасний розвиток мовлення дітей.

В структурі Базового компонента дошкільної освіти визначається зміст та поетапний рівень мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку, сформованість у нього комунікативної компетентності[1]. Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із дорослим та однолітками завдяки якому відбувається соціалізація дитини.

Але нажаль, як засвідчує педагогічна практика, поширення комп'ютеризації, телебачення та інших технічних засобів, які стали доступними й дітям дошкільного віку як у сім'ї, так і у дошкільних закладах, обмежує безпосереднє спілкування дитини з іншими мовцями. Внаслідок

цього з одного боку, збагачується їхня пізнавальна сфера, а водночас з іншого гальмується мовленнєва.

Зазначимо, що мовленнєва компетентність є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується на етапі дошкільного дитинства (А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій та ін.). Саме тому вчені приділяють значну увагу розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Своєчасний і якісний розвиток зв'язного мовлення – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку випускника закладу дошкільної освіти.

Проблема розвитку зв'язного мовлення дошкільників не є новою. Вона досліджувалась класиками наукової думки і сучасними науковцями в різних аспектах: психологічному (Л. Виготський, Т. Піроженко та ін.); педагогічному (О. Ушакова, Ф. Сохін, А. Зрожевська, Е. Короткова); лінгводидактичному (А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш).

Залежно від характеру і змісту спілкування розрізняють діалогічне та монологічне мовлення. Монологічне мовлення у психологічному та лінгвістичному відношеннях – більш складна форма усного мовлення, оскільки це мовлення однієї особи до слухачів, воно більш розгорнуте, вимагає зосередженості пам'яті й уваги до змісту. Одним із видів монологічного мовлення є переказ літературних творів. У роботі над переказами належить особлива роль належить формуванню зв'язного мовлення, оскільки в процесі такої роботи удосконалюється його структура, виразність, уміння будувати речення тощо.

Характеризуючи переказ науковці (О. Ушакова, Ф. Сохін, А. Богуш) вважають що за допомогою переказу відбувається ознайомлення дітей з кращими зразками художнього мовлення, що має велике значення для розвитку в дитини вміння будувати власне висловлювання. Завдання педагога – підвести дітей до активного, творчого наслідування літературного тексту, допомогти його засвоїти. А. Богуш підкреслює, що саме за таких умов наслідування літературного тексту стає поштовхом до власної активної мовленнєвої діяльності [2]. Тому педагогічний вплив при розвитку мовлення дошкільників є складною справою. Необхідно навчати дітей послідовно, граматично правильно викладати свої думки.

В методиці навчання дітей переказу художніх творів існують засоби які полегшують процес розвитку зв'язного мовлення. Один із таких засобів, на думку науковців є використання наочності. Сприйняття предметів, зображень допомагає дітям називати об'єкти, їх характерні ознаки. Важливим допоміжним фактором є створення плану висловлювання, значимість якого вказував ще психолог Л. Виготський. Він відзначав важливість послідовного розміщення в попередній схемі всіх конкретних елементів висловлювання.

Враховуючи, що в даний час діти перенасичені інформацією, необхідно, щоб процес навчання був для них цікавим. Тому актуальним є пошук і запровадження нестандартних шляхів роботи з дошкільниками. Одним із таких засобів є використання методу мнемотехніки. Мнемотехніка –

це процес засвоєння інформації за допомогою спеціальних методів і прийомів. Мнемотехніка використовує природні механізми пам'яті і дозволяє повністю контролювати процес запам'ятовування, збереження і пригадування інформації [3].

У дошкільній практиці мнемотехніку називають по-різному: В. Воробйова називає цю методику сенсорно-графічними моделями; Т. Ткаченко – предметно-схематичними моделями; Т. Большова – колажем.

Г. Чепурний характеризує мнемотехніку як здоров'язбережувальну технологію, що поліпшує запам'ятовування, формує навички для ефективного засвоєння інформації [3].

На наш погляд, використання мнемотехніки при навчанні дітей переказу художніх творів дозволяє дітям ефективніше сприймати і переробляти зорову інформацію, зберігати і відновлювати її. Якщо переказувати за допомогою мнемосхем, які допомагають дітям бачити всіх дійових осіб, то увага вже буде концентруватись на правильній побудові речень, на відтворенні у своїй промові необхідних виразів. Регулярне застосування даної техніки допомогатиме дитині збагатити свій словниковий запас, навчить її вибудовувати грамотні, логічні ланцюжки мовлення.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Науковий керівник: А. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Богуш А. М., Н. В. Гавриш. Дошкільна лінгводидактика: підручник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2011. 704с.
3. Чепурний Г. А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 152 с.

СЕКЦІЯ
ТЕОРІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В ГАЛУЗІ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК 373.2.015.311

Балабанова Ю. А.

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Старший дошкільний вік є дуже важливим періодом у розвитку дитини. Саме у цей час закладається багато особистісних аспектів (90% усіх рис особистості), з'являється прагнення виявити своє «Я», утвердитися у своїх знаннях і вміннях, переконуючи дорослого, що можна зробити щось не гірше за інших без його допомоги. Стати самостійним – об'єктивна необхідність і природна потреба дитини. Самостійній та ініціативній дитині легше проявити себе та зарекомендувати з позитивного боку практично в будь-якій сфері життя.

Обов'язковим компонентом розвитку сучасних дошкільників, одним із найважливіших засобів формування їхнього «Я» є трудове виховання. Саме організована трудова діяльність дітей дошкільного віку здатна забезпечити формування в них елементарної готовності до праці, що виявляється у позитивному ставленні до дорученої або самостійно обраної справи, в інтересі до неї, зацікавленості в її успішному виконанні.

Глибокі системні дослідження проблеми трудового виховання дошкільників (Р.С.Буре, Г.Н.Годіна, В.І.Логінова, В.Г.Нечаєва, Д.В.Сергєєва, А.Д.Шатова та багато ін.) дали відповідь на питання про зміст, засоби, методи, форми організації праці та її роль у вихованні особистості дитини дошкільного віку. Науковці підкреслюють, що кожна дитина обов'язково повинна брати участь в трудовій діяльності, лише за цієї умови праця позитивно впливає на розвиток особистості дитини і готує її до життя в суспільстві (Р.С.Буре, М.В.Крулехт, Л.В.Куцакова, В.І.Логінова, Т.О.Маркова, В.Г.Нечаєва та ін.) [3]. Розрізняють такі види трудової діяльності дітей дошкільного віку: господарсько-побутова праця (самообслуговування, трудові доручення (для колективу), праця в природі (куточок природи, колективна праця на городі, у квітнику), художня праця (робота з папером та картоном, робота з природним та штучним матеріалом, декоративне плетіння) [4].

Організація трудової діяльності у дошкільному закладі спрямовується на вирішення низки завдань пізнавального, соціально-морального, емоційно-ціннісного, мовленнєвого, фізичного, креативного розвитку: ознайомлення із працею дорослих; формування уявлень про соціальну значущість праці; виховання на цій основі інтересу й поваги до праці інших людей, бажання долучатися до посильної трудової діяльності; формування мотиваційної готовності до трудових зусиль; формування елементарних трудових умінь і навичок; стимулювання до творчого застосування здобутих знань та умінь у реальних життєвих ситуаціях; збагачення

досвіду соціальної комунікації у процесі організованої і самостійної трудової діяльності; вдосконалення життєво важливих рухів, розвиток фізичних якостей та ін. [2]. Завдання трудового виховання ускладнюються поступово, з урахуванням вікових можливостей і статевих особливостей дітей, їхнього інтересу до праці дорослих, бажання працювати, рівня сформованості навичок елементарної трудової діяльності тощо [4].

Особливістю організації господарсько-побутової праці старших дошкільників є її здебільшого колективний характер. Це ж передбачає від кожного учасника вміння попередньо планувати роботу, працювати злагоджено, щоб досягти певних результатів. Така особливість робить господарсько-побутову працю важливим засобом морального виховання та розвитку самостійності.

Проблемою формування самостійності в дитячому віці займалися багато видатних психологів, педагогів, представників інших суміжних наук (Л.І.Божович., Л.А.Венгер, П.Я.Гальперін, А.В.Запорожець, А.Г.Ковальов, О.М.Леонтьєв, С.Л.Рубінштейн, К.Д.Ушинський, та ін.), які зробили величезний внесок у вивчення активності й самостійності у дітей дошкільного віку. Самостійність визначається як одна з властивостей особистості, що характеризується двома факторами: сукупність засобів, знань і умінь та спонукання до дії [4]. Самостійність розглядається як особистісне утворення, яке є важливою умовою формування готовності дитини до навчання у школі, умовою самореалізації особистості та її творчих можливостей. На цьому наголошує Базовий компонент дошкільної освіти, що передбачає державні вимоги (норми і показники) до рівня предметно-практичної діяльності дитини дошкільного віку, до розвиненості в неї самостійності при виконанні трудових доручень [1].

Самостійність як характеристика діяльності дошкільника проявляється у здатності досягати мети діяльності без сторонньої допомоги. Виявляється самостійність у дошкільному віці через «діяльність і здібності особистості, які пов'язані з умінням організувати себе, а також цілеспрямованість, активність, обґрунтовану мотивацію, планування своєї діяльності, швидкість прийняття рішень і відповідальність за них, критичність оцінки результатів своїх дій, почуття обов'язку» [4]. Саме трудова діяльність якнайкраще формує самостійність, цілеспрямованість та усвідомленість дій, наполегливість у досягненні результату (М.В.Крулехт, В.І. Логінова, Д.В. Сергєєва), у продуктивних видах діяльності формуються незалежність дитини від дорослого, прагнення до пошуку адекватних засобів самовираження [2]. Набута самостійність допомагає дитині стати активною, акуратною і надає впевненості у власних силах.

Самостійна діяльність дитини у дошкільному закладі виконується без безпосередньої участі вихователя, але за його завданням у спеціально відведений для цього час. При цьому дитина свідомо прагне досягти поставленої мети, використовуючи свої зусилля і виражаючи в тій чи

іншій формі результат. Діяльність дошкільників значно відрізняється залежно від того, чи вона ініційована дорослими, чи самими дітьми, впливає це й на її результативність.

Отже, трудова діяльність старших дошкільників є ефективним засобом розвитку їхньої самостійності. Проте в сучасних дитсадках педагоги здебільшого тяжіють до чіткої регламентації дитячої діяльності, а чинні програми виховання, навчання й розвитку дошкільників не розкривають зміст та шляхи розв'язання проблеми виховання самостійності. Тому робота в цьому напрямку потребує детального дослідження та розробки рекомендацій для педагогів і батьків щодо організації трудової діяльності з метою виховання самостійності дітей старшого дошкільного віку.

Усе вищевикладене обумовлює актуальність проблеми розвитку самостійності старших дошкільників у процесі трудової діяльності. Тому метою нашого дослідження ми обрали визначення можливостей трудової діяльності як засобу формування самостійності у дітей старшого дошкільного віку та педагогічних умов їх успішної реалізації.

Об'єкт дослідження – процес формування самостійності у дітей старшого дошкільного віку.

Предметом дослідження є педагогічні умови формування самостійності дітей старшого дошкільного віку засобами трудової діяльності.

Завдання:

1. Розкрити сутність і структуру поняття «самостійність дітей старшого дошкільного віку у процесі трудової діяльності».

2. Визначити види та педагогічні умови формування самостійності дітей старшого дошкільного віку.

3. Розробити та експериментально перевірити модель формування самостійності дітей старшого дошкільного віку у процесі трудової діяльності.

Гіпотезою дослідження є те, що формування самостійності дитини старшого дошкільного віку буде більш ефективним за таких педагогічних умов:

- якомога ширше залучення дітей до виконання різних видів трудової діяльності, що ускладнюються, спонукання до прояву творчої активності;
- оптимальне поєднання трудового виховання з моральним, розумовим, економічним, екологічним, естетичним, фізичним і правовим вихованням дітей;
- здійснення диференційованого підходу до дітей у процесі поетапного формування в них працьовитості, самостійності й відповідального ставлення до праці, з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей;
- організація тісної співпраці дошкільного закладу з сім'єю.

Отже, залучення дітей старшого дошкільного віку до трудової діяльності має велике значення - забезпечує усвідомлення ролі праці в житті суспільства і кожної окремої людини, переорієнтовує мотиви і ставлення дитини до власної трудової діяльності, до предметів, створених іншими людьми, та сприяє розвитку самостійності кожної дитини.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А.М.Богущ Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Беленька Г.В. Зростання дошкільника в праці / Р.В. Беленька. ДО: Шк. світ, 2010 : 112 с.
3. Виготський Л. С. _ Психологія розвитку дитини. М.: 2004 : 512 с.
4. Волков Б.С., Волкова Н.В Вікова психологія. М.: Академічний проект. 2008 : 520 с.

УДК 373.2.015.31:502

Біржеміньська А. І.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна дошкільна освіта характеризується реалізацією інтеграції як необхідної умови створення цілісної картини світу дошкільників. Це обумовлено тим, що з метою створення цілісного образу, необхідне розкриття, пізнання об'єктів з різних аспектів. Цілісна картина світу, що виникає у дітей на основі здобутих знань про навколишній світ, у подальшому навчанні виконує орієнтувальну роль у будь-якому виді діяльності, отже є підґрунтям для подальшого успішного навчання та соціалізації дитини. Картина світу у дошкільника розглядається як особистісна характеристика, результат світобачення, виражений в уявленнях про світ. Як показала практика, відсутність у дошкільному закладі системної педагогічної роботи з формування у дітей картини світу негативно відображається на якості навчання й виховання [7, с. 129].

У філософському енциклопедичному словнику, визначено, що картина світу – це одна із форм світоглядного подання об'єктивної реальності в суспільній свідомості, вона являє собою образ освоєної в практиці дійсності, компонент світогляду[6, с. 567].

За своєю суттю «картина світу» є феноменом, який виникає у свідомості людини (Л. Виготський, О. Леонтьєв). Вперше термін «картина світу» був запропонований у фізиці для визначення «фізичної картини світу» в кінці XIX – початку XX (Г. Герц, М. Планк). Проте, це поняття набуло широкого розмаїття та популяризації у багатьох науках: філософії, педагогіці, психології, соціології та інших.

У дослідженнях Т.С. Конюхової, К.Л. Крутій, Н.С. Лисенко, З.П. Плохій та ін. активно доводиться думка про виняткову роль дошкільного віку у формуванні уявлень про цілісність світу [3-5].

Картина світу – модель дійсності. Результати аналізу філософських та психолого-педагогічних досліджень дають змогу констатувати, що різні наукові картини світу з'являлися на основі узагальнених, теоретичних й емпіричних знань певної епохи. Картина світу формується на основі уявлень людини про навколишній світ. Науковими дослідженнями доведено, що дошкільна освіта є основним, базовим компонентом формування наукової картини світу людини. Усі об'єкти, явища, процеси навколишньої дійсності сприйняті дитиною під час спостережень в природі мають знаходити своє відображення в образотворчій та мовній діяльності дитини (Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко, В.Р. Ільченко, К.Ж. Гуз, Л.П. Кочина).

На думку Н.В. Лисенко, дошкільники здатні активно засвоювати знання про елементарні взаємозв'язки в природі. До них педагог відносить: елементи наукових знань про основні екологічні фактори в розвитку живої природи (світло, температуру, вологу, поживність ґрунту) та очевидні взаємозв'язки і залежності; уміння класифікувати живу природу на основі безпосереднього сприйняття та аналізу зовнішніх ознак, способів взаємодії із середовищем та особливостей живлення. Таким чином, у дошкільному віці формуються первинні екологічні знання, що виникають як результат взаємодії з природою, існують у вигляді системи, мають бути усвідомлені особистістю, зорієнтовані на певну дію [3, с.79].

Об'єкти та явища природи завдяки своїй виразності й динаміці привертають увагу дітей раннього та переважно молодшого дошкільного віку. У старшому дошкільному віці діти разом із дорослими створюють екологічні моделі, доцільність яких зумовлена розмаїттям природних явищ, змінністю й циклічністю сезонних ознак, прихованістю причинних зв'язків. Відтак, особливого значення у процесі формування уявлень дітей про навколишній світ має елементарне експериментування.

Експериментально-дослідницька діяльність дошкільника в природі – синкретично єдина інтелектуальна та практична діяльність особистості, спрямована на пізнання ознак, якостей, властивостей об'єктів оточуючого світу природи. Дослідницька діяльність є основою емпіричного пізнання людиною довкілля, джерелом знань та розвитку пізнавальних інтересів, виникає в період раннього дитинства і продовжується протягом усього життя особистості. Дослідницька діяльність найбільшого значення набуває в період інтенсивного освоєння дитиною довкілля та набуття життєвої компетентності – період від 3-х до 10-ти років.

Виділяють такі етапи розвитку дослідницької діяльності дітей в природі в період дошкільного дитинства: I етап (підготовчий): маніпулятивно-експериментальна діяльність (до 3-річного віку дитини); II етап: цілеспрямоване експериментування (від 3-х до 5-ти років; III етап:

власне дослідницька діяльність. Дослідницька діяльність дітей є рушійною силою розвитку логіко-інтелектуальної сфери дитини[2, с.51].

У процесі проведення елементарних дослідів у дітей старшого дошкільного віку формуються уміння встановлювати залежності, з'ясовувати якості та властивості, усвідомлювати необхідності певних умов та функцій. У процесі елементарної дослідницької діяльності дошкільників під час занять, ігор, прогулянок формуються уявлення дітей про оточуючий світ. Усвідомлення дітьми зв'язків у природі забезпечується шляхом постановки проблемних запитань, створення проблемних ситуацій, виконання мовних логічних вправ, екологізації сюжетно-рольової гри, моделювання природних об'єктів та явищ.

На думку З.П. Плохій, формуванню в дошкільників цілісного сприйняття природи сприяють дидактичні вправи. Наприклад, змістом вправ з тем «Повітря», «Вода» передбачено розкриття їх станів, властивостей, значення для живої природи, шляхів забруднення, пристосування тварин до умов середовища. Опрацювання дидактичних вправ з теми «Сонце» допомагає дошкільникам усвідомити причину змін пір року, потребу живих істот у сонячному світлі й теплі, «шлях» сонячної енергії до організму людини (наприклад, сонце – трава – корова – молоко – людина), значення сонячної енергії для живої природи [5, с.256].

Формування у старших дошкільників цілісного сприйняття природи, здійснюючись за системного впливу вихователів та батьків, реалізується з дотриманням визначеної сукупності дидактичних умов. Діти отримують інформацію про природу, що має індивідуальну значущість для них, оскільки пізнають природне довкілля своєї місцевості: повітря, воду, ґрунт (їх властивості, якості, стани), явища природи (сезонні, природні), рослини (будова, багатоманітність, умови зростання), тварини (будова, багатоманітність, спосіб життя), люди (будова тіла, призначення та дія органів (аналізаторів), вплив екологічного стану довкілля на здоров'я). Під час проведення елементарних дослідів та цілеспрямованих спостережень у довкіллі діти ознайомлюються із загальними закономірностями функціонування природи (повторюваністю та періодичністю процесів). Розкриття зв'язків у природі відповідно до ієрархічного принципу її будови.

Таким чином, дослідницька діяльність є могутнім фактором виховання та одним із засобів формування цілісної картини світу дітей старшого дошкільного віку. Організація дослідницької діяльності дозволяє організувати процес сприймання дитиною навколишнього світу, забезпечує формування яскравих образів, дозволяє формувати у дітей цілісні уявлення про навколишній світ, розвивати особистість дитини.

Література

1. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1056 с.

2. Карук І.В. Розвиток пізнавальних інтересів у дітей дошкільного віку в процесі експериментальної діяльності / І.В. Карук // Молодий вчений. – 2018. – № 5.2 (57.2), травень. – С. 89–92
3. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дошкільників / Н. В. Лисенко – К.: Освіта, 1993. – 188 с.
4. Науменко Т. Формування природничо-екологічної компетентності дошкільників засобами авторської казки / Т. Науменко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012.
5. Плохій З. П. Виховання екологічної культури у дітей дошкільного віку: Методичний посібник / З. П. Плохій. – К.: Дошкільне виховання. – 356 с.
6. Філософський енциклопедичний словник / ред. голова В.І. Шинкарук. – Інститут філософії Г.С. Сковороди, Національної академії України. – Київ, 2002. – 751 с.
7. Шелестова Л. Формування цілісної картини світу в старших дошкільнят / Л. Шелестова // Дошкільне виховання. – 2010. – № 3 – С. 5 – 8.

УДК 376-056.36

Гузь О. Г.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що розвиток дитини з особливими освітніми потребами, зокрема з синдромом Дауна, є однією з актуальних проблем у сучасній дошкільній освіті. У Всесвітній декларації про «Освіту для всіх» (1990 р.), Саламанської декларації під егідою ЮНЕСКО (1994 р.), розкриваються основи інклюзивної освіти. Це дозволило дітям особливими освітніми потребами отримати доступ до спілкування з однолітками, їх адаптації та соціалізації в умовах конкретного закладу освіти. У цьому контексті, особливого значення для сучасного педагога є усвідомлення особливостей роботи з дітьми з синдромом Дауна. Оскільки даний синдром є найбільш поширеним з усіх відомих на сьогодні форм хромосомної патології. Зустрічається ця патологія з частотою один випадок на 500–800 новонароджених незалежно від статі.

Метою роботи на даному етапі є на основі аналізу наукової літератури охарактеризувати особливості розвитку дітей з синдромом Дауна.

Синдром Дауна – це не хвороба. Слово «синдром» означає певний набір ознак чи особливостей, симптомів. Уперше ознаки людей із зазначеним синдромом описав англійський лікар Джон Ліенгтон Даун (Down) у 1866 р. Його ім'я покладено в основу назви – синдром Дауна. Однак лише в 1959 р. французький професор Лежен довів, що «синдром Дауна» пов'язаний з генетичними змінами, що обумовлені наявністю в людини зайвої хромосоми. Зазвичай в кожній

клітині знаходиться 46 хромосом, половину яких ми отримуємо від матері, а половину – від батька. У людини із синдромом Дауна зайвою є хромосома у 21-й парі [2].

Синдром Дауна діагностують на ранньому етапі життя, практично з моменту народження дитини, тому з перших днів дитини необхідно оточити її увагою та піклуванням. Характерною особливістю дитини із синдромом Дауна є уповільнений психофізичний розвиток. Особливу проблему становлять труднощі з навчанням. Це означає, що вчитися їм складніше, ніж більшості дітей-однолітків. Однак поряд із цими особливостями в них спостерігаються певні фізіологічні ознаки, загальні для всіх людей із синдромом Дауна [3].

Важливу роль в житті дітей з синдромом Дауна в період формування їхньої особистості відіграє позитивний досвід перебування в закладі дошкільної освіти. Його вплив можна порівняти з впливом програм ранньої педагогічної допомоги на розвитку дітей [1].

Науковці (С. Гайдукевич, О. Чеботарьова, І. Гладченко та ін.) доводять, що у закладі дошкільної освіти діти з синдромом Дауна набувають різноманітні знання, вміння, навички. Діти з синдромом Дауна в різних областях розвитку можуть перебувати на різних рівнях. Проте, кожному з них корисно на досвіді дізнатися, як потрібно спілкуватися з оточуючими, важливо знати як слід відпрацювати навички самообслуговування, як розвивати загальну та дрібну моторику, координацію рухів, важливо навчитися жити з людьми різних типів і різної поведінки. Одне з найцінніших умінь, яких дитина набуває в закладі дошкільної освіти – це вміння грати. Гра є природним засобом розвитку і засвоєння знань. Тут діти з синдромом Дауна на перших порах потребують допомоги. Вони повинні імітувати дії і вчинки, вчитися робити щось прямо в процесі гри, і не тільки управляти подіями, але і викликати їх. Вони повинні робити вибір і ділитися з іншими учасниками гри. На їхню поведінку накладаються обмеження, і вони повинні вчитися діяти спільно з іншими. Всі ці навички допомагають сформувати правильну модель поведінки і вирішувати завдання, які стоять перед педагогами і батьками [3].

Науковці (С. Гайдукевич, В. Чечетов та ін.) доводять, що для досягнення найвищих результатів роботи з дітьми з синдромом Дауна необхідна взаємодія персоналу закладу дошкільної освіти з батьками. Участь батьків допомагає організувати домашні завдання відповідно із заняттями в закладі дошкільної освіти [2].

Отже, можна зробити наступні висновки, що діти із синдромом Дауна здатні до тривалого спілкування й заповнюють мовні прогалини, зумовлені сповільненим розвитком артикуляції, виразною мімікою та жестами. У дошкільному віці в дітей із синдромом Дауна відзначають значний розрив між експресивним та імпресивним мовленням, що пояснює усе більші труднощі в комунікаційному вираженні власних думок. Позитивним чинником у розвитку дітей з синдромом дауна є добре розвинена емоційна готовність до включення в гру.

Література

1. Коррекционная педагогика: учебно-методический комплекс для студентов специальности «Социальная работа» / ред.-сост. Т. В. Варенова. – Мн. : ГИУСТБГУ, 2007. – 112 с.
2. Організація освітнього середовища для дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах інтегрованого навчання: навч.-метод. посіб. / за ред. С. Є. Гайдукевич, В. В. Чечетов. – Мінськ : БДПУ, 2006. – 98 с.
3. Чеботарьова О. В. Дитина із синдромом Дауна / О. В. Чеботарьова, І. В. Гладченко, А. Василенко-ван де Рей, Н. І. Ліщук. – Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. – 48 с.

УДК 373.2.015.31-027.22:793.7

Ємельяненко А. О.

РОЗУМОВИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні посилюється увага науковців до вирішення проблем всебічного формування особистості дитини, в якому важливе значення має розумовий розвиток. Базовий компонент дошкільної освіти та чинні програми передбачають норми і показники, які визначають державні вимоги до рівня вихованості дитини дошкільного віку, до розвиненості в неї пізнавального інтересу та прагнення до накопичення знань про навколишній світ [1].

Проблеми розумового виховання дітей перебувають у центрі уваги науковців і практиків з часів створення перших програм дитячого садка і донині. Тому метою нашого дослідження є теоретично обґрунтувати та експериментальним шляхом перевірити вплив дидактичних ігор з математичним змістом на рівень розумового розвитку дитини.

Об'єктом дослідження є розумовий розвиток дітей.

Предметом дослідження є дидактична гра як засіб розумового розвитку дитини.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані такі завдання:

1. Розкрити сутність та зміст поняття «розумовий «розумовий розвиток».
2. Вивчити напрями та особливості забезпечення розумового розвитку дитини. Виявити роль дидактичної гри у розумовому розвитку дитини.
3. Розробити модель та впровадити в процес розумового розвитку дитини дидактичні ігри.

Педагогічну теорію розумового виховання збагатили дослідження Л. Артемової, О. Брежневої, А. Богущ, Л. Венгер, Н. Гавриш, М. Подд'яків, О. Фунтікова та ін. Розумовий розвиток у науці розглядається як якісні зміни у психічному стані дитини (відчуттів і сприймання, мислення, мовлення, пам'яті та уяви), сформованість уміння міркувати, обґрунтовувати свої думки, діяти адекватно, виявляти інтерес до пізнання навколишнього середовища, здатність швидко і правильно розуміти отриману інформацію, вибудовувати власні

судження, користуватися поняттями й узагальненнями. У розумовому розвитку дитини важливу роль відіграють саме ці психічні процеси. Як доводять Г. Костюк, С. Ладивір, Т. Піроженко та ін. розумова діяльність нерозривно пов'язана з розвитком уваги.

Протягом дошкільного віку відбувається розвиток наочно-дійового (пов'язаного з практичними діями) та наочно-образного (оперування образами) мислення, яке дозволяє дитині думати про предмети, порівнювати їх в розумі навіть тоді, коли він їх не бачить. Про розумовому розвитку дитини судять за обсягом, характером і змістом знань, за рівнем сформованості пізнавальних процесів, за здатністю до самостійного творчого пізнання. З раннього віку в дитини починає формуватися сукупність індивідуальних здібностей до накопичення знань, вдосконалення розумових операцій, іншими словами, розвивається його розум, тому сучасні дослідження встановили, що зазвичай до 2 років діти живуть настільки насичено, що спостерігається дуже великий обсяг пізнавальної діяльності [2].

Наукові дані доводять, що пошук відповідей на запитання, які виникають у процесі гри, підвищує пізнавальну активність і в реальному житті дитини. Досягнутий у грі прогрес психічного розвитку суттєво впливає на можливості систематичного освоєння знань дитиною, сприяє удосконаленню її власної розумової позиції. Розвиток усіх цих напрямів забезпечує дидактична гра.

Н. Подд'яків стверджує, що під час використання дидактичних ігор відбувається мимовільне опанування необхідного досвіду в той момент коли діти захоплені виконанням ігрового завдання. Водночас автор наголосив на двох, найбільш важливих функціях цього способу навчання: набуття та вдосконалення системи знань, вмінь, навичок (також можливий є варіант лише закріплення раніше набутих знань). Ці функції можуть бути реалізовані як окремо так і разом. Водночас науковець акцентує увагу на необхідності створення специфічної системи ігор навчального змісту, яка дозволить їх більш ефективно використовувати під час навчання 5-7 річних дітей [3].

На думку Л. Виготського самостійно мислити сприяють самі такі дидактичні ігри які автори називають «навчальні» (А. Столяр) та «розвивальні» (Б. Нікітін). Вони впливають перш за все на формування математичних уявлень, сприяють формуванню такої якості розуму як його рухливість і гнучкість, та якостей особистості, як індивідуальність, емоційність. Цікавість роботи з різним дидактичним матеріалом при правильно організованому процесі заняття (наприклад, відтворення різних форм, вивчення кольорів або лічбі) сприяє розвитку у дітей мислення, уваги, пам'яті та формує довільність [2].

Отже, дидактична гра розглядається дослідниками як вагомий засіб навчального процесу дошкільної освіти і має широкий спектр застосування, тому її можна використовувати як окремий елемент, або ж у поєднанні з іншими формами. Особливість дидактичної гри полягає у

поєднанні двох цілей: навчальної та ігрової. Ігри характеризуються тим, що вони захоплюють емоційність та увагу дітей, а малюки у невимушеній ігровій атмосфері здобувають нову інформацію, вдосконалюють раніше сформовані уміння та навички, чи допомагають використовувати знання у практичній діяльності. Проте основна цінність полягає у спрямуванні на розширення сфери інтересів. Саме такі заняття забезпечують високу результативність та сприяють всебічному розвитку особистості та засвоєнню дошкільником усіх необхідних знань.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А. М. Богуш. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии. Санкт-Петербург: Союз, 1997. 224 с.
3. Поддьяков А. Н. Мышление дошкольников в процессе ориентирования со сложными объектами. *Вопросы психологии*. 1996. № 4. С. 14 – 24.

УДК 373.3.091-053.5

Журавльова М. В.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сьогодні відбувається реформування змісту та гуманізація цілей дошкільної освіти України. Запити суспільства пов'язані з вихованням життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої особистості, тому в педагогічну практику впроваджується цілісний підхід до виховання та розвитку дитини.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що основним важливим завданням сучасного дитячого закладу являється гармонійний та всебічний розвиток особистості дитини: формування елементарних трудових, технологічних, художньо-продуктивних навичок, самостійності та ін. [1].

Ідеї Ушинського К.Д., Русової С.Ф., Макаренка А.С. спрямовані на значення формування особистості дитини починаючи з молодшого віку. Сучасні українські дослідники проблеми трудового виховання (Беленька Г.В., Борисова З. Н., Машовець М.А, Павленчик В.А., Поніманська Т.І.) аналізують питання виховного значення праці дітей у дитячому закладі та сім'ї [2].

Формування навичок самообслуговування сприяє процесу соціалізації дитини – входження в суспільство, в якому дитина буде самостійна і відчуватиме себе повноцінним його членом.

Освітня лінія «Дитина у світі культури» Базового компоненту дошкільної освіти передбачає, що дитина дошкільного віку «активно долучається до самообслуговування... Прагне до якісного виконання трудових доручень тощо. Самостійно долає труднощі, прагне довести

розпочату справу до завершення. Виявляє працелюбність, відповідальність, організованість» [1]

Проблемами виховання навичок самообслуговування дітей займалися такі вчені, як Виготський Л.С., Малер А.Р., Шипіцина Л.М. [2] .

Психолог Ананьєв Б.Г. вказував, що саме найпростіше самообслуговування забезпечує розвиток самостійності як головної якості особистості. Праця задовольняє потребу дитини в самоствердженні, пізнанні власних можливостей в цікавому, посильному виді діяльності, зближує його з дорослими.

Самообслуговування – це діяльність, яка спрямована на обслуговування самого себе, задоволення своїх побутових потреб. Це вміння умиватися, зачісувати волосся, одягатися, прибирати ліжко, іграшки, тощо.

Молодший дошкільний вік – особливий період в житті дитини. У віці 3-4 років у дитини починає складатися свідоме вміння управляти своєю поведінкою, значно підвищується активність, а прагнення до самостійності в самообслуговуванні стає основною характеристикою віку («Я сам!», «Я хочу!», «Я вмію», «Я теж буду!»).

Формування навичок самообслуговування має першочергове значення для психічного розвитку дітей молодшого дошкільного віку в цілому. Оволодіння практичними навичками самообслуговування безпосередньо впливає на самооцінку дитини, є важливим кроком на шляху до незалежності. Під час формування навичок самообслуговування відбувається процес розвитку волі. Дитина ще нічого не вміє робити і будь яка дія дається їй з великими труднощами, та й не всі діти хочуть і вміють доводити справу до кінця, особливо коли не виходить. Для того, щоб зробити все правильно, потрібно докласти вольові зусилля. При цьому формуються такі вольові якості особистості, як цілеспрямованість, витримка, організованість, самостійність, тощо.

Об'єктом дослідження виступає формування навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку.

Предметом дослідження є самообслуговування дітей дошкільного віку.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка впливу педагогічних умов на сформованість у дітей навичок самообслуговування.

Формування навичок самообслуговування як вважають науковці(Кононко, Кузьменко та ін) є тривалим процесом, що вимагає від педагогів та батьків знання індивідуальних особливостей дитини та великого терпіння. Адже при правильному педагогічному керівництві дитина молодшого дошкільного віку може багато чого зробити самостійно.

Привчання дітей одягатися, умиватися, їсти, прибирати за собою іграшки на своє місце, формує у них самостійність, працьовитість, меншу залежність від дорослого, впевненість у собі та своїх силах, вміння та бажання долати перешкоди, активність, завзятість у досягненні мети.

Також формування у дітей навичок самообслуговування під час виконання культурно-гігієнічних процедур відіграє важливу роль у збереженні здоров'я, у формуванні елементарних моделей поведінки в побуті та в суспільстві дорослих і однолітків. Оволодівши навичками самообслуговування, дитина не тільки може обслужити саму себе, але і привчається до акуратності, дбайливого ставлення до речей, до культури поведінки.

Оволодіння навичками самообслуговування у дошкільному закладі здійснюється в двох формах: в індивідуальній (відпрацьовуються окремі операції); та груповій (поведінка дитини підпорядковується загальному для всієї групи дітей правилу, при цьому спрацьовує механізм наслідування).

При цьому необхідно враховувати індивідуальні особливості дитини, продумати доступні дітям дії та їх послідовність, адже навчити дітей самостійним діям не так просто. Тому враховується основний вид діяльності дошкільників – гра. Граючись, дитина самостійно відтворює з іграшками послідовність дій самообслуговування з власного життя. Разом з іграшками дитина збирає в коробку свої іграшки, або розставляє їх на свої місця на полиці, годує ляльок, переодягає їх, складає акуратно речі в шафу тощо.

Самообслуговування здійснюється за допомогою різних методів та прийомів. Вибір методу навчання залежить, перш за все, від мети і змісту, а також від особистості педагога, від його здібностей, відповідальності.

Прийоми формування навичок самообслуговування:

1 група – практичні (показ дії, приклад дорослого або інших дітей, метод привчання (систематичні вправи), цілеспрямоване спостереження (живить дитячий досвід, поволі формує ставлення до спостережуваного і позитивно впливає на формування навички), метод гри (дає можливість самостійно, вільно використовувати отримані знання, навички в процесі гри з лялькою – одягнути ляльку, умити і т. д.);

2 група – ігрові (формування емоційного ставлення до процесу самообслуговування, використання літературних творів, малих форм фольклорного жанру: пісенок, потішок, розглядання ілюстрацій, картин («Діти миють руки», «Діти обідають», тощо), питання до дітей, що спонукають до вирішення проблеми («лялька Катя забруднилася, що робити?»).

Наявність у вихователя різноманітних прийомів, що стимулюють прагнення дитини до самостійності в самообслуговуванні, освоєння способів дій, оцінки результату і його корекція для досягнення задовільної якості допомагає більш активно впливати на дитину при формуванні навичок самообслуговування.

Від правильного керівництва залежить як буде організовано самообслуговування в дитячому садку. У самообслуговуванні повинні брати участь всі діти. Потрібна систематична і

послідовна робота щодо опанування дітьми навичок самообслуговування, вправи в практичній діяльності.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти [Богущ А. М., Бєленька Г. В., Богиніч О. Л. та ін.]; наук. керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д. п. н. – Київ : ТОВ «МЦФЕР–Україна», 2012. – 26 с.
2. Поніманська, Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник / Т. І. Поніманська. – 3-тє видавництво. – Київ. : Академвидав, 2015. – 448 с.

УДК 373.2.016:51

Зоря Т. А.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ УЯВЛЕНЬ ПРО ВЕЛИЧИНУ ПРЕДМЕТІВ У ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ.

У дошкільній педагогіці виділяють два періоди розвитку дитини: ранній вік (від народження до трьох років) і дошкільний вік (від трьох до семи років). Розвиток раннього віку характеризується, швидкою зміною антропологічних показників дитини: вага, ріст, розміри голови і грудної клітини; починають посилено функціонувати всі життєво-забезпечувальні системи організму; прогресують темп, послідовність і якість рухів; вдосконалюється м'язовий апарат та ін.

Науковці М.Аксаріна, О. Брежнєва, Л.Венгер, О.Коноко., В. Котирло, Т.Поніманська, Н.Сакуліна, М.Щелованов вважають, що ознайомлення дошкільників з елементами математики можливе через поступове засвоєння базових понять: кількість, число, величина, міра, форма, простір, час, а також таких характеристик як відмінність і тотожність. Опанування цих понять дає дітям змогу розвинути уявлення про всі сфери сенсорно-пізнавального простору та оволодіти практичними і мисленнєвими діями.

Процес опанування створює базу предматематичної підготовленості - засвоєння у подальшому певних знань відповідно до програми логіко-математичного розвитку, за якою працює ЗДО.

Величину, як особливу ознаку предмета, діти починають виділяти дуже рано. Величина є сильною ознакою (великих предметів завжди «більше»).

У дослідженнях науковців (Р. Березіна, В. Котирло та ін.) зазначається, що на другому, третьому році життя – це є одним поясненням актуальності раннього формування в дітей умінь виділяти й об'єктивно оцінювати величину предмета.

В теорії та методиці математичного розвитку величина предмета – розглядається, як властивість предмета, який сприймається різними аналізаторами: зоровим, тактильним і руховим. Звернемо увагу, що найчастіше величина предмета сприймається одночасно кількома аналізаторами: зорово-руховим, тактильно - руховим та ін.

Характеристика величини предмета залежить також від розміщення його в просторі. Той самий предмет може характеризуватися як високий (низький) та як довгий (короткий). Це залежить від того, в горизонтальному чи у вертикальному положенні він перебуває.

Величина предмета завжди відносна, вона залежить від того, з яким предметом його порівнюють. Порівнюючи предмет з меншим, його характеризують як більший, а порівнюючи цей самий предмет з більшим, вважають його меншим.

Дослідження науковців доводять, що предматематична підготовка забезпечує у подальшому, у 4 – 5 років, формування таких важливих логіко-математичних понять: величина предмета або його розмір.

На основі наукових досліджень підсумуємо:

1. Діти до трьох років розрізняють лише чітко великі і малі предмети (В.Катирло, Т.Поніманська).

2. Характеристика величин для дітей раннього віку ще не має узагальненого значення, а застосовується щодо того чи іншого предмета (Р.Березіна, В. Данілова).

3. Важливе значення у сприйнятті величини мають практичні дії дитини: накладання, прикладання, порівняння (Л.Венгер, Г.Леушина).

4. Діти трирічного віку не усвідомлюють відносності величини предмета.

Спостереження доводять, що дії малюка - зібрати пірамідку - не сприймається ним як завдання встановити ряд величин (В.Котирло, Т. Паніманська)[1].

Слід зазначити, що характеристика величин ще не має для дітей цього віку узагальненого значення, а застосовується щодо того чи іншого конкретного предмета. Якщо дитина багаторазово сприймає будь-який предмет як маленький у групі інших, то цей «ярлик» залишається за ним і тоді, коли ситуація змінюється (В.Котирло);

У програмі «Дитина» розроблено окремий розділ «Діти раннього віку», в якому розкрито зміст роботи з дітьми від 2 до 3 років, яка спрямована на формувати у дітей вміння орієнтуватися у сенсорних еталонах (колір, величина, форма), їх ознаках, властивостях [2].

У підрозділі «Величина» зазначається, що у ранньому віці необхідно сформувати вміння групувати предмети за величиною; складати кільця, кубики, пірамідки, інші предмети в порядку зменшення; групувати однакові предмети за величиною; співвідносити спочатку предмети, що суттєво відрізняються, а потім ті, що мають схожі властивості; вчити вибирати предмети заданих властивостей із двох різновидів.

Отже, програма має позитивні тенденції щодо формування уявлень про величини у дітей раннього дошкільного віку і зважає на особливості їх розвитку.

Література

1. Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя: методичний посібник / Л. І. Кузьмук та ін.; за ред. Т. І. Поніманської. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 568 с.
2. Дитина. Освітня програма для дітей двох до семи років. Київ 2016, Київський університет імені Б. Грінченка, 2012. – 492с.

УДК 373.2:792.07

Костіна А. В.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛЕЙБЕК-ТЕАТРУ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мистецтво театру здавна супроводжує людство, організовує дозвілля людей різного віку, сприяє вихованню всебічно розвиненої особистості. Значення основних видів театрального мистецтва в житті окремої людини та суспільства у цілому проаналізовано у працях мистецтвознавчого, соціологічного та психолого-педагогічного характеру.

Сучасне поняття «театр» неоднорідне. Поряд із традиційними його формами з'являються нові течії, поява яких викликає різні дискусії. Плейбек-театр – це одна з форм сучасного некласичного театру. У перекладі з англійського, «playback» означає «відтворення». Засновником playback-театру став Джонотан Фокс (США). Сьогодні playback-театр поширений у всьому світі та використовується як форма «розумної» розваги, імпровізації, розвитку стосунків між людьми у різних обставинах; форма підтримки людей, форма унікальної зустрічі мистецтва і звичайного життя.

Плейбек-театр являє собою форму театру-імпровізації. У США та Європі він давно існує як альтернатива традиційному театру (Салас, 2009). Існує також думка, що плейбек-театр знаходить своє місце на перетині театру та психотерапевтичних практик (Савінов, 2018). Провідні слова, які відносять до плейбек-театру – гра, занурення, єдність і свобода [1]. Критерії професійності чи «достатньо хорошого» плейбек-театру описуються Дж. Фоксом, де автор поєднує три сфери: мистецтво, соціальна взаємодія та специфічний ритуал [2].

Заслужують на увагу формати театральних подій, які приходять на зміну старому модерному театру. У плейбек-театрі глядач і актор імпровізують у створенні театрального дійства. Одним із напрямів трансформації у театральних практиках є наближення до реальності реконструкції історичних подій або театральних сюжетів із часткою імпровізації та спонтанності.

Дослідники виділяють основні принципи плейбек-театру:

– інтерактивність (взаємодія з глядачами повинна бути обов'язковою);

- імпровізація (можливість розігрування не підготовлених заздалегідь історій);
- безпосередня участь автора історії (використання історій із життя оповідачів, а не вигаданих ситуацій);
- розігруються історії в атмосфері психологічної безпеки (ведучий регулює моральні рамки розповіді історії, допомагає акторам у коректності її інтерпритації).

Плейбек-театр дослідники називають театром психологічних імпровізацій. Важливе місце, на їх думку, у цьому виді мистецтва займають людські почуття й емоції.

Актори на сцені розігрують різні історії, які розповідають їм глядачі. Для того, щоб повніше і глибше зобразити почуття оповідача, вони уважно слухають його історію, проникають у світ його переживань. Ніхто заздалегідь не готує сценарій, не розподіляються ролі. Актори виступають спонтанно.

Існують різні форми вираження, в яких ці історії можуть втілюватися. Історії можуть бути різними: смішні і сумні, довгі і короткі, дитячі спогади або враження від сьогодення. Це можуть бути мрії, фантазії, сни. Головне, що вони чимось зачіпають оповідача, і він захотів поділитися своїми почуттями з іншими людьми.

Відомо, театр – один із найдоступніших видів мистецтва для дітей дошкільного віку. Театр вирішує актуальні проблеми педагогіки і психології, які пов'язані з художньою освітою і вихованням, формуванням естетичного смаку, моральним вихованням, розвитком комунікативних якостей особистості, вихованням волі, розвитком пам'яті, уяви, фантазії, мови, створення позитивного настрою, рішенням конфліктних ситуацій через гру.

Плейбек театр – це своєрідне природі дитинства дійство. Плейбек театр включає в себе можливість навчитися спонтанно висловлювати почуття і думки. Крім того, прилучає дітей проявляти стриманість і обачність, бути світлим і казковим. Важливим є також те, що форма плейбек-перформансу сприяє створенню атмосфери відкритості, довіри, настрою на взаєморозуміння всіх, хто бере участь у дійстві. Плейбек театр сприяє підвищенню психологічної культури спілкування дітей, додає позитивних емоцій і всього, що так бракує їм.

І. Кондратець наводить правила плейбек-театру [3, с. 22]:

- індивідуальність заперечувати не можна. Беруться будь-які історії на різну тематику);
- плейбек не ставить за мету пошук рішень. Сюжети мають бути засобом діалогу, який не дає конкретних відповідей;
- нічого не обговорюється і не пояснюється. Важливі тільки враження й емоції;
- актор і глядач – рівноправні учасники вистави;
- плейбек-театр через творче програвання ситуацій виявляє нові ресурси і взаємозв'язки;
- будь-яка історія, яку показують у плейбек-театрі, стає важливою за значущою.

Нас цікавило питання «Що дає дітям старшого дошкільного віку плейбек театр?». Констатувальний етап дослідження проводився з дітьми, які звикли до закритості, скритності; деякі були сором'язливі і нетовариські. Як показують спостереження за дошкільниками, вони не можуть долати сором і страх. У багатьох дітей відсутнє вміння спілкуватися між собою і приймати самостійні рішення, здатність виражати різні емоції (подив, страх, радість, сум та ін.) за допомогою одного із засобів образної виразності – міміки. Дошкільникам незручно грати у групі, у них відсутні навички роботи у команді. У дітей не має досвіду просування своєї ідеї або оцінки чужої, розуміння своїх сильних і слабких сторін, можливість повірити в свої сили.

Ми згодні з думкою практиків А. Булгакової, А. Травкіної та ін., які вважають, що плейбек-театр – це той простір, який дозволяє будь-якій історії дитини стати розкритою, знову пережитою, програною. Дошкільникам важливо відчувати свою унікальність, а саме головне – бути почутими. Подібна форма театралізованої роботи, на наш погляд, є найбільш ефективною у формуванні соціально-комунікативних зв'язків і художньо-естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Бевзенко Л. Криза освіти, сучасні соціокультурні трансформації та зміна повсякденних освітніх практик. веб-сайт. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/29147/1/Bevzenko.pdf>. (дата звернення: 25.12.2020).
2. Савінов В. Плейбек-театр як засіб арт-терапії: коли плинність завмирає (2018) веб-сайт. URL: <https://www.academia.edu/36138109/>. (дата звернення: 25.12.2020).
3. Кондратець І. Педагогічний плейбек. *Дошкільне виховання*. 2017. № 2. С. 20-22.
4. Гладких О. Батьківський плейбек. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 36-37.
5. Макаренко Л. Організація театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Бердянськ: ФО-П Ткачук О. В. 2014. 256 с.

УДК 373.2.015.31:316.4

Прокопець Я. І.

ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВНИХ ВЗАЄМИН У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дитина середнього дошкільного віку знає, що людина народжується і живе в сім'ї, розуміє значення родинних взаємин, злагоди й порядку в домі, вміє виявляти турботу про рідних і любов до них. Знає правила спілкування зі знайомими, «сусідами, друзями батьків» та незнайомими

людьми. Виявляє турботу про людей відповідно до їхнього віку. Розуміє стан і настрій дорослих та дітей. Розуміє значення добрих стосунків з дітьми і педагогами в дитячому садку. Вміє спільно діяти у грі, під час занять. Знає і виконує правила ввічливого спілкування. Розуміє, що в товаристві слід дотримуватись певних норм. Виявляє інтерес до дій і слів вихователя, прагне співпрацювати з ним, отримати схвалення за добрі вчинки. Вміє розповідати про своїх друзів, про їхні риси характеру. Розуміє вимоги до своєї поведінки у спільній діяльності. Турбується про молодших дітей і вчиться у старших [4].

Для формування колективних взаємин дітей були створені праці таких вчених-педагогів, як, зокрема, Ю.О.Приходько (“Формування позитивних відносин в дитячому колективі”), М.І.Рожков, Л.В.Байбородова (“Организация воспитательного процесса в школе”), Я.Л.Коломінського (“Психология совместного труда детей”) та ін.

У середній групі вперше вводиться систематичне чергування дітей по їдальні, а з другої половини року — і по підготовці до занять. Кожний черговий обслуговує один стіл, а тому в ролі чергових виступають 4–5 дітей. При цьому між ними виникають перші форми співробітництва: не заважати один одному, спокійно чекати своєї черги біля роздавального стола, поступитися, коли товариш несе чашки, якщо треба, допомогти йому. Призначаючи чергових, важливо враховувати індивідуальні особливості дітей, рівень сформованості в них трудових навичок. Не варто одночасно призначати черговими метушливих, недостатньо організованих дітей. Бажано, щоб надто рухливу дитину урівноважувала спокійна і організована, яка може не лише підказати товаришеві, а й допомогти. Зрозуміло, спочатку далеко не всі діти з власної ініціативи роблять так. Це здебільшого пояснюється тим, що вони надто захоплюються самим процесом чергування, намагаються виконати роботу дуже добре, а тому майже не помічають поруч себе товариша, який не може самотійно справитися із завданням [5].

З набуттям досвіду взаємодії у різних видах трудової діяльності взаємини дошкільників стають дедалі усвідомленішими, а зв'язки між ними тривалішими і міцнішими. Під впливом правильного педагогічного керівництва вони поступово переростають у дружні взаємини, для яких характерні вибірковість, симпатія та взаємодопомога.

Одним із виявів соціального інстинкту дітей є їхні ігри. Гра для дитини найкраща насолода, в іграх виявляються всі її здібності, її нахили, переживання. Спостерігаючи за дитиною, як вона грається, можна знайти ключ до розуміння її душі. Гра — це настільки природний стан дитини, що багато педагогів змагалися все навчання малих дітей перетворити в гру, бо вона найбільш інтенсивно захоплює дітей [1].

Участь у грі є ефективним засобом формування моральності дітей. У спілкуванні з однолітками розкривається сутність дитини: моральні уявлення, інтелект, ставлення до навколишньої дійсності [5]. Виявляючи свої знання, вміння, дитина ділиться ними з

ровесниками, тобто відбувається обмін соціальним досвідом. У дітей формуються колективістські навички: вони вчаться налагоджувати спілкування, домовлятися, узгоджувати свої бажання з бажаннями й мірами інших, переконувати у правомірності своїх міркувань, рахуватися з інтересами інших тощо [2].

Під час виконання колективних або групових завдань у дитини часто виникає потреба поділитися з товаришем власним задумом, досвідом, умінням. Спільні переживання радощів успіху або смутку з приводу тимчасових невдач зближують дітей, згуртовують їх навколо єдиної мети. Емоційне піднесення сприяє розвитку дружніх взаємин не лише в колективній діяльності, а й у повсякденному спілкуванні, вихованню дружніх відносин [2].

Для формування такого ставлення до ровесників слід використовувати різні життєві ситуації, пробуджувати в дітей емоційний відгук на стан, настрій ровесника. Вміння рахуватися з іншими людьми потребує не тільки здатність бачити і розуміти їхній емоційний стан, а й уміння гальмувати свої бажання, поступатися власними інтересами.

Отже, педагог повинен шукати індивідуальний підхід до кожного свого вихованця. Добре знання причин і байдужого ставлення деяких дітей до ровесників допомагає і вихователю знайти адекватні прийоми впливу на них з метою стимулювання позитивних форм взаємин.

Література

1. Карпова С.Н. Игры и нравственное развитие дошкольников, М.: Изд-во Московского университета, 1986. 123 с.
2. Кириленко Т.С. Виховання почуттів. К.: Політвидав України, 1989. 86 с.
3. Островська Л.Ф. Сімейне виховання дошкільника. К., 1977. 165 с.
4. Поніманська Т.І. Дитина і соціум. *Дошкільне виховання*. 2004. № 8. С. 4-6.

УДК 373.2.015.31-027.22:793.7

Самохіна П. М.

РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ДИДАКТИЧНІЙ ГРІ

Тема розумового виховання була і залишається дуже актуальною в наш час, адже успішність подальшого навчання у школі і всебічного розвитку дитини багато в чому залежить від рівня її розумового розвитку.

Аналіз наукових робіт відомих наукових дослідників цієї теми допомагають зрозуміти суть розумового розвитку: сформованість уміння міркувати, обґрунтовувати свої думки, діяти

адекватно до вимог старших, виявляти інтерес до пізнання навколишнього світу, вибудовувати власні судження. Розумове виховання розглядається в тісному взаємозв'язку всіх компонентів всебічного розвитку особистості дошкільнят, у тісній єдності з провідними напрямками їх діяльності. Суть і завдання розумового розвитку дошкільників глибоко розкриті в працях Я. Коменського, Є. Тихєєвої, К. Ушинського, Є. Водовозової, Л. Виготського, Л. Шлегер та інших. У їх дослідженнях підкреслюється думка про те, що діяльність повинна ставити дитину перед необхідністю спрямовувати свою розумову активність на пошук і виборче використання знань для вирішення якогось завдання. На сьогодні ж дослідженням цього питання займаються: Т. Кондратенко, Т. Поніманська, а також С. Ніколаєва, Л. Артемова.

Здається, про гру сказано вже багато, однак і на сьогоднішній день гра залишається першою і найголовнішою запорукою успішності дитячої діяльності. Гра має велике значення в житті і розвитку дітей [2, с. 92]. В процесі гри в них виробляється звичка зосереджуватись, мислити самостійно, розвивається увага, прагнення до знань. У грі дитина здобуває нові знання, уміння та навички. Ігри, що сприяють розвитку сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, розвитку творчих здібностей, спрямовані на розумовий розвиток дошкільника в цілому.

У старшій групі діти вже володіють значним ігровим досвідом і в них вже дуже добре розвинене мислення. Дітям у цьому віці вже достатньо буде словесного опису гри, тільки в деяких окремих випадках потрібен показ.

Включення дітей у гру має бути добровільним: не нав'язувати гру, а залучати до неї дітей. Діти повинні добре розуміти сенс і зміст гри, її правила, ідею кожної ігрової ролі [3, с. 74]. Зміст ігрових дій має збігатися зі змістом і сенсом поведінки в реальних ситуаціях для того, щоб основний зміст ігрових дій переносився в реальну життєдіяльність. У грі слід керуватися прийнятими в суспільстві нормами моральності, заснованими на гуманізмі, загальнолюдських цінностях.

Дидактична гра - це практична діяльність, в якій дитина використовує набуті раніше знання. Вона створює життєві умови для різноманітного застосування цих знань, активізації розумової діяльності. Тут вже виявляються помилки, яких дитина припускається, труднощі, з якими вона стикається [1, с. 42].

Дидактична гра представляє собою багатопланове, складне педагогічне явище: вона є і ігровим методом навчання дітей дошкільного віку, і формою навчання, і самостійною ігровою діяльністю, і засобом всебічного виховання особистості дитини.

У грі дитина не тільки уточнює і закріплює свої знання, а й знову емоційно переживає знайомі явища і життєві ситуації [4, с. 102]. У грі виникає потреба дитини впливати на навколишній світ. Використання дидактичної гри в освітньому процесі викликано, насамперед, тим, що гра є провідною діяльністю в цьому віці.

Дидактичний матеріал повинен відповідати гігієнічним та естетичним вимогам іграшки повинні бути розмальовані яскравими фарбами, художньо оформлені, поміщені в зручні для зберігання коробки та папки. Яскраві, красиві дидактичні іграшки привертають увагу дітей, викликають бажання грати з ними.

Перш за все повинні враховуватися наступні дидактичні принципи: доступність, повторюваність, поступовість виконання завдань. Дидактичні ігри можуть бути включені в будь-який розділ програми і служити як для розвитку пізнавальної діяльності, так і для формування власної гри, поведінки в колективі (уміння діяти спільно, спостерігати за діями товариша, вміння чекати, прагнути до спільної мети, співвідносити свої дії з діями товаришів) [2, с. 55].

Дидактична гра є цінною формою організації розумової активності дітей. У ній діти охоче долають значні труднощі, розвивають здібності і вміння. Вона допомагає зробити будь-який навчальний матеріал захоплюючим, викликає в дітей глибоке задоволення, створює радісний робочий настрій, полегшує процес засвоєння знань [1, с. 34].

Правильно організована дидактична гра є запорукою успішного навчання дітей у школі. Бо саме вона є своєрідним «містком» переходу ігрової діяльності у навчальну.

Таким чином, розумове виховання в процесі навчання на заняттях, у грі, на екскурсіях направлено на ознайомлення з навколишнім життям, на засвоєння знань і застосування їх різних умовах, формування розумових здібностей, розвиток допитливості і пізнавальних інтересів.

Література

1. Ігрова діяльність старших дошкільників / Уопр. Н. Ф. Юрченко Х.: Вид. група «Основа», 2011. 170 с.
2. Игра дошкольника / Под ред С. Л. Новоселовой. М.: Просвещение, 1989. 286 с.
3. Куликова Т. Дошкольная педагогика: учебн. пос. -3-изд. М.: Академия, 2001. 416 с.
4. Шведова Л. М. Розвиток логічного мислення, кмітливості, уяви та інтелекту. Донецьк, 2004. 350 с.

УДК 373.2.091.33.-027.22:7.0374.100.544.27

Якіна Д. І.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПЛАСТИЛНОГРАФІЇ

Зміни у культурній, освітній системах України, пов'язані з побудовою нової української держави, зумовило переосмислення вимог до її громадянина. Перш за все на передній план виступають такі риси як креативність, здатність творчо мислити та творчо підходити до вирішення будь-яких проблем, ситуацій. Тому стратегічним завданням, що висунуто перед

зкладами освіти всіх рівнів, є саме виховання творчої, інтелектуальної, ініціативної, відритою для всього нового, здатної знаходити вирішення ситуацій нестандартними рішеннями.

Розвиток творчих здібностей є пріоритетним завданням дошкільної освіти, що зазначено у Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти України та у чинних освітніх програмах. [1]

Тему творчого розвитку здібностей у дітей досліджено науковцями Л. Виготським, О. Запорожцем, Г. Костюком, С. Рубінштейном та ін.

Творчі здібності – це індивідуальні особливості рис людини, які визначають успішність виконання нею творчої діяльності. На формування особистості дитини впливає багато чинників, серед яких головне місце посідає мистецтво й культура. Знайомлячись з культурною спадщиною людства, дитина прилучається до цінностей, збагачує та накопичує власний життєвий досвід, може застосовувати набуті знання у своїй провідній діяльності. Відповідно тому, розвивається уява, мислення, комунікативні навички, вміння розуміти іншого, швидко знаходити вирішення будь-яким проблемам. [2]

Активізація творчих здібностей є необхідною передумовою перетворення вже готових та існуючих продуктів свідомості для винаходу нових. Е. Фромм визначає творчі здібності як здатність дивуватися та пізнавати, вміння знаходити вирішення проблем у нестандартних ситуаціях, завдяки цьому відкривається спрямованість на відкриття нового та мати здатність глибоко усвідомлювати свій досвід. [3]

Творчість дитини характеризується тим, що завдяки діяльності дитини, в результаті він створює свій новий, не схожий на інших виріб, в якому він відкриває та бачить щось нове для себе та щось нове саме про себе.

Пластиліновий живопис – один з варіацій дитячої творчості. Пластилінографія – новий вид декоративно-прикладного мистецтва. Це такий метод малювання, створення ліпких картин із зображення напівоб'ємних об'єктів на горизонтальній поверхні за допомогою пластиліну різного кольору. Вид мистецтва, який поєднує в собі жанри плоского і об'ємного живопису. [4]

Ліплення завдяки пластиліну – це гра, мистецтво, творчість. завдяки ліпці дитина вчиться передавати предмети навколишнього світу, бачити як їх можна зобразити. Також завдяки пластиліну діти вчать розрізняти і сприймати твори образотворчого мистецтва, виділяючи деталі, колірну палітру художнього образу.

У своїх роботах діти використовують різні кольори, як виразність та передачу настрою. Що дає можливість прослідити психічний стан дитини. Пластилінографія сприяє розслабленню дитини, зняттю напруги, розвиває дитячу увагу та уяву до предметів навколишнього світу, просторове мислення, спонукає дітей до самостійності.

На сьогоднішній день тема творчого розвитку має велике значення для всебічного розвитку дитини. Розглядаючи пластилінографію як вид образотворчого мистецтва, можна сказати, що ця тема розглянута та має різні напрямлення розвитку методик та засобів вивчення. Завдяки такому виду образотворчого мистецтва діти пізнають матеріальний світ та навчаються зображувати його. Тренувати увагу до деталей, уяву, знання про просторовість.

Література

1. Богуш А., Гаврик Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2006. 304 с.
2. Архипова С., Кушнірик Н. Методика розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Педагогічні науки : збірник наукових праць. Черкаси, 2009. Вип. 2. С. 41-48.
3. Удовенко Е. О. Філософсько-психологічні аспекти розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Молодий вчений : збірник наукових праць. Київ, 2018. Вип. 8.1. С. 99-103.
4. Давыдова Г. Н. Детский дизайн: Пластилинография. Москва: Скрипторий 2003, 2015.

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

УДК 796.015.572

Зиков М. О.

ЩО TAKE TRX?

TRX - це вид спортивного обладнання для тренувань з обтяженнями, та робота зі своєю вагою. Петлі допомагають виконувати вправи для розвитку сили, гнучкості, витривалості та рівноваги не травмуючи спину та суглоби.

TRX - це дві стропи, які з'єднуються і фіксуються на певній висоті. Як це працює? Ви зміцнюєте стропи до міцної основи, вставляєте руки або ноги в петлі і виконуєте вправи у підвішеному положенні. Іншими словами, це не що інше, як підвісний тренінг.

Тренування на петлях TRX розроблені в США для підготовки спецназу. Це не просто багатофункціональний тренажер, це ціла система тренувань, яка завоювала популярність у всьому світі. Більшість провідних фітнес-центрів вже пропонують групові та індивідуальні програми TRX. Тренування на петлях набула широкого поширення серед професійних спортсменів у НХЛ, НФЛ та НБА.

Чим TRX відрізняється від звичайних тренувань у спортзалі? Основні переваги

Тренування TRX розвиває функціональні можливості організму, одночасно покращуючи гнучкість, рівновагу та стабілізуючи тіло.

Основні переваги TRX:

- навчання підходить людям з будь-яким рівнем підготовки;
- завдяки широкому спектру можливостей модифікацій вправ та зміни навантаження TRX вирішує всі завдання, поставлені в процесі навчання;
- Навантаження на різні групи м'язів. Прості петлі створюють можливість для проведення великої кількості різних вправ, що дозволяє замінити повноцінне тренування в спортзалі.
- Відсутність обмежень у просторі та часі. Далеко не завжди є час та можливість їхати до тренажерного залу. Саме тому й були вигадані петлі, які можна носити з собою, кріпити на дерева, поручні, користуватися ним в приміщенні та на дворі. При цьому обладнання не займає багато місця.
- Низька вартість обладнання. Купивши таке обладнання один раз, ви зможете користуватися ним роками, цим самим зекономивши чимало коштів на відвідуванні спортзалу.

Вправи TRX засновані на навмисному зміщенні центру ваги, що активує м'язи-стабілізатори (м'язи кора) під час кожної вправи;

- можливість виконувати вправи в багатоплановому режимі.

Яких результатів може досягти TRX?

Основні цілі функціонального навчання:

- підвищення рівня фізичної підготовки;
- підвищити ефективність вправ;
- підвищення результатів у спорті та виконання завдань у повсякденному житті.

Силові тренування у стабільних положеннях тіла сприяють розвитку певної групи м'язів, але не можуть в достатній мірі розвинути нервово-м'язову координацію, необхідну для зростання оптимальної сили та спортивних результатів.

Вправи TRX дозволяють виконувати рухи в трьох площинах, що неможливо при використанні інших тренажерів. Стабільність у всьому діапазоні вправи, включаючи крайні сегменти, де часто трапляються травми. Комплексні вправи включають все тіло. Часто багато площинні рухи, в основі яких лежать скоординовані дії кількох суглобів і м'язових груп. Цей вид тренувань значно покращує координаційні здібності нервової системи, створює міцні рухові зв'язки, покращує стабілізацію та дає функціональний ріст м'язової маси.

Таким чином головна функція TRX – це розвиток витривалості, а це означає, що вони показані людям навіть із астмою, - це буде розвивати легені, а відповідно витривалість.

TRX можна займатися абсолютно з будь-якою патологією, але звичайно, що для кожного діагнозу повинен бути свій певний набір вправ.

Література

1. <https://goodlooker.ru/petli-trx.html>
2. <https://beauty.ua/dietika/fitnes-diets/1990-trx-5-prichin-zanyatsya-etim-vidom-fitnesa-uzhe-zavtra>
3. <https://fitnessacademy.com.ua/blog/sut-i-preimushhestva-metodiki-trx/>

УДК 769.894

Кладітін М. В.

УКРАЇНСЬКИЙ ПАУЕРЛІФТИНГ: ЛЕГЕНДИ, ЩО ПОРУЧ

Кожен з нас звик спостерігати за спортом лише з екрану свого телевізора, чи комп'ютеру. Набагато менший відсоток з тих, хто цікавиться спортом, купують білети та відвідують змагання, щоб побачити все своїми очима. І дійсно бачать, але на дуже великій відстані від центру подій. Відстань – це те, що відділяє нас від спортсменів та міжнародних чемпіонатів, бо всі ми знаємо, що наші кумири та наші зірки, за якими ми, затамувавши подих, слідкуємо матч за матчем, чемпіонат за чемпіонатом – десь далеко, у столиці, або у іншій країні. Але, насправді все не так однозначно, як ми звикли це сприймати. У світі великого силового спорту значне місце займає пауерліфтинг, а чемпіонами світу в найрізноманітніших категоріях щорічно стають наші земляки.

Пауерліфтинг як силовий вид спорту

Пауерліфтинг (англ. powerlifting: power — сила, і lift — підіймати) — силовий вид спорту, у якому підіймають штангу. Пауерліфтинг, також називають силовим триборством. Пов'язано це з тим, що як змагальні дисципліни в нього входять три вправи: присідання зі штангою на плечах, жим штанги лежачи на горизонтальній лаві, і тяга штанги — які в сумі і визначають кваліфікацію спортсмена.

Пауерліфтинг — це міжнародний вид спорту, який практикується у більш, ніж 100 країнах на всіх континентах. Спортсмени – чоловіки та жінки віком від 11 років і старше змагаються у різних вікових групах і вагових категоріях.

Є два різновиди пауерліфтингу: екіпірувальний та класичний. В екіпірувальному пауерліфтингу застосовуються спеціальні бинти на коліна, майка для жиму лежачи, трико для присідання, трико для станової тяги та деяка інш. Екіпіровка в пауерліфтинзі з'явилася з метою захисту від травм. [1, с.12]

Пауерліфтинг в Україні

Розвитком пауерліфтингу в Україні займається Федерація пауерліфтингу України (ФПУ), яка була створена у 1991 році. 30 квітня 1992 р. ФПУ було прийнято до членів Європейської федерації пауерліфтингу (EPF). На Генеральній Асамблеї Міжнародної федерації пауерліфтингу (IPF), що відбулась 18 листопада 1992 р. (м. Бірмінгем, Великобританія), ФПУ отримує членство і у цій міжнародній організації. ФПУ є єдиною Всеукраїнською громадською організацією з пауерліфтингу, що має статус Національної та співпрацює з Міністерством молоді та спорту України. Представники та члени ФПУ підпорядковуються статуту ФПУ, затвердженому ЗВК ВГО від 27 лютого 2015 року. ФПУ включає в себе регіональні та національні федерації, зокрема:

- IPF Національна федерація пауерліфтингу України
- IPF Федерація пауерліфтингу Вінницької області ФПВО
- IPF Дніпропетровська обласна федерація пауерліфтингу ДОФП
- IPF Федерація пауерліфтингу Харківської області ФПХО
- IPF Федерація пауерліфтингу Чернівецької області ФПЧО
- IPF Федерація пауерліфтингу Донецької області ФПДО тощо.[1, с.81]

Пауерліфтинг в Донецькій області

Донецьку область у пауерліфтингу IPF представляє Федерація пауерліфтингу Донецької області. Федерація пауерліфтингу Донецької області була утворена і зареєстрована обласним управлінням юстиції в 2000 році. На даний момент її президентом є Іван Васильович Збандут, Заслужений тренер України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України. Пауерліфтинг успішно розвивається в багатьох містах Донецької області. З метою подальшого розвитку цього виду спорту в регіоні, підготовки спортсменів вищої категорії були створені

відділення в ДЮСШ з пауерліфтингу в Дружківці, Мирнограді, Лимані, Костянтинівці, смт. Мангуш, Маріуполі, Маріїнському району, Бахмуті, Волноваському районі та відкрито відділення обласної дитячо-юнацької школи дітей сиріт. Усього в Донецчині працює 30 тренерів з пауерліфтингу. [1, с.96]

Вклад чемпіонів з Донецчини у сучасний розвиток пауерліфтингу

На сьогоднішній момент, не лише у столиці народжуються чемпіони. Наша область також славиться чемпіонами світового рівня, які слугують прикладом для всієї спортивної молоді країни. Одним з таких чемпіонів є Олександр Рубець, уродженець селища Дачне Донецької області. Ще у дитинстві Олександр захопився пауерліфтингом, батько став возити його на змагання. Перші, в Криму, виявилися невдалими, хлопцеві не вдалося взяти запланований вага. З новими силами він взявся за тренування і з чемпіонату України в Харкові привіз перемогу.

Світове чемпіонство Олександрю передрік Іван Збандут, на той час - президент національної федерації України з пауерліфтингу, зараз - керівник обласної структури. Він побачив, як Саша займається зі штангою, і сказав: "Буде чемпіоном світу". Так Олександр залишився у великому спорті. Наразі Олександр є чемпіоном світу. Він виступив на Чемпіонаті світу з пауерліфтингу у Швеції, у ваговій категорії до 105 кг. У запальній боротьбі він зумів перемогти Харків'янина Сергія Білого. Спортсмен отримав малу золоту медаль в присіданні (430 кг). Крім того, Олександр встановив світовий рекорд в жимі лежачи (430 кг). Додав 347,5 кг в тязі поповнив світовий рекорд в сумі серед юніорів. Зараз він становить 1080 кг.

Другим, та не менш позитивним прикладом справжнього чемпіонства є спортивна кар'єра Володимира Свістунова - багаторазового призера та рекордсмена у різних вагових категоріях. Володимир проживав у Донецьку, а нині – у Маріуполі. 2011 року Володимир встановив на Чемпіонаті світу в Пльзені світовий рекорд у ваговій категорії понад 120 кг — сума трьох вправ 1132,5 кг, а вже у травні 2015-го в Німеччині на чемпіонаті Європи-2015 з пауерліфтингу здобув золоту нагороду, у ваговій категорії понад 120 кг, з результатом 1120 кг.

Здається, що лише у досить зрілому віці спортсмени становляться чемпіонами, та це не про Мусієнко Костянтина, уродженця міста Дружківка Донецької області. Ще у юніорському віці молодий спортсмен отримав свою золоту медаль на Чемпіонаті світу, а зовсім нещодавно, у липні 2020 року Костянтин завоював чергову золоту медаль на Чемпіонаті України. Мусієнко Костянтин – справжній приклад того, як ще у досить юному віці можливо стати справжнім чемпіоном, та завоювати прихильність й повагу від справжніх майстрів та ветеранів цього нелегкого спорту.

До речі, певні досягнення у пауерліфтингу вже мають і студенти Маріупольського державного університету. У серпні 2020 року золоту медаль на Чемпіонаті Донецької області отримав Балабон Влад – студент першого курсу спеціальності «Середня освіта. Фізична

культура», який у сумі триборства зібрав 540кг, та завоював перший дорослий розряд з пауерліфтингу. На сьогоднішній день Владислав активно готується до Чемпіонату України, та до встановлення нових рекордів і завоювання звання кандидата у майстера спорту.

Висновок. У сучасному світі, не дивлячись на розвиток інформаційних технологій, які провокують низький рівень фізичної активності у молоді, тема спорту продовжує поширюватися серед усіх верств населення. Енергійна та азартна молодь все більше поринає у світ спорту та спортивних змагань, й така тенденція дуже активно спостерігається і в класичному пауерліфтингу. Щороку на обласних та змаганнях та Чемпіонатах України сотні юнаків та юніорів збираються на помості, й доводять, що саме вони гідні звання справжнього чемпіона, мотивуючи своїх однолітків до звершення нових спортивних відкриттів та досягнень.

Література

1. Стеценко А.І. Пауерліфтинг. Теорія і методика викладання. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. — 460 с. — ISBN 978-966-353-081-9.

2. Сайт спортивного комітету України – ФПУ (<https://scu.org.ua/federation/federaciya-pauerliftingu-ukraïni/>)

3. Офіційний сайт ФПДО (<http://fpdo.org.ua/>)

УДК 796.89.015.4

Купирев О.В., Чернобров Р.С.

ТИПИ БУДОВИ ТІЛА ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ ПОБУДОВОЮ ПРОГРАМ ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ АРМРЕСТЛІНГОМ

У статті викладено проблема типу будови тіла та їх взаємозв'язок із побудовою програм тренувальних занять армрестлінгом.

Ключові слова: фізичне виховання, типу будови тіла, рухові якості, нервово-м'язовий апарат.

Постановка проблеми. Сучасні умови життя (урбанізація, бурхливий розвиток промисловості, транспорту, певні зміни в екологічному середовищі та ін.) пред'являють високі вимоги до рівня здоров'я людини. Фізичне виховання дітей шкільного віку найефективніше стимулює позитивні функціональні і морфологічні зміни в організмі, що формується, активно впливає на розвиток рухових здібностей.

У загальній системі виховання старшого шкільного віку фізичне виховання займає особливе місце і має свою специфіку обумовлену змінами їх анатомо-фізіологічного і психологічного розвитку, а також тим, що у них різко підвищується об'єм розумової роботи і значно знижується рухова активність.

Правильно підібрані засоби фізичного виховання є необхідною умовою усебічного розвитку дітей старшого шкільного віку, а також можливості, підвищують продуктивність праці, зменшують стомлення.

У практиці фізичного виховання постійно здійснюється пошук раціональних засобів і методів, а також розробка методик по розвитку основних рухових якостей і зокрема – силовій підготовленості. Практика виховання підростаючого покоління свідчить про те, що силова підготовленість є одним з важливих засобів формування у юнаків високих моральних і фізичних якостей. Особливо велике місце розвиток сили займає у фізичному вихованні дітей старшого шкільного віку, оскільки вони сприяють комплексному вдосконаленню рухових навичок, нормальному фізичному розвитку, зміцненню і збереженню здоров'я, підготовці підлітка до життя в сучасному суспільстві.

Успіх в армрестлінгу значною мірою залежить від розмірів, будови та складу тіла. Сучасні юнаки, тренери та науковці добре розуміють важливість доведення маси тіла до оптимальної величини і утримання її для демонстрації високих спортивних результатів на змаганнях. У свою чергу певні розміри, склад тіла та його будова відіграють велику роль у досягненні успіху не тільки в армрестлінгу, а й в інших видах спорту.

Розмір, форма та склад тіла в значною мірою обумовлені генетично, але це не означає, що неможливо змінити чи поліпшити фізичні компоненти тіла атлета. Якщо розмір тіла та його будову можна змінити лише трохи, то склад тіла можна змінити досить суттєво, за допомогою дієти та комплексу фізичних вправ. Заняття армрестлінгом, на думку Дж. Вейдера, дозволяють значно збільшити м'язову масу тіла спортсменів, а раціональна дієта у поєднанні з інтенсивною фізичною роботою надає змогу суттєво змінити рівень жирового шару в організмі.

Будова тіла належить до морфологічних показників, котрі характеризують форму та структуру тіла спортсмена. Більшість наукових систем класифікації будови тіла людини виділяють три основні компоненти – мускулатуру, лінійність та повноту. Будова тіла кожного спортсмена являє собою сполучення цих трьох компонентів.

Вчені Р.М. Баймухаметов, Н.Н. Григорєв і В.И. Муминов стверджують, що на відміну від Крегмера, Г. Шелдон виходив із загальноприйнятої думки про те, що існують не дискретні типи, а тільки безперервно розподільні компоненти будови тіла.

Виділяються такі типи будови тіла:

- ендоморфний – округлі форми тіла, великий живіт, в'ялі руки та ноги, значний жировий прошарок на плечах та стегнах, вузькі дистальні частини передпліччя та гомілки, передньозадні розміри тіла, включаючи грудну клітку та таз, мають перевагу над поперечними;
- мезоморфний – прямокутне окреслення тіла, масивна голова, масивний скелет та

м'язи;

- екторморфний – витягнуте у довжину крихке тіло з тонкими, довгими руками і ногами, худю та вузькою грудною кліткою, мускулатура розвинута слабо, жировий шар зовсім відсутній [1].

У свою чергу Ф. Хетвінг стверджують, що у чистому вигляді вказані вище конституційні типи зустрічаються дуже рідко, тому у кожного індивіда в тому чи іншому поєднанні існують компоненти всіх трьох типів будови тіла.

В основу класифікаційної схеми Д.В. Безкаравайнова [2], котра загалом дуже близька до схеми Крегмера, покладено такі ознаки: рівень жировідкладень та розвиток мускулатури, форма грудної клітки, живота та спини. Ця схема виділяє три основні конституційні типи:

- грудний (незначне жировідкладення, тонка шкіра, слабо розвинута мускулатура, сутула чи звичайна спина, плоска грудна клітка, впалий живіт);

- мускульний (середній рівень жировідкладення, середній рівень мускулатури, пряма спина, широка грудна клітка, прямий живіт;

- черевний (велике жировідкладення, в'яла мускулатура, сутула або звичайна спина, комічна форма грудної клітки, випуклий живіт).

Крім того ще чотири підтипи: грудно-мускульний, мускульно-грудний, мускульно-черевний, черевно-мускульний.

Питання щодо застосування показників тренувальної роботи з урахуванням типів будови тіла досліджувалось тривалий час і викликало певну кількість суперечностей [3].

На думку Дж. Вайдера [4], спортсменам екторморфного типу будови тіла необхідно застосовувати важкі базові вправи, що викликають активацію м'язів і не потрібно застосовувати ізолюючі вправи. Кожну м'язову групу необхідно навантажувати 6 – 8 сетами, по 5 – 10 повторень у кожному.

Дослідники вважають, що спортсменам екторморфного типу необхідно тренуватися три рази на тиждень. А найголовніше, на його думку, що між сетами необхідно відпочивати до повного відновлення.

Дослідник Дж. Вайдера, як і інші фахівці, вважає, що представники ендоморфного типу мають ширококістну структуру, уповільнений обмін речовин, зavelикий відсоток жирового шару. Для спортсменів, які займаються армрестлінгом і мають даний тип будови тіла, необхідно проводити більше тренувальних занять, ніж для інших типів будови тіла. Основною метою тренувального заняття є збільшення швидкості метаболізму. Тренувальні комплекси, на думку цього автора, необхідно змінювати на кожному тренувальному занятті, та підбирати найбільш ефективні вправи для кожної м'язової групи. Кожне тренувальне заняття повинно проводитися з максимальною інтенсивністю. Відпочинок між сетами необхідно довести до мінімуму (від 30 с

до 1 хв.).

У тренувальному процесі юнаки геноморфного типу повинні виконувати для прискореного зростання м'язової маси на одну м'язову групу 3 – 4 вправи. У кожній вправі повинно використовуватися три сету по 8 – 15 повторень. Аналіз вітчизняних та іноземних літературних джерел [5] свідчить про те, що до сьогодні існують різні точки зору щодо використання оптимальних показників тренувальної роботи для кожного типу будови тіла спортсменів, які займаються армрестлінгом. Заразом літературні дані вкрай необхідні для побудови програм тренувальних занять, показники тренувальної роботи яких будуть адекватними індивідуальним властивостям м'язової тканини спортсменів, що, в свою чергу, буде сприяти прискореному зростанню їх м'язової маси.

Висновок. Отже, проведене дослідження показало, що одним з перспективних шляхів вирішення проблеми покращення фізичного розвитку і силової підготовленості учнів старших класів є заняття таким популярним видом спорту як армрестлінг. Практично майже усі опитані школярі (95%) і учителі фізичної культури (78%) позитивно відзиваються про заняття армрестлінгом в пришкільних секціях.

Література:

1. Баймухаметов Р.М. Армрестлинг: учебно-методическое пособие / Р.М. Баймухаметов, Н.Н. Григорьев, В.И. Муминов и др.; Общ. ред. В. И. Муминова. – Санкт-Петербург: Воен. ин-т физ. культуры, 2002. – 84с.
2. Безкоровайний Д.О. Навчання техніці боротьби на руках. Практичні рекомендації для занять армспортом. – Харків: ХНАМГ, 2009. – 32 с.
3. Бодибилдинг для всех /Авт. сост. В.Е. Романовский, Е.И. Руденко. – Ростов-на-Дону: изд-во «Феникс», 2001 – 224 с.
4. Вейдер Дж. Строительство тела по системе Дж. Вейдер. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – 112 с.
5. Гиревой спорт / Авт. сост. А.М. Горбов. - М.: АСТ; Донецк: Сталкер, 2005 – 191 с.

УДК: 796.8

Лодкин А. В.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ЗАНЯТИЯХ ВОЛЬНОЙ БОРЬБОЙ

Прежде чем начать говорить о роли информационных технологии в вольной борьбе, необходимо ввести определение данного термина и разобраться что представляет из себя вольная борьба как спорт в частности.

Информационные технологии - это система взаимосвязанных методов и способов сбора, хранения, накопления, поиска, обработки информации на основе применения средств вычислительной техники.

Цель информационных технологий – производство информации для анализа человеком и принятие на его основе решения по выполнению какого либо действия.

Основными принципами новых технологий являются:

- 1)Интерактивный режим;
- 2)Интегрированность;
- 3)Гибкость процесса изминения как данных так и постановок задач.[1]

Информационные технологии не «стоят» на месте и с каждым днем выходят на новый уровень. Без них уже трудно представить медицину, образование, промышленность. Все сферы человеческой деятельности благодаря ИТ, выходят на новый уровень. Спорт не стал здесь исключением, благодаря современным технологиям результаты украинских сборных с различных видов спорта улучшились на 30-45% что является существенным показателем. Вольная борьба не стала исключением. Если раньше наши борцы на международной арене показывали результат привезя максимум 1- 2 медали, то с внедрением информационных технологий произошли колоссальные перемены, и с международных турниров сборная практически всем составом приезжает с наградами и в общекомандном зачете входит в тройку лидеров. Прежде чем выяснить каким образом информационные технологии играют роль в жизни борцов и влияют на их результат, необходимо ввести определение вольной борьбы как спорта.[2]

Вольная борьба- это вид это вид единоборства, в котором с помощью захватов рук и ног необходимо перевести соперника в партер, поединок длится 2 периода по 3 минуты, между которыми установлен перерыв 30 секунд. Встреча заканчивается досрочно в случае если разрыв баллов достигает 10, или один из соперников положил оппонента на лопатки. Вольная борьба требует от занимающихся максимальных волевых усилий, ведь для того что бы стать мастером ковра необходимо овладеть тактическим и техническим мастерством. Спортсмен должен быть хорошо физически развит, ему необходимо овладеть базовыми упражнениями СФП, а так же упражнениями которые развивают скорость гибкость и ловкость. Первоклассному атлету так же прежде всего необходимо иметь хорошее здоровье, и соответствующие антропометрические данные.[3]

Что бы собрать все необходимые сведения о спортсмене, и в дальнейшем вывести его на высокий уровень, тренером и медиками проводится первичное фитнес тестирование и первичный медицинский осмотр. Здесь и приходят на помощь информационные технологии. При первичном тестировании спортсмена над ним проводят ряд исследований: ЭКГ - что позволяет узнать как

работает сердце, миограмма – что позволяет узнать как у тренируемого работают мышцы, также проходит ряд антропометрических исследований которые помогают определить индекс массы тела, рост, вес, силовые показатели. Данные исследований систематизируются и обрабатываются, на каждого спортсмена создается свой архив, где можно проследить уровень его роста после проделанной работы – что в принципе не возможно без информационных технологий. В тренировочном процессе ИТ также играют весомую роль. На пример при изучение бросковой техники с помощью тензо - платформы можно выяснить с какой силой борец выполняет то или иное двигательное действие, и при необходимости скорректировать бросок. Стоит отметить что благодаря ИТ также можно изучать технику своих соперников, и подходить к встречам с ними более подготовленными. Появилась возможность смотреть мастер классы выдающихся тренеров в режиме онлайн.[4]

Также существует масса приложений с помощью которых спортсмен имеет возможность тренироваться и за пределами борцовского ковра, развивая свои силовые показатели. Особенно это актуально в условиях пандемии.

Таким образом информационные технологии играют одну из ведущих ролей в жизни борцов, и способствует улучшению их результата.

Литература

1. Информационные технологии. [Электронный ресурс] . – Режим доступа: <https://cde.osu.ru/demoversion/course157/text/1.2.html>
2. Вольная борьба. [Электронный ресурс] . – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Вольная_борьба
3. Антропометрия. . [Электронный ресурс] . – Режим доступа: <https://mks.ru/product/zdex/antropo/>
4. АСБУ. [Электронный ресурс] . – Режим доступа: <https://ukrwrestling.com.ua>

УДК 796.355.034-053.4

Ляшенко А. А., Храновський В. Д.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ФЛОРБОЛУ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті викладено застосування програми фізкультурно-оздоровчих занять із флорболу у процесі фізичного виховання дітей 5–6 років який значно підвищив інтерес дітей до занять фізичними вправами.

Ключові слова: заклади дошкільної освіти, фізичне виховання, рухові якості. флорбол.

Постановка проблеми. У сучасній Україні спостерігається стійка тенденція погіршення стану здоров'я населення. Результати нашого досліджень свідчать, що більшість дітей 5–6 років

уже на етапі вступу до школи характеризуються низьким рівнем здоров'я, підвищеним ризиком шкільної дезадаптації. Науковці вважають, що такі невтішні показники обумовлені погіршенням соціально-економічних, екологічних умов життя, порушенням режиму дня в закладі дошкільної освіти (ЗДО).

Пошуку засобів підвищення ефективності фізичного виховання дітей на ранніх етапах життя присвятили наукові роботи Т. Ю. Круцевич, Н. В. Москаленко, О. Є. Конох та інших.

Вченими доведено, що застосування засобів флорболу в основних формах організації фізичного виховання дітей 5–6 років сприяє: більш ефективному розвитку фізичних та інтелектуальних здібностей; засвоєнню знань у галузі фізичної культури і правил поведінки у природному середовищі; розширенню уявлень про живу і неживу природу, про відношення людини до природи; розвитку зв'язного монологічного мовлення; засвоєнню Змістовного блоку Базового компоненту дошкільної освіти.

Аналіз науково-методичної літератури з питань використання засобів флорболу у процесі фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку свідчить про недостатню розробленість цієї проблематики. Вивчення питань стосовно застосування спортивних ігор для дітей 5–6 років взагалі та, зокрема, флорболу дозволило сформулювати основні переваги використання засобів спортивної гри у флорбол для дітей старшого дошкільного віку [1]:

Засоби флорболу сприяють удосконаленню навичок правильної ходьби. Дія спеціальних фізичних вправ спрямована на те, щоб формувати правильну поставу, чіткий та ритмічний крок, природний рух руками. Діти вчаться ходити із зміною темпу й напрямку («змійкою»), виконувати вправи на увагу та витримку під час ходьби (зупинятися за сигналом, набувати певної пози, робити поворот направо, наліво і продовжувати рух), дотримуватись однакової відстані одне від одного, йти в темпі, визначеному фізінструктором. У цьому віці широко застосовують ходьбу приставним кроком (лівим та правим боком), спиною вперед, схрещеним кроком, у напівприсіді, з предметом у руках (гімнастична палиця на плечах, за спиною, перед грудьми та ін.) [2].

Біг дітей старших груп відзначається прямолінійністю, хорошою координацією, рухи ніг та рук добре узгоджені, а також зменшується розворот ступнів назовні. Однак деякі деталі техніки ще недостатньо засвоєні (не у всіх дітей енергійні рухи зігнутими у ліктях руками, стегно ноги недостатньо виносяться вперед-угору), а засоби флорболу допомагають сформувати рухові навички бігу. Доречно пропонувати вправи на рівновагу, що поєднуються з різними руховими завданнями: ходьба з пересуванням через предмети (кубики, м'ячі), покладені на лаві на відстані кроку одне від одного; ходьба по лаві (колоді) приставним кроком, лівим і правим боком та ін.

Діти 5–6 років повинні оволодіти навичками кидання й ловлі м'яча в парах, по колу; кидання м'яча вгору або об стінку обома та однією рукою, піймання його; відбивання м'яча об землю долонею на місці та в русі та ін. Дітей вчать кидати м'яч одне одному і вперед різними

способами: знизу, від грудей, з-за голови, від плеча [3]. Спеціальні фізичні вправи із ключками і м'ячем сприяють цьому, розвивають окомір, влучність, координацію рухів, зміцнюють м'язи рук і тулуба. Засоби флорболу зміцнюють м'язи і зв'язки нижніх кінцівок, удосконалюють координацію рухів, сприяють розвитку спритності і вихованню сміливості, – що є необхідним для виконання стрибків. Виконання стрибка вимагає узгодженої роботи багатьох м'язів, складної координації рухів, що можливе лише при певному рівні розвитку рухового аналізатора і фізичної підготовленості дитини.

Ефективність ігрової діяльності в значній мірі обумовлюється проявом уваги, її обсягу, інтенсивності, стійкості, розподілу і переключення. При цьому під обсягом уваги розуміється здатність гравця одночасно тримати в полі зору кілька об'єктів: м'яч, гравців супротивника і партнерів. Концентрація уваги на найбільш важливому об'єкті свідчить про інтенсивність уваги, а вміння протистояти різним відволікаючим діям визначається стійкістю уваги. Уміння орієнтуватися відповідно до ситуації пов'язане з процесом сприйняття. Воно визначається периферичним і глибинним зором, включає специфічні види сприйняття: «почуття воріт», «почуття м'яча», «почуття часу і простору».

Гра багато в чому залежить від ступеня прояву вольових якостей: ініціативності, рішучості, цілеспрямованості. Природно, що діти старшого дошкільного віку характеризуються нестабільністю і незрілістю розвитку даних якостей. Розвиток особистісних якостей у даній віковій категорії найбільш активно відбувається під час ігрової діяльності. Засоби флорболу допомагають дітям вчитися розуміти загальну мету, брати на себе відповідальність за свої дії, не підводити команду. У дітей виробляється звичка поступатися особистими інтересами заради досягнення спільної мети команди. Спільна гра сприяє взаєморозумінню, вмінню рахуватися з іншими дітьми. Вони привчаються допомагати гравцеві, який потрапив у скрутне становище. У флорболі діти вчаться самотійно вирішувати конфлікти і сварки [3].

У процесі навчання елементів флорболу головним є безпечно володіти ключкою і м'ячем – важливе вміння, яке необхідно освоїти кожній дитині, перш ніж приступати до інших елементів навчання флорболу, оскільки воно допомагає не отримувати травм під час гри. Здатність впевнено володіти ключкою і м'ячем звільняє свідомість і розслабляє тіло. Оволодівши цими навичками і вміннями, можна переходити до вивчення технічних елементів флорболу [4].

Дослідники зазначають, що комплекси спортивних вправ, що входять до складу спортивної гри у флорбол, треба складати, розраховуючи на розвиток усіх основних м'язових груп дітей старшого дошкільного віку. Ігрові елементи повинні поступово і послідовно ускладнюватись та урізноманітнюватись. Усі дії вихованців під час гри обумовлюються певними правилами, які також послідовно і поступово ускладнюються. При системному і цілеспрямованому використанні засобів флорболу і вивчення елементів гри, найбільш

повноцінно відбувається процес оволодіння та розвиток життєво необхідних рухових навичок і вмінь.

Засвоєння широкого спектра рухових навичок, що потрібні для забезпечення життєдіяльності дитини, є важливим завданням фізичного виховання дітей, що можна вирішити в процесі заняття із флорболу. Фахівці з фізичної культури дошкільнят визначають, що флорбол є одним із найефективніших засобів формування та розвитку у дітей старшого дошкільного віку життєво необхідних рухових навичок і вмінь, так як у процесі навчання на заняттях із флорболу використовуються фізичні вправи для вдосконалення основних рухів [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Для правильної організації та здійснення контролю за впливом фізкультурно-оздоровчих занять слід знати і враховувати особливості морфо-функціонального розвитку дітей 5–6 років та вікові закономірності розвитку їх фізичних якостей. У старшому дошкільному віці на фізкультурно-оздоровчих заняттях важливо одночасно розвивати всі рухові якості, акцентувати увагу цілеспрямованої дії на них в так звані сенситивні періоди.

Рациональна побудова рухового режиму вихованців є одним із найважливіших завдань системи дошкільного фізичного виховання. Організація режиму дня у ЗДО безпосередньо впливає на показники рухової активності дітей. Часте зменшення фізкультурних занять до 2 разів на тиждень не дозволяє вирішити завдання фізичного виховання у повному обсязі. У цьому зв'язку доцільним є проведення оздоровчих заходів у режимі роботи ЗДО, змістом яких є нові види рухової активності, зокрема – флорбол. Однак, у доступній нам літературі зустрічаються лише фрагментарні дані щодо можливостей застосування елементів флорболу у практиці фізичного виховання дошкільнят, що і зумовило вибір теми дисертаційної роботи

Висновок. Отже, у вирішенні питань щодо збереження і зміцнення здоров'я дітей 5–6 років, необхідним, у першу чергу, є створення сприятливих умов для фізичного розвитку, фізичної підготовленості. На даний момент недостатньо уваги приділяється використанню засобів флорболу в процесі організації фізичного виховання дітей, що враховували б вікові особливості та інтерес до видів рухової активності і матеріально-технічні умови закладів освіти. Цільова спрямованість, інтерес до занять у дошкільному віці проявляється не стільки в досягненні оздоровчого ефекту, скільки в задоволенні через фізичні вправи широкого спектру потреб: самовираження, досягнення краси, проведення вільного часу, добре самопочуття, зміну діяльності, позитивні емоції, участь в ігровій і освітній діяльності тощо.

Література:

1. Быков А. В. Надежность игры в численном меньшинстве во флорболе. *Ученые записки университета им. П. Ф. Лесгафта*. 2012. №5(87). С. 11-16.

2. Безруких М. М., В. Д. Сонькин, Д. А. Фарбер. Возрастная физиология: (физиология развития ребенка): учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений 3-е изд. М.: Издательский центр «Академия», 2008. 416 с.
3. Пасічник В. М. Удосконалення фізичних і розумових здібностей у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку з використанням інтегрально-розвивальних м'ячів : автореф. дис. ... канд. наук із фіз. виховання та спорту : 24.00.02. Львів. 2014. 20 с.
4. Подоляка А. Є. Диференціація рухливих ігор у фізичному вихованні дошкільників 5-6 років засобами інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. наук із фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Харків, 2011. 25 с.
5. Чупрун Н. Стан розвитку фізичних та координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку. *Молода спортивна наука України*. Львів 2012. Т.2. С. 212-215.

УДК 796.411.034-053.4/.5

Павлюченко О. В. Ляшенко А. А.

СУЧАСНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАПРАВЛЕНЬ ДИТЯЧОГО ФІТНЕСУ Й КЛАСИФІКАЦІЯ ФІТНЕС-ПРОГРАМ

У статті викладено сучасні характеристики напрямлень дитячого фітнесу й класифікація фітнес-програм.

Ключові слова: фізична культура, дитячий фітнес, оздоровча фізична культура.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України пріоритетними напрямками є освіта й зміцнення здоров'я населення. Це зумовлено погіршенням стану здоров'я населення, що є реальною загрозою збереження та відтворення людського ресурсу як найважливішого чинника національної безпеки держави, її інтелектуального та економічного потенціалу, подальшого розвитку суспільства.

Однією з найбільш гострих проблем є проблема модернізації загальної освіти у сфері фізичної культури. Незважаючи на цілий ряд досліджень, що присвячені вдосконаленню процесу фізичного виховання дітей і підлітків, до цих пір кардинальних змін у вирішенні цієї проблеми не відбулося. Протягом останнього десятиліття має місце незадоволеність традиційними заняттями фізичної культури в загальноосвітніх установах значної частини дітей і підлітків. Це позначається на втраті інтересу до них, а також на зниженні рівня фізичної підготовки та стану здоров'я дітей. До цього часу не знайдені досить ефективні організаційні форми занять, щоб інтегрували все те нове, що створено наукою й практикою у сфері оздоровчої фізичної культури.

Останнім часом позначилася тенденція розвитку різних напрямів дитячого фітнесу. Фахівці, нарешті, усвідомили, що заняття для дітей – це не копіювання занять для дорослих, у дитячого фітнесу своя специфіка. На думку Г. Глобы, заняття повинні забезпечувати цілісність

педагогічного процесу, нести відповідне фізичне навантаження, щоб розвивати й оздоровлювати, заняття повинні бути планомірними, а це неможливо зробити без науково обґрунтованої системи занять і кваліфікованого педагога [1].

Напрями фітнесу, що сьогодні стають популярні в тій чи іншій мірі, з'явилися на основі традиційних і нетрадиційних (модернізованих і стилізованих) форм і засобів оздоровчої фізичної культури, що виникли на різних етапах розвитку фізичної культури й надалі були доповнені інноваційними оздоровчими технологіями. На сучасному етапі можливо спрямувати оздоровчу фізичну культуру, базуючись на різні фітнес-технології [4].

До першої групи відносяться оздоровчі системи, що мають коріння в давньосхідній культурній традиції (йога, цигун, тайцзіцюань), а також східні бойові мистецтва (карате, ушу, айкідо).

До другої групи відносяться різного роду авторські оздоровчі методики (системи), відомі найчастіше за іменами їх авторів, такі як, дихальна гімнастика за методикою А. Н. Стрельнікової, система Пілатес (за ім'ям засновника – Д. Пілатеса), калланетика (автор – Калланпінкней).

У третю групу можна об'єднати різні оздоровчі системи, що будуються на основі наукових досягнень і апробацій на практиці. Вони зв'язані з використанням засобів, відмінних від традиційних (наприклад: шейпінг, аерофітнес, ізотон). До четвертої групи відносяться нові форми рухової активності, такі як ритмічна гімнастика, аеробіка, стретчинг, фітбол й ін.

До п'ятої групи відносяться різні інноваційні технології й авторські програми, що апробовані й користуються популярністю: танцювально-ігрова гімнастика «Са-Фі-денс», «Фітбол-гімнастика», «Ігровий стретчинг» й ін.

Шоста група представлена циклічними видами: оздоровча ходьба, оздоровче плавання, велосипед, тренажерні пристрої й ін. До сьомої групи відносяться спортивні й рухові ігри. Зі всієї різноманітності напрямів дитячого фітнесу були виділені найбільш популярні види занять, що перераховані нижче в порядку їх популярності.

1. Ігрові заняття, засновані на рухомих іграх, естафетах і елементах спортивних ігор, і сюжетні, з ігровим методом проведення. («Time to Play» – розвиваючі ігри; «Play Station» – гра за станціями; «Веселий зоопарк» – сюжетне заняття; «Aerokidz» – танцювально-ігрова програма; «Са-Фі-денс» – танцювально-ігрова гімнастика, «Ігровий стретчинг» – сюжетні заняття з елементами стретчинга й ін.)

2. Танцювальні заняття з використанням елементів хореографії й різних танцювальних напрямів і стилів. («DiscoTime» – уроки танцю; «Baby-dance»; «Танцювальна терапія» – танці для здоров'я; «Аероденс» – програма з танцювальної аеробіки; «Клас» – програма з елементами хореографії, «Танці на м'ячах» – фітбол-аеробіка

3. Коректувальні заняття для профілактики порушень осанки, плоскостопості, розвитку дрібної моторики («Топ-топ»-уроки з профілактики плоскостопості; «Correctiontraining»-коректувальні заняття, «Фітнес-данс» – програма занять із лікувально-профілактичного танцю й ін.)

4. Заняття з предметами (скакалка, м'яч й ін.) і на спеціальному устаткуванні (степ-платформи, фітболи, тренажери). («Місто м'ячів» – урок із різними м'ячами; «Фітбол-шоу» – уроки з фітбол-гімнастики, «Ловці снітча» – заняття з м'ячами; «Roll'nBall» – заняття з медичними м'ячами; Аеро-коктейль – степаеробіка; «Babygymnast» – заняття з елементами художньої гімнастики, тера-аеробіка й ін.)

5. Заняття, спрямовані на розвиток рухових здібностей: сили, координації, гнучкості й ін. («Чудеса на віражах» – уроки на велотренажерах; «Весела біодинаміка» – заняття направлені на розвиток силових здібностей; «Ро-wergir» – уроки, направлені на корекцію фігур

6. Заняття для дітей від 1 року до 4 років з батьками («Дітки + Батьки»; «Gymnastic-Fam» – сімейна гімнастика й ін.).

7. Програми з елементами східних оздоровчих гимнастик і бойових мистецтв. («Teamcombat»; «Фітнес-асорті» – уроки з елементами бойових мистецтв; «Kidsbox» – дитячий бокс й ін.)

Проаналізувавши доступну нам наукову літературу було встановлено популярність дитячих фітнес-програм і тенденції їх розвитку. З цього можна констатувати, що різноманітність їх велика і з кожним роком з'являються нові й цікаві програми, викликає необхідність їх класифікації.

Г. Горцев підкреслює, що заняття, засновані на різних видах гімнастики, служать основою для освоєння різних видів рухів, впливають на організм тих, хто займається, і сприяють розвитку рухових здібностей – сили, гнучкості, витривалості, координації рухів [2]. Вони мають загальнозміцнюючу спрямованість, включаючи вправи, направлені на формування й зміцнення різноманітних м'язових груп (рук, ніг, тулуба), сприяючи усуненню недоліків статури і її корекції, сприяючи розвитку рухливості суглобів.

Ігровий напрям включає програми, засновані на рухомих, музичних, розвиваючих іграх, естафетах і елементах спортивних ігор й ігровому методі проведення. До них відносяться: танцювально-ігрова гімнастика «Са-Фі-денс»; двігротренінг; ігровий стретчинг; ігри по станціях (кругове тренування, кругова аеробіка) й ін.

Завдяки використанню вправ цього напрямку поширюються можливості для розвитку творчих здібностей дітей, їх пізнавальної активності, мислення, уваги, фантазії, вільного самовираження й комунікативних якостей особистості. Вправи перетворюють процес занять на

захоплюючи гру й не тільки збагачують внутрішній світ дитини, але й позитивно діють на розвиток рухових здібностей, орієнтування в просторі й фізичній підготовці.

До корегувального, лікувально-профілактичного напрямку відносяться програми: лікувально-профілактичний танець «Фітнес-данс», танцювальна терапія, релаксаційна гімнастика «Логотип-аеробіка», різні програми на фітболах, а також коригувальні програми, що направлені на профілактику плоскостопості й порушень постави та ін.[3].

Цей напрям включає різні вправи лікувальної фізичної культури й коригувальної гімнастики, що вважаються основою оздоровлення й розвитку дитячого організму, формування свідомого прагнення щодо занять, які сприяють здоровому способу життя, а також направлені на профілактику й корекцію захворювань опорно-рухового апарату (порушень постави, плоскостопість), дихальної, серцево-судинної й нервової системи дитини, короткозорості й ін., а також сприяють швидкому відновленню сил і працездатності.

До танцювального напрямку відносяться всі напрями танцювальної аеробіки: аероденс; хіп-хоп, фанк, джаз, латина, афро, фолк, а також танцювальні програми на степах і фіт-болах («Танці на м'ячах»). Усі ці програми включають основи хореографії й сучасного танцю.

Танцювальний напрям дитячого фітнесу є основою для розвитку відчуття ритму й рухових здібностей тих, хто займається, що дозволяє вільно, красиво й координаційно правильно виконувати рухи під музику, відповідно до її структурних особливостей, характеру, ритму, темпу та інших засобів музичної виразності.

Танці мають велике виховне значення й доставляють естетичну радість тим, хто займається. Вони дозволяють навчитися вільно рухатися, оволодіти різними танцювальними стилями й проявляти себе в різних показових виступах.

До напрямку з елементами східно-оздоровчих систем і бойових мистецтв відносяться: йога-аеробіка, ушу й ін.

Дана група фітнес-програм включає комбіновані програми рухової діяльності, сполучає естатодинамічне положення тіла, дихальні вправи, елементи релаксації й стретчинга. Вони направлені на розвиток гнучкості в поєднанні із засобами психоемоційної регуляції. Заняття допомагають дітям навчитися володіти собою, контролювати свої емоції, через образ і пластику знаходити умиротворіння, відвертість і внутрішню свободу.

До циклічного напрямку відносяться: заняття на спеціальних тренажерах, що імітують ходьбу, біг, їзду на велосипеді й ін., а також класична аеробіка.

Заняття проводяться з метою поступового підвищення функціональної підготовки тих, хто займається, сприяючи розвитку серцево-судинної й дихальної систем організму. Безперечно, позитивною якістю цих занять є їх порівняно низька травматичність.

Усі заняття з дитячого фітнесу можна проводити в спортивному залі (зал аеробіки, тренажерний зал), на повітрі (на спортивному майданчику, стадіоні, на галявині), у воді (аква-фітнес).

Таким чином, представлені класифікації умовні, оскільки, в залежності від тенденцій розвитку і появи нових фітнес-програм, можливі їх зміни й модифікації.

Слід звернути особливу увагу на наукову розробку фітнес-програм, спрямованих на комплексний, гармонійно фізичний розвиток дітей, профілактику й корекцію їх здоров'я, залучення до здорового способу життя.

Висновок. Отже, принципи дитячого фітнесу повинні відображати найістотніші риси оздоровчої направленості занять фітнесом і містити в собі конструктивний сенс його системно-логічної і інтеграційної побудови. Для занять фітнесом з дітьми дотримуються загальних загальнометодичних принципів фізичного виховання, специфічні, принципи занять з дітьми.

Література:

1. Глоба Г.В. Оптимізація системи фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл на основі інноваційних технологій аеробного спрямування/ Г.В. Глоба // Молода спортивна наука України, Львів, том 1. – С. 169-174.
2. Горцев Г. Методология управления тренировочной нагрузкой на занятиях по степ-аэробике / Г. Горцев // Теория и практика ФК. – 1997. – № 5. – С. 39-45.
3. Євстаф'єв Б. В. Аналіз основних понять в теорії фізичної культури / Б. В. Євстаф'єв. – Л. : ВІФК, 1985. – 118 с.
4. Лаврухина, Г.М. Методика проведения оздоровительной гимнастики для женщин с учетом возрастных периодов-жизни : автореф. дис.: канд. пед: наук / Г.М. Лаврухина. СПб., 2002. – 24 с.

УДК 796:004

Пейчев А. Ю.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФІЗИЧНУ ПІДГОТОВКУ

Основою гарного спортивного результату є фізична підготовка. Новітні технології допомагають довести до досконалості фізичні якості за допомогою нових засобів та методів тренувань. Розвиток фізичної підготовленості завжди був паралельний з розвитком спортивних технологій, проте більшість можливих засобів з'явилися за останні 15-20 років.

Перший прорив був зроблений з появою вимірювальних приладів для отримання електрокардіограми під час фізичних вправ з навантаженням, та проведенням тесту на максимальне споживання кисню. Згодом винайшли прилади для використання в навчально-тренувальному процесі[1].

- Електростимулятори для підвищення м'язової активності було винайдено у 1960-ті роки;
- Вимірювальники пульсу, які допомагають зробити заміри та відслідковувати ЧСС (1980-ті роки);
- Біомеханічні тренажери-стимулятори, які призначені для тренування м'язів та суглобів без навантаження на серцево-судинну систему (1980-90-ті роки);
- Спортивне та фітнес-обладнання фірми ICON Health & Fitness: доріжки для бігу, велотренажери, тренажери з греблі, еліптичні тренажери (1980-90-ті роки);
- Прибори з датчиком GPS, які надають детальну інформацію про стан організму спортсмена, підвищуючи ефективність тренувань, та запобігає перетренуванню (2000-ті роки);
- Аналітична система «Omegawave» для визначення функціонального стану спортсмену, яка дозволяє тренеру в ту саму мить отримати рекомендації про об'єм, інтенсивність та види тренувань для досягнення оптимальної продуктивності (1999 рік) [2].

Тренування професійних спортсменів зазнали змін через вплив нових технологій. Якщо раніше спортсмени мали змогу змінювати свій план тренувань звертаючи увагу лише на власний досвід та відчуття, то зараз, спостерігаючи за процесом підготовки, спортсмени на тренажері підключені до датчиків, або з певною маскою, які слідкують та заданими параметрами. За допомогою технологій відображається загальна інформація про біометричні параметри людини, та звертаючи увагу на результати, тренер дізнається про стан спортсмена й має змогу від коректувати план тренувань[3].

Таким чином, через вплив нових технологій на розвиток спорту та спортивних результатів можна виділити наступне:

- В основі ділення розвитку спорту на історичні періоди лежать наукові відкриття, винаходи та створення передових матеріалів;
- Сучасні технології впливають на якісні зміни в спортивному обладнанні, тренувальному процесі, у фізичну та техніко-тактичну підготовку спортсмена, що найголовнішим чином відображається на поліпшенні спортивного результату;
- Передове спортивне обладнання, яке наділене багатофункціональними електронними модулями, новітні вимірювальні прилади, система відео-аналізу значно економлять тренувальний час, дозволяючи тренеру відстежувати динаміку тренувань та вносити відповідні корективи. Завдяки новим технологіям є можливість розробляти індивідуальні та ефективні програми для спортсменів, отримувати цінну інформацію про особливості впливу застосованих засобів, методів, навантажень на приріст досягнень, а також робити прогнозування майбутніх результатів[4].

Література

1. Ажиппо О. Ю. Сучасний стан і проблеми індивідуалізованого навчання студентів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. Праць. Запоріжжя, 2015. Вип. 42, 507-514.
2. Егоян А. Э. Аспекты комплексного использования информационных технологий в спорте. 2007. № 4. С. 15–19.
3. Жонина Т. Н. Использование информационно-коммуникационных технологий в физическом воспитании, спорте и туризме [URL:www.istu.edu/docs/events/sport_konferenz/jonina.doc](http://www.istu.edu/docs/events/sport_konferenz/jonina.doc). (дата звернення 03.12.2020)
4. Павлюк О. С., Чопик Т. В. Використання інформаційних технологій у фізичному вихованні та спорті URL: clar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/1768/1/1.doc. (дата звернення 03.12.2020)

УДК 796:615.825

Починюк Д. В.

ЛІКУВАЛЬНА ФІЗКУЛЬТУРА ПРИ ПОРУШЕННЯХ ЗІ СКОЛІОЗОМ

Все більше людей в Україні має сколіоз. Найчастіше сколіотичну хворобу спостерігають у дітей та підлітків, складність цієї патології полягає у тому, що деформація опорно-рухового апарату впливає на весь організм та здоров'я всіх систем. Та у першу чергу страждає дихальна, а потім серцево-судинна системи, що призводить до кисневої недостатності.

Причина виникнення сколіозу полягає у слабкості м'язів на стороні опуклості хребта, що може бути викликано неправильним сидінням, звичкою носити тяжкості в одній руці і т.д. [1, с.20].

У разі виявлення сколіозу, необхідно терміново вживати заходи на виправлення хребта. Лікування сколіотичної хвороби комплексне. Разом із загально терапевтичними гігієнічними засобами, ортопедичними методами лікування застосовують засоби фізичної реабілітації, ЛФК, лікувальний масаж, фізіотерапію [2, с.115]. Щоб вчасно виявити сколіоз у школярів та студентів, всі проходять обов'язковий щорічний медичний огляд, де їх розподіляють на три медичні групи: основну, підготовчу і спеціальну. Та усе лікування залежить від ступеня сколіозу.

З I ступенем сколіозу діти проходять обстеження і лікування у поліклініці, де вони займаються фізичними вправами, чи в школі де їх поділяють по спеціальних медичних групах. Якщо хвороба протікає без ускладнень та погіршення дозволяється займатися деякими видами спорту такими як: плаванням, спортивними іграми, академічним веслуванням [2, с.116]. Лікування II ступеня проводять у спеціальних кабінетах ЛФК, або ж лікарсько-фізкультурних диспансерах, при прогресуванні сколіотичного захворювання дітей слід направляти до спеціалізованих санаторіїв, шкіл-інтернатів.

У хворих III-IV ступенями сколіозу виражені зміни форми хребетного стовпа, та відбуваються суттєві зміни з боку дихання та кровообігу, що дуже ускладнює виконання фізичних вправ, тому в таких закладах як школи-інтернати поєднують лікування з навчанням: діти вчаться, лежачи на спеціальних топчач; проводять фізкультпаузи на кожному уроці та 45-хвилинні заняття з лікувальної гімнастики, а зранку – гігієнічну гімнастику [2, с.116].

Лікувальна фізична культура є найважливішим комплексом у лікуванні сколіотичної хвороби, вона виконує такі завдання як: запобігання подальшого розвитку сколіозу та виправлення деформації хребта на ранніх стадіях хвороби; зміцнення м'язів спини та грудної клітини, тобто створення м'язового корсету для виправлення хребта; направлення на покращення дихальної і серцево-судинної систем; виховуються і закріплюються навички правильної постави.

Для розв'язання цих завдань використовуються гімнастичні вправи їх виконують у фізичного терапевта або ж на уроках з фізичної культури, на заняттях з лікувальної гімнастики використовують спеціальні коригуючі вправи: симетричні, асиметричні і деторсійні. Важливо використовувати дихальну гімнастику, бо вона є основою у комплексах лікувальної гімнастики.

При виконанні ЛФК потрібно дотримуватися правил:

- обов'язкова розминка перед початком виконання, розігрів м'язів захищає їх від травм і перевантаженості;
- заняття проходить в помірному темпі, повільно виконуючи всі вправи, без різких рухів;
- чергувати вправи для різних груп м'язів;
- заборонено виконувати виси, це можна робити, за умов наявності опори під тілом, на підлозі або килимку;
- після завершення рекомендується 20 хвилин відпочинку в положенні лежачи;
- лікар порадить, які робити вправи, в залежності від ступеня тяжкості сколіозу застосовують індивідуальну фізкультуру [4].

У результаті виконання вправ лікувальної фізкультури при сколіозі відбуваються позитивні зміни в організмі. Вправи призводять до зменшення кута викривлення хребта, або ж він взагалі зникає. Під час занять зміцнюються м'язи й зв'язки спини, поліпшується координація рухів, усуваються прояви сколіозу (такі як скручування хребців, реберний горб, м'язовий валик), підвищується перенесення фізичних навантажень, як у виконанні вправ, так і у повсякденному житті, за допомогою вправ зміцнюється імунітет та нормалізується робота внутрішніх органів (легенів, серця тощо), покращується зовнішній вигляд людини. Завдяки вправам підвищується емоційний фон, який сприяє виділенню гормонів радості, що призводить до покращення настрою.

Усі вправи виконуються під наглядом фахівця ЛФК в просторому добре провітрюваному приміщенні, за відсутністю болю, запаморочення, та інших негативних відчуттів [3, с.93].

Треба знати, що усім дітям хворим на сколіоз протипоказані вправи які викликають сильний струс хребта такими вправами є стрибки або ж біг на довгі дистанції; вправи що збільшують гнучкість хребта до них відносяться елементи художньої гімнастики та акробатики; вправи які обтяжують хребет наприклад у атлетичній гімнастиці це силові вправи; та вправи які сильно розтягують зв'язково-м'язовий апарат це вправи на перекладені, кільцях при заняттях гімнастикою. Протипоказані також корегуючі вправи для тих у кого є відхилення у функціонуванні серцево-судинної системи, бо вони виконуються лежачи на животі і ускладнюють роботу серця.

За допомогою комплексних засобів фізичної культури, які використовуються, як у профілактичних та лікувальних цілях ви можете вберегти себе від сколіотичної хвороби. Оскільки, у лікувальній фізкультурі використовуються вправи з природним рухом людини, ви отримуєте як оздоровчий так і відновлювальний ефект, тобто при заняттях фізкультурою активно працюють м'язи, покращується робота дихальної, серцево-судинної та інших систем, що звісно поліпшує роботу усього організму.

Література

1. Лечебная физкультура в специальных медицинских группах вузов: учеб. пособие / Щептев М. М., Колокатова Л. Ф., Петухова Т. А., Корнилов Ю.С. Пенза: ПГУАС, 2014. 116 с.
2. Христова Т. Є., Суханова Г. П. Основи лікувальної фізичної культури: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Фізичне виховання». Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2016. 172с.
3. Козубенко Ю. Л. Лікувальна фізична культура : навч.-метод. посіб. / К59 Ю. Л. Козубенко, М. А. Буц. Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.) : Домбровська Я.М., 2017. 170 с.
4. Комплекс упражнений ЛФК при сколеозе: веб-сайт. URL: <https://med-magazin.ua/articles/view/775/> (дата звернення 25.11.2020).

УДК 796.5:004

Растегаєв О. О.

НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СПОРТИВНОМУ ТУРИЗМІ

Одним з найважливіших факторів розвитку цивілізації є стрімкий розвиток інформаційних технологій, за допомогою якого розширюється інформаційне поле людства. Завдяки новітнім ІТ різні види спортивного туризму (піший, велосипедний, водний, тощо) набули різноманітних можливостей.

Як визначає Філіпов З.І., вид спорту, де на меті стоїть проходження означеного відрізка земної поверхні—маршруту, не лише ґрунтової, а й кам'яної та водної – спортивний туризм. Під

час маршруту долаються різні своєрідні природні перепони. Наприклад, гірські вершини і перевали або річкові пороги (у водному туризмі)»[1].

Сучасні науковці, такі як: Блащак І.М.[2], Мельниченко С.В.[3], Миронова Ю.Б.[4], активно досліджують проблеми застосування ІТ у галузі спортивного туризму, зокрема – туристичного орієнтування. Для підвищення безпеки та рівня комфорту туристичних «вилазок» необхідно запроваджувати сучасні інформаційні технології.

На думку Філіпова З.І. є певні шляхи запровадження сучасних інформаційних технологій у спортивному туризмі та орієнтуванні на місцевості:

- застосування новітнього програмного забезпечення (ПЗ) та Інтернет-технологій при плануванні турів та підготовці мандрівок;
- вживання геоінформаційних систем (ГІС) та технологій, зокрема, для розпізнання місцевості;
- використання ПЗ у системі навчання спортсменів та туристів[1].

Переваги інформаційних технологій, зокрема мережі Інтернет, для туристів дуже вагомі. Завдяки новітнім засобам з'являється можливість знаходити та отримувати будь-які данні та з будь-якого регіону Землі. Застосування ІТ приносить максимальну користь у туристичному орієнтуванні.

У нагоді туристам стають GPS-навігатори, допомагаючи планувати маршрут, час, відстань і т.д., а також регулювати правильність проходження маршруту. Як відомо, у спортивному орієнтуванні дозволяється користуватися компасом і картою, а ІТ дають змогу пройти ретельну підготовку на початковому етапі[2].

Завдяки появі GPS-навігаторів, пульсомірів та багато інших засобів, зникла потреба у прямому контакті між спортсменом-туристом та його тренером. З'явилась можливість слідкувати за реальним шляхом спортсмена, його швидкістю та показниками стану здоров'я, окрім цього, стає реальним використовувати нові вправи у тренувальному процесі[5].

Сьогодні налічується чимало програм для аналізу інформації з GPS-навігаторів, найбільш популярними є «SportTracks» та «QuickRoute». Ці програми є безкоштовними, ними можливо користуватися вільно у Інтернет-мережі.

Отже, останніми десятиліттями ІТ активно полонили усі сфери життя людства, не оминаючи і сферу туризму та спорту. Завдяки сучасним інформаційним технологіям студенти-туристи та всі інші, хто має приналежність до сфери туризму, з легкістю можуть налаштовувати власні маршрути, планувати подорожі та шукати необхідну інформацію, що дає змогу подальшому розвитку даній сфері.

Література

1. Філіпов З.І. Спортивний туризм. Організація і методика спортивно-туристичної роботи. Дрогобич: Коло, 2010. 344 с.
2. Блащак І.М. Напрями використання сучасних інформаційних технологій у спортивному туризмі. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2017. Вип.22. Ч.1. С.153-156.
3. Мельниченко С.В. Інформаційні технології в туризмі: теоретичні та практичні аспекти. Вісник Запорізького національного університету. 2010. №2(6). С.129-138.
4. Миронов Ю.Б. Інтернет-технології в туризмі. Економіка: проблеми теорії та практики. 2004. Вип.194. Т.ІІ. С.457-464.
5. Ганопольский В.И. Туризм и спортивное ориентирование. М.: Физкультура и спорт, 1987. 240 с.

УДК 373.3/.5.016:796

Сагун О.С.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РУХОВИХ НАВИЧОК І ВМІНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Механізми формування рухових дій

Аналіз участі свідомості у формуванні і закріпленні рухової дії дозволяє виділити три фази усвідомлення цих дій:

- мала усвідомленість внаслідок "туманного" уявлення про вправу;
- відносно повна усвідомленість рухової дії та окремих рухів внаслідок формування цілісного уявлення про вправу і розвитку здатності диференціювати параметри руху;
- часткова усвідомленість як наслідок автоматизації рухової дії та переключення уваги на умови виконання.

Характерними рисами умінь на початку їх формування є надмірна мобілізація вольових зусиль, емоційна реакція на новизну, наявність невпевненості, а іноді і страху. Все це призводить до захисних рухових реакцій, до скутості та зайвих ізольованих рухів. Контроль за діями здійснюється за рахунок зору і слуху. М'язове відчуття лише формується. Уява про вправу уточняється здебільшого за рахунок зовнішнього зворотного зв'язку. Сконцентроване в часі багаторазове повторення вправ створює умови для аналізу виконуваних рухових дій, їх порівняння з попередніми спробами, тому їх виконання повинно носити характер свідомих спроб відтворити програму вправи, що розучується.

Етап розучування рухової дії. Методика навчання на першому етапі. Розпочинаючи розучування вправи, дуже важливо, щоб учні усвідомили мету і завдання дій, прикладне і

спортивне значення вправи, її місце в життєдіяльності та в спортивному удосконаленні. Сильним мотивом активізації діяльності учнів є інформація про найвищі досягнення з даного виду діяльності (стрибки у висоту, довжину, біг тощо) та про навчальні нормативи і найвищі результати ровесників, учнів даної школи, найближчі завдання навчання.

Пам'ятаймо, що лише зацікавлене ставлення учня до вивчення чергової вправи принесе позитивний результат.

Визначаючи руховий досвід учнів і поповнюючи його, вчитель одночасно визначає метод розучування запланованої вправи і можливості учнів щодо її засвоєння шляхом пробного виконання.

До демонстрації вправ на першому етапі висуваються такі вимоги:

- демонстрація повинна бути природною і досконалою, непридатним є надмірний варіант демонстрації. Вправу потрібно продемонструвати у такому вигляді, як цього будуть вимагати в учнів;
- акцент при першій демонстрації роблять на ті рухи, які важко пояснити;
- створюючи уявлення про вправу, демонструвати її будуть неодноразово. При цьому в кожній демонстрації необхідно акцентувати увагу учнів на інші деталі;
- для того, щоб викликати в усіх учнів почуття впевненості в можливості досягнення успіху, добре, якщо вправу демонструє однокласник;
- ефективними засобами демонстрації на цьому етапі є муляжі, макети, імітаційний показ, уповільнені кінокілці, які дозволяють учителю (як і в попередньому випадку) коментувати хід виконання вправи;
- при повторних демонстраціях треба міняти не тільки об'єкти спостереження, але й місце учнів при цьому;
- нарешті, на першому етапі застосовують демонстрацію помилок учнів. Демонструвати помилки вчитель має право лише тоді, коли впевнений, що точно відтворить їх. Необ'єктивна демонстрація помилки дезорієнтує учня. Демонструючи помилки, не можна ображати учнів, перекирляти їх. Найкращим способом демонстрації помилок є демонстрація на інших учнях, які допускають аналогічні огріхи у виконанні вправи, що вивчається.

Етап засвоєння рухової дії. Методика навчання на другому етапі. В основу методики другого етапу необхідно покласти метод цілісного розучування з "виділенням", на фоні цілісного виконання вправ, окремих рухів для їх удосконалення. Це, правда, не виключає в окремих випадках використання методу виконання частин вправи.

Прагнення одночасно ввести у виконання вправи декілька уточнень або усунути декілька помилок бажаного успіху, як правило, не приносить. Робити це треба поступово, починаючи з суттєвих уточнень і грубих помилок.

Поглибити розуміння учнями закономірностей виконання рухової дії допоможуть такі методичні прийоми:

- деталізоване пояснення вправи;
- евристична бесіда;
- обговорення техніки;
- звіти учнів, як наслідок їх самоаналізу;
- супроводжуюче пояснення;
- самопроговорювання та само прикази.

Щодо використання наочності, то тут на панівні позиції виходять прийоми опосередкованості демонстрації і в першу чергу кінограми, моделі, зарисовки певних положень вправи.

Етап закріплення рухової дії. Методика навчання на третьому етапі. На цьому етапі концентрують увагу учнів на результативності діяльності, і на її досягнення спрямована методика навчання і тренування.

Для закріплення навички, забезпечення варіативності її виконання використовують методи:

- стандартно-повторної (інтервальної) та повторно-варіативної вправи (дивись "Методи тренування");
- змінюють зовнішні умови виконання;
- регулюють фізичний і психічний стан учнів;
- поєднують вивчену на другому етапі вправу з іншими (раніше засвоєними) діями;
- підвищують обсяг і інтенсивність виконуваної роботи.

Вирішенню завдань етапу служить також використання хвилеподібної та ступінчастої динаміки навантажень, жорстких інтервалів відпочинку при повторному виконанні вправ, ігрового і змагального методів.

Стабілізації виконання вправи сприяють умови тренування, за яких учні повинні долати можливий негативний перенос навички .

При плануванні занять передбачають виконання завдань за точно передбаченими параметрами дії (метання на задану віддаль, біг із заданою швидкістю); з акцентованою установкою на певних рухах (швидке відштовхування у стрибках); додаткові завдання в ході виконання уже добре засвоєної вправи.

У підлітковому віці в усіх складових опорно-рухового апарату і системі регуляції його функцій відбуваються інтенсивні перебудови, тому рухова активність до настання статевої зрілості може бути як чинником вдосконалення опорно-рухового апарату, так і чинником його розладу, якщо вона ненормована і неправильно організована. В цей період створюються морфологічні та функціональні передумови для оволодіння практично будь-якими видами рухів, але необхідно пам'ятати про необхідність диференційованого підходу до величин фізичних навантажень залежно від ступеня *статевої зрілості*.

Література

1. <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/pedagog/13719/>
2. <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/28904/>
3. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/25003>

УДК 37.015.31:796

Юркова Н.В.

МЕТОДИ РОЗВИТКУ РУХОВИХ ДІЙ

Фізична якість людини — це сукупність її біологічних і психічних властивостей, яка характеризує фізичну готовність здійснювати активні рухові дії. Природно, що якщо ці властивості цілеспрямовано розвивати, то вони підвищуються. Розвиток фізичних якостей - це процес цілеспрямованого впливу фізичними вправами на комплекс природних властивостей організму, що забезпечують активну рухову діяльність.

Основним засобом розвитку фізичних якостей є фізична підготовка, або спортивне тренування. Її пріоритет визначається, насамперед, об'єктивними закономірностями, на базі яких будується вся рухова діяльність людини. В основі цієї діяльності перебувають якості, що є визначальними, і пов'язані з ними навички, що знаходяться в нерозривному цілісності.

За своїм характером фізична підготовка поділяється на загальну і спеціальну. Такий поділ залежить від завдань, які вирішуються, а також від засобів і методів, які застосовуються.[1,2]

Основними засобами виховання фізичних якостей є фізичні вправи. Їх число надзвичайно велике. Відомо декілька класифікацій фізичних вправ за різними ознаками. Одна з таких класифікацій - групування фізичних вправ по тим фізичним якостям, які вони переважно виховують. Відповідно їй виділяють: швидко-силові вправи (спринтерський біг, стрибки, метання тощо), вправи на витривалість (біг на середні і довгі дистанції, лижні гонки, плавання), вправи на координацію (акробатика, стрибки у воду, фігурне катання на ковзанах) та інші.

Основними якостями, що характеризують фізичний розвиток людини, є сила, швидкість, спритність, витривалість, гнучкість.[3]

Сила виявляється в здатності перемогати певні перешкоди, опір руховим діям, уміння протидіяти м'язовому напруженню; швидкість – це здатність робити рухи в певному темпі завдяки рухомості нервово - м'язових процесів; витривалість виявляється в руховій діяльності, в умінні протистояти втомі; спритність – здатність оволодівати руховими координаціями і в разі потреби переключатися з одних координованих дій на інші; гнучкість – здатність виявляти потрібну динамічність залежно від ступеня рухливості, від ланок опорно-рухового апарату організму. Усі ці фізичні якості визначаються функціональними можливостями органів центральної нервової системи.[4,5]

Розвиток і вдосконалювання рухових якостей здійснюється шляхом багаторазового виконання фізичних вправ за допомогою різних методів. Залежно від кількості повторених вправ, їхнього чергування, інтервалів відпочинку між діями і від ступеня інтенсивності й тривалості виконуваної роботи прийнято розрізняти наступні методи розвитку рухових якостей: рівномірний, змінний, повторний, інтервальний, змагальний, ігровий, круговий.

Рівномірний метод збільшується в міру підготовленості тих, що займаються. Найкраще цей метод застосовується для розвитку загальної витривалості шляхом виконання вправ помірної інтенсивності. Така рухова активність створює сприятливі умови для поступового узгодження всіх систем організму. Переважно метод застосовується на початкових етапах фізичної підготовки.

Змінний метод полягає в однократному, безперервному виконанні фізичних вправ зі змінною інтенсивністю. Співвідношення між інтенсивною й помірною роботою можуть бути однакові або ж різні. Застосування такого методу на організм особи, що займається, впливає по-різному, тому що в результаті змінної роботи вдосконалюються різні механізми енергозабезпечення (аеробний і анаеробний), що сприяє підвищенню рівня як загальної, так і спеціальної (швидкісної) витривалості.

Повторний метод полягає в повторенні тих самих вправ через певні проміжки часу, що забезпечує досить повне відновлення працездатності. Тривалість та інтенсивність виконуваної роботи може бути різною. Застосування повторного методу дає можливість розвивати практично всі фізичні якості. [3,4]

Інтервальний метод характеризується виконанням фізичної роботи по частинах. Інтервали відпочинку строго дозовані й трохи коротші, ніж при повторному методі. Цей метод, в основному, застосовується для розвитку різних видів витривалості. Перевагою інтервального методу є те, що за його допомогою можна у відносно короткий час підняти рівень витривалості до максимальних значень. Однак цей рівень нестійкий і швидко знижується, якщо організм людини не піддається регулярним фізичним навантаженням.

Змагальний метод полягає у виконанні фізичних вправ з найбільшою інтенсивністю в умовах змагань. Поряд з розвитком фізичних можливостей цей метод дуже корисний для виховання вольових якостей.

Ігровий метод характеризується тим, що ігри виступають як засіб фізичного виховання і як метод організації дитячого колективу. Він може використовуватись на базі будь-якої фізичної вправи за умови, якщо вона піддається організації згідно з особливостями даного методу. Найбільш характерними рисами ігрового методу є: - «сюжетна організація». Діяльність гравців організується згідно з образним або умовним «сюжетом», у якому передбачається досягнення певної мети в умовах постійної непередбачуваної зміни ситуацій. Ігровий сюжет або запозичується з реального життя (наприклад, імітація полювання, побутових дій з елементами рухливих ігор), або спеціально створюється, виходячи з потреб фізичного виховання як умовна схема взаємодії гравців;

Основу традиційної **кругового методу** тренування становить серійне (суцільне, або з інтервалами) повторення кількох видів фізичних вправ, підібраних або об'єднаних в комплекс відповідно до певної впорядкованої схемою – кругового тренування. Вправи виконуються в порядку послідовного проходження 8-10 «станцій», які розташовуються по колу або схожим чином.[3,4]

У процесі фізичної підготовки на різних етапах навчання, а також протягом одного заняття можуть і повинні застосовуватися різні методи розвитку фізичних якостей. Розмаїття у виборі як засобів, так і методів сприяє більш якісному вихованню рухових можливостей осіб, що займаються.[5]

Покращення фізичного стану дітей, а отже і їхнього здоров'я, можливе лише при систематичних цілеспрямованих заняттях фізичними вправами, які мають тренуючий режим і носять розвивальний характер. Це можливо тоді, коли людина отримує задоволення і користь від такої діяльності, відчуває поступове вдосконалення в ній, коли сам процес стимулює діяльність і має тенденції до поступового ускладнення.

Література:

1. Глоба Г.В. Оптимізація системи фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл на основі інноваційних технологій аеробного спрямування/ Г.В. Глоба // Молода спортивна наука України, Львів, том 1. – С. 169-174.

2. Горцев Г. Методология управления тренировочной нагрузкой на занятиях по степ-аэробике / Г. Горцев // Теория и практика ФК. – 1997. – № 5. – С. 39-45.

3. Євстаф'єв Б. В. Аналіз основних понять в теорії фізичної культури / Б. В. Євстаф'єв. – Л. : ВІФК, 1985. – 118 с.

4. Лаврухина, Г.М. Методика проведения оздоровительной гимнастики для женщин с учетом возрастных периодов-жизни : автореф. дис.: канд. пед: наук / Г.М. Лаврухина. СПб., 2002. – 24 с.

УДК 796.418.1.015.4

Ярхо І. С.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ РОУП-СКІПІНГУ

У статті викладена методика проведення занять з роуп-скипінгу яка дозволила розвинути інтерес у студенської молоді до масових видів спорту.

Ключові слова: заклади вищої освіти, фізична культура, студентська молодь, рухові якості.

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні спостерігається стійка тенденція погіршення стану здоров'я населення, зокрема студентської молоді. На це звертається увага у державних документах, що регламентують фізичне виховання у вищих навчальних закладах вищої освіти, а також у дослідженнях фахівців у галузі фізичної культури і спорту.

Незважаючи на численні наукові дослідження, актуальною залишається проблема розвитку фізичних здібностей дівчат і пошуку новітніх й ефективних засобів аеробіки й методів їх використання, які б могли урізноманітнити зміст програм фізичного виховання, задовольнити інтереси студенток та якісніше впливати на розв'язання проблеми розвитку їхніх фізичних здібностей. А звідси виникає необхідність розробки методики розвитку фізичних здібностей студенток, які обрали видом своєї рухової активності на заняттях з фізичного виховання нові види аеробіки, та її впровадження до навчальної програми з фізичного виховання у ЗВО та у позааудиторний процес фізичного виховання.

Одним з факторів, що знижують мотивацію до занять фізичним вихованням, є відсутність в заняттях інноваційних засобів сучасних фітнес-технологій та їх низький емоційний фон [1].

Роуп-скіпінг – умовно новий і модний напрямок в світі сучасного фітнесу. Термін роуп-скіпінг походить від англійського «Rope-skiping»–стрибки зі скакалкою. З аналізу літературних джерел визначено, що розрізняють декілька напрямків роуп-скіпінга [2] в залежності від призначення:

- оздоровчий (використовується навантаження середньої інтенсивності);
- рекреативний (ігри, естафети зі скакалками);
- напрямок підвищення рівня фізичної підготовленості (розвиток
- основних фізичних якостей: витривалості, швидкісних, швидкісно-силових та координаційних здібностей);

- спортивний (проведення змагань з роуп-скіпінгу: за обов'язковою та довільною програмами).

Існує ряд обмежень, оскільки ці заняття досить інтенсивні. Займатися не можна тим, у кого проблеми із серцем, з суглобами, міжхребцевими хрящами. Протипоказаннями будуть всі хвороби, при яких неприпустимо різке підвищення тиску і пульсу.

В програму занять включають: обов'язкову попередню розминку. Щоб стабілізувати стопу і оберегти її від травм під час стрибків, на ноги треба одягати спеціальні кросівки. На бетоні і кахлі стрибки заборонені. Переважно використовувати скакалку з натуральних матеріалів і певної довжини. Навантаження спочатку строго дозується, а потім поступово збільшується. Рекомендовано також чергувати стрибки з відпочинком, під час якого можна виконувати вправи на розтягування або інші загальнорозвиваючі вправи. На заняттях з роуп-скіпінгу використовується музика. Музичний супровід покращує емоційний фон такого заняття. В заняттях можна використовувати вправи з однією або двома скакалками.

Основними засобами роуп-скіпінгу для занять фізичним вихованням (початковий рівень) і самостійних тренувань є:

1. Обертання скакалкою.
2. Стрибки з приземленням на дві ноги—прості (одиначні): одне підстрибування—один оборот скакалки; подвійні: два підскоку повинні припадати на один оборот скакалки; в сторони: по черзі стрибати вправо і вліво або вперед-назад; ноги нарізно-ноги разом.
3. Стрибки зі зміною ніг: з ноги на ногу; з підніманням коліна; ковзання: маленькі кроки, при яких вагу тіла переносять з ноги на ногу.
4. Силові вправи і стретчінг: вправи зі скакалкою лежачи на спині; вправи зі скакалкою лежачи на животі; вправи зі скакалкою в І.П.—стоячи.

Перед тим як в навчальний процес впроваджувати нову методику потрібно розглянути та дослідити студентів в який буде впроваджуватися методика. Студенти 1-2 курсів займаються 1 рази на тиждень по 1 год 20 хв в навчальному процесі. Ця методика впроваджується з метою:

- виховання відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточення;
- формування у студентів навичок здорового способу життя;
- оптимізація режиму навчально-виховного процесу;
- збільшення рухової активності студентів;
- активізація фізкультурно-оздоровчої роботи.

В основі заняття лежить розподіл його на три частина: підготовчу (20 хв.), основу (45 хв.), заключну (10 хв.).

Розподіл часу залежить, насамперед, від основних завдань, а також специфіка обраних вправ, типу заняття, підготовленості студентів та інших факторів.

Всі вправи на заняттях складаються відповідно до принципу зростання і чергування навантаження. Так, у підготовчій частині застосовують для підготовки опорно рухового апарату до роботи; у основній частині – вправи на витривалість, швидкість, швидко-силових та координаційних; у заключній частині – на розслаблення і розтягування.

Висновок. Отже, роуп-скіпінг уявляє собою ефективний засіб фізичного виховання студентів закладів вищої освіти. Цей вид рухової активності поки не знайшов свого практичного застосування в програмах з фізичного виховання ЗВО. На теперішній час роуп-скіпінг є одним найперспективнішим напрямом в аеробіці, бо є доступним і може бути використаний різними соціальними верствами населення, не вимагає спеціальної підготовки і надає оздоровчий вплив на організм. Користь від подібних занять очевидна. Також роуп-скіпінг дозволить розвинути інтерес у студенської молоді до масових видів спорту.

Література:

1. Домашенко А. В. Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді України: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту / А. В. Домашенко. – Л.: ЛДІФК, 2003. – 20 с.

2. Калініченко О. М. Керівні принципи аеробних вправ для серцево-судинної системи (9 питань про головне) // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. за ред. проф. Єрмакова С. С. / О. М. Калініченко. – Харків : ХДАДМ, 2005. – №23. – С. 24-27.

УДК 378.015.31:796

Ярхо І.С.

МЕТОДИ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ І СПОРТІ

Діагностика функціонального стану організму під час занять фізичною культурою і спортом має важливе значення для оцінки ступеня впливу фізичних навантажень на організм, внесення відповідних коректувальних заходів у тому випадку, коли не вистачає його функціональних можливостей для адекватної відповіді на різні за об'ємом та інтенсивністю фізичні навантаження. Все це в цілому сприяє вирішенню головного завдання фізичної культури

і спорту – оптимізації рівня здоров'я і досягненню високих спортивних результатів. Серед численних визначень поняття функціональна діагностика ” найбільш влучним, на думку більшості дослідників, є таке: функціональна діагностика – комплексна система аналітико-методичних підходів до визначення й оцінки функціонального стану органів і систем організму [1].

Беручи до уваги це визначення, необхідно чітко розмежовувати в ті особливості функціональної діагностики людей, які систематично займаються фізичною культурою і спортом. Більша кількість осіб даної категорії є практично здоровою, з цілком оптимальним функціональним станом основних фізіологічних систем. У зв'язку з цим головними завданнями функціональної діагностики в галузі фізичного виховання і спорту є питання, пов'язані, перш за все, з оцінкою рівня розвитку таких функціональних компонентів, як фізична працездатність, функціональна підготовленість, загальні адаптивні можливості тощо.

Необхідно відзначити, що специфіка функціональної діагностики практично здорових людей передбачає надання оцінки не стільки характеру і ступеню порушення тієї або іншої системи, органу, скільки поточному рівню їх функціонування або функціональному резерву. Природно, що своєчасна реєстрація потенційних, резервних можливостей організму абсолютно необхідна як для правильної організації тренувальних занять, так і для оптимального планування безпосередньо діяльності змагання. Разом із тим, питання контролю за нормальним функціонуванням окремих систем і органів осіб, що займаються фізичною культурою і спортом, залишаються також надзвичайно важливими.

Ні для кого не є секретом, що сьогодні тренувальні і змагальні навантаження виконуються на межі функціональних можливостей організму, внаслідок чого цілкомальними є явища фізичного перевантаження, недостатнього і неповного відновлення з логічною небезпекою виникнення, і патологічних змін в організмі. Комплексний підхід до оцінки функціонального стану організму має величезне значення як на початку занять спортом, так і на різних етапах навчально-тренувального процесу і діяльності у змаганнях.

На засадах цих досліджень фахівці в галузі спортивної фізіології, а також спортивні лікарі можуть зареєструвати не тільки позитивний вплив занять фізичними вправами, але і так званий донозологічний і навіть патологічний стани, які можуть виникнути при нераціональному плануванні об'єму й інтенсивності тренувальних навантажень. Очевидно, що в цьому випадку можуть бути рекомендовані заходи щодо корекції тренувального процесу з метою його оптимізації [3].

Для фізіологів першорядне значення мають питання, щодо рівня функціонування основних фізіологічних систем організму (апаратів кровообігу, зовнішнього дихання, центральної нервової системи тощо.), для медиків – аспекти, пов'язані із загальним станом здоров'я спортсменів, наявністю або відсутністю перед- і патологічних змін в організмі, для

психологів неабиякого значення набуває психологічний стан спортсмена. Отже, ці фахівці розглядають стан тренуваності як інтегральне поняття, що охоплює високий рівень стану здоров'я, високий ступінь функціональної, технічної, тактичної і психологічної підготовленості. Образно кажучи, кожний із фахівців робить свою конкретну справу на благо загальної проблеми – об'єктивної оцінки поточного рівня тренуваності того або іншого спортсмена [2].

У зв'язку з цим є вельми різноманітними і завдання функціональної діагностики осіб, які займаються фізичною культурою і спортом. В цьому випадку ми маємо справу не з діагностикою стану окремої системи, органу, а з комплексною оцінкою функціонального стану і здоров'я спортсменів.

Фізичний та функціональний стан характеризується реакцією внутрішніх систем організму спортсменів на стандарт не навантаження. За результатами цієї реакції можна судити про ступінь їх готовності до виконання змагальних навантажень.

Під час функціонального обстеження спортсмена визначається, перш за все, його функціональний стан, а не рівень тренуваності, залежний від комплексу інших чинників різної природи.

В умовах медико-біологічного моніторингу за функціональним станом спортсменів в лабораторних умовах та в процесі тренувальної і змагальної діяльності застосовують апробовану програму тестування з використанням сучасного діагностичного обладнання провідних країн світу: Німеччини, Японії, США, Фінляндії, Ізраїлю, Швеції, України[4].

На основі методів функціональної діагностики об'єктивно і точно визначаються показники ЧСС, динаміка навантаження, робото здатність спортсменів, здійснюється психофізіологічне оцінювання, реєструються біомеханічні показники тощо

Література

1. Жарінов О.Й., Іванів Ю.А., Куць В.О. Функціональна діагностика: Підручник, України/за ред. О.Й. Жарінова, Ю.А. Іваніва, В.О. Куця. – Київ: Четвертахвиля, 2018. -736 с.
2. Земцова І. І. Спортивна фізіологія: навчальний посібник / І.І. Земцова. – Київ: Олімпійська література, 2018. - 208 с.
3. Костюкевич В.М. «Теорія і методика спортивної підготовки у запитаннях і відповідях»: Навчально-методичний посібник / В.М. Костюкевич. – Вінниця: Планер, 2016. – 159 с
4. Маликов Н.В., Богдановська Н.В., Сват'єв А.В. Функціональна діагностика у фізичному вихованні і спорті. Навчальний посібник / Н.В. Маликов, Н.В. Богдановська, А.В. Сват'єв – Запоріжжя, 2006. – 75 с.
5. Спортивна морфологія та фізіологія спорту і фізичного виховання у запитаннях та відповідях: навч. посіб. / [Л.С. Вовканич, Д.І. Бергтраум, М.Я. Гриньків та ін.]. Вид. 2-е, доп. Львів: Сполом, 2014. - 113 с.

РУХОВА АКТИВНІСТЬ І РУХОВІ ЗДІБНОСТІ ЛЮДИНИ

Рухова активність — це будь-які форми руху, що потребують енергії, наприклад ходьба, фізична робота, фізичні вправи, заняття спортом тощо. Виокремлюють рухову активність низьку, помірну та інтенсивну. Рухова якість розуміється, як здатність реалізувати потенціал організму через рух [4].

Умови такого руху і його завдання в фізичному вихованні і спорті можуть бути найрізноманітнішими та вимагати прояву особливостей діяльності організму, що відрізняються між собою. Одні рухові дії повинні виконуватися максимально швидко, завдання інших – підтримка оптимальної швидкості тривалий час, треті – вимагають забезпечення значних проявів сили в положеннях, близьких до статичних. Одночасно з вказаними умовами при виконанні спортивних рухів часто потрібна значна суглобова рухливість. Описані вимоги до організму складають основу прояву так званих рухових якостей. Щоб підтримувати гарну фізичну форму, слід виконувати фізичні вправи. Як результат, розвиваються фізичні якості: витривалість, сила, спритність, швидкість, гнучкість [2].

Щоб системно розвивати фізичні якості, варто скласти індивідуальну програму занять. Поєднавши різні фізичні вправи та врахувавши індивідуальні здібності і стать, можливо досягнуть гарних результатів.

Мало рухливий спосіб життя для багатьох стає звичним. Та слід пам'ятати, що постійне фізичне навантаження потрібне організму для росту й розвитку. Крім того, активний рух сприяє зміцненню здоров'я людини, підвищенню опірності хворобам. Саме тому дедалі більше людей активно відпочивають: відвідують танцювальні гуртки й спортивні секції, ходять у походи тощо [3].

У кожної людини закладені рухові можливості, які не можуть проявитися інакше як в рухових діях. Різноманітність рухових дій (ударні, локомоторні, переміщу вальні тощо), здавалося, б повинна свідчити про різноманітність рухових можливостей людини. Це так і є. Але, як з півставити можливості однієї людини, які проявляються в різних ситуаціях, або можливості різних людей, які проявляються в однакових умовах? Необхідна деяка якісна міра і кількісні критерії для порівняння та оцінки. З цих потреб і виник деякий класифікаційний розподіл можливостей людини на рухові (фізичні) якості [1, 6].

Тому методики вдосконалення тих чи інших якостей мають спільні риси не залежно від конкретного виду руху. Наприклад, витривалість марафонця багато в чому схожа з витривалістю лижника, велогонщика, ковзаняра тощо. Сила, швидкість і тривалість руху знаходяться в певній залежності та співвідношенні, які в різних видах діяльності все одно

підкорюються механізмам м'язового скорочення й механічної роботи м'язів та дозволяють стверджувати, що найважливішим у розвитку рухових якостей, як основи ФП є біомеханічні властивості м'язів (скорочення та розтягнення, жорсткість, пружність, міцність, в'язкість, релаксація) і їх комплексний прояв.

Відповідно до вищенаведеного, проблеми підвищення рівня якості занять з ФВ, рухової активності, фізичної працездатності та здоров'я студентства шляхом теоретичного та практичного застосування нових біомеханічних методик і реалізації науково обґрунтованих технологій навчання потребують їх вирішення [5].

Рухова функція – одна з найважливіших функцій організму. У процесі еволюції організм людини як відкрита, але відносно уособлена біологічна система, набув здатності до активних рухів завдяки наявності ефективних механізмів обміну енергією, речовиною та інформацією з довколишнім середовищем. Характер та закономірності організації цих рухів багато у чому визначають ті прояви життєдіяльності організму, котрі прийнято об'єднувати загальним поняттям – рухова функція людини.

Фізична активність сприяє гармонійному розвитку людини та зміцненню здоров'я. Активна здорова людина завжди бадьора й життєрадісна.

Достатня рухова активність — одне з правил здорового способу життя та умова росту й розвитку людини.

Література

1. Редькіна М. А. Особливості індивідуальної рухової активності студентів педагогічних спеціальностей / М. А. Редькіна, // Гірська школа Карпат. – Випуск № 21. – 2019. – С. 78-82.
2. Анікєєв Д. М. Рухова активність у способі життя студентської молоді : автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Д. М. Анікєєв : Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України. – К. : 2015. – 19 с.
3. Галіздра А. А. Характеристика факторів, що впливають на здоров'я студентів вищих навчальних закладів / А. А. Галіздра // Теорія і методика фізичного виховання. – 2004. – №3. – С. 41-43.
4. Грибан Г. П. Життєдіяльність та рухова активність студентів. / Г. П. Грибан – Житомир: Вид-во Рута. – 2009. – 593 с.
5. Драчук А. Рухова активність студентської молоді / А. Драчук, М. Галайдюк, І. Дуб, Л. Зацерковна // Молода спортивна наука України. / Зб. наук. праць з галузі фізич. культ. та спорту. – Вип. 7. – Т. 2. – Львів: НВФ «Українські технології». – 2003. – С. 184–186.
6. Круцевич Т. Ю. Оцінка як один із факторів підвищення мотивації до фізичної активності / Т. Ю. Круцевич // Фізичне виховання. – № 1. – 1999. – С. 47-50.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ

Борисенко К. Є. НОВЕЛА М.КОЦЮБИНСЬКОГО «ЦВІТ ЯБЛУНІ» В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИКИ МИСТЕЦТВА ДЕКАДАНСУ.....	3
Букір В. В. ДИСКУРСИВНА ПРАКТИКА НЕОКЛАСИКІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	4
Велігоненко О. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ МОТИВІВ ТА ОБРАЗІВ БАЛКАНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ У ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ВІЛА-ПОСЕСТРА».....	6
Галицька К. Є. ОБРАЗ-ДЕТАЛЬ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НОВЕЛІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА.....	9
Гальченко В. М. ТИПОЛОГІЯ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	12
Головко В. О. ЖАНР ПОЕЗІЇ В ПРОЗІ У ТВОРЧОСТІ М.КОЦЮБИНСЬКОГО («СЕРЦЕ», «САМОТНІЙ»).....	14
Гукай К. О. СЛЕНГ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	16
Крупій В. В. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МЕДІАЛІНГВІСТИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ.....	18
Кучма А. О. ЖАНР ПОЕЗІЇ В ПРОЗІ У ТВОРЧОСТІ М. ЯЦКІВА.....	20
Линник К. О. КРОС-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ЖІНОЧОГО АРХЕТИПУ В УКРАЇНСЬКІЙ КАЗЦІ.....	23
Ляшук К. А. ОБРАЗ ЛЕБЕДЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПОЕЗІЇ СИМВОЛІЗМУ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ.....	25
Лященко К. І. ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ СВЯТОГО ПИСЬМА У ТВОРЧОСТІ В. СТУСА.....	27
Найдьонова Н. В. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ВІДОМИХ УКРАЇНСЬКИХ ДЕМОНОЛОГІЧНИХ ОБРАЗІВ У ТВОРІ В. ШЕВЧУКА «ДІМ НА ГОРІ».....	29
Науменко В. С. ВЕРСИФІКАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЇ УКРАЇНСЬКОГО СИМВОЛІЗМУ	31
Пєнова В. С. ЕКЗОТИЗМИ В ПОЕЗІЇ УКРАЇНСЬКОГО СИМВОЛІЗМУ.....	34
Постельняк Л. Р. ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СИНОНІМІВ У ШКОЛІ.....	36

Растєгаєва Л. Г. ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОГО ДИСКУРСУ ТВОРІВ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО.....	38
Рибалка О. М. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ.....	40
Руф В.В. ФІЛОСОФІЯ ЛЮБОВІ У ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ОДЕРЖИМА».....	43
Самарська С. С. ЛИЦАРСЬКО-ШЛЯХЕТСЬКИЙ ДИСКУРС У ПОЕТИЧНОМУ ПРОСТОРІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ.....	45
Слюсаренко С. В. ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ РОМАНУ Г.ПАГУТЯК «ГІРКІ ЗЕМЛІ»	47
Уздємір А. М. ДО ПИТАННЯ РЕЦЕПЦІЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКОГО МІФУ У МАЛІЙ ПРОЗІ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	49
Фролова А. М. ОБРАЗИ-СИМВОЛИ У НОВЕЛІ М.КОЦЮБІНСЬКОГО «НА КАМЕНІ».....	52
Ходос Х. І. ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИХ ПРИЙОМІВ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	54
Шапранова Л. О. ФІКСАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У МАСМЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ.....	56
Шкодїна К. Д. СУЧАСНА АБРЕВІАТУРА ЯК ТЕНДЕНЦІЇ ДО МОВНОЇ ЕКОНОМІЇ.....	58
Шкурат Ю. В. УРБАНІСТИЧНИЙ ДИСКУРС ЕПОХИ МОДЕРНІЗМУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	60

СЕКЦІЯ

РЕКЛАМА ТА ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Андришук Г. О. СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ ВІДДІЛУ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЗВ'ЯЗКІВ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	63
Белан К. А. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО PR-ФАХІВЦЯ	65
Волощенко В. О. YOUTUBE КАНАЛ ЯК ТРАНСФОРМОВАНА ФОРМА ПРОПАГАНДИ.....	67
Губська К. О. ІСТОРІЯ РЕКЛАМИ ПАРФУМІВ (на прикладі реклами «Chanel №5»)....	69
Єнакієва Ю. І. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ РАДІОРЕКЛАМИ ДЛЯ МУЗИЧНОГО ФЕСТИВАЛЮ «ROCK WAVE».....	71
Карпенко А. В. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ФІРМОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ	

КОНДИТЕРСЬКОЇ «KURD SOBAIN»	74
Семенюта К. І. ОСОБЛИВОСТІ ЕТАПІВ СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ ТОВАРУ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ INSTAGRAM.....	76
Скіба А. Д. СПЕЦИФІКА СТВОРЕННЯ ВІЗУАЛЬНОГО ОБРАЗУ В РЕКЛАМІ НА ПРИКЛАДІ КОСМЕТИЧНИХ БРЕНДІВ MAYBELLINE NEW YORK, CHRISTIAN DIOR PARFUMS, LANCOME	78
Тупчієнко Б. Б. ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОЇ КАМПАНІЇ АВТОМОБІЛЬНИХ БРЕНДІВ (НА ПРИКЛАДІ BMW ТА AUDI)	80

СЕКЦІЯ

ІНТЕРНЕТ, ТЕЛЕБАЧЕННЯ ТА РАДІО:

РОЗВИТОК ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Алексєєв О. О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВИХ МЕДІА	82
Аніщенко Г. О. СПЕЦИФІКА РОБОТИ ТЕЛЕКОРЕСПОНДЕНТА В «ГАРЯЧИХ ТОЧКАХ» (НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМИ «ВІКНА» СТБ)	83
Баліоз М. В. ВЕДУЧИЙ ТЕЛЕПРОГРАМ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЇ ТА МАЙСТЕРНІСТЬ.....	85
Бокань Є. С. ПРИНЦИПИ ПРОГРАМУВАННЯ ЕФІРУ МУЗИЧНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ РАДІОСТАНЦІЙ	87
Болбон А. О. FASHION-ЖУРНАЛІСТИКА: ПОНЯТТЯ, ЖУРНАЛЬНІ ЖАНРИ, ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛУ «VOUGE»).....	89
Гагут І. Р. ІМІДЖ ТЕЛЕЖУРНАЛІСТА	90
Зіновін Д. В. КІНОКРИТИКА ТА ЇЇ МІСЦЕ У СУЧАСНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ.....	92
Каменська Т. В. ВВС ЯК ЕТАЛОН ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ЕТИКИ.....	93
Костіна А. С. ОСОБЛИВІСТЬ ПОДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	96
Місюрович К. Є. ОСОБЛИВОСТІ РАНКОВОГО ШОУ (НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМИ «РАНОК З МАРІУПОЛЕМ»)	98
Телепіна К. О. РОЗВИТОК TRAVEL- ЖУРНАЛІСТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	99
Чабанова Д. М. ГЕНДЕРНИЙ БАЛАНС В УКРАЇНСЬКИХ ОНЛАЙН-МЕДІА	102
Юшина Л. А. ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНА ТВОРЧІСТЬ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ	104

СЕКЦІЯ ПУБЛІЦИСТИКА УКРАЇНСЬКИХ ДИСИДЕНТІВ

Акусова О. С. РОЛЬ В. ЧОРНОВОЛА В ПУБЛІЦИСТИЦІ	107
Андрюшук Г. О. ПРОБЛЕМАТИКА ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ «ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ СМІЄТЬСЯ» ЄВГЕНА СВЕРСТЮКА	108
Баліоз М. В. СПЕЦИФІКА ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ «ЗАПАХ НЕНАВИСТІ» СЕМЕНА ГЛУЗМАНА	111
Бокань Є. С. ПУБЛІЦИСТИЧНА ТВОРЧІСТЬ В. ОВСІЄНКА	112
Волощенко В. О. ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ТВІР ЛЕВКА ЛУК'ЯНЕНКА «СПОВІДЬ У КАМЕРІ СМЕРТНИКІВ»	114
Ганич О. Д. ПУБЛІЦИСТИКА ДИСИДЕНТКИ МАРГАРИТИ ДОВГАНЬ	116
Кабанов О. В. ОСОБЛИВОСТІ ЕСЕ «ДО ПОБАЧЕННЯ ПЕРЕБУДОВО?» ПАВЛА СКОЧКА.....	117
Кіор К.А. ІДЕЇ ДИСИДЕНТА ЄВГЕНА СВЕРСТЮКА У ЙОГО КНИЗІ «НА ХВИЛЯХ "СВОБОДИ"».....	119
Лісіченко Б.О. ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ТВІР ЄВГЕНА СВЕРСТЮКА «БЛУДНІ СИНІ УКРАЇНИ»	121
Решетілова А.В. ХАРАКТЕРНІ РИСИ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ «ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМ ЧИ РУСИФІКАЦІЯ?» І. ДЗЮБИ.....	122
Сінчук О.І. ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ ЛЕВКА ЛУК'ЯНЕНКА «СПОВІДЬ У КАМЕРІ СМЕРТНИКІВ»	123
Юшина Л.А. ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ «ЛИХО З РОЗУМУ (ПОРТРЕТИ ДВАДЦЯТИ «ЗЛОЧИНЦІВ»)» В.ЧОРНОВОЛА.....	125

СЕКЦІЯ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Бабкіна А. П. ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТІСНОГО РЕАГУВАННЯ В СИТУАЦІЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	127
Декалюк Є. В. РОЛЬОВІ ПОЗИЦІЇ У МІЖОСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ЧИННИК ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ЗАСУДЖЕНИХ ЖІНОК.....	129
Демчишина Н. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІКОВОГО РОЗВИТКУ У МОЛОДШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	132

Захарченко О. О. ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ФАКТОР АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ МИРНОГО ЖИТТЯ.....	134
Калачова О. О. ОСОБИСТІСНА ТРИВОЖНІСТЬ ЯК УМОВА ВИБОРУ КОПІНГ- СТРАТЕГІЇ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	137
Кит І. Е. ДИСФУНКЦІЙНА СІМ'Я ЯК УМОВА ПОРУШЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ.....	138
Клеба Н. В. РОЛЬ РЕФЛЕКСИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ САМОСТАВЛЕННЯ В РАННЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	140
Коноп І. І. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	143
Кочетова О.В. ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ ОСІБ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ.....	144
Линник К. О. ПРОЕКЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОРОСЛІШАННЯ В ДЗЕРКАЛІ ФЕНТЕЗІ.....	147
Сєвідова О. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ГОТОВНОСТІ ДО ШЛЮБУ НА ЯКІСТЬ ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ.....	149
Сіпайлова О. М. УСВІДОМЛЕННЯ Я-ОБРАЗУ ЯК ФАКТОРУ ФОРМУВАННЯ СТИЛЮ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМОДІЙ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	152
Скляренко Д. В. НАСТІЛЬНІ РОЛЬОВІ ІГРИ ЯК РІЗНОВИД СПРЯМОВАНОЇ УЯВИ, ЩО СПРИЯЄ РОЗВИТКУ ТРАНСЦЕНДЕНТНОЇ ФУНКЦІЇ ПСИХІКИ.....	154
Соколенко А. С. СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ В СТРЕСОВІЙ СИТУАЦІЇ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	157
Танадай О. О. УСВІДОМЛЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ МЕЖ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	159
Фількевич О. В. ЮНАЦЬКИЙ ВІК ЯК ПЕРІОД ПОБУДОВИ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ.....	161

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Боклах Д. В. СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ	164
Єлисеєва Н. В. ДІЯЛЬНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЯК ОСНОВНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ	167

Кирилова Є. В. СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДОШКІЛЬНИКІВ».....	170
Лєвагіна Г.В. РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ З ОДНОЛІТКАМИ	173
Ремеш А. О. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО-ЧЕТВЕРТОГО РОКУ ЖИТТЯ	176
Самофалова Я. О. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	178
Семенець А. В. МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ РОБОТИ З АВТОРСЬКОЮ КАЗКОЮ В ОЗНАЙОМЛЕННІ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ: АНАЛІЗ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ	180
Турченко Н. В. ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТЕХНІКИ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПЕРЕКАЗУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ	183

СЕКЦІЯ

ТЕОРІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В ГАЛУЗІ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Балабанова Ю.А. РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	186
Біржемінська А.І. ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	189
Гузь О. Г. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	192
Ємельяненко А.О. РОЗУМОВИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ	194
Журавльова М. В. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	196
Зоря Т. А. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ УЯВЛЕНЬ ПРО ВЕЛИЧИНУ ПРЕДМЕТІВ У ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ	199
Костіна А. В. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛЕЙБЕК-ТЕАТРУ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	201
Прокопець Я. І. ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВНИХ ВЗАСМИН У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	204
Самохіна П. М. РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ДИДАКТИЧНІЙ ГРІ	206

Якіна Д. І. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПЛАСТИЛІНОГРАФІЇ	208
---	------------

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Зиков М. О. ЩО TAKE TRX ?.....	210
Кладітін М. В. УКРАЇНСЬКИЙ ПАУЕРЛІФТИНГ: ЛЕГЕНДИ, ЩО ПОРУЧ	211
Купирев О. В., Чернобров Р. С. ТИПИ БУДОВИ ТІЛА ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ ПОБУДОВОЮ ПРОГРАМ ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ АРМРЕСТЛІНГОМ.....	214
Лодкин А. В. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ЗАНЯТИЯХ ВОЛЬНОЙ БОРЬБОЙ.....	217
Ляшенко А. А., Храновский В. Д. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ФЛОРБОЛУ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	219
Павлюченко О. В., Ляшенко А. А. СУЧАСНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАПРАВЛЕНЬ ДИТЯЧОГО ФІТНЕСУ Й КЛАСИФІКАЦІЯ ФІТНЕС-ПРОГРАМ.....	223
Пейчев А. Ю. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФІЗИЧНУ ПІДГОТОВКУ.....	227
Починок Д. В. ЛІКУВАЛЬНА ФІЗКУЛЬТУРА ПРИ ПОРУШЕННЯХ ЗІ СКОЛІОЗОМ.....	229
Растєгаєв О. О. НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СПОРТИВНОМУ ТУРИЗМІ.....	232
Сакун О. С. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РУХОВИХ НАВИЧОК І ВМІНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	233
Юркова Н. В. МЕТОДИ РОЗВИТКУ РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ.....	236
Ярхо І. С. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ РОУП-СКІПІНГУ.....	239
Ярхо І. С. МЕТОДИ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ І СПОРТІ.....	242
Ясир А.В. РУХОВА АКТИВНІСТЬ І РУХОВІ ЗДІБНОСТІ ЛЮДИНИ.....	244

Збірник тез доповідей студентів
Факультету філології та масових комунікацій

ДЕБЮТ

У збірнику публікуються тези українською та російською мовами

Комп'ютерна верстка: Тютюма Т. С.